

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2022. gada 24. novembrī
(OR. en)

15076/22

SOC 640
EMPL 441
ECOFIN 1188
EDUC 399

PRIEKŠLIKUMS

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2022. gada 22. novembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2022) 783 final
Temats:	KOMISIJAS UN PADOMES PRIEKŠLIKUMS PAR VIENOTU NODARBINĀTĪBAS ZIŅOJUMU

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2022) 783 *final*.

Pielikumā: COM(2022) 783 *final*

Strasbūrā, 22.11.2022.
COM(2022) 783 final

**KOMISIJAS UN PADOMES PRIEKŠLIKUMS
PAR VIENOTU NODARBINĀTĪBAS ZIŅOJUMU**

Satura rādītājs

GALVENIE VĒSTĪJUMI	1
1. NODAĻA. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGU UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM EIROPAS SAVIENĪBĀ, PAMATMĒRĶRĀDĪTĀJIEM UN SOCIĀLO REZULTĀTU PĀRSKATA MOMENTUZNĒMUMIEM	24
1.1 Darba tirgus tendences	24
1.2. Tendences sociālajā jomā	28
1.3. ES pamatmērķrādītāji un nacionālie mērķrādītāji līdz 2030. gadam	32
1.4. Pārskats par problēmām, pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu	37
2. NODAĻA. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS — DALĪBVALSTU REZULTĀTI UN RĪCĪBA	45
2.1. 5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka	45
2.2. 6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm	66
2.3. 7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti	107
2.4. 8. pamatnostādne. Veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību	135

GALVENIE VĒSTĪJUMI

Ar Eiropas Komisijas un Padomes vienoto nodarbinātības ziņojumu (VNZ) tiek uzraudzīta situācija nodarbinātības jomā Savienībā un nodarbinātības pamatnostādņu īstenošana atbilstoši LESD 148. pantam. Ziņojumā sniegts gada pārskats par svarīgākajām norisēm nodarbinātības un sociālajā jomā Savienībā, kā arī par dalībvalstu jaunākajiem politikas pasākumiem saskaņā ar dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņem¹. Tajā ir arī noteiktas saistītās galvenās prioritārās jomas politikas rīcībai. Pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu un pēc informācijas apmaiņas attiecīgajās Padomes padomdevējās komitejās galīgo tekstu pieņems Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (*EPSCO*) padome. Ziņojumā apzināto problēmu risināšana palīdzēs sasniegt augšupēju sociālo konvergenci, stiprinās Savienības virzību uz taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos un sniegs ieguldījumu demogrāfisko pārmaiņu risināšanā, kā arī ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

Arī 2023. gada VNZ liela uzmanība tiek pievērsta Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanai saskaņā ar 2021. gada marta rīcības plānu, ko atzinīgi novērtēja ES līderi Portu sociālajā samitā. Pastiprinātā uzraudzība attiecībā uz pilāra principu īstenošanu vienlīdzīgu iespēju un darba tirgus pieejamības, taisnīgu darba apstākļu un sociālās aizsardzības un iekļaušanas jomā tiek turpināta arī šajā ziņojuma izdevumā. Tas īpaši tiek darīts, izmantojot tematiskus izcēlumus, kas attiecas uz galvenajām problēmām šajās jomās, ņemot vērā sociāli ekonomisko perspektīvu un jaunākās politikas iniciatīvas. Ziņojumā ir integrēti ES 2030. gada pamatmērķrādītāji attiecībā uz nodarbinātību, prasmēm un nabadzības mazināšanu, kurus atzinīgi novērtēja ES līderi Portu un 2021. gada jūnija Eiropadome. Tajā pirmo reizi ir arī aplūkoti dalībvalstu ierosinātie nacionālie mērķrādītāji, kas tika darīti zināmi un apspriesti 2022. gada jūnija *EPSCO* padomē pēc divpusēju apspriežu procesa ar Komisijas dienestiem un daudzpusējas pārskatīšanas ar Nodarbinātības komiteju un Sociālās aizsardzības komiteju. Ziņojumā ir integrēti arī līdztiesības savienības stratēģiju² mērķi, un tas attiecas uz problēmām, ar kurām saskaras grupas, ko ietekmē nevienlīdzība.

Dalībvalstu ierosinātajos nacionālajos mērķrādītājos 2030. gadam ir pausti vērīnīgi mērķi visas ES līmenī, kuri, kā paredzams, sekmēs augšupējo sociālo konvergenci Savienībā nākamajā desmitgadē. Nacionālie nodarbinātības mērķrādītāji kopumā pārsniedz to, kas iecerēts ar atbilstošo ES pamatmērķrādītāju (vismaz 78 %), par 0,5 procentpunktiem. Vienlaikus dalībvalstis kopā ir apņēmušās atbrīvot no nabadzības jūga par 600 000 cilvēku vairāk, nekā to prasa ES mērķrādītājs, kas paredz par vismaz 15 miljoniem samazināt to cilvēku skaitu, kuri pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam³. Noteiktie nacionālie mērķrādītāji attiecībā uz prasmēm ir ar dažādu pakāpi atbilstīgi vajadzībai sniegt ieguldījumu ES 2030. gada pamatmērķrādītājā, kas paredz, ka katru gadu apmācību apgūst vismaz 60 % pieaugušo, tādējādi kopējais saistību līmenis sasniedz 57,6 %. 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem būs būtiska nozīme, sekmējot politikas rīcību virzībā uz augšupēju sociālo konvergenci.

¹ Nodarbinātības pamatnostādņu pēdējo atjauninājumu Eiropas Savienības Padome pieņēma 2021. gada oktobrī (OV L 379, 26.10.2021., 1.–5. lpp.).

² Dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam, ES rasisma apkarošanas rīcības plāns 2020.–2025. gadam, ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars 2020.–2030. gadam, *LGBTIQ* līdztiesības stratēģija un Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam.

³ Neieskaitot Vāciju, Dāniju un Maltu, kas savus nacionālos mērķrādītājus noteikušas, izmantojot rādītājus, kas atšķiras no nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaita un kas izmantoti ES pamatmērķrādītāja noteikšanai.

Kopā ar kohēzijas politikas fondiem dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānos (ANP) paredzēto reformu un ieguldījumu īstenošana veicina taisnīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu atveseļošanu. Papildus atbalstam, ko no 2021. gada līdz 2027. gadam sniedz Eiropas Sociālais fonds Plus, Eiropas Reģionālās attīstības fonds un Taisnīgas pārkārtošanās fonds, Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM) sekmē Savienības ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, uzlabojot dalībvalstu noturību, krīzgatavību, pielāgošanās spēju un izaugsmes potenciālu un sekmējot augstas kvalitātes darbvietu radīšanu ar attiecīgu reformu un investīciju starpniecību. Tādā veidā mehānisms sniedz ieguldījumu arī Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanā, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai risinātu problēmas, kas noteiktas konkrētai valstij adresētajos ieteikumos⁴. Šajā saistībā svarīgi ir četri no sešiem pīlāriem, kas nosaka mehānisma darbības jomu, proti: i) gudra, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme; ii) sociāla un teritoriāla kohēzija; iii) veselības, ekonomiskā, sociālā un institucionālā noturība un iv) nākamās paaudzes, bērnu un jauniešu politika. Līdz šim Komisija mehānisma ietvaros ir izmaksājusi vairāk nekā 137 miljardus EUR kā dotācijas un aizdevumus, kā arī priekšfinansējumu⁵. Līdz 15. novembrim no kopumā 357 atskaites punktiem un mērķrādītājiem ir izpildīti 106 atskaites punkti un mērķrādītāji, kas attiecināmi uz sociālajām kategorijām (t. i., aptuveni 30 %) ⁶. Aptuveni 30 % no atskaites punktiem un mērķrādītājiem, ko dalībvalstis izpildījušas līdz šim, ir attiecināmi uz četriem iepriekš minētajiem ANM pīlāriem. Politisko atbildes pasākumu analīzes nolūkos vienotajā nodarbinātības ziņojumā ir iekļauta arī tādu pasākumu izlase, kurus atbalsta ar ES finansējumu, proti, ANM, Eiropas Sociālo fondu Plus, Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Taisnīgas pārkārtošanās fondu. Tie visi atbalstīs izaugsmes un nodarbinātības izredzes, kā arī sociālo un ekonomisko kohēziju un noturību Savienībā.

Analīzi, kas ietverta 2023. gada VNZ, papildina sociālo rezultātu pārskats. 2021. gada marta Sociālā pīlāra rīcības plāna ietvaros Komisija ierosināja pārskatīt sociālo rezultātu pārskatu, lai labāk pārraudzītu pīlāra principus, izmantojot pārskatītu pamatrādītāju kopumu, ko EPSCO apstiprināja 2021. gada jūnijā. Tas ietver jaunus rādītājus attiecībā uz galvenajām politikas dimensijām, tādām kā pieaugušo izglītība⁷, personu ar invaliditāti integrācija darba tirgū, bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības risks un pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas. Pārskatītais pamatrādītāju kopums ļauj precīzāk apzināt galvenās ar nodarbinātību, prasmēm un sociālo jomu saistītās problēmas ES un dalībvalstīs un ciešāk uzraudzīt augšupējo sociālo konvergenci, kā norādīts attēlā turpmāk. Ar prezidentvalsts Čehijas pilnvarojumu tika izveidota *ad hoc* darba grupa, lai apspriestu iespējamo uzlaboto sociālās konverģences novērtēšanas satvaru Eiropas pusgada kontekstā, un tā ziņo par savu darbu EPSCO padomes konsultatīvajām komitejām.

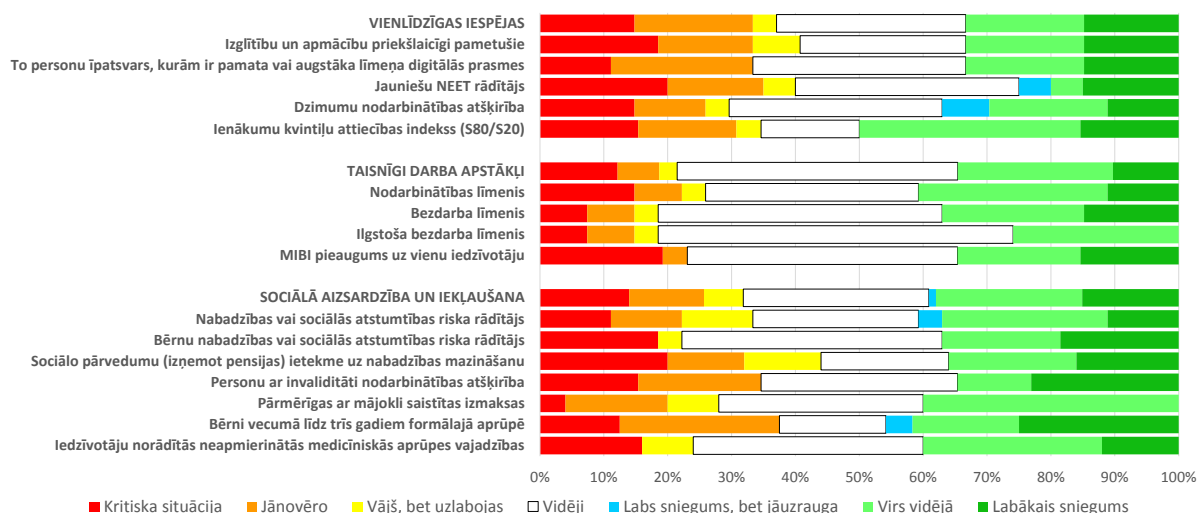
⁴ Regulas (ES) 2021/241, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu, 4. pants, OV L 57, 18.2.2021., 17. lpp.

⁵ 2022. gada 15. novembrī.

⁶ Sociālās kategorijas definē un piemēro, pamatojoties uz metodiku, kuru Komisija, apspriedusies ar Eiropas Parlamentu un dalībvalstīm, ir pieņēmusi Deleģētajā regulā (ES) 2021/2105.

⁷ Dati par sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju, kas attiecas uz pieaugušo izglītību, pirmo reizi būs pieejami 2023. gadā.

Nodarbinātība, prasmes un sociālās problēmas ES dalībvalstīs atbilstoši sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem

Piezīmes: 1) dati rādītājam par pieaugušo dalību mācībās vēl nav pieejami; 2) trūkst datu dažiem rādītājiem par dažām valstīm — sk. piezīmi par 1.4.1. tabulu 1.4. iedaļā. Visu rādītāju apzīmējumi ir sniegti pielikumos.

Pēc stabilas atveseļošanās 2021. gadā un 2022. gada pirmajā pusē ES nodarbinātības tirgos pastāv nenoteiktība saistībā ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu un spēcīgu inflācijas spiedienu. Pēc Covid-19 pandēmijas un nepieciešamo ierobežošanas pasākumu atcelšanas ES darba tirgi 2021. gadā uzrādīja stabilus rezultātus. Uzlabojumi tajos turpinājās 2022. gada pirmajā pusē, kad nodarbinātības līmenis bija rekordaugsts (74,8 % un 74,3 % attiecīgi ES un eurozonā 2022. gada 2. ceturksnī, pārsniedzot pirmskrīzes līmeni par 1,6 un 1,4 procentpunktiem). 2022. gada septembrī nodarbinātības līmenis ES bija rekordzems, proti, 6 % (un 6,6 % eurozonā), kas ir mazāk nekā pirms gada, proti, attiecīgi 6,7 % un 7,3 %. Tajā pašā laikā *NEET* rādītājs ES samazinājās līdz 11,7 % no 13,3 % pirms gada, savukārt jauniešu bezdarba līmenis samazinājās līdz 14,4 % no 17,5 %. Ilgstoša bezdarba līmenis 2021. gadā nedaudz samazinājās. Tomēr kopš 2021. gada vidus inflācija ir paaugstinājusies līdz vēsturiski augstam līmenim, spēcīgi ietekmējot mājāsaimniecību pirktspēju un uzņēmumu ienesīgumu. Jaunākajās Eiropas Komisijas prognozēs ekonomikas izaugsme 2022. un 2023. gadam ir koriģēta uz leju, jo izaugsmes perspektīvu būtiski ietekmēja Krievijas agresijas karš pret Ukrainu. Tiek prognozēts, ka nodarbinātības izaugsme 2022. gadā būs 1,7 %, bet 2023. gadā tā būs apstājusies un 2024. gadā nedaudz pieaugs līdz 0,4 %. ES un dalībvalstu līmenī ir veikti ārkārtas politikas intervences pasākumi, lai reaģētu uz pašreizējo enerģētikas krīzi (plašāk informācija sniegta turpmāk un 2.4. iedaļā). Raugoties nākotnē, secināms, ka pašreizējā enerģētikas krīzes situācija prasa efektīvu ekonomikas, nodarbinātības un sociālās politikas koordināciju, kas sekmē iekļaujošu, nodarbinātību veicinošu un ilgtspējīgu izaugsmi un aizsargā neaizsargātās situācijās esošos cilvēkus.

Darba tirgus rezultāti joprojām ir stabili, lai gan Krievijas agresijas kara pret Ukrainu dēļ ir palielinājusies nenoteiktība

74,8 %
nodarbinātības
līmenis

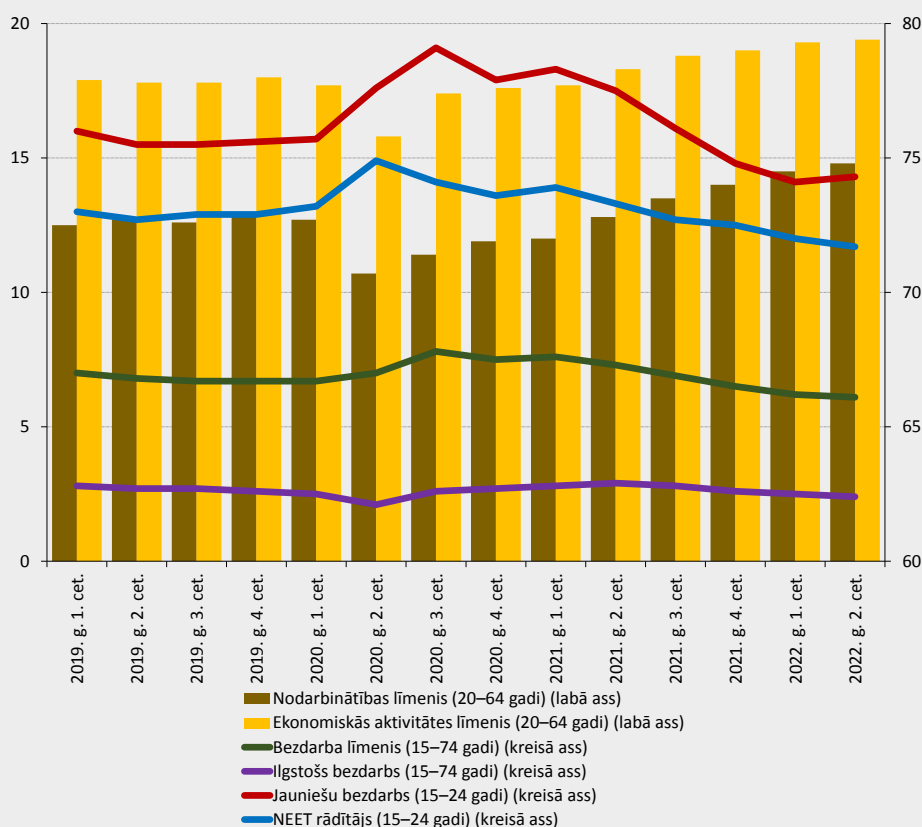
2022. gada
2. ceturksnī (par
2 procentpunkti
m augstāks nekā
pirms gada)

79,4 %
ekonomiskās
aktivitātes
līmenis (20–
64 g.) 2022. gada
2. ceturksnī (par
1,1 procentpunktu
augstāks nekā
pirms gada)

6,1 %
bezdarba
līmenis
2022. gada
2. ceturksnī (par
1,2 procentpunkti
em zemāks nekā
2021. gada
2. ceturksnī)

14,3 %
jauniešu
bezdarba
līmenis (15–
24 g.), par
3,2 procentpunkti
em zemāks nekā
pirms gada

Darba tirgus pamatrādītāji ES-27 dalībvalstīs (%), pa ceturkšņiem

Avots: Eurostat datubāze [[lfsi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] un [[lfsi_neet_q](#)]. Sezonāli, nevis kalendāri koriģēti dati.

Darbaspēka un prasmju trūkums ir pārsniedzis pirmskrīzes līmeni vairākās ES dalībvalstīs un norāda uz to, cik svarīgi ir stiprināt aktīvas darba tirgus politikas, jo īpaši prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju. Līdz ar straujo ekonomikas atveseļošanos 2021. gadā ātri vien atkal radās darbaspēka trūkums, jo īpaši atsevišķās nozarēs un profesijās. Līdz 2021. gada beigām vairākās valstīs tas bija sasniedzis vai pārsniedzis pirmskrīzes līmeni rūpniecības, pakalpojumu un būvniecības nozarē. Galvenās profesiju grupas, attiecībā uz kurām ziņots par darbaspēka trūkumu ES 2021. gadā, bija saistītas ar veselības aprūpi un ilgtermiņa aprūpi, programmatūru, būvniecību un inženieramatniecību. Prasmīgu darba ņēmēju trūkums tika novērots arī dažās nozarēs, kas saistītas ar zaļo pārkārtošanos, un paredzams, ka, paātrinoties enerģētikas pārkārtošanai, ko sekmē Krievijas manipulācijas enerģijas tirgos, tas palielināsies. Prasmju trūkums, arī digitālo prasmju ziņā, ir arī dažu izglītības un apmācības sistēmu nepietiekamās kvalitātes un efektivitātes sekas. Arī vispārīgākiem faktoriem, tādiem kā darba apstākļi, darba samaksa un darba aizsardzība, ir ietekme uz darbaspēka un prasmju piedāvājumu. Turklāt iedzīvotāju novecošanas dēļ

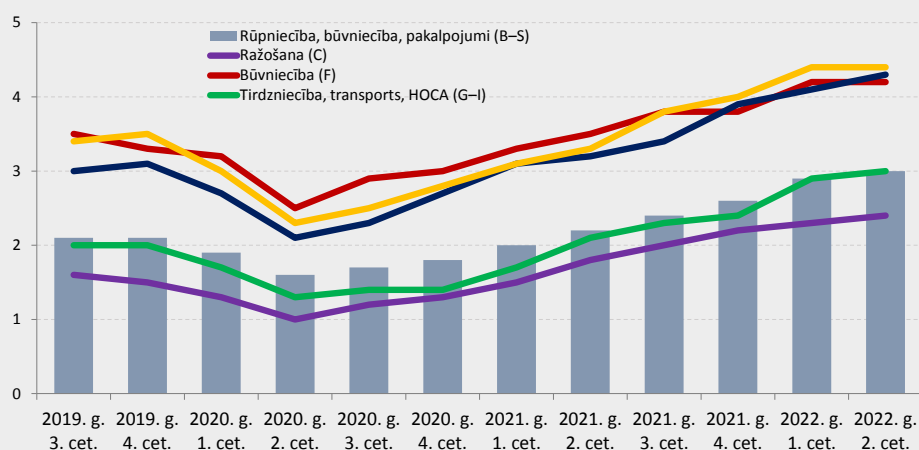
samazinās pieejamais darbaspēks Eiropā. Dažas no galvenajām politikas darbībām šajā saistībā ir efektīvas aktīvas darba tirgus politikas, kas sekmē sieviešu un nepietiekami pārstāvētu grupu iekļaušanu darba tirgū, kā arī prasmju pilnveide un pārkvalifikācija. Ņemot vērā pašreizējo rūpnieciskās pārstrukturēšanas procesu, īpaši svarīgs ir atbalsts pārejai no viena darba uz citu atbilstīgi Komisijas Ieteikumam par aktīvu atbalstu nodarbinātībai (EASE). Arī prasmju prognozēšanas stiprināšanai ir būtiska nozīme aktīvu darba tirgus politiku, kā arī izglītības un apmācības pienācīgā plānošanā un nodrošināšanā.

Darbaspēka trūkums ir palielinājies kopš Covid-19 pandēmijas uzliesmojuma

Brīvo darbvieta rādītājs virs 4 % profesionālo, zinātnisko un tehnisko darbību, informācijas un komunikācijas jomā kopš 2022. gada sākuma

Brīvo darbvieta rādītājs ir divkārtējais pamatnozārēs kopš 2022. gada sākuma

Brīvo darbvieta rādītāji ES sadalījumā pa saimnieciskajām darbībām (% , ceturkšņa dati)

Piezīme. NACE 2. red. darbības, B-S (Rūpniecība, būvniecība un pakalpojumi (izņemot mājsaimniecību kā darba devēju darbību un ārusteritoriālo organizāciju un institūciju darbību), C (ražošana), F (būvniecība), G-I (vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transports, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi), J (informācija un komunikācija), M-N (profesionālās, zinātniskās un tehniskās darbības). Avots: Eurostat [\[teilm310\]](#)

Pašreizējos augstās inflācijas apstākļos algu noteikšanas mehānismos arī turpmāk būtu jāņem vērā sociāli ekonomiskie apstākļi, lai saglabātu nodarbinātību un konkurētspēju, kā arī mazinātu pirkjspējas zaudēšanu, jo īpaši zema atalgojuma saņēmējiem. Inflācijas paātrināšanās, kas novērota pēc 2021. gada pirmās puses un arī 2022. gadā Krievijas agresijas kara pret Ukrainu dēļ, ir izraisījusi reālo algu samazināšanos, jo īpaši zema atalgojuma saņēmēju vidū. Tāpēc ir jānodrošina pienācīgas algu korekcijas, lai mazinātu pirkjspējas samazinājumu un mazinātu nabadzības (arī enerģētiskās nabadzības) palielināšanās riskus, vienlaikus ievērojot vispārējo augstās inflācijas apkarošanas mērķi. Pašreizējā makroekonomiskajā vidē nav paredzams, ka algu palielinājumi sadalījuma apakšējos līmeņos radīs nepamatotu inflācijas spiedienu vai ietekmēs konkurētspēju. Koplīguma sarunām ir ievērojama nozīme līdzsvarotu algu noteikšanas rezultātu sasniegšanā pašreizējā kontekstā, respektējot sociālo partneru funkciju un ievērojot dalībvalstīs dominējošo algu noteikšanas praksi, ņemot vērā arī konkrētos izmaksu spiedienus, ko izjūt daži uzņēmumi un nozares, kā arī darba ņēmēji. Lai sekmētu nodarbinātību un saglabātu pirkjspēju, vēl ir iespējas pazemināt nodokļu ķēli zema un vidēja atalgojuma saņēmējiem vairākās dalībvalstīs.

Pienācīgas minimālās algas var palīdzēt aizsargāt zema atalgojuma saņēmēju pirkjspēju un novērst nodarbinātu personu nabadzības palielināšanos, vienlaikus saglabājot piedāvājumu un stiprinot stimulus strādāt. Daudziem darba ņēmējiem nav adekvātas minimālās algas aizsardzības ES. Kopumā gandrīz katrs desmitais darba ņēmējs ir

pakļauts nabadzības riskam. Turklāt minimālās algas ir samazinājušās reālā izteiksmē gandrīz visās dalībvalstīs. Neseno ievērojamo algu palielinājumu ietekmes mazināšana ir īpaši svarīga attiecībā uz zema atalgojuma saņēmējiem, kurus visvairāk skar augstās enerģijas un pārtikas cenas. Ar Direktīvu par adekvātu minimālo algu ir izveidots regulējums ar skaidriem noteikumiem, lai uzlabotu likumā noteiktās minimālās algas adekvātumu tajās dalībvalstīs, kurās algu nosaka ar likumu. Direktīva palīdzēs atbalstīt neaizsargātas mājsaimniecības, aicinot noteikt likumā noteikto minimālo algu adekvātā līmenī, citstarp ņemot vērā minimālās algas pirktspēju, sociāli ekonomiskos apstākļus un darba ražīguma attīstību ilgtermiņā. Turklāt minimālās algas regulāra atjaunināšana saskaņā ar direktīvu palīdzētu novērst pirktspējas samazinājumu zema atalgojuma saņēmējiem pašreizējos apstākļos. Direktīva arī ietver noteikumus darba koplīgumu veicināšanai un izpildes un uzraudzības mehānismu uzlabošanai visās dalībvalstīs. Konkrētāk, tā paredz, ka ir jāizstrādā rīcības plāns un jāizveido darba koplīguma slēgšanas sarunu sekmējošu nosacījumu satvars, ja darba koplīguma slēgšanas sarunu aptvērums ir mazāks par 80 %. Lai gan ir paredzēts divu gadu termiņš direktīvas transponēšanai valsts tiesību aktos, intensīvāka īstenošana sākumposmā var veicināt dalībvalstu centienus palīdzēt nodrošināt pienācīgus darba un dzīves apstākļus darba ņēmējiem. Turklāt pagaidu budžeta atbalsta pasākumi, kas vērsti uz zema atalgojuma saņēmējiem, var palīdzēt mazināt enerģētiskās krīzes izraisīto pirktspējas samazināšanos.

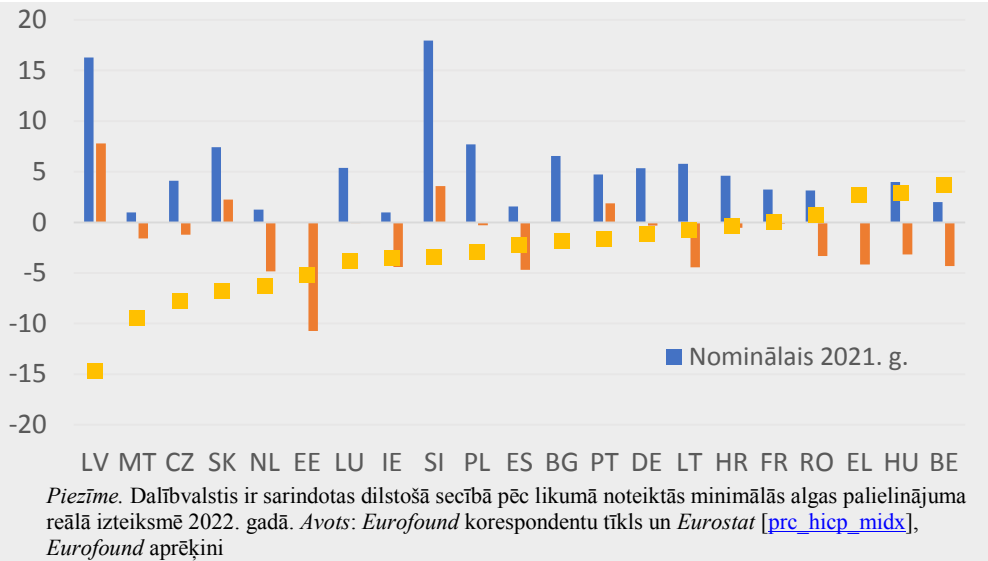
Inflācija pēdējā laikā ir mazinājusi minimālās algas palielinājumu

**Nominālais
atalgojums uz
vienu
nodarbināto
palielinājās
par 4,9 %
2022. gada
2. ceturksnī
(attiecībā pret
2021. gada
2. ceturksni).**

Likumā noteiktās minimālās algas izmaiņas reālā un nominālā izteiksmē
(pieauguma rādītājs, %)

Tomēr reālā alga samazinājās par 3,3 % 2022. gada 2. ceturksnī (attiecībā pret 2021. gada 2. ceturksni).

No 21 dalībvalsts 16 dalībvalstīs reālā minimālā alga samazinājās 2022. gadā līdz augustam.

Fiksēta termiņa nodarbinātība 2021. gadā palielinājās tikai nedaudz lielākajā daļā dalībvalstu, jo bija labvēlīgāki ekonomiskie apstākļi. Lai gan starp dalībvalstīm ir novērotas ievērojamas atšķirības attiecībā uz pagaidu darba ņēmēju īpatsvaru un viņu pāreju uz pastāvīgu nodarbinātību (dažās valstīs šajā ziņā bija problēmas), pagaidu līgumi joprojām ir izplatītāki jauniešu un sieviešu vidū lielākajā daļā dalībvalstu. Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars ES 2021. gadā bija lielākoties stabils, taču daudzās valstīs ievērojamai daļai darba ņēmēju joprojām nākas samierināties ar piespiedu nepilna laika darbu. Pagaidu vai nepilna laika nodarbinātības (jo īpaši, ja tai ir piespiedu raksturs) plašā izmantošana, ja tā iesakņojas, var mazināt cilvēkkapitāla attīstību, produktivitāti un sociālo mobilitāti, kas savukārt kaitē potenciālajai izaugsmei. Šajā saistībā darba inspekciju stiprināšana un atturošu pasākumu ietekme var veicināt labāku darba tirgus darbību, vienlaikus arī sekmējot drošus darba apstākļus un piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Šīs darbības līdztekus pielāgotiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem var veicināt augšupēju pāreju no vienas darbvietas uz citu un atbalstīt netraucētu darbaspēka pārdali starp nozarēm vai profesijām, arī tām, kas saistītas ar zaļo un digitālo pārkārtošanos.

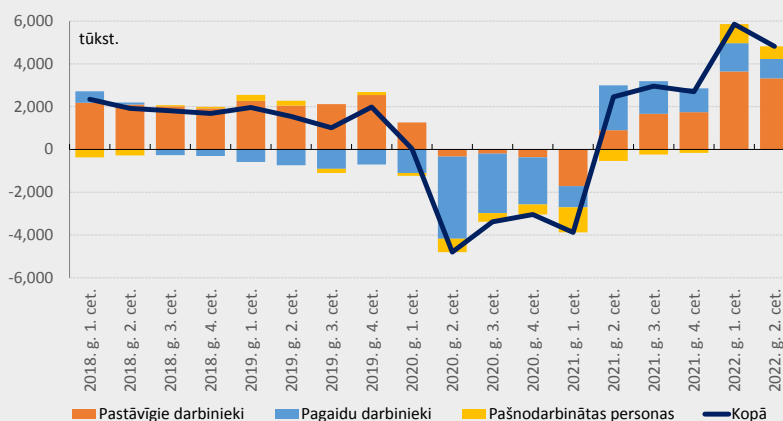
Atveseļošanās nav palielinājusi pagaidu līgumu īpatsvaru, taču pārejas uz pastāvīgām darbvietām rādītāji starp dalībvalstīm atšķiras

13,3 % darba ņēmēju (20–64 g.) strādāja uz **pagaidu līgumu** pamata 2022. gada 2. ceturksnī (par 0,4 procentpunktiem mazāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī)

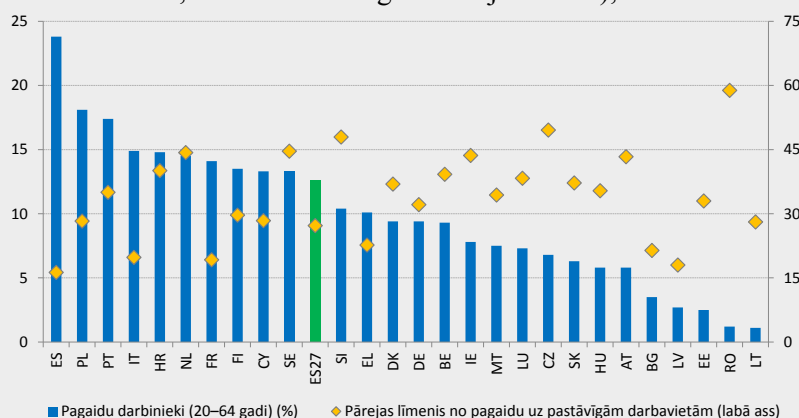
50,4 % jauniešu (15–24 g.) un **14,3 %** sieviešu strādāja uz **pagaidu līgumu** pamata 2022. gada 2. ceturksnī

7,8 % darba ņēmēju (20–64 g.) strādāja uz **piespiedu pagaidu līgumu** pamata ES 2021. gadā

Izmaiņas nodarbinātībā pēc profesionālā statusa (tūkstoši, 20–64 g., izmaiņas pa gadiem, pamatojoties uz nesezonāli korigētiem datiem), ES27

Pagaidu darba ņēmēji procentos no kopējā nodarbināto skaita (20–64 g., 2020. gads) un pārejas uz pastāvīgām darbvietām rādītājs (%), 2018., 2019. un 2020. gada vidējā vērtība), ES27.

Avots: Eurostat [lfsq_egaps], [lfsa_etpgan], [ilc_lvhi32] un [lfsq_etgaed]. Piezīme. Laikrindas pārrāvums no 2021. gada 1. ceturksņa.

Jauna darba prakse, piemēram, tāldarbs un platformu darbs, var sniegt sociālus un ekonomiskus ieguvumus, bet ir vajadzīgi noteikumi, politikas un darba kultūras pielāgojumi. Pandēmijas iespaidā ir palielinājusies tāldarba izmantošana — atšķirībā no 2019. gada, kad tāldarbu izmantoja viena desmitā daļa darba ņēmēju, līdz 2021. gadam jau gandrīz ceturtdaļa darba ņēmēju strādāja no mājām. Jauna pieredze ar tāldarbu liecina, ka tā kombinēšana ar darbu klātienē var palīdzēt “hibrīdajiem” tāldarbiniekiem baudīt kopumā labāku līdzsvaru starp darbu un privāto dzīvi papildus tam, ka palielinās darba ražīgums. Lai izvairītos no sekām, kas pazemina darba kvalitāti, piemēram, regulāras ilgu stundu strādāšanas, daudzas dalībvalstis veica pasākumus tāldarba regulēšanai, kā rezultātā radās daudzveidīgas pieejas. Papildus tāldarbam nozīmīgs ir kļuvis platformu darbs, kas veicina darbvietu radīšanu, bet vienlaikus arī apdraud iespēju nodrošināt taisnīgus darba apstākļus. Arī pateicoties digitālajām tehnoloģijām, jau vairāk nekā 28 miljoni cilvēku ES ir strādājuši ar platformu starpniecību. Algoritmiskā pārvaldība, iespējama nodarbinātības statusa

kļūdaina klasifikācija un pārrobežu pārrēķināšanas trūkums ir galvenās problēmas, kas tiek risinātas ar Komisijas priekšlikumu par saistītu direktīvu. Tāldarbam un platformu darbam iegūstot arvien lielāku nozīmi, ir svarīgi nodrošināt pienācīgas digitālās prasmes sabiedrībā kopumā, lai nerastos digitālās plaisas, arī attiecībā uz gados vecākiem un mazprasmīgajiem darba ņēmējiem.

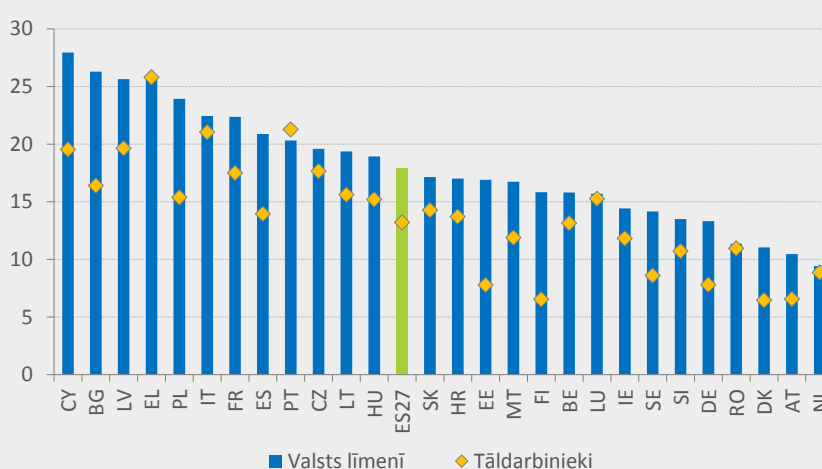
Tāldarbs var veicināt labāku līdzsvaru starp darbu un privāto dzīvi, hibrīddarbam palīdzot mazināt ilgāku darba stundu risku

13 %
darba ņēmēju, kuri izmanto strādā tāldarbu, norāda uz nepietiekamu darba un privātās dzīves līdzsvaru, salīdzinājumā ar ...

18 %
... darba ņēmēju, kuri strādā darba devēja telpās.

Hibrīdi darba režīmi nodrošina labāku darba un privātās dzīves līdzsvaru lielākajā daļā dalībvalstu

Nepietiekams darba un privātās dzīves līdzsvars, par ko ziņots attiecībā uz visiem darba ņēmējiem un tāldarbiniekiem dalībvalstīs (%), 2021. gads

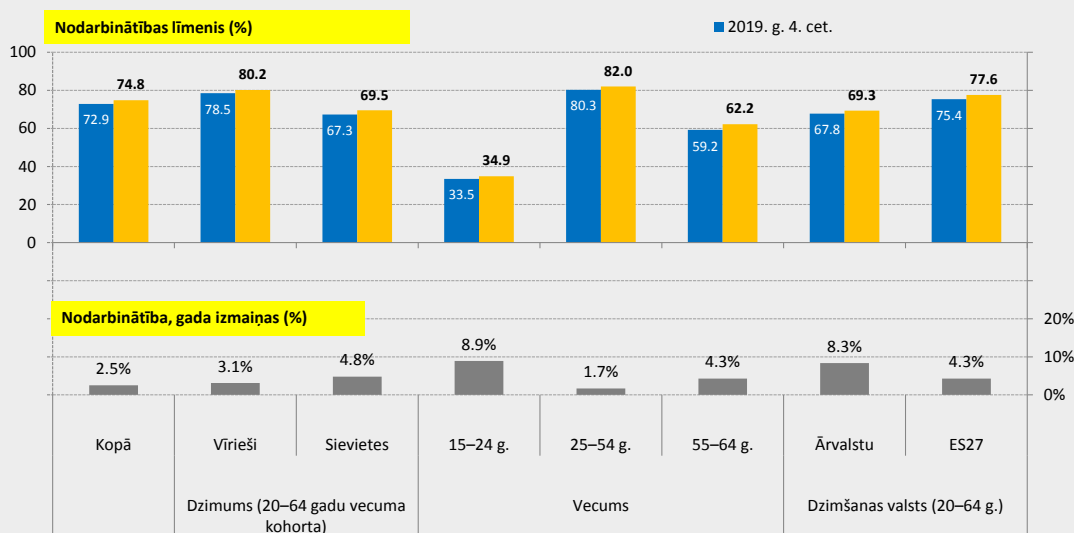

Piezīme. "Nepietiekams darba un privātās dzīves līdzsvars" ietver darba ņēmējus, kas uz jautājumu "Cik ļoti darba stundas ir piemērotas ģimenes un sociālajām saistībām ārpus darba?" ir atbildējuši "ne pārāk labi" un "pavisam slikti". Avots: Eurofound, 2021. gada Eiropas darba apstākļu telefonapsekojums (EWCTS).

Krievijas uzsāktā agresijas kara pret Ukrainu dēļ ES ir ieplūdis ievērojams skaits pārvietotu personu, kuriem ir attiecīgas vajadzības pēc integrācijas darba tirgū un sociālās integrācijas. Lai palīdzētu risināt humanitāro krīzi un sekmētu Ukrainas bēgļu integrāciju ES, Eiropas Komisija pirmo reizi aktivizēja Pagaidu aizsardzības direktīvu un 2022. gada oktobrī to pagarināja līdz 2024. gada martam. Tas nozīmē, ka ir jānodrošina uzturēšanās atļaujas, kā arī piekļuve izglītībai, darba tirgum un sociālajai aizsardzībai. Vajadzības jo īpaši ir saistītas ar to šķēršļu pārvarēšanu, kas kavē integrāciju darba tirgū, jo īpaši izmantojot valodu kursus, un ar izmitināšanu, bērnu aprūpi un izglītošanu, kā arī ilgtermiņa aprūpi vai garīgās veselības atbalstu. No Ukrainas pārvietotās personas apvienojumā ar regulāru migrāciju no citām valstīm var veicināt darbaspēka trūkuma mazināšanu Savienībā vidējā termiņā un ilgtermiņā, jo īpaši profesijās, kurās iepriekš minētie šķēršļi integrācijai darba tirgū ir mazāki, kā arī daļēji var palīdzēt risināt demogrāfisko problēmu, ko rada zema dzimstība. Lai palīdzētu šajā procesā, Komisija ir uzsākusi ES Talantu fonda izmēģinājuma iniciatīvu — jaunu rīku, lai palīdzētu cilvēkiem, kuri bēg no kara, lai atrastu darbu ES. Kopumā veiksmīgai integrācijai svarīga ir efektīva piekļuve sociālajai aizsardzībai, veselības aprūpei, bērnu aprūpei un izglītošanai, kā arī kvalifikāciju atzīšanai.

Darba tirgus atveseļošanās ir veicinājusi nodarbinātības rezultātu uzlabošanos attiecībā uz lielāko daļu iedzīvotāju grupu, lai gan joprojām pastāv problēmas

Nodarbinātības līmenis pēc dzimuma un vecuma grupām ES27 un dalījumā pa dzimšanas valstīm, sezonāli, nevis kalendāri koriģēti dati (%)

Par 4,8 miljoniem

vairāk nodarbināto ES 2022. gada 2. ceturksnī salīdzinājumā ar 2021. gada 2. ceturksni (par 1,7 miljoniem vairāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī)

Jauniešu, ārpus ES dzimušo personu un sieviešu

vidū vērojams visaugstākais nodarbinātības izaugsmes rādītājs kopš 2021. gada 2. ceturksņa

Tomēr

bija dzimumu nodarbinātības atšķirība par 10,7 procentpunktiem 2022. gada 2. ceturksnī, lai gan tas ir mazāk nekā 11,2 procentpunkti 2019. gada 4. ceturksnī

Nodarbinātības līmeņa atšķirība par 8,3 procentpunktiem starp ES un ārpus ES dzimušajiem 2022. gada 2. ceturksnī (7,6 procentpunkti 2019. gada 4. ceturksnī)

Jauniešu situācija darba tirgū joprojām ir sarežģīta, jo īpaši sievietēm un migrantu izcelsmes cilvēkiem, tāpēc ir vajadzīgi īpaši un pielāgoti politikas pasākumi. Pēc maksimuma sasniegšanas 2020. gada otrajā pusē jauniešu bezdarba līmenis ES 2021. gadā atkal pazeminājās līdz pirmskrīzes līmenim un 2022. gada 2. ceturksnī bija 14,3 %. Tomēr tas joprojām ir gandrīz trīsreiz augstāks nekā bezdarba līmenis attiecībā uz visiem iedzīvotājiem vecumā no 25 līdz 74 gadiem. Turklāt to 15–29 gadus veco cilvēku īpatsvars, kuri nestrādā, nemācās un neapgūst arodu (NEET), līdz 2022. gada 2. ceturksnim samazinājās līdz 11,6 % no 13,2 % 2021. gada 2. ceturksnī, kas ir mazāk, nekā pirms pandēmijas, bet joprojām augstā līmenī. Tas jo īpaši ietekmēja jaunas sievietes un migrantu izcelsmes cilvēkus. Gada izteiksmē 2021. gadā joprojām bija ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm attiecībā uz NEET rādītājiem 15–29 gadus vecu iedzīvotāju vidū. Būtu jāveic politikas pasākumi, lai mazinātu strukturālās problēmas, ar kurām saskaras jaunieši darba tirgū, tostarp novērstu riskus, ka varētu rasties ilgāka termiņa negatīva ietekme uz jauniešu prasmēm un izredzēm darba tirgū. Būtu jāizmanto nostiprinātā Garantija jauniešiem, lai četru mēnešu laikā pēc

Avots: Eurostat un [lfsi_emp_q] ES darbaspēka apsekojums.

darba zaudēšanas vai formālās izglītības beigšanas nodrošinātu kvalitatīvu darbu, tālākizglītības, mācekļības vai stažēšanās piedāvājumu⁸. Lai to papildinātu, iniciatīva “Tiecies, mācies, apgūsti, sasniedz” (*ALMA*) palīdz neizdevīgā situācijā esošiem *NEET* iegūt profesionālo pieredzi ārvalstīs⁹.

Joprojām pastāv ilgstošas problēmas saistībā ar sieviešu dalību darba tirgū un vienādu samaksu par vienādu darbu, liecinot par dzimumu nevienlīdzību darba tirgū. Darba tirgus atkopšanās laikā 2021. gadā dzimumu nodarbinātības atšķirība samazinājās tikai nedaudz. Neapmaksāts darbs, ietverot aprūpes pienākumus, astoņas reizes vairāk sieviešu nekā vīriešu liedza iespēju meklēt apmaksātu darbu un lika piecas reizes vairāk sieviešu uzņemties piespiedu nepilna laika darbu. Tas parāda, cik svarīga nozīme ir pienācīgai darba un privātās dzīves līdzsvara politikai un efektīvai piekļuvei kvalitatīviem un cenas ziņā pieejamiem aprūpes pakalpojumiem. Pielāgojot pirmsskolas izglītību un aprūpi, kā arī ilgtermiņa aprūpes sistēmas atbilstoši Eiropas Aprūpes stratēģijai, ar kuru Komisija nāca klajā 2022. gada 7. septembrī, vienlaikus arī novēršot trūkumus un kapacitātes ierobežojumus šajās jomās, ir iespējams uzlabot to personu izredzes darba tirgū, kuras patlaban strādā neapmaksātu aprūpes darbu, un aprūpes kvalitāti tiem, kuri to saņem. Tajā pašā laikā nodokļu un pabalstu sistēmas vairākās ES valstīs turpina atturēt no apmaksāta darba uzņemšanās vai palielināt darba laiku otrajiem pelnītājiem (no kuriem 78 % ir sievietes), un šī problēma būtu jārisina ar atbilstošām reformām.

Pastāv ievērojams potenciāls lielākai personu ar invaliditāti un gados vecāku darba ņēmēju dalībai darba tirgū. Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība 2021. gadā ES bija 23 procentpunkti, saglabājoties gandrīz tādā pašā līmenī, kādā tā bija laikā, kad tika sākta mērīšana (2014. gadā), parādot vajadzību pēc politiskas rīcības. Lai palīdzētu risināt šo problēmu, Personu ar invaliditāti nodarbinātības pakete, kas uzsākta 2022. gada 20. septembrī, sniedz norādījumus un praksi sešās dažādās jomās sākot no pieņemšanas darbā un beidzot ar darbvietu saglabāšanu, un tā tiks izstrādāta kopīgi ar attiecīgajām ieinteresētajām personām līdz 2024. gadam. Atspoguļojot demogrāfiskās pārmaiņas un pensionēšanās vecuma palielinājumu daudzās dalībvalstīs, 2021. gadā personu vecumā no 55 līdz 64 gadiem nodarbinātības līmenis turpināja paaugstināties atbilstoši pēdējā desmitgadē novērotajai tendencei un sasniedzot 60,5 %. Tomēr tas joprojām ir par gandrīz 20 procentpunktiem zemāks nekā personām vecumā no 25 līdz 54 gadiem. Dzimumu nodarbinātības atšķirība starp gados vecākiem darba ņēmējiem saglabājās stabila 12,7 procentpunktu līmenī un ir lielāka nekā atbilstošais rādītājs 20-64 gadu vecuma grupai (10,8 procentpunkti). Lai izmantotu personu ar invaliditāti un gados vecāku darba ņēmēju potenciālu, būtiska nozīme ir aktīvai darba tirgus politikai, citstarp tādai, kas veicina mūžizglītību un atbalstu darba meklēšanā.

Skolēniem ar zemāku sociālekonomisko izcelsmi bieži nav pamatprasmju (arī digitālo prasmju), un tas mazina viņu iespējas darba tirgū un turpmāku prasmju apguvi mūža garumā, tāpēc ir vajadzīgi uzlabojumi attiecībā uz vienlīdzību izglītībā. Neraugoties uz pēdējos gados novēroto pozitīvo tendenci, aptuveni 3,1 miljons jauniešu pamet izglītību priekšlaicīgi, un pārāk daudzi no viņiem neapgūst pamatprasmju minimālo līmeni. Tas jo īpaši attiecas uz jauniešiem no nelabvēlīgas vides, kas vēl vairāk mazina viņu izredzes iekļauties terciārajā izglītībā un pilnībā attīstīt un izmantot viņu potenciālu dzīvē. Covid-19

⁸ [Padomes Ieteikums](#) (2020. gada 30. oktobris) “Tilts uz nodarbinātību — Garantijas jauniešiem pastiprināšana” un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (2020/C 372/01) (OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.).

⁹ Plašāka informācija pieejama vietnē [ALMA \(“Tiecies, mācies, apgūsti, sasniedz”\) — Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība — Eiropas Komisija \(europa.eu\)](#)

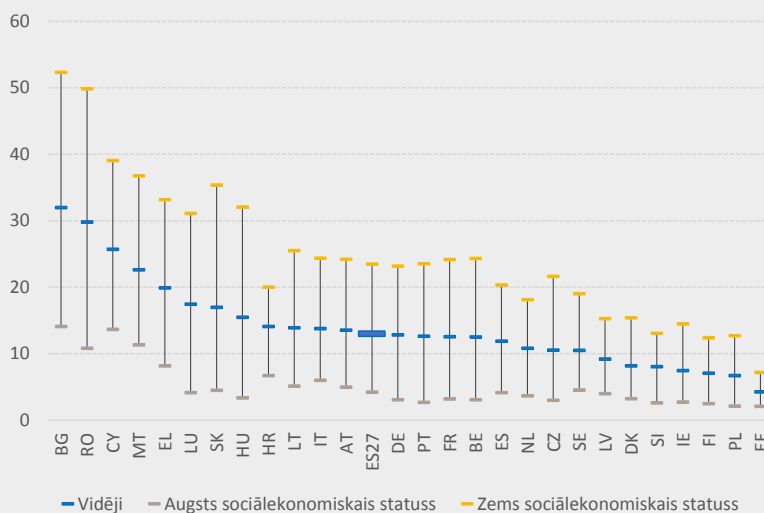
pandēmijas laikā arī fiziska skolu slēgšana un nepieciešamie ierobežošanas pasākumi radīja lielu slodzi uz pusaudžu garīgo veselību un labklājību, un tas vēl vairāk var palielināt viņu nesekmības un izglītības pārtraukšanas risku. Dalībvalstīs arvien vairāk trūkst skolotāju, jo īpaši zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas (*STEM*) priekšmetos un apvidos, kuros ir nelabvēlīga sociālekonomiskā vide. Skolotājiem nepievilcīgu karjeras perspektīvu dēļ ir mazs to kandidātu skaits, kuri uzsāk skolotāju sākotnējo izglītību, un daudzi jauni skolotāji pamet profesiju pirmajos gados. Skolotāju trūkums negatīvi ietekmē izglītību visos līmeņos, arī pirmsskolas izglītībā un aprūpē un universitātē, kā arī prasmes, kas vajadzīgas digitālajai un zaļajai pārkārtošanai. Jo īpaši paātrinātā digitālā pārkārtošanās ir izgaismojusi līdz šim esošās digitālo prasmju plaisas un izraisījusi jaunas nevienlīdzības rašanos. Ir vērojamas mācību neveiksmes ierobežotas piekļuves digitālajiem resursiem dēļ to bērnu vidū, kuriem ir zems sociālekonomiskais statuss, kā arī bērnu migrantu un romu bērnu vidū. Lai sasniegtu ES līmeņa mērķrādītājus, kas noteikti kā daļa no Eiropas izglītības telpas, politika būs vairāk jāvērs uz sociālās nevienlīdzības mazināšanu un skolēnu labklājības uzlabošanu, arī īstenojot aptverošākas un sistēmiskākas pieejas un starpnozaru sadarbību, atbilstīgi Komisijas priekšlikumam par Padomes ieteikumu “Ceļi uz panākumiem skolā”, kā arī jānodrošina cenas ziņā pieejama un kvalitatīva izglītība atbilstīgi nostiprinātajai Eiropas Garantijai bērniem.

Sociālekonomiskā izcelsme ir viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka sasniegumus izglītībā, un šajā ziņā pastāv lielas atšķirības starp dalībvalstīm

19,5 procentpunktu atšķirība zemu sasniegumu ziņā starp apmācāmajiem ar nelabvēlīgu un labāku sociālekonomisko izcelsmi

Kopumā labāks vidējais sniegums korelē ar mazākām atšķirībām starp zemu un augstu sociālekonomisko statusu

Kombinētais nesekmības rādītājs lasīšanā, matemātikā un zinātnē pēc sociālekonomiskā statusa (% , 2018. gads)

Avots: JRC aprēķini, pamatojoties uz ESAO 2018. gada PISA datiem.

Digitālā pārkārtošanās, ko paātrinājusi Covid-19 pandēmija, ir spēcīgi palielinājusi pieprasījumu pēc digitālajām prasmēm, bet ne visi ir tam pietiekami gatavi. Digitālās prasmes ir vajadzīgas arvien dažādākajām darbvietām (90 % darbvietu tās ir vajadzīgas jau tagad). Šajā saistībā zems digitālo prasmju līmenis kaitē nodarbināmībai un ražīguma izaugsmei un rada traucējumus digitālajā pārejā un potenciālajā izaugsme. Saskaņā ar jaunākajiem datiem tikai 54 % pieaugušo ES 2021. gadā bija vismaz pamata digitālās

prasmes, pastāvot lielām atšķirībām starp dalībvalstīm. Cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni, bezdarbniekiem un personām ārpus darbaspēka loka parasti ir zemāks digitālo prasmju līmenis un mazāk iespēju attīstīt šādas prasmes. Zemais digitālo prasmju līmenis plašos iedzīvotāju segmentos var arī radīt jaunus trūkumus pakalpojumu pieaugošās digitalizācijas kontekstā, jo īpaši saistībā ar piekļuvi izglītībai un apmācībai, kā arī — plašākā nozīmē — digitalizētiem publiskajiem dienestiem, tostarp valstu nodarbinātības dienestiem (VND). Lai novērstu digitālo plaisu, ir vajadzīgas digitālo prasmju programmas sabiedrībai kopumā, kuras papildina mērķtiecīgas programmas, kas pielāgotas konkrētu grupu prasmju profiliem un situācijai darba tirgū. ES ir izvirzījusi mērķi panākt, ka vismaz 80 % iedzīvotāju apgūst pamata digitālās prasmes līdz 2030. gadam, un palielināt IKT speciālistu skaitu līdz 20 miljoniem (aptuveni 10 % no nodarbinātajiem, sākot no zemā 4,5 % līmeņa 2021. gadā) gan vīriešu, gan sieviešu vidū. Šajā nolūkā Komisija 2021. gadā sāka strukturētu dialogu par digitālo izglītību un prasmēm.

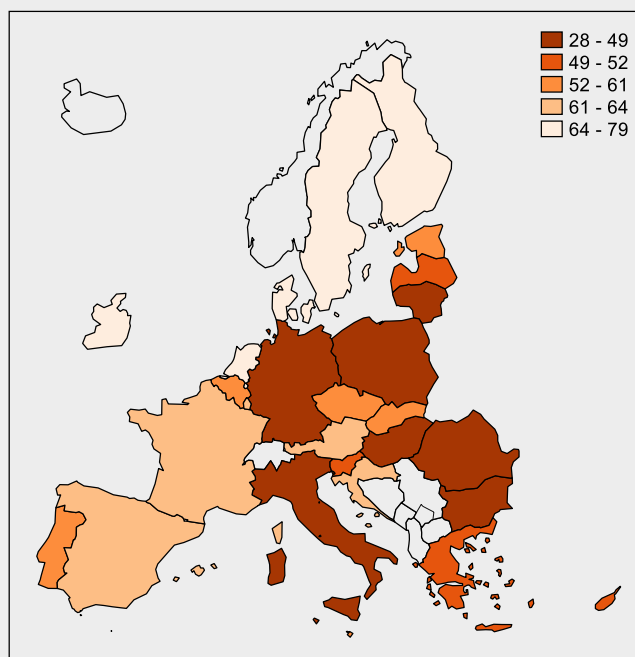
Digitālās prasmes ir kļuvušas par transversālu kompetenci, tomēr to līmenis starp dalībvalstīm plaši atšķiras

90 % darbvietu ir vajadzīgas **digitālās prasmes**

ES 2021. gadā **tikai 54 %** pieaugušo bija vismaz pamata digitālās prasmes

ES ir apņēmusies panākt, ka līdz 2030. gadam **80 %** pieaugušo ir vismaz pamata digitālās prasmes

Iedzīvotāji ar pamata vai augstākām vispārējām digitālajām prasmēm (% no 16–74 gadus veciem iedzīvotājiem, 2021. gads)

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas.
Avots: Eurostat darbaspēka apsekojums EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics — administratīvās robežas.

Eiropai ir vairāk jāattīsta sava darbaspēka prasmes, arī lai atbalstītu zaļo un enerģētikas pārkārtošanos, saglabātu konkurētspēju, veicinātu kvalitatīvu nodarbinātību un aizsargātu savu sociālo modeli. Papildus digitālajai pārveidei pāreja uz klimatneitrālu sabiedrību ir mainījusi prasmju pieprasījumu darba tirgū. Pašreizējā sociāli ekonomiskā un ģeopolitiskā situācija vēl vairāk izceļ vajadzību pēc darbaspēka prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas, atbalstot pāreju no viena darba uz citu, un risināt jau par aktuālām kļuvušās darbaspēka un prasmju trūkuma problēmas, arī zaļajā ekonomikā. Paredzams, ka 2023. gads kā Eiropas Prasmju gads sniegs svarīgu politikas impulsu prasmju apguves veicināšanai visa mūža garumā, kas ir svarīgi, lai īstenotu plašās pārmaiņas, ar

kurām saskaras mūsu ekonomika un sabiedrība. Lai nodrošinātu prasmju pastāvīgu atjaunināšanu, ļoti svarīga nozīme ir esošā darbaspēka aktīvai iesaistei mācību aktivitātēs pēc efektīvas sākotnējās izglītības un apmācības apguves. Arī kvalitatīvām augstākās izglītības iestādēm ir svarīga nozīme to augsta līmeņa prasmju attīstīšanā, kuras vajadzīgas noturīgai, iekļaujošai un ilgtspējīgai Eiropas ekonomikai. ES 2030. gada pamatmērķrādītājs attiecībā uz pieaugušo izglītību paredz, ka vismaz 60 % pieaugušo ES piedalās mācībās katru gadu līdz 2030. gadam. Jaunākie pieejamie dati par 2016. gadu joprojām liecina par joprojām zemu dalības līmeni (iepriekšējos 12 mēnešos) ES, proti, mācībās piedalās tikai 37,4 % iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem, izceļot vajadzību ievērojami intensificēt progresu, lai sasniegtu 2030. gadam noteiktos vērienīgos nacionālos mērķrādītājus. Turklāt visās dalībvalstīs mazkvalificēti pieaugušie parasti piedalās apmācībā retāk nekā tie, kuriem ir vidējās izglītības kvalifikācija un kuriem, savukārt, ir zemāks dalības līmenis nekā augstāko izglītību ieguvušajiem. Pieaugušo dalība mācībās arī biežāk notiek pilsētās nekā lauku reģionos. Padomes 2022. gada 16. jūnija Ieteikumā par individuāliem mācību kontiem ir izklāstīts, kā dalībvalstis var efektīvi apvienot finanšu un nefinanšu atbalstu, lai visiem pieaugušajiem būtu iespēja attīstīt savas prasmes visas viņu darba dzīves garumā un lai panāktu progresu pieaugušo mācību mērķrādītāja sasniegšanā nākamajā desmitgadē. Arī Padomes 2022. gada 16. jūnija Ieteikumā par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā ir izvirzīts mērķis nodrošināt mikrokvalifikāciju — kas arvien vairāk tiek izmantotas izglītības, apmācības un darba tirgus sistēmās — kvalitāti, atzīšanu un izpratni par tām.

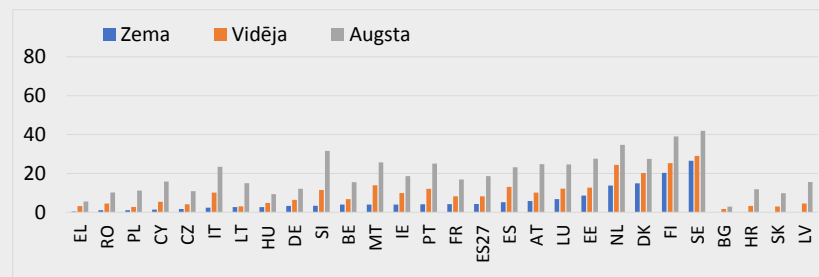
Pieaugušo, jo īpaši mazkvalificēto, iesaistīšanās izglītības apguvē joprojām ir zema

10,8 % pieaugušo piedalījās mācībās (pēdējo četru nedēļu laikā) ES 2021. gadā.

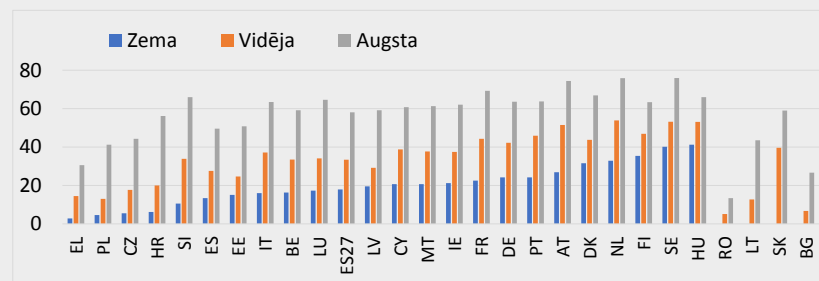
Mazkvalificētu pieaugušo vidū tikai **4,3 %** iesaistījās izglītības apguvē

2016. gadā **37,4 %** pieaugušo iesaistījās noteikta veida izglītības un apmācības apguvē iepriekšējos 12 mēnešos

Pieaugušo dalība mācībās pēc iegūtā izglītības līmeņa (zema, vidēja un augsta kvalifikācija) iepriekšējās četrās nedēļās (2021. gads, %)

Pieaugušo dalība mācībās pēc iegūtā izglītības līmeņa (zema, vidēja un augsta kvalifikācija) iepriekšējos 12 mēnešos (2016. gads, %)

Avots: Eurostat [img_ifs_03], darbaspēka apsekojums un [īpašais izvēlums], AES.

Kopējie mājsaimniecību reālie ienākumi ES 2021. gadā palielinājās tāpat kā IKP un tirgus ienākumi, jo notika atkopšanās pēc Covid, bet tie samazinājās 2022. gadā. Mājsaimniecību reālie ienākumi 2021. gada 2. ceturksnī palielinājās ievērojami — par 4,5 %

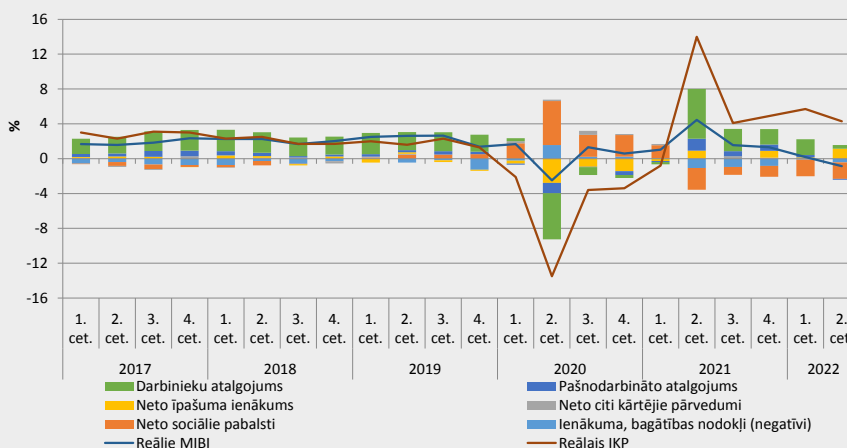
(gada griezumā), jo reālais IKP pieaugums sasniedza 14,1 %. Mājsaimniecību ienākumu noturība pret Covid-19 izraisīto satricinājumu 2020. gadā ir saistīta ar automatisko stabilizatoru darbību un apjomīgajiem un steidzamajiem politikas reaģēšanas pasākumiem, kas tika ieviesti dalībvalstu un ES līmenī un kas lielā mērā mazināja pandēmijas negatīvās sociālekonomiskās sekas. Tomēr, sākot no 2021. gada 3. ceturkšņa, mājsaimniecību reālo ienākumu pieaugums spēcīgi samazinājās, ko veicināja strauji augošā inflācija, neraugoties uz to, ka nominālais darba ņēmēju atalgojums palielinājās. Līdz 2022. gada 2. ceturksnim mājsaimniecību reālie izmantojamie bruto ienākumi samazinājās pirmo reizi kopš Covid-19 izraisītā satricinājuma 2020. gada 2. ceturksnī, savukārt reālā IKP pieaugums palēninājās.

Nesenā augstā inflācija ir negatīvi ietekmējusi kopējo mājsaimniecību reālo ienākumu pieaugumu, kas novērots 2022. gadā

Reālā IKP un reālo mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu pieaugums un galvenie komponenti (% , ES27)

Mājsaimniecību reālie izmantojamie bruto ienākumi samazinājās ES 2022. gada 2. ceturksnī

Ienākumu nevienlīdzība lielākoties stabila lielākajā daļā dalībvalstu

Avots: Eurostat, valstu pārskati [nasq_10_nf_tr] un [namq_10_gdp]. Piezīmes. Sk. ziņojuma pamatdaļu.

Neraugoties uz Covid-19 krīzi, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu (AROE) īpatsvars bija kopumā stabils visu 2020. gadu, un tiek lēsts, ka tā tas būs arī 2021. gadā pēc tam, kad iepriekšējos gados tas bija uzlabojies, pateicoties ES un dalībvalstu izvērstajiem pasākumiem pandēmijas negatīvās ietekmes mazināšanai. Aptuveni katra piektā persona bija pakļauta nabadzības vai sociālās atstumtības riskam ES 2020. gadā, un nav paredzams, ka arī 2021. gadā šajā ziņā notiks būtiskas izmaiņas, lai gan pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm. Gan nabadzības riska rādītājs, gan to personu īpatsvars, kuras dzīvo (daļējas) bezdarbnieku mājsaimniecībās, pēc pandēmijas praktiski nav mainījies, savukārt smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība turpināja samazināties 2021. gadā. Lai gan ir pazīmes, kas liecina par atšķirībām starp dalībvalstīm, arī ienākumu nevienlīdzība kopumā bija stabila 2020. un 2021. gadā. To nodrošināja ievērojamā un steidzamā politikas rīcība, kā arī saīsināta darba laika shēmas un citi darbvietu saglabāšanas un politikas pasākumi, lai atbalstītu neaizsargātos iedzīvotājus Covid-19 krīzē. Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu patiešām sasniedza nebijušu apmēru (tā palielinājās lielākajā daļā dalībvalstu), samazinot nabadzību par vairāk nekā trešdaļu

vidēji ES. Tomēr nestandarta nodarbinātībā esošās personas tik un tā bija vairāk nekā trīs reizes biežāk pakļautas nabadzības riskam (16,6 %) nekā standarta nodarbinātībā esošās personas (5 %). Agrīnas aplēses par izdevumiem sociālajai aizsardzībai 2021. gadā par 24 dalībvalstīm liecina, ka šo izdevumu īpatsvars no IKP samazinājās salīdzinājumā ar 2020. gadu (29,2 % attiecībā pret 30,7 %), joprojām esot virs pirmskrīzes līmeņa (27,1 % 2019. gadā). Gandrīz visās ES dalībvalstīs veselības aprūpei un slimības pabalstiem atvēlēto izdevumu īpatsvars palielinājās, savukārt bezdarbnieka pabalstu nozīme samazinājās.

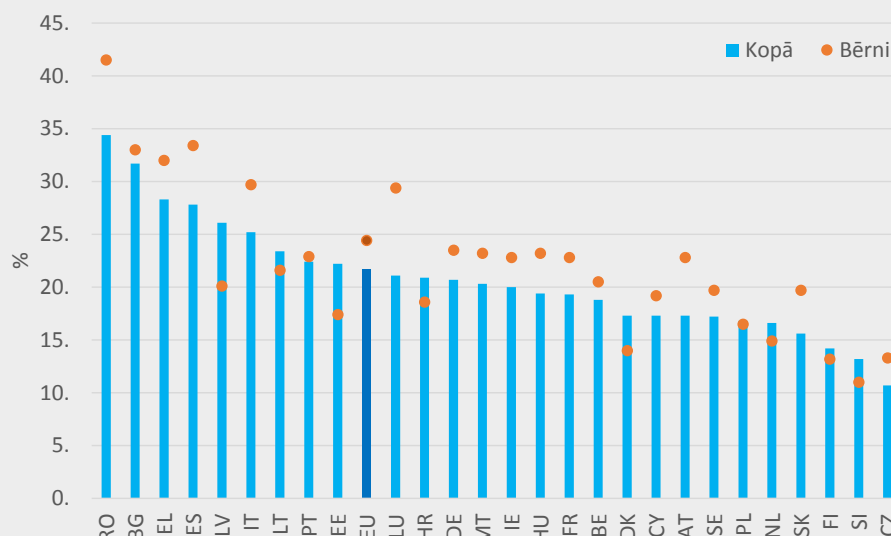
Arī nabadzības vai sociālās atstumtības risks konkrētām iedzīvotāju grupām kopumā saglabājās nemainīgs 2020. un 2021. gadā, lai gan tas joprojām radīja īpašas problēmas dažām no šīm grupām. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto ārpus ES dzimušo un romu izcelsmes personu īpatsvars ES kopumā nemainījās, savukārt šādu personu ar invaliditāti īpatsvars samazinājās, neraugoties uz pandēmijas uzliesmojumu. Tomēr šīs grupas joprojām ir sistemātiski vairāk pakļautas nabadzībai un sociālajai atstumtībai nekā pārējie iedzīvotāji. Lai cīnītos pret personu ar invaliditāti lielāko nabadzības un sociālās atstumtības risku, dalībvalstīm būtu jānovērš plaisas sociālajā aizsardzībā, lai mazinātu nevienlīdzības, arī kompensējot papildu izmaksas, kas saistītas ar invaliditāti un tiesībām saņemt invaliditātes pabalstus. Bērnu vidū nabadzības vai sociālās atstumtības risks saglabājās kopumā stabils 2020. un 2021. gadā, bet joprojām bija augstāks nekā iedzīvotājiem kopumā, un bija pazīmes, kas liecināja par atšķirībām starp dalībvalstīm. Turklāt ģimenēm ar bērniem joprojām bija augsts sliktu sadzīves apstākļu rādītājs. Ir mazāk ticams, ka nabadzībā vai sociālajā atstumtībā uzauguši bērni gūs labas sekmes skolā, ka viņiem būs laba veselība un viņi pilnībā īstenos savu potenciālu turpmākajā dzīvē, tāpēc ir vajadzīga steidzama politikas rīcība, lai risinātu šo problēmu atbilstīgi nostiprinātajai Garantijai bērniem.

Nabadzības vai sociālās atstumtības risks vidēji saglabājās kopumā stabils ES 2020. un 2021. gadā, bet tas ievērojami atšķiras starp dalībvalstīm un ir augstāks bērnu vidū.

Katra piektā persona bija pakļauta nabadzības vai sociālās atstumtības riskam 2021. gadā ES, šim īpatsvaram dalībvalstīs esot no 10,7 % līdz 34,4 %

Nabadzības vai sociālās atstumtības risks ir augstāks bērniem ES (24,4 %) lielākajā daļā

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs iedzīvotājiem kopumā un bērniem (0–17 gadi) (%), 2021. gads

Avots: Eurostat [ilc_peps01n], Kopienas statistika attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem (EU-

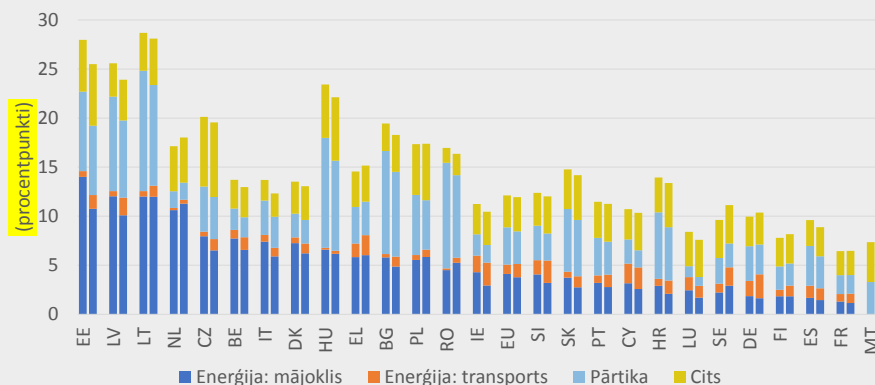
Augstas un pieaugošas enerģijas cenas un saistītais inflācijas spiediens var negatīvi ietekmēt pirkjspēju, jo īpaši neaizsargātām mājstāmniecībām, un palielināt enerģētisko nabadzību, tāpēc ir vajadzīgs pagaidu un mērķtiecīgs atbalsts. Enerģijas cenu ievērojamais kāpums 2021. un 2022. gadā ir negatīvi ietekmējis mājstāmniecību ar zemiem un vidējiem ienākumiem pirkjspēju (tiek lēsts, ka to dzīves dārdzība palielinājās vidēji par 12 %), jo īpaši attiecībā uz pārtiku un enerģiju. Arī augstākas kopējās transporta izmaksas un stāmniecībā izmantojamās enerģijas izmaksas, galvenokārt saistībā ar siltumapgādi un aukstumapgādi, palielina risku, ka mājstāmniecības varētu ieslīgt enerģētiskajā nabadzībā. Jo īpaši nespēja uzturēt mājokli pietiekami siltu visvairāk skar pelnītājus ar zemiem ienākumiem. Aptuveni divas no desmit nabadzības riskam pakļautām personām jau nespēja uzturēt savu mājokli pietiekami siltu 2021. gadā, un tas vairāk nekā divas reizes pārsniedz šo rādītāju attiecībā uz iedzīvotājiem kopumā. Komisija ir nākusi klajā ar vairākiem pasākumiem enerģētiskās krīzes risināšanai. Komisija 2021. gada oktobrī nāca klajā ar paziņojumu par enerģijas cenām un “rīkkopu”, kurā izklāstīts, ko dalībvalstis var darīt saskaņā ar spēkā esošajiem ES noteikumiem, lai palīdzētu neaizsargātiem patērētājiem un uzņēmumiem, kuri saskaras ar augstām cenām. Ar Padomes 2022. gada 6. oktobra regulu par ārkārtas intervenci augsto enerģijas cenu jautājuma risināšanai minētā rīkkopa tika paplašināta, un ir arī paredzams, ka tā nodrošinās papildu publiskos ieņēmumus no neparedzētās peļņas, kas tiks gūta no inframarginālajām tehnoloģijām un fosilā kurināmā uzņēmumu solidaritātes iemaksām. Šie uzņēmumi tiks novirzīti mājstāmniecībām un uzņēmumiem, kam arvien vairāk palielinās risks, ka tie nespēs apmaksāt savus enerģijas rēķinus, un ir sagaidāms, ka tas palīdzēs novērst nabadzības riskus un nevienlīdzību. Pēdējā gada laikā dalībvalstis ir ieviesušas ārkārtas un pagaidu pasākumus pašreizējās enerģētiskās krīzes risināšanai. Cenu spiedienam palielinoties, ir īpaši svarīgi cieši uzraudzīt tā distributīvo ietekmi un paļauties uz pagaidu atbalsta pasākumiem, kas ir labāk mērķorientēti uz neaizsargātajiem iedzīvotājiem. Mājstāmniecību enerģijas izdevumu un atkarības no fosilā kurināmā mazināšana, arī piesaistot investīcijas energoefektivitātē, tostarp ēku renovācijā, un atjaunīgajā enerģijā atbilstīgi plānam *REPowerEU*, arī palīdz aizsargāt mājstāmniecību pirkjspēju augošo enerģijas cenu apstākļos. Šādi atbalsta pasākumi ir vislabākie ilgtermiņa risinājumi augstām enerģijas cenām un būtu arī galvenokārt jāvērs uz neaizsargātajiem iedzīvotājiem.

Enerģijas cenu paaugstinājums negatīvi ietekmē kopējo dzīves dārdzību mājāsaimniecībām ar zemiem un vidējiem ienākumiem.

Gandrīz pusi no dzīves dārdzības palielinājuma par 9,7 % ES laikposmā no 2021. līdz 2022. gadam izraisīja enerģijas cenu kāpums

6,9 % no iedzīvotāju kopskaita un 16,4 % no nabadzības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem nespēja uzturēt mājokli pietiekami siltu 2021. gadā

Izdevumu veidu daļa dzīves dārdzības pieaugumā pirmajai un trešajai piektdaļai no iedzīvotāju kopskaita (sarindots pēc ienākumiem, %) (attiecīgi pirmais un otrais stabiņš pa dalībvalstīm)

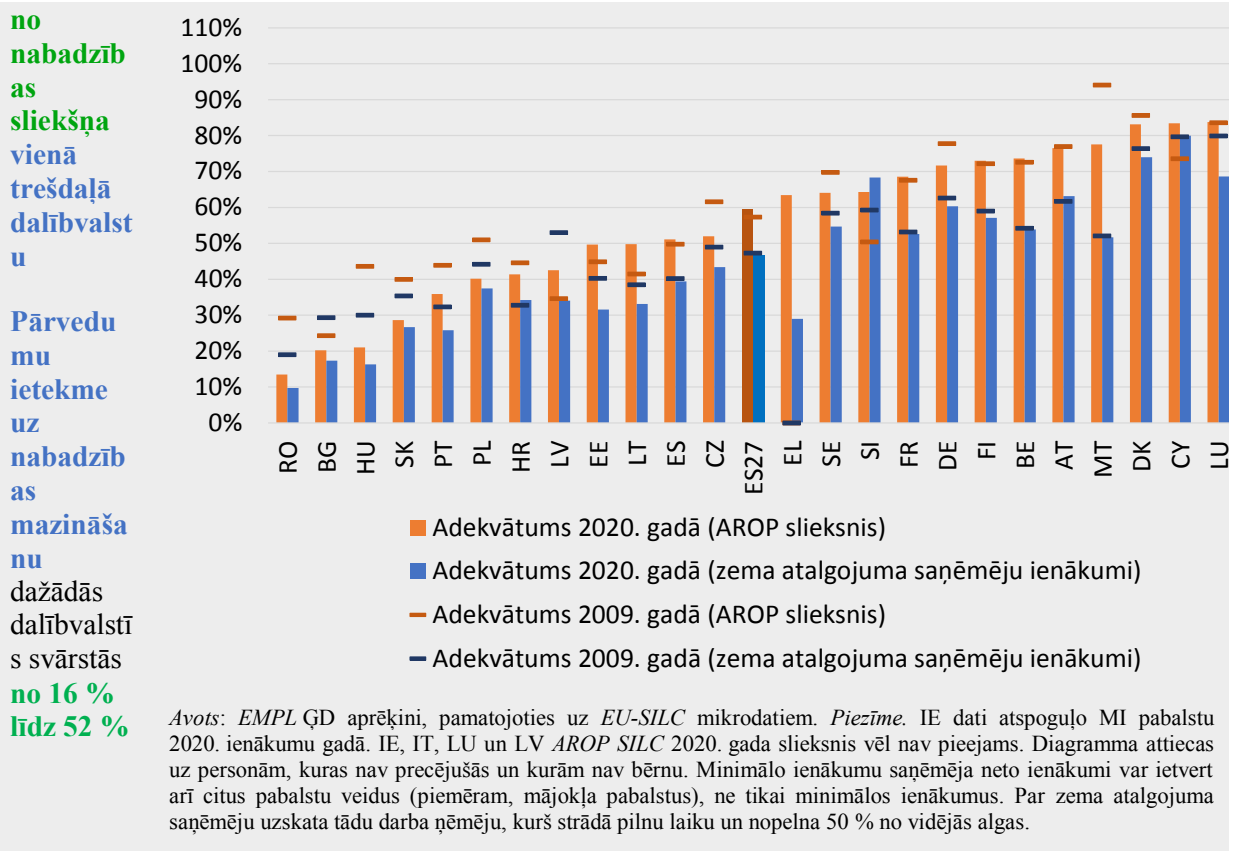
Piezīme. Dzīves dārdzības palielinājums tiek aprēķināts izdevumu daļai vidēji pirmajā un trešajā ekvivalentā izmantojamā ienākumu sadalījuma kvintilē. Dalībvalstis sarindotas pēc ar mājokli saistītu enerģijas cenu izmaiņu daļas pirmajai kvintilei. *Avots:* JRC aprēķini, kas pamatoti ar saskaņotā patēriņa cenu indeksa (SPCI) inflācijas datiem no Eurostat rādītāja [[pre hipc manr](#)] 2022. septembrī un mikrodatiem no EU-HBS 2015. gada kārtas.

Minimālo ienākumu shēmu adekvātums 2020. gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu turpināja pasliktināties, un joprojām pastāv aptvēruma atšķirības. Minimālo ienākumu aizsardzībai vienlaikus ar aktīvas iekļaušanas pieeju ir būtiska nozīme nabadzības vai sociālās atstumtības riska novēršanā un mazināšanā. Visas dalībvalstis ir ieviesušas galējās iespējas ienākumu atbalsta shēmas, un vidēji minimālo ienākumu adekvātums ES pēdējos gados ir saglabājies kopumā nemainīgs (tomēr ar ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm), kaut arī kopumā 2020. gadā bija novērojams neliels pasliktinājums. Uzlabojumi tvēruma ziņā bija vērojami no 2015. gada līdz 2020. gadam, un tas var palīdzēt novērst nabadzības un materiālās nenodrošinātības padziļināšanos, bet vēl pastāv problēmas saistībā ar efektivitāti. Lai atbalstītu augšupēju konvergenci starp dalībvalstīm un cīņu pret nabadzību un sociālo atstumtību, Komisija ir nākusi klajā ar priekšlikumu Padomes ieteikumam par adekvātiem minimālajiem ienākumiem aktīvas iekļaušanas nodrošināšanai, kurā izklāstītas jomas, kurās jāturpina modernizēt minimālo ienākumu shēmas, vienlaikus īstenojot aktīvas iekļaušanas pieeju.

Sociālās drošības tīklu atbilstība dažādās dalībvalstīs ir atšķirīga

Minimālo ienākumu pabalsti 2019. gadā bija mazāki par pusi

Minimālo ienākumu saņēmēju neto ienākumi, izteikti procentos no nabadzības riska sliekšņa (rādītājs izlīdzināts trīs gadu periodā) un no zema atalgojuma saņēmēju ienākumiem (2009. un 2020. gads)

Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības ES 2021. gadā kopumā samazinājās, bet vēl pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm, un ir vērojams, ka būtiski palielinās pieprasījums pēc ilgtermiņa aprūpes pakalpojumiem, ko veicina sabiedrības novecošana. Cilvēki māsasaimniecībās ar zemiem ienākumiem biežāk ziņo par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, lai gan atšķirības lielums, salīdzinot ar iedzīvotājiem kopumā, dalībvalstīs atšķiras. Darbaspēka un prasmju trūkums veselības aprūpes nozarē vēl joprojām var izraisīt traucējumus pakalpojumu sniegšanā, lai gan mazinās ar Covid-19 saistītais spiediens uz veselības aprūpes sistēmām. Vairākas dalībvalstis sāka īstenot sistēmiskas veselības aprūpes reformas, arī saistībā ar primārās veselības aprūpes sniegšanu. Ir svarīgi tās pabeigt, vienlaikus pakāpeniski digitalizējot pakalpojumus, lai palielinātu sniegšanas kvalitāti un uzlabotu tās noturību. Tomēr tiek prognozēts, ka demogrāfisko pārmaiņu iespaidā to personu skaits, kurām, iespējams, būs vajadzīga ilgtermiņa aprūpe (LTC), ES palielināsies no 30,8 miljoniem 2019. gadā līdz 33,7 miljoniem 2030. gadā un vēl līdz 38,1 miljoniem 2050. gadā. Tas palielina vajadzību risināt problēmas, kas saistītas ar LTC pieejamību, pieejamību cenas ziņā un kvalitāti, vienlaikus ņemot vērā publisko finanšu vispārējo ilgspēju. Lai gan visas dalībvalstis piedāvā noteiktu sociālās aizsardzības segumu, 35,7% cilvēku ES norādīja, ka tie neizmanto (vairāk) mājās sniegtas aprūpes pakalpojumus finansiālu apsvērumu dēļ, 9,7% norādīja uz trūkumiem šo pakalpojumu sniegšanā, un 2,1% minēja bažas saistībā ar kvalitāti. Proti, pat pēc sociālās aizsardzības personīgie izdevumi par aprūpi var būt ļoti lieli, veidojot vairāk nekā 50% no vidējiem ienākumiem gados vecākiem cilvēkiem, kuriem ir lielas ilgtermiņa aprūpes vajadzības daudzās dalībvalstīs. Lai maksimāli palielinātu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu ieguldījumu sociālajā taisnīgumā, dzimumu līdztiesībā un darbvietu radīšanā, Komisija ierosināja Eiropas Aprūpes stratēģiju, ko papildina priekšlikums Padomes ieteikumam par piekļuvi cenas ziņā pieejamai augstas kvalitātes ilgtermiņa aprūpei.

Dalībvalstis veic pasākumus, lai savas sociālās aizsardzības sistēmas pielāgotu mainīgajiem demogrāfiskajiem un darba tirgus apstākļiem nolūkā risināt problēmas,

kas saistītas ar adekvātumu, pieejamību un fiskālo ilgtspēju. Pēc tam, kad pandēmija izgaismoja dažus trūkumus piekļuvē sociālajai aizsardzībai, vairākas dalībvalstis ir ieviešas reformas savās valsts sociālās aizsardzības sistēmās, īpaši pievēršoties nestandarta darba ņēmējiem un pašnodarbinātajiem. Demogrāfiskās pārmaiņas turpina radīt ilgtermiņa problēmas pensiju sistēmām, arī attiecībā uz sabiedrības novecošanas ietekmi uz publiskajām finansēm un saistītajām pensiju, veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes sistēmām to adekvātuma, pieejamības un fiskālās ilgtspējas ziņā. Lai sekmīgi risinātu problēmas, ar kurām saskaras pensiju sistēmas, arī saistībā ar pastāvīgo sieviešu un vīriešu pensiju atšķirību, ir vajadzīgs plašs politikas pasākumu klāsts, kas aptver pensiju, darba tirgus un nodokļu un veselības aprūpes politiku.

Paredzamai, jēgpilnai un savlaicīgai sociālo partneru iesaistei ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu, ka reformas un investīcijas tiek strukturētas un īstenotas efektīvi. Nodarbinātības pamatnostādnes Nr. 7 un Eiropas sociālo tiesību pīlāra 8. principa ietvaros dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt sociālo partneru savlaicīgu un jēgpilnu iesaistīšanos nodarbinātības, sociālo un attiecīgā gadījumā ekonomikas reformu un politikas izstrādē un īstenošanā, tostarp atbalstot to palielināto kapacitāti. Veselības aprūpes krīzes laikā sociālais dialogs un darba koplīgumu slēgšanas sarunas bija būtisks spēcīgas veselības aprūpes nozares elements, kas veicināja ES noturības pret potenciālām turpmākām krīzēm palielināšanas veselības aprūpes jomā. Tomēr vairākas dalībvalstis atbilstīgi savai valsts praksei un institucionālajām sistēmām aicināja sociālos partnerus apspriest, pārrunāt un/vai īstenot pasākumus, lai uzlabotu darba apstākļus, darba tirgus darbību, vienlīdzīgas iespējas un darba aizsardzību darbvietā. Vēl nesen sadarbībai ar sociālajiem partneriem bija būtiska nozīme atbilstošas atbalsta politikas īstenošanā, lai veicinātu Ukrainas pilsoņu un citu pārvietotu personu integrāciju darba tirgos, tostarp nozarēs, kurās trūkst darbaspēka. Arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir būtiski svarīga funkcija kvalitatīvu reformu un rīcībpolitiku īstenošanā dalībvalstīs. Sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības iesaistei ir arī svarīga nozīme attiecībā uz atveseļošanas un noturības plāniem.

Dalībvalstīm būtu jārikojas, lai risinātu nodarbinātības, prasmju un sociālās politikas problēmas, kas identificētas šajā vienotajā nodarbinātības ziņojumā. Ziņojumā sniegtā analīze izceļ vairākas prioritārās jomas politikas rīcībai. Šādai rīcībai vajadzētu būt vērstai uz to problēmu risināšanu, kas radušās pašreizējā sociāli ekonomiskajā kontekstā, un uz ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes veicināšanu, sekmējot kvalitatīvu darbvietu radīšanu un pāreju no vienas darbvietas uz citu visas darba dzīves laikā un starp nozarēm, uzlabojot sociālo un ekonomisko noturību un nodrošinot taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos, vienlaikus virzoties uz ES pamatmērķrādītāju un nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu attiecībā uz nodarbinātību, prasmēm un nabadzības mazināšanu līdz 2030. gadam.

Saskaņā ar Nodarbinātības pamatnostādņēm dalībvalstis ir aicinātas:

- mazināt inflācijas spiedienu — jo īpaši tā, ko rada augstās enerģijas cenas, — negatīvo ietekmi uz neaizsargāto māsaimniecību pirktspēju, tostarp novērst enerģētiskās nabadzības palielināšanos ar pagaidu un mērķtiecīgu pasākumu starpniecību, vienlaikus saglabājot stimulus enerģijas patēriņa samazināšanai un energoefektivitātes uzlabošanai;
- atbilstoši valstu praksei un pilnībā ievērojot sociālo partneru nozīmi, veicināt tādu attīstību algu jomā, kas mazina pirktspējas samazināšanos, jo īpaši zema atalgojuma

saņēmējiem, tostarp savlaicīgi atjauninot likumā noteiktās minimālās algas, vienlaikus ņemot vērā makroekonomiskos apstākļus, saglabājot nodarbinātību un konkurētspēju un ievērojot mērķi apkarot augstu inflāciju;

- nodrošināt saīsināta darba laika shēmu un citu tādu nodarbinātības saglabāšanas pasākumu pieejamību, kas veidoti tā, lai saglabātu cilvēkkapitālu, vajadzības gadījumā atbalstītu taisnīgus pārstrukturēšanas procesus, atvieglotu pāreju no viena darba uz citu un palīdzētu modernizēt ekonomiku, jo īpaši ar saistītas prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas starpniecību, arī ņemot vērā enerģētiskās krīzes un saistīto industriālo pārmaiņu ietekmi uz darba tirgu;
- stiprināt aktīvās darba tirgus politikas efektivitāti un lietderību un valsts nodarbinātības dienestu kapacitāti, arī ieguldot pieejamā digitālajā infrastruktūrā un pakalpojumos, prasmju uzraudzībā un prognozēšanā, kā arī personāla pienācīgā apmācībā, nolūkā sekmēt darbvieta radīšanu un pāreju no viena darba uz citu, arī pārejā uz digitālo un zaļo ekonomiku, un risināt darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu;
- sniegt atbalstu darba ņēmējiem un mājsaimniecībām, ko visvairāk skar ekonomiskā un sociālā pārveide, kuru rosina klimata pārmaiņas un nepieciešamā zaļā pārkārtošanās, kā arī digitalizācija, jo īpaši neaizsargātajiem darba ņēmējiem un mājsaimniecībām, nodrošinot nodarbinātības dienestus un apmācības pasākumus, pienācīgi izstrādātas, mērķorientētas un fiksēta termiņa nodarbinātības programmas, ka arī mērķtiecīgus un pienācīgi izstrādātus stimulus pieņemšanai darbā un pārejai no viena darba uz citu, pienācīgu ienākumu drošību ar aktīvas iekļaušanas pieeju un uzņēmējdarbības veicināšanu, paļaujoties uz darba ņēmēju un viņu pārstāvju pilnīgu un jēgpilnu iesaistīšanos pārstrukturēšanas procesu izmaiņās un pārvaldībā, atbilstīgi Padomes ieteikumam par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti;
- uzlabot jauniešu izredzes darba tirgū, citstarp veicinot iekļaujošu un kvalitatīvu profesionālo izglītību un apmācību, kā arī augstāko izglītību; piedāvāt mērķorientētu nodarbinātības dienestu atbalstu (arī mentorēšanu, ievirzi un konsultācijas), kā arī atbalstīt kvalitatīvu mācekļību un stažēšanos saskaņā ar nostiprināto Garantiju jauniešiem;
- nodrošināt dzimumu līdztiesību un stiprināt sieviešu dalību darba tirgū, arī sekmējot vienlīdzīgas iespējas un karjeras izaugsmi, kā arī nodrošinot atalgojuma struktūru pārredzamību; veicināt darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanu, arī nodrošinot piekļuvi cenas ziņā pieejamiem, kvalitatīviem ilgtermiņa aprūpes un pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem, kā arī piekļuvi atbilstošiem ar ģimeni saistītiem pabalstiem un elastīgam darba režīmam vecākiem un citiem cilvēkiem, kuriem ir aprūpes pienākumi, saskaņā ar Eiropas Aprūpes stratēģiju;
- sekmēt vienlīdzīgas iespējas un uzlabot mācību rezultātus, risinot priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmu, arī nodrošinot cenas ziņā pieejamu un kvalitatīvu pirmsskolas izglītību un aprūpi atbilstoši Eiropas Garantijai bērniem un attiecīgajiem valsts rīcības plāniem, kā arī risinot skolotāju trūkuma problēmu; atbalstīt bērnu no nelabvēlīgām grupām un attālām teritorijām piekļuvi izglītībai un sekmēt apmācību visos kvalifikāciju līmeņos;
- uzlabot skolēnu un pieaugušo digitālās prasmes un palielināt digitālo talantu kopumu darba tirgū, attīstot digitālās izglītības un apmācības ekosistēmas, ko nodrošina tādi būtiski faktori kā skolu ātrdarbīga savienojamība, aprīkojums un skolotāju apmācība, un atbalstīt iestādes ar zinātību digitalizācijas jomā, īpašu uzmanību pievēršot iekļaušanai un digitālās plaissas mazināšanai;

- atbalstīt pieaugušo prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, lai viņi varētu pielāgoties mainīgajam darba tirgum, citstarp stiprinot tādu apmācības iespēju sniegšanu, ko īpaši nodrošina ar individuālu mācību kontu starpniecību, un sekmējot mikro kvalifikācijas attīstīšanu, īstenošanu un atzīšanu, saskaņā ar Padomes ieteikumiem par individuāliem mācību kontiem un par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā;
- pielāgot darba tirgus noteikumus un nodokļu un pabalstu sistēmas, lai mazinātu un novērstu darba tirgus segmentāciju un sekmētu kvalitatīvu darbvieta radīšanu, tostarp, ja iespējams, mazinot nodokļu ķēli zema atalgojuma saņēmējiem;
- nodrošināt, ka netipiskās darba situācijās esošajiem un tiem, kuri strādā platformas darbu, ir pieejama atbilstoša sociālā aizsardzība atbilstīgi Padomes ieteikumam par piekļuvi sociālajai aizsardzībai;
- nodrošināt veselīgu, drošu un labi pielāgotu darba vidi un elastīga darba režīma pieejamību;
- sekmēt darba koplīguma slēgšanas sarunas, sociālo dialogu un sociālo partneru savlaicīgu un jēgpilnu iesaisti, arī saistībā ar atveseļošanas un noturības plānu īstenošanu, kā arī Eiropas pusgada procesu;
- investēt adekvātās un ilgtspējīgās sociālās aizsardzības sistēmās, kas pieejamas visiem, atbilstoši Padomes ieteikumam par piekļuvi sociālajai aizsardzībai, tostarp minimālo ienākumu shēmām, kuru pamatā ir aktīva iekļaujoša pieeja, atbilstoši Padomes ieteikumam par adekvātiem minimālajiem ienākumiem aktīvas iekļaušanas nodrošināšanai; atbalstīt reformas, lai nodrošinātu pienācīgu aizsardzības līmeni un uzlabotu to personu aizsardzību, kuras nav aptvertas vai pietiekami aptvertas; nodrošināt adekvātus pabalstus, tiesību pārnesamību, piekļuvi kvalitatīviem pakalpojumiem un atbalstu darbaspējīgu personu integrācijai darba tirgū; īstenojot iepriekš minēto, nodrošināt finansējuma avotu līdzsvaru un saglabāt publisko finanšu vispārējo ilgtspēju;
- novērtēt investīciju reformu distributīvo ietekmi uz dažādu iedzīvotāju grupu ienākumiem atbilstīgi paziņojumam par labāku dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes novērtēšanu;
- nodrošināt visiem nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem faktisku bezmaksas piekļuvi veselības aprūpei, pirmsskolas izglītībai un aprūpei, izglītībai un aktivitātēm skolā, faktisku piekļuvi veselīgam uzturam un atbilstošam mājoklim saskaņā ar Eiropas Garantiju bērniem;
- risināt bezpajumtniecības kā galējas nabadzības problēmu; veicināt ieguldījumus dzīvojamo un sociālo māju renovācijā, kā arī integrētos sociālajos pakalpojumos; vajadzības gadījumā atvieglot piekļuvi kvalitatīvam un finansiāli pieejamam mājoklim, sociālam mājoklim vai palīdzībai mājokļa jautājumos;
- ieguldīt veselības aprūpes sistēmas spējās, tostarp primārās aprūpes un sabiedrības veselības spējās, aprūpes koordinācijā, veselības aprūpes personālā un e-veselībā; samazināt personīgos maksājumus, uzlabot veselības aprūpes tvērumu un veicināt veselības aprūpes personāla prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju;
- stiprināt kvalitatīvu, cenas ziņā pieejamu un ilgtspējīgu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu sniegšanu atbilstīgi Eiropas Aprūpes stratēģijai;

- nodrošināt iekļaujošas un fiskāli ilgtspējīgas pensiju sistēmas, kas sniedz iespēju gūt adekvātus ienākumus vecumā un nodrošina taisnīgumu starp paaudzēm.

ES finansējums, arī tas, ko sniedz ar Eiropas Sociālā fonda Plus, Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Taisnīgas pārkārtošanās fonda un Atveseļošanas un noturības mehānisma starpniecību atbilstīgām investīcijām un reformām, palīdz dalībvalstīm pastiprināt politikas rīcību šajās jomās.

1. NODAĻA. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGU UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM EIROPAS SAVIENĪBĀ, PAMATMĒRĶRĀDĪTĀJIEM UN SOCIĀLO REZULTĀTU PĀRSKATA MOMENTUZNĒMUMIEM

1.1 Darba tirgus tendences

Darba tirgus atveseļošanās turpinājās 2022. gadā, nodarbinātībai pārsniedzot pirmskrīzes līmeni, lai gan pastāvēja ievērojamas atšķirības starp nozarēm. 2022. gada otrajā ceturksnī kopējais nodarbināto skaits ES sasniedza 213,4 miljonus (164 miljoni eurozonā)¹⁰. Tas ir par 3,5 miljoniem (2,7 miljoniem eurozonā) vairāk nekā maksimālais līmenis, kas reģistrēts 2019. gada 4. ceturksnī. Nodarbinātības līmenis (20–64 gadu vecuma grupā) ES 2022. gada 2. ceturksnī bija 74,8 % (74,3 % eurozonā), kas ir par 1,9 procentpunktiem (1,6 procentpunktiem eurozonai) vairāk, ja salīdzina ar augsto līmeni pirms pandēmijas. Gada griezumā nodarbinātības līmenis ES 2021. gadā bija 73,1 % (72,5 % eurozonā), kas ir par 0,4 procentiem vairāk nekā 2019. gada rādītājs (eurozonā izmaiņas netika novērotas). Starp nozarēm, kurās vērojams vislielākais nodarbinātības pieaugums, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) nozarē palielinājums bija 21 % laikposmā no 2019. gada 4. ceturkšņa līdz 2022. gada 2. ceturksnim, kas ir par 1,1 miljonu darbvietau vairāk. Nākamais lielākais nodarbinātības pieaugums bija nekustamā īpašuma nozarē (palielinājums par 18 % jeb par 190 000 vairāk nodarbināto) un profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē (palielinājums par 7,9 % jeb par 0,58 miljoniem cilvēku vairāk). Valsts pārvaldes un aizsardzības nozarē 2022. gada 2. ceturksnī reģistrēts par 0,71 miljoniem vairāk darbvietau nekā 2019. gada 4. ceturksnī (palielinājums par 5,3 %). Nākamais lielākais palielinājums bija būvniecības nozarē (par 6,1 %) un profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē (par 3,1 %). Turpretī ražošanas, izmitināšanas un ēdināšanas, un administratīvā atbalsta pakalpojumu nozares vēl nav atguvušās līdz pirmskrīzes nodarbinātības līmenim (par aptuveni 0,2 mazāk nodarbināto katrā no šīm nozarēm 2022. gada 2. ceturksnī salīdzinājumā ar 2019. gada 4. ceturksni). Kopumā tiek prognozēts, ka nodarbinātības izaugsme 2022. gadā būs 1,7 %, bet 2023. gadā būs apstājusies un 2024. gadā augstas nenoteiktības kontekstā nedaudz pieaugs līdz 0,4 %. Paredzams, ka cilvēki, kas bēg no kara Ukrainā uz ES, tikai pakāpeniski ienāks darba tirgū, un reālā ietekme būs redzama tikai no nākamā gada¹¹.

Darba ņēmēju aiziešana no saīsināta darba laika shēmām un reģistrēto neierašanās darbā gadījumu skaita samazinājums ir veicinājuši kopējo nostrādāto stundu skaita palielinājumu kopš 2021. gada. Nostrādāto stundu skaits ES ir palielinājies lēnām, bet stabili kopš zemā līmeņa 2020. gada 2. ceturksnī, sasniedzot kopumā 85,9 miljardus stundu 2022. gada 2. ceturksnī¹². Tā ir vislielākā vērtība, kāda jebkad reģistrēta šim rādītājam. Tajā pašā laikā ceturkšņa griezumā neierašanās darbā rādītājs turpināja samazināties no 17,5 % no kopējā nodarbināto skaita 2020. gada 2. ceturksnī līdz 8,9 % 2022. gada 2. ceturksnī¹³. Šie skaitļi joprojām parāda, cik svarīga ir bijusi saīsināta darba laika shēmu nozīme daudziem darba ņēmējiem un uzņēmumiem vairāk nekā divus gadus pēc Covid-19 krīzes sākuma (sk. 2.1. iedaļu). Darba tirgus pasākumi, kas ieviesti ES un dalībvalstu līmenī saistībā ar Covid-19 pandēmiju (jo īpaši *SURE*, *REACT-EU* un Investīciju iniciatīva reaģēšanai uz koronavīrusu,

¹⁰ Nodarbinātība: nacionālie konti (iekšzemes jēdziens), Eurostat rādītājs [[namq_10_a10_e](#)]; [[lfsq_eegan2](#)] un citi skaitļi: ES darbaspēka apsekojums. Šajā iedaļā visur izmantoti katru ceturksni sezonāli koriģēti dati.

¹¹ Eiropas Komisija, “*European Economic Forecast, Autumn 2022*”, iestāžu dokuments 187, 2022. gada novembris.

¹² Eurostat [[namq_10_a10_e](#)].

¹³ Eurostat [[lfsi_abt_q](#)] un [[lfsi_emp_q](#)], ES darbaspēka apsekojums.

CRII un *CRII* plus), ļāva uzņēmumiem paturēt darbiniekus un saglabāt prasmes un palīdz pašnodarbinātajiem pakāpeniski atsākt to darbības pēc ierobežošanas pasākumu atcelšanas. Ceturtais pusgada ziņojums par *SURE* īstenošanu¹⁴ liecina, ka šis instruments 2020. gadā atbalstīja aptuveni 31,5 miljonus personu un 2,5 miljonus uzņēmumu, kas bija gandrīz trešdaļa no nodarbināto kopskaita un uzņēmumu kopskaita 19 atbalsta saņēmējās dalībvalstīs.

Nominālās algas pieaugums sāka palielināties, bet ir paredzams, ka tas joprojām būs zem inflācijas līmeņa 2022. gadā. 2021. gadā nominālais darbinieku atalgojums palielinājās visās dalībvalstīs, un gada laikā tas palielinājās par 4,1 % visā ES, pārsniedzot vidējo pieauguma rādītāju, kas bija aptuveni 1,9 %, laikposmā no 2013. gada līdz 2019. gadam. Šo palielinājumu lielā mērā veicināja spēcīgā ekonomikas atveseļošanās un nostrādāto stundu skaita pieaugums (sīkāku informāciju dalībvalstu līmenī sk. 2.1. iedaļā). Paaugstinātā inflācija un darba tirgu sašaurināšanās vēl vairāk veicināja nelielu nominālās algas palielinājumu 2022. gada pirmajā pusē. Tomēr nominālās algas pieaugumu lielā mērā bremsēja paaugstinātā inflācija, kā rezultātā reālās algas ES ievērojami — par 3,3 % — samazinājās 2022. gada 2. ceturksnī (gada griezumā), vienlaikus pieaugot bažām par negatīvās ietekmes uz pirkjspēju nelabvēlīgajām sociālajām sekām, jo īpaši attiecībā uz zema atalgojuma saņēmējiem. Paredzams, ka turpmāk algu pieaugums palēnināsies ekonomiskās situācijas pasliktināšanās dēļ¹⁵.

Uz pagaidu darba līgumu pamata strādājošo darba ņēmēju un pašnodarbināto īpatsvars nav ievērojami palielinājies, jo darba tirgus kļuva dinamiskāks. Uz pagaidu darba līgumu pamata strādājošo personu īpatsvars no visiem darba ņēmējiem (20–64 gadi) palielinājās nedaudz no 12,6 % 2020. gadā līdz 13 % 2021. gadā. Tas sasniedza 13,1 % 2022. gada 2. ceturksnī (par 0,8 procentpunktiem vairāk nekā 2020. gada tajā pašā ceturksnī), bet joprojām bija mazāks nekā 2019. gada 4. ceturksnī (13,9 %). 2021. gadā šie rādītāji bija augstāki sievietēm (13,8 % attiecībā pret 12,2 % vīriešiem) un gados jauniem darba ņēmējiem (15–24 gadi) (50,9 % attiecībā pret 12,9 % un 6,5 % attiecīgi 25–54 gadu vecuma grupai un 55–64 gadu vecuma grupai — sk. arī 2.3. iedaļu). Uz pagaidu līgumu pamata strādājošo īpatsvars bija arī ievērojami lielāks mazkvalificētiem darba ņēmējiem (19,2 % 2021. gadā) salīdzinājumā ar vidēji prasmīgiem un augstprasmīgiem darba ņēmējiem (attiecīgi 11,7 % un 12,2 %). Pašnodarbināto (20–64 gadi) skaits samazinājās par 0,9 miljoniem cilvēku laikposmā no 2019. līdz 2021. gadam. Ceturkšņa izteiksmē 2022. gada 2. ceturksnī bija 25,7 miljoni pašnodarbināto, kas ir par 0,6 miljoniem mazāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī¹⁶.

Nodarbinātība palielinās vienlaikus ar brīvo darbvietu rādītāju, izceļot vajadzību turpināt atbalstīt dalību darba tirgū, darba piemeklēšanu un pāreju no viena darba uz citu¹⁷. Brīvo darbvietu rādītājs rūpniecības, būvniecības un pakalpojumu nozarē bija 3 % 2022. gada 2. ceturksnī ES27 (3,2 % eurozonā), kas ir par 0,8 procentpunktiem (0,9 procentpunktiem) vairāk nekā 2021. gada 2. ceturksnī un arī pārsniedz pirmskrīzes līmeni (2,1 % 2019. gada 4. ceturksnī ES un 2,2 % eurozonai). Tomēr pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm un profesijām (sk. 2.1. iedaļu). Lai gan jaunākie pierādījumi liecina, ka šā rādītāja palielinājums nav strukturāla parādība, ir svarīgi rūpīgi novērot brīvo

¹⁴ COM(2022) 483 final.

¹⁵ Eiropas Komisija, *Darba tirgus un algu tendences Eiropā, 2022. gada pārskats*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022 (drīzumā).

¹⁶ Eurostat [lfst_r_e2tgaedcu], [lfsa_etpgan] un [lfsq_egaps]. Laikrindas pārrāvums attiecīgi 2021. gadā un 2021. gada 1. ceturksnī.

¹⁷ Brīvo darbvietu rādītājs ir sniegts pēc darba vakanču kopējā skaita (t. i., apmaksātie amati, kas ir jaunizveidoti, neaizņemti vai drīzumā atbrīvosies), izsakot procentos no aizņemtajām vai brīvajām amata vietām. Piezīme. *NACE* 2. red. darbības B-S. Eurostat tiešsaistes kods: [ei_lmjv_q_r2].

darbvieta rādītāju, lai novērtētu iespējamās neatbilstības darba tirgos¹⁸. Šā ziņojuma 2.3. iedaļā ir analizēti pielāgojumi, ko veikuši valsts nodarbinātības dienesti, lai uzlabotu efektivitāti un lietderību vakanču piemeklēšanā darba meklētājiem, tostarp digitālie un individuālie pakalpojumi un partnerības ar darba devējiem un sociālajiem dienestiem.

Kopumā nodarbinātības līmenis lielākajā daļā ES dalībvalstu un eurozonā ir pietuvojies pirmskrīzes līmenim vai ir zem tā¹⁹. Bezdarba līmenis (15–74 gadu vecuma grupā) ES turpināja pazemināties, sasniedzot 6,1 % 2022. gada 2. ceturksnī (viszemākais līmenis, kāds jebkad reģistrēts) un esot ievērojami zemāks par neseno visaugstāko 7,8 % līmeni 2020. gada 3. ceturksnī. Eurozonā 2022. gada 2. ceturksnī bezdarba līmenis bija nedaudz augstāks — 6,6 % (par 2,1 procentpunktu zemāks nekā 2020. gada 3. ceturksnī). Mēneša dati liecina, ka bezdarba līmenis ES vēl vairāk pazeminājās līdz 6 % 2022. gada augustā (6,6 % eurozonā), esot zem pirmspandēmijas līmeņa. Tomēr dalībvalstīs šajā ziņā pastāv ievērojams neviendabīgums (sk. 2.1. iedaļu). Ilgstoša bezdarba līmenis ES sasniedza 2,4 % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem 2022. gada 2. ceturksnī (2,7 % eurozonā), kas ir par attiecīgi 0,2 procentpunktiem un 0,3 procentpunktiem mazāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī²⁰.

Sieviešu dalības darba tirgū rādītājs turpina uzlaboties, lai gan pastāv ievērojamas atšķirības starp dzimumiem. Tas palielinājās līdz 67,7 % 2021. gadā (20–64 gadu vecuma grupā), kas ir par 1,6 procentpunktiem vairāk nekā 2020. gadā, savukārt vīriešiem tas palielinājās līdz 78,5 %, kas ir par 1,3 procentpunktiem vairāk nekā 2020. gadā — sk. 1.1.1. attēlu. Ceturkšņa izteiksmē sieviešu nodarbinātības līmenis bija 69,5 % 2022. gada 2. ceturksnī, kas ir par 2,1 procentpunktu vairāk nekā 2021. gada 1. ceturksnī un virs pirmskrīzes līmeņa 67,3 % 2019. gada 4. ceturksnī. Dzimumu nodarbinātības atšķirība gandrīz nav mainījusies — tā bija 10,7 procentpunkti 2022. gada 2. ceturksnī, kas ir par 0,2 procentpunktiem mazāk nekā 2021. gada 2. ceturksnī. Sieviešu (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) ekonomiskās aktivitātes līmenis paaugstinājās līdz 74,1 % 2022. gada 2. ceturksnī, kas ir par 1,8 procentpunktiem vairāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī, savukārt vīriešiem (84,8 %) tas bija par 1 procentpunktu augstāks nekā 2019. gada 4. ceturksnī.

Jauniešu rezultāti darba tirgū pēdējā laikā ir uzlabojušies, bet dažās dalībvalstīs joprojām ievērojami atpaliek no pirmskrīzes līmeņa. Neraugoties uz kopumā pozitīvu sniegumu, jauniešu (15–24 gadi) bezdarba līmenis vēl nav atgūvis no Covid krīzes; tas bija 32,7 % 2021. gadā un joprojām ir par 0,8 procentpunktiem zemāks nekā 2019. gadā sasniegtais līmenis — sk. 1.1.1. attēlu. Nesenās norises liecina par strauju uzlabojumu, 2022. gada 2. ceturksnī šim līmenim sasniedzot 34,9 % (par 1,5 procentpunktiem virs līmeņa 2019. gada 4. ceturksnī). Jauniešu (15–24 gadi) bezdarba līmenis pazeminājās no 18,3 % 2021. gada 1. ceturksnī līdz 14,3 % 2022. gada 2. ceturksnī. Izsakot gada rādītājos, 16,6 % 2021. gadā joprojām ir par 1 procentpunktu vairāk nekā pirms pandēmijas. Kopumā aptuveni 9,3 miljoni jauniešu (15–29 gadi) 2021. gadā nestrādāja, nemācījās un neapguva arodu (NEET) (13,1 %); 2022. gada 2. ceturksnī tie bija aptuveni 8,3 miljoni (11,7 %).

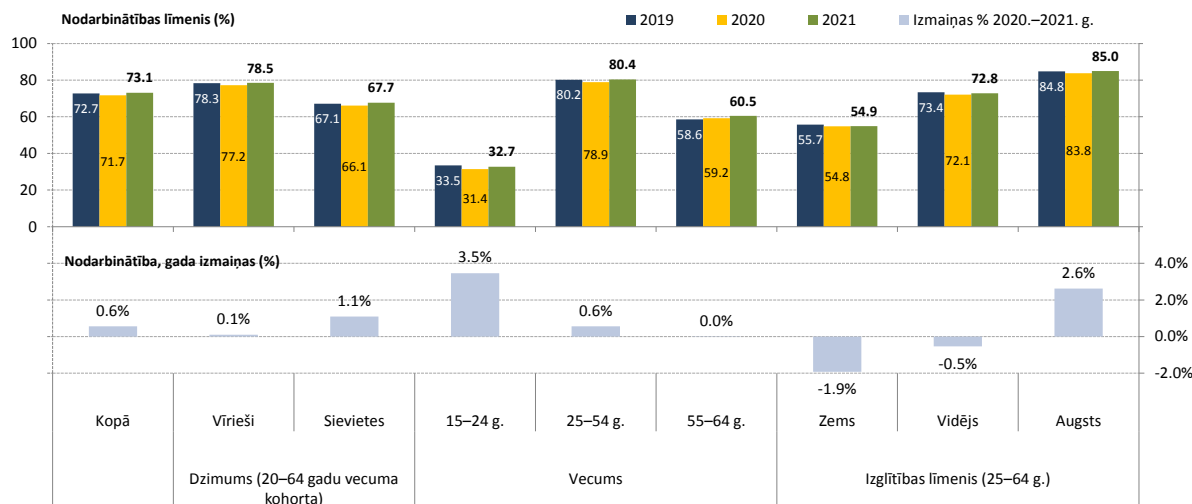
¹⁸ Piezīme. Šķiet, ka darbaspēka trūkumu veicina galvenokārt darba tirgus atveseļošanās, un to neietekmē darba tirgus pārdalīšana. Eiropas Komisija, “*Quarterly Report on the Euro Area*”, iestāžu dokuments, 2022. gads.

¹⁹ Sīkāku informāciju sk.: Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2022. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

²⁰ Eurostat [une_rt_m], [une_rt_q] un [une_ltu_q].

1.1.1. attēls. Nodarbinātības līmenis ir ticis atgūts līdz pirmspandēmijas līmenim vai pārsniedzis to, jo bija vērojami uzlabojumi jauniešu, sieviešu un augstprasmīgu darba ņēmēju grupās

Nodarbinātības līmenis pēc dzimuma, vecuma grupas un izglītības līmeņa ES27, sezonāli, nevis kalendāri koriģēti dati (%)

Avots: Eurostat, [lfsi_emp_a] un [lfsa_egaed], ES darbaspēka apsekojums.

Dalība darba tirgū turpina palielināties, novērojot spēcīgu dinamiku gados vecāku pieaugušo un sieviešu vidū Ekonomiskās aktivitātes līmenis 2021. gadā ES iedzīvotājiem vecumā no 20 līdz 64 gadiem bija 73,6 %, kas ir par 0,4 procentpunktiem un 1,3 procentpunktiem augstāks nekā attiecīgi 2019. un 2020. gadā. 2022. gada 2. ceturksnī tas bija 79,4 %, kas ir par 1,1 procentpunktu vairāk nekā pirms gada un par 1,4 procentpunktiem vairāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī. Šo palielinājumu joprojām lielā mērā veicina gados vecāki cilvēki un sievietes. Ekonomiskās aktivitātes līmeņa izmaiņas 55–64 gadu vecuma grupā (par 3,1 procentpunktu vairāk, paaugstinoties no 62,3 % 2019. gada 4. ceturksnī līdz 65,4 % 2022. gada 2. ceturksnī) bija trīsreiz lielākas nekā palielinājums, kas novērots 15–24 gadu vecuma grupai (par 1 procentpunktu) un 25–54 gadu vecuma grupai (par 1,2 procentpunktiem).

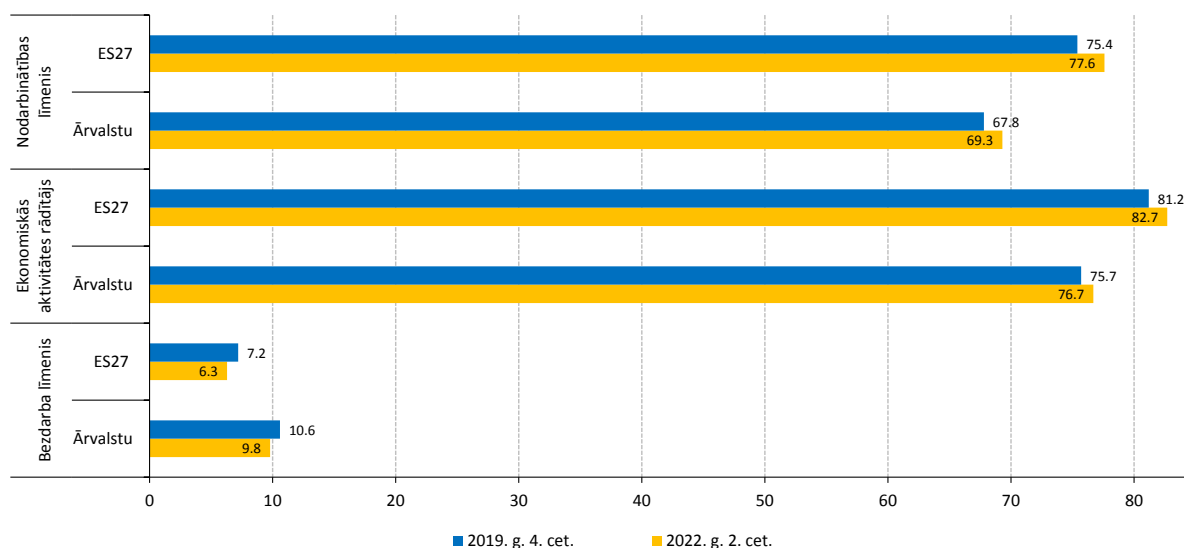
Augstprasmīgu darba ņēmēju skaits ekonomikā ir palielinājies līdztekus nodarbinātības līmeņa atšķirībām pēc prasmju līmeņa. Nodarbināto personu (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) ar augstāko izglītību skaits 2021. gadā palielinājās par 2,6 %, savukārt nodarbināto vidēji prasmīgo un mazprasmīgo personu (t. i., ISCED 0.–2. un 0.–4. līmenis) skaits samazinājās attiecīgi par 0,5 % un 1,9 % — sk. 1.1.1. attēlu. Mazprasmīgo un augstprasmīgo darba ņēmēju nodarbinātības līmeņa atšķirība 2021. gadā bija 30,1 procentpunkts, kas ir par 1 procentpunktu vairāk nekā 2020. gadā (sk. 2.2. iedaļu).

Ārpus ES dzimušo personu rezultāti darba tirgū atguvās līdz pirmskrīzes līmenim, bet joprojām ir ievērojamas atšķirības salīdzinājumā ar ES dzimušajiem pilsoņiem. 2021. gadā ārpus ES dzimušo iedzīvotāju (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) nodarbinātības līmenis bija 66,7 %, kas joprojām ir par 1 procentpunktu zemāks nekā 2019. gadā un par 6,4 procentpunktiem zemāks nekā vietējo iedzīvotāju nodarbinātības līmenis. Ārpus ES dzimušo iedzīvotāju ceturkšņa nodarbinātības rādītājs 2022. gada 2. ceturksnī bija 69,3 %, kas ir par 1,5 procentpunktiem vairāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī — sk. 1.1.2. attēlu. Ārvalstīs dzimušo iedzīvotāju (vecumā no 15 līdz 74 gadiem) nodarbinātības līmenis 2021. gadā bija 11,8 %, kas ir par 0,6 procentpunktiem zemāks nekā 2020. gadā (sk.

2.2. iedaļu). Ārpus ES dzimušajām sievietēm ir salīdzinoši augstāks bezdarba līmenis (13,2 % 2021. gadā) nekā ārpus ES dzimušajiem vīriešiem (10,7 %). Ceturkšņa izteiksmē ārvalstīs dzimušo iedzīvotāju bezdarba līmenis (9,8 % 2022. gada 2. ceturksnī) turpināja pazemināties kopš 2021. gada 1. ceturkšņa (13,5 %) un patlaban ir par 0,8 procentpunktiem zemāks nekā 2019. gada 4. ceturksnī. Jaunākie dati atklāj galvenos šķēršļus, ar kuriem saskaras ārvalstīs dzimušie iedzīvotāji (vecumā no 15 līdz 74 gadiem), mēģinot atrast piemērotu darbu savā mītnes valstī (piemēram, citstarp tie ir formālo kvalifikāciju neatzīšana, valodas prasmes vai ierobežotas tiesības strādāt pilsonības vai uzturēšanās atļaujas dēļ)²¹.

1.1.2. attēls. Pastāv ievērojamas darba tirgū gūto rezultātu atšķirības starp cilvēkiem, kuri dzimuši ES27, un cilvēkiem, kuri dzimuši ārpus ES27

Nodarbinātības, bezdarba un ekonomiskās aktivitātes līmenis, pamatojoties uz izcelsmes valsti (ES27 vai ārvalstis), sezonāli, nevis kalendāri koriģēti dati (%)

Piezīme. 20–64 gadu kohorta nodarbinātības un ekonomiskās aktivitātes līmenim, 15–74 gadu kohorta bezdarba līmenim.

Avots: Eurostat, [lfsq_ergacob], [lfsq_urgacob] un [lfsq_argacob], ES darbaspēka apsekojums.

1.2. Tendences sociālajā jomā

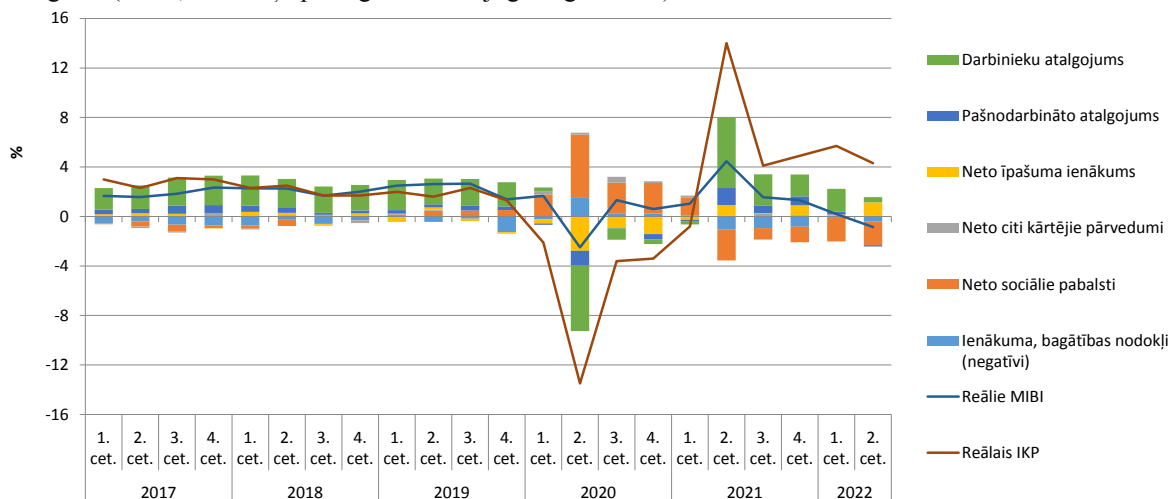
Mājsaimniecību reālie ienākumi ES 2021. gadā palielinājās, pateicoties tam, ka notika atveseļošanās pēc Covid un daļēji tika turpināti politikas pasākumi pandēmijas ietekmes mazināšanai; paredzams, ka augošā inflācija ietekmēs pirktspējas kāpumu. Mājsaimniecību reālo izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) pieaugums (ceturkšņa, gada griezumā) 2021. gadā vidēji atkopās līdz pirmspandēmijas līmenim (vidēji 2 % attiecībā pret 2,2 % 2018. un 2019. gadā) — sk. 1.2.1. attēlu. Tas bija ievērojami augstā 4,5 % līmenī 2021. gada 2. ceturksnī un nedaudz zemākā — 1,7 % — līmenī 2021. gada 3. ceturksnī, turpinot palēnināties līdz 2022. gada 2. ceturksnim. Šo pieaugumu veicināja atveseļošanās 2021. gadā, kas arī ļāva pakāpeniski izbeigt ārkārtas pasākumus. Viens no palēninājuma virzītājspēkiem bija straujais darba ņēmēju un pašnodarbināto atalgojuma ieguldījuma samazinājums reālā izteiksmē, kontrastējot ar spēcīgo reālā IKP palielinājumu no 2021. gada 3. ceturkšņa līdz 2022. gada 1. ceturksnim. Svarīgs šo tendenci veicinošs faktors ir straujais inflācijas kāpums (kā aprakstīts 1.1. iedaļā), kas būtiski ierobežoja darba ņēmēju atalgojuma ieguldījumu MIBI pieaugumā 2022. gada 2. ceturksnī, neraugoties uz labvēlīgu nominālās algas attīstību (plašāku informāciju sk. 2.1.1. iedaļā). Tādējādi mājsaimniecību reālie

²¹ Avots: Eurostat, darbaspēka apsekojums, 2021. gada modulis (*ad hoc* izvilks).

ienākumi 2022. gada 2. ceturksnī samazinājās pirmo reizi kopš Covid-19 izraisītā satricinājuma 2020. gada 2. ceturksnī un otro reizi pēc krīzes 2013. gadā. Papildus reālo ienākumu vidējām izmaksām pastāv arī ievērojamas ienākumu līmeņa atšķirības, jo ir augstāka par vidējo cenu izmaiņu ietekme uz mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem un dažām mājsaimniecībām ar vidējiem ienākumiem, kas atvēl lielāku daļu no savu izdevumu groza enerģijai un pārtikai (sk. arī pīlāra 7. izcēlumu 2.4.1. iedaļā par cenu pieauguma ietekmi un enerģētisko nabadzību).

1.2.1. attēls. Nesenais cenu kāpums ir negatīvi ietekmējis pēc Covid-19 krīzes novērotā mājsaimniecību reālo ienākumu kopējā pieauguma atkopšanos

Mājsaimniecību reālo izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) pieaugums un tā galvenie komponenti un reālā IKP pieaugums (ES27, ceturkšņa pieauguma rādītāji gada griezumā)

Piezīmes. EMPL ĢD aprēķini. Nominālie MIBI tika deflēti, izmantojot mājsaimniecību galapatēriņa izdevumu cenu indeksu. Reālo MIBI pieaugums ES tiek lēsts kā dalībvalstu vidējā svērtā vērtība tām valstīm, kurām ir pieejami ceturkšņa dati, pamatojoties uz EKS 2010 (kopumā 95 % no ES MIBI).

Avots: Eurostat, valstu pārskati [[nasq_10_nf_tr](#)] un [[namq_10_gdp](#)]. Dati nav sezonāli koriģēti.

Kopumā šķiet, ka ienākumu nevienlīdzība ES ir saglabājusies lielā mērā stabila Covid-19 krīzes laikā. Ienākumu kvintiļu attiecības indekss augšējai un apakšējai kvintilei (S80/S20) 2021. gadā bija 4,97 attiecībā pret 4,89 2020. gadā (attiecīgi par ienākumiem 2020. un 2019. gadā). Ienākumu nevienlīdzības plašā stabilitāte gadā, kad notika pandēmijas uzliesmojums, ir rezultāts tam, ka dalībvalstis ieviesa plašu publisko atbalstu, arī ar ES atbalstu, un darbojās spēcīgi automātiskie stabilizētāji ar nodokļu un pabalstu sistēmu starpniecību, kas mazināja ietekmi jo īpaši uz neaizsargātām grupām. Arī Eurostat ātrās aplēses par ES vidējo ienākumu kvintiļu attiecības indeksu par 2021. ienākumu gadu norāda uz stabilitāti, atspoguļojot atveseļošanās ietekmi un to politikas pasākumu daļējo turpināšanu, kuri tika īstenoti, lai mazinātu krīzes negatīvo sociālekonomisko ietekmi²². Ņemot vērā pēdējā laika norises, arī enerģētisko krīzi un ar to saistītos inflācijas spiedienus, vēl jo svarīgāk būs turpināt uzraudzīt norises nevienlīdzības jomā. Politikas pasākumu distributīvās ietekmes novērtējumam ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu, ka veiktie pasākumi palīdz vēl vairāk mazināt ienākumu nevienlīdzību un apkarot nabadzību²³.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu īpatsvars kopumā saglabājās stabils, neraugoties uz Covid-19 krīzi. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu (AROPE) rādītājs 2021. gadā ES bija 21,7 % un praktiski nebija

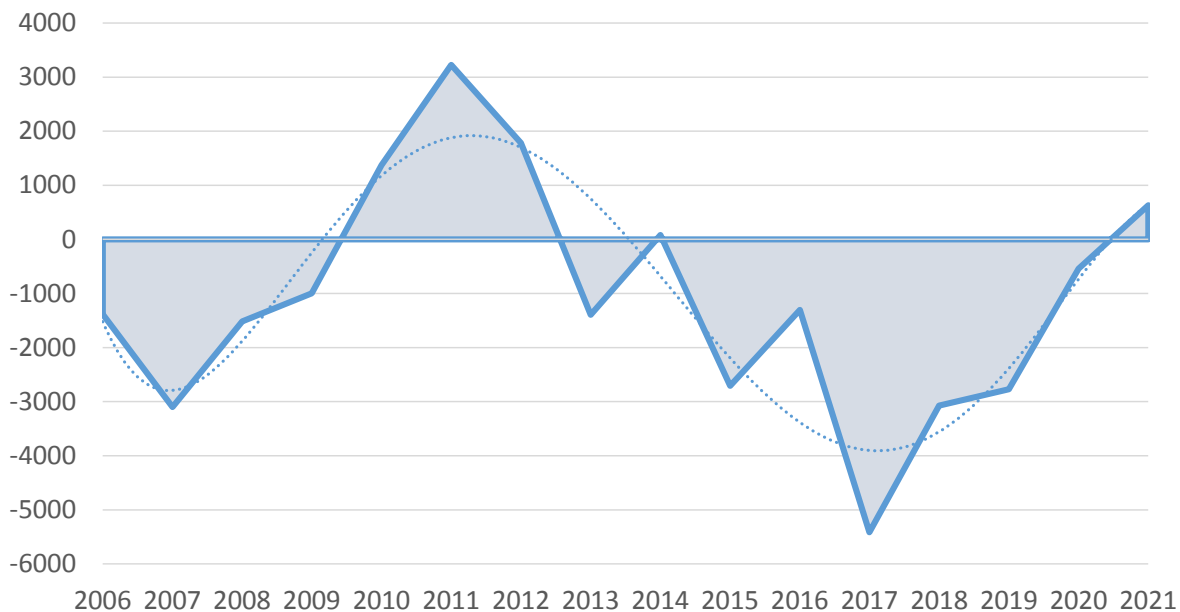
²² Sk. ātrās aplēses par 2021. ienākumu gadu, izdotas 2022. gada augustā, no Eurostat tīmekļvietnes.

²³ Šajā nolūkā Komisija ir izdevusi paziņojumu “Labāka dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes novērtēšana” (COM(2022) 494 final).

mainījies salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (21,6 %)²⁴. Šī stabilitāte seko vispārējam nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaita samazinājumam ES27 pēdējā desmitgadē un atspoguļo to politikas pasākumu mīkstinošo ietekmi, kuri pieņemti dalībvalstīs un ES līmenī Covid-19 krīzes laikā — sk. 1.2.2. attēlu.

1.2.2. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaits pēdējā desmitgadē ir samazinājies un saglabājies stabils pēc Covid-19 krīzes

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaita izmaiņas pa gadiem (*AROPE*, tūkstoši, ES27)

Piezīme. Dati attiecas uz *AROPE* (jaunā definīcija) par 2016.–2021. gadu un uz *AROPE* (vecā definīcija) par 2006.–2015. gadu (sīkāku informāciju sk. 1.4. nodaļā). Dati par *AROPE* (jaunā definīcija) patiešām ir pieejami tikai no 2015. gada. Kopējais rādītājs par ES27 veidots, pamatojoties uz valstu tendencēm; ja ir pārrāvums par konkrētām dalībvalstīm vai dati nav pieejami, uzskata, ka ietekme uz nabadzības vai sociālajam riskam pakļauto personu skaita izmaiņām ir nulle.

Avots: [ilc_peps01n] un [ilc_peps01], *EU-SILC*.

Visi trīs *AROPE* rādītāja komponenti 2021. gadā nav būtiski mainījušies ES līmenī.

2021. gadā nabadzības riska rādītājs (*AROP*, attiecas uz ienākumiem 2020. gadā) ES bija stabils 16,8 % līmenī (16,7 % 2020. gadā, attiecas uz 2019. ienākumu gadu). Saskaņā ar *Eurostat* ātrajām aplēsēm *AROP* rādītājs saglabāsies stabils ES līmenī arī 2021. ienākumu gadā. Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs 2021. gadā nedaudz pazeminājās — no 6,8 % līdz 6,3 % —, turpinot samazināšanās tendenci no iepriekšējiem gadiem. (Gandrīz) bezdarbnieku mājāsaimniecībās dzīvojošo personu īpatsvars, kas ir samazinājies kopš 2015. gada, nedaudz palielinājās — par 0,6 procentpunktiem līdz 8,9 % 2021. gadā (attiecas uz situāciju iepriekšējā kalendārajā gadā). Šī plašā rādītāju stabilitāte ir skaidrojama ar mīkstinošo ietekmi, ko radīja saīsināta darba laika shēmas un citi nodarbinātības saglabāšanas pasākumi nepieciešamo pārvietošanās ierobežojumu seku mazināšanai. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanas pandēmijas pirmajā gadā vēl vairāk apliecināja pozitīvo ietekmi, ko radīja izšķirošie politikas pasākumi reaģēšanai uz Covid-19 dalībvalstu un ES līmenī. Sociālie pārvedumi 2021. gadā (attiecas uz ienākumiem 2020. gadā) samazināja nabadzību ES vidēji par vairāk nekā vienu trešdaļu (36,3 %). Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu ir saglabājusies

²⁴ Iztirzājumu par *AROPE* komponentiem sk. 1.4. iedaļā.

kopumā stabila aptuveni 32 % līmenī, ar nelielām svārstībām kopš 2015. gada, bet palielinājās līdz nebijuši augstam līmenim 2021. gadā (par 3,3 procentpunktiem, t. i., par 10 %).

Enerģētiskā nabadzība samazinājās līdz 2021. gada pirmajai pusei, bet ir paredzams, ka pašreizējās enerģētiskās krīzes iespaidā tā palielināsies. Pirms enerģijas cenas sāka ievērojami paaugstināties 2022. gadā Krievijas agresijas kara pret Ukrainu dēļ, enerģētiskā nabadzība (ko tradicionāli mēra ES līmenī pēc to personu īpatsvara, kuras nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu) ES līmenī kopumā samazinājās līdz 6,9 % 2021. gadā no 9,6 % 2015. gadā²⁵. Tomēr šajā laikposmā šis īpatsvars saglabājās daudz lielāks attiecībā uz nabadzības riskam pakļautām personām, 2021. gadā tam esot vairāk nekā divas reizes lielākam, proti, 16,4 %. Nesenais enerģijas cenu kāpums apdraud pēdējos gados sasniegto progresu un draud palielināt enerģētisko nabadzību visā ienākumu sadalījumā — sk. pīlāra 7. izcēlumu 2.4.1. iedaļā. Komisija ierosināja vairākas iniciatīvas, kas atbalstīs dalībvalstis enerģētiskās nabadzības un augošo enerģijas cenu ietekmes mazināšanā, jo īpaši attiecībā uz māsaimniecībām ar zemiem ienākumiem. Jau 2021. gada oktobrī Komisija pieņēma paziņojumu par augošajām enerģijas cenām, kurā ierosināts instrumentu kopums cenu kāpuma ietekmes mazināšanai un noturības pret satricinājumiem stiprināšanai un kuram 2022. gada septembrī sekoja priekšlikums Padomes regulai par cenu kāpuma mazināšanu un sloga uz māsaimniecībām atvieglošanu visā ES²⁶.

Nodarbinātu personu nabadzība joprojām ir problēma ES dalībvalstīm. Nabadzības riskam pakļauto nodarbināto darbības vecuma iedzīvotāju īpatsvars ES nedaudz palielinājās no 2010. līdz 2019. gadam (par 0,5 procentpunktiem), bet saglabājās stabils laikposmā no 2020. līdz 2021. gadam (attiecas uz ienākumiem 2020. gadā), samazinoties tikai par 0,1 procentpunktu līdz 8,9 %. Nodarbinātu personu nabadzības ierobežošana pandēmijas pirmajā gadā ir arī rezultāts ātrajai politikas intervencei, ko ieviesa dalībvalstis un atbalstīja ES. Tā kā ietekmes mazināšanas politikas pasākumi ir lielākoties izbeigti, nodarbinātu personu nabadzība, jo īpaši neaizsargātās grupās, ir cieši jāuzrauga, arī ņemot vērā neseno inflācijas negatīvo ietekmi uz reālajām algām.

Arī nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars ir kopumā bijis stabils Covid-19 krīzes laikā. Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs bērniem 2021. gadā bija 24,4 %, kas bija tikai par 0,4 procentpunktiem augstāks nekā 2020. gadā, un joprojām ir ievērojami zemāks nekā 2015. gadā (27,4 %). To bērnu skaits, kuri dzīvo māsaimniecībās, kas saskaras ar monetāro nabadzību (*AROP* rādītājs attiecībā uz bērniem) 2021. gadā saglabājās kopumā stabils (attiecas uz 2020. ienākumu gadu) 19,5 % līmenī (tikai nedaudz vairāk nekā pirms gada, kad tas bija 19,2 %), savukārt attiecībā uz bērniem, kuri dzīvo gandrīz bezdarbnieku māsaimniecībās, šis rādītājs 2021. gadā (attiecas uz situāciju iepriekšējā kalendārajā gadā) bija 8,3 %, kas ir vairāk nekā 2020. gadā, kad tas bija 7,6 % (attiecas uz 2019. ienākumu gadu). Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs bērniem ir atgriezies līdz pirmspandēmijas līmenim — 7,5 % 2021. gadā, kas ir mazāk, ja salīdzina ar 8,3 % 2020. gadā.

Nabadzības vai sociālās atstumtības risks gados vecāku cilvēku (65 un vairāk gadi) vidū ir palielinājies kopš 2015. gada. *AROPE* rādītājs personām, kurām ir 65 vai vairāk gadi,

²⁵ Pagaidām nav viena oficiāla enerģētiskās nabadzības rādītāja par ES. Nespēja uzturēt pietiekamu siltumu ir viens no izmantotajiem rādītājiem — tā ir materiālās nenodrošinātības dimensija, kas ar materiālās un sociālās nenodrošinātības dimensijas starpniecību tiek integrēta *AROPE* rādītājos.

²⁶ Sk. Komisijas paziņojumu “Augošās enerģijas cenas: pretdarbības un atbalsta instrumenti” (COM(2021) 660 final) un priekšlikumu PADOMES REGULAI par ārkārtas intervenci augsto enerģijas cenu jautājuma risināšanai.

2021. gadā bija augstāks nekā 2015. gadā (19,6 % salīdzinājumā ar 18 %). Šo palielinājumu izraisīja fakts, ka pastāvīgi palielinājās monetārā nabadzība (*AROP*), kas tagad ir augstāka gados vecāku cilvēku vidū nekā iedzīvotājiem darbaspējas vecumā (18–64 gadi) (21,6 %), galvenokārt pieaugošo darbaspējas vecuma iedzīvotāju ienākumu rezultātā. Gados vecāku cilvēku materiālā nenodrošinātība ir turpinājusi samazināties, un 2021. gadā tā bija 5,3 % (mazāk salīdzinājumā ar 7,4 % 2015. gadā) attiecībā pret 6,3 % darbaspējas vecuma iedzīvotājiem.

Dažas iedzīvotāju grupas ir pakļautas lielākam nabadzības vai sociālās atstumtības riskam nekā iedzīvotāji kopumā. Neraugoties uz vispārēju samazinājumu dalībvalstīs 2021. gadā, nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs joprojām ir augstāks personām ar invaliditāti, kā arī personām ar migrantu izcelsmi, salīdzinājumā attiecīgi ar iedzīvotājiem kopumā un vietējiem iedzīvotājiem. Romu nabadzības un sociālās atstumtības rādītājs pandēmijas laikā kopumā nav mainījies, taču joprojām ir daudz augstāks nekā iedzīvotājiem kopumā, un vēl lielākas atšķirības pastāv attiecībā uz bērniem.

1.3. ES pamatmērķrādītāji un nacionālie mērķrādītāji līdz 2030. gadam

Sociālā pīlāra rīcības plānā Komisija izvirzīja ES 2030. gada pamatmērķrādītājus attiecībā uz nodarbinātību, prasmēm un nabadzības mazināšanu, kurus atzinīgi novērtēja ES līderi Portu un 2021. gada jūnija Eiropadome, un aicināja, lai dalībvalstis nosaka savus nacionālos mērķrādītājus, tādējādi sniedzot ieguldījumu kopējos centienos²⁷. Arī 2021. gada 7. maija Portu sociālajās saistībās²⁸ dalībvalstis tika aicinātas noteikt vērienīgus nacionālos mērķrādītājus, kas, pienācīgi ņemot vērā katras valsts izejas pozīciju, sniedz atbilstīgu ieguldījumu Eiropas mērķrādītāju sasniegšanā. 2021. gada 8. maija Portu deklarācijā ES līderi uzsvēra, cik svarīgi arī augstākajā līmenī ir cieši sekot līdzi panāktajam progresam virzībā uz Eiropas sociālo tiesību pīlāra un ES 2030. gada pamatmērķrādītāju īstenošanu. Valstu vai to valdību vadītāji atzinīgi novērtēja ES mērķrādītājus 2021. gada 24. un 25. jūnija Eiropadomē atbilstīgi Portu deklarācijai²⁹.

Laikposmā no 2021. gada septembra līdz 2022. gada jūnijam pēc Komisijas uzaicinājuma dalībvalstis nāca klajā ar saviem nacionālajiem mērķrādītājiem. Tie tika plaši apspriesti, lielākajā daļā gadījumu iesaistoties dažādām ieinteresētajām personām, arī valstu parlamentiem, sociālajiem partneriem, nevalstiskajām organizācijām, vietējām iestādēm un akadēmisko aprindu pārstāvjiem. Nacionālie mērķrādītāji tika apspriesti divpusējās sanāksmēs ar Komisijas dienestiem, un notika daudzpusējas apspriedes Nodarbinātības komitejā (*EMCO*) un Sociālās aizsardzības komitejā (*SPC*). Nacionālo mērķrādītāju noteikšanas process tika noslēgts 2022. gada jūnijā *EPSCO*, kur tika apspriesti visu dalībvalstu ierosinātie nacionālie mērķrādītāji (sk. 1.3.1. tabulu). Visas dalībvalstis (21) arī noteica papildinošus mērķus vismaz vienai jomai. Lielākajā daļā gadījumu dalībvalstis (19) iekļāva papildinošu mērķi samazināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu skaitu, un ievērojamā skaitā gadījumu tās izvirzīja papildinošus mērķus attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirības mazināšanu, to iedzīvotāju īpatsvaru palielināšanu,

²⁷ Sk.: Eiropas komisija, *Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāns*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021. ES pamatmērķrādītāji, kas jāasniedz līdz 2030. gadam, ir šādi: vismaz 78 % iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 64 gadiem ir nodarbināti; mācībās katru gadu piedalās vismaz 60 % visu pieaugušo; par vismaz 15 miljoniem samazināts to cilvēku skaits, kas pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam.

²⁸ Parakstījuši Eiropas Parlamenta un Eiropas Komisijas priekšsēdētāji, premjerministrs Kosta (ES Padomes prezidentvalsts Portugāle) un ES sociālo partneru un Sociālās platformas līderi, [pieejamas tiešsaistē](#).

²⁹ Sk. tiešsaistē [Portu deklarāciju](#) un 2021. gada 24. un 25. jūnija [Padomes secinājumus](#).

kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, un to jauniešu īpatsvara samazināšanu, kuri nestrādā, nemācās un neapgūst arodu (*NEET*).

1.3.1. tabula. ES 2030. gada mērķrādītāji un nacionālie mērķrādītāji pa dalībvalstīm

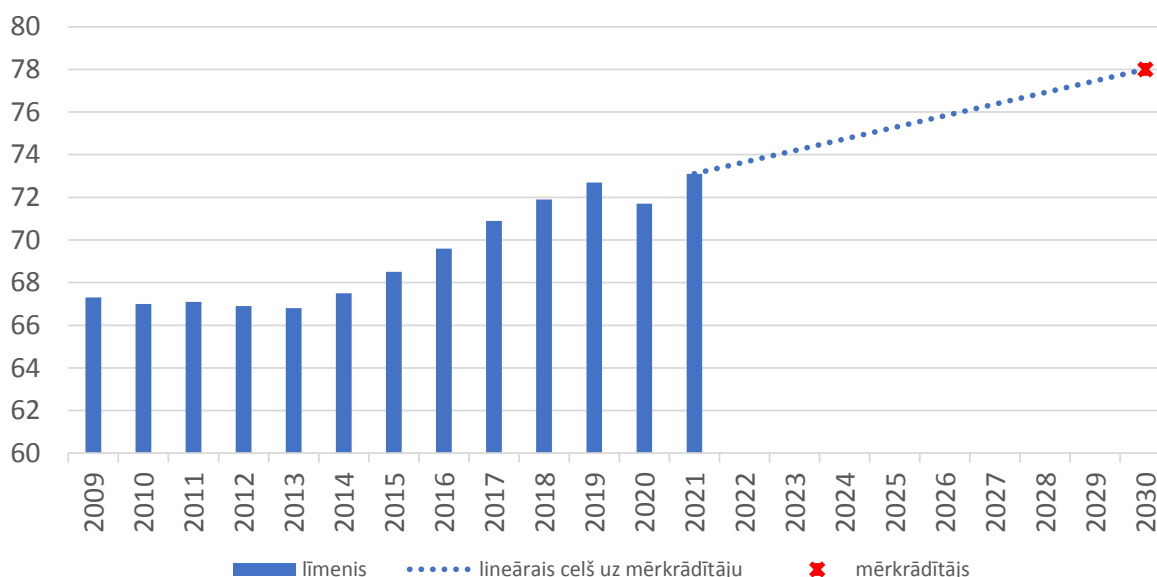
	Nodarbinātība (%)	Pieaugušo izglītība (%)	Nabadzības mazināšana (<i>AROPE</i> , tūkstoši)
ES mērķrādītājs	78,0	60,0	-15 000
Visas DV kopā	78,5	57,6	-15 600*
BE	80,0	60,9	-279
BG	79,0	35,4	-787
CZ	82,2	45,0	-120
DK	80,0	60,0	-30 ⁽¹⁾
DE	83,0	65,0	-1200 ⁽²⁾
EE	81,3	52,3	-39
IE	78,2	64,2	-90
EL	71,1	40,0	-860
ES	76,0	60,0	-2815
FR	78,0	65,0	-1100
HR	75,0	55,0	-298
IT	73,0	60,0	3200
CY	80,0	61,0	-10
LV	80,0	60,0	-95
LT	80,7	53,7	-223
LU	77,6	62,5	-4
HU	85,0	60,0	-292
MT	84,6	57,6	⁽³⁾
NL	82,5	62,0	-163
AT	79,9	62,0	-204
PL	78,3	51,7	-1500
PT	80,0	60,0	-765
RO	74,7	17,4	-2532
SI	79,5	60,0	-9
SK	76,5	50,0	-70
FI	80,0	60,0	-100
SE	82,0	60,0	-15

Piezīme. (*) Kopējais nabadzības mazināšanas mērķrādītājs visām dalībvalstīm ir vismaz 15,6 miljoni, neieskaitot dalībvalstis, kas neformulē savu mērķrādītāju, to izsakot kā *AROPE* līmeni. (1) Dānija savu nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju formulē kā mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti (*VLWI*) dzīvojošo personu skaita samazinājumu par 30 000. (2) Vācija savu nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju formulē kā mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti (*VLWI*) dzīvojošo personu skaita samazinājumu par 1,2 miljoniem. (3) Malta savu nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju formulē kā *AROPE* līmeņa pazemināšanu par 3,1 procentpunktu.

Augsts nodarbinātības līmenis ir viena no galvenajām prioritātēm 2030. gadam nolūkā nodrošināt, ka ikviens var pilnībā piedalīties ekonomikā un sabiedrībā. Tā kā darba tirgus atveseļojās pēc Covid-19 krīzes, vidējais nodarbinātības līmenis ES paaugstinājās līdz 73,1 % 2021. gadā, kas ir par 4,9 procentpunktiem mazāk nekā 2030. gada ES pamatmērķrādītājs, proti, 78 %, taču tuvojas šim rādītājam, — sk. 1.3.1. attēlu. Dalībvalstis izvirzīja vērienīgus 2030. gada nacionālos mērķrādītājus, līdz ar ko kopumā šis līmenis ir pat 78,5 %. Daudzas no tām savu nacionālo mērķrādītāju noteica virs ES 78 % pamatmērķrādītāja. Dalībvalstis, kas sāk no zemāka līmeņa, parasti noteica salīdzinoši augstākus mērķrādītājus, un tas veicina augšupējo konvergenci Savienībā. Līdz 2021. gadam nodarbinātības līmenis pietuvojās to nacionālajiem mērķrādītājiem lielākajā daļā dalībvalstu — sk. 1.3.2. attēlu.

1.3.1. attēls. Nodarbinātības līmenis ES paaugstinājās pēc Covid-19 krīzes

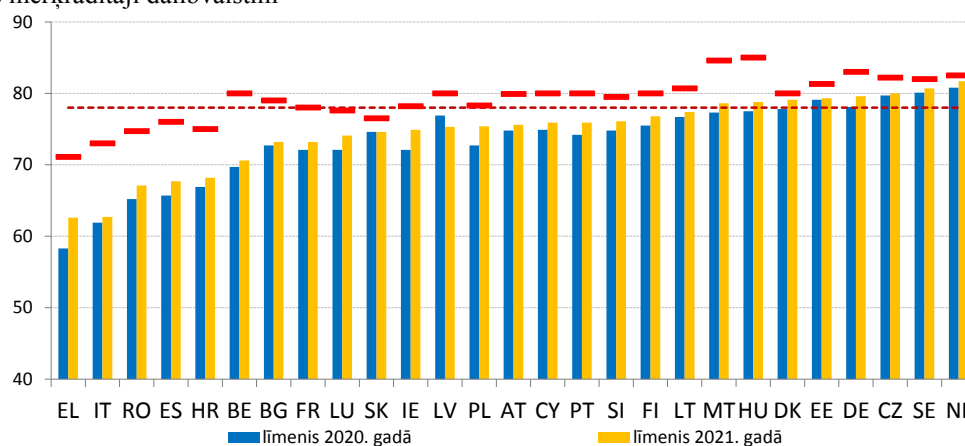
Nodarbinātības līmenis ES27 un ar to saistītais 2030. gada ES pamatmērķrādītājs (20–64 gadu vecuma grupa, %)

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

1.3.2. attēls. Dalībvalstis ir noteikušas mērķtiecīgus nacionālos mērķrādītājus nodarbinātībai, un gandrīz visas no tām reģistrēja nodarbinātības pieaugumu 2021. gadā

Nodarbinātības līmenis (2020. un 2021. gadā, 20–64 gadu vecuma grupa, %) un ar to saistītie 2030. gada nacionālie mērķrādītāji dalībvalstīm

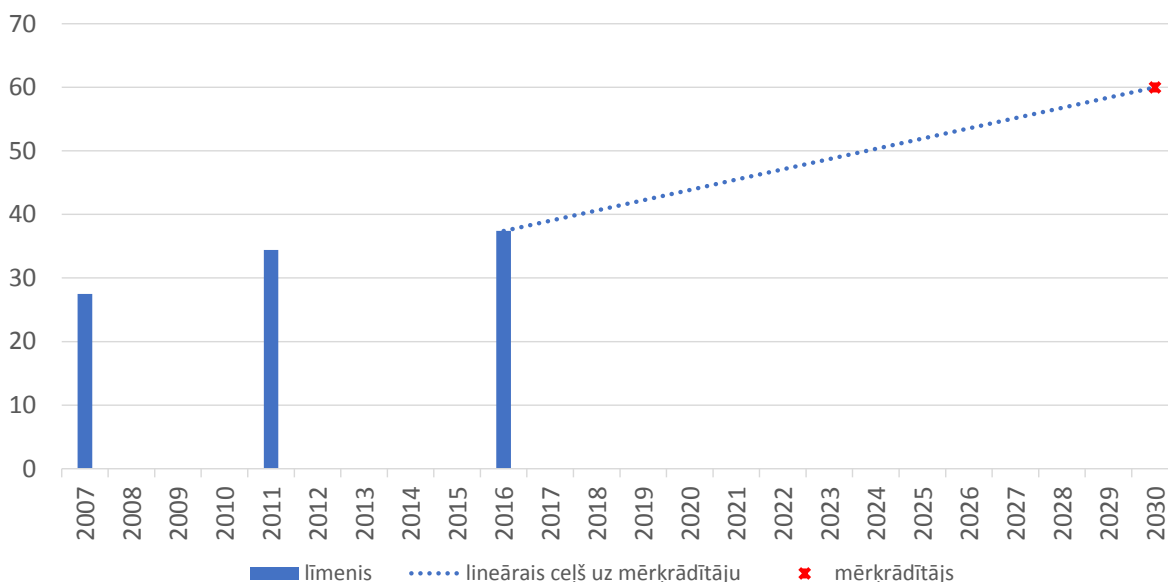

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] un [tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem](#).

Vērienīgais ES 2030. gada pamatmērķrādītājs attiecībā uz pieaugušo izglītību atspoguļo vajadzību nodrošināt, ka tiek saglabāts darba ņēmēju potenciāls sniegt ieguldījumu ekonomikā. Lai varētu sniegt šādu ieguldījumu, ir jāpielāgo nodarbināmība un kapacitāte, kā arī jāveic pārkārtošanās, arī ņemot vērā zaļo un digitālo pārveidi, kā arī spēju ieviest inovāciju un palielināt ražīgumu. Šajā nolūkā ir svarīgi attīstīt pienācīgas prasmes. Saistītais pamatmērķrādītājs ir noteikts kā rādītājs “pieaugušo dalība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos”, kas būs pieejams, sākot no 2023. gada, katru otro gadu³⁰. Rādītāja vērtības palielinājās no 2007. gada līdz pēdējam datu punktam, kas pieejams par 2016. gadu, — sk. 1.3.3. attēlu. Šis uzlabojuma temps būs jā saglabā, lai sasniegtu mērķrādītāju līdz 2030. gadam ES līmenī. Dalībvalstis savus nacionālos mērķrādītājus attiecībā uz prasmēm noteica ar dažādu vēriena pakāpi atbilstīgi vajadzībai sniegt ieguldījumu ES pamatmērķrādītāja sasniegšanā, līdz ar ko kopējās saistības ir 57,6 % (kas nedaudz atpaliek no ES pamatmērķrādītāja, kurš ir 60 %) — sk. 1.3.4. attēlu.

1.3.3. attēls. Attiecībā uz pieaugušo dalību izglītībā ir vērojama augoša tendence, kas ir jā saglabā, lai sasniegtu ES 2030. gada pamatmērķrādītāju.

Pieaugušo dalības izglītībā rādītājs iepriekšējos 12 mēnešos ES27 un ES 2030. gada pamatmērķrādītājs (20–64 gadu vecuma grupa, %)

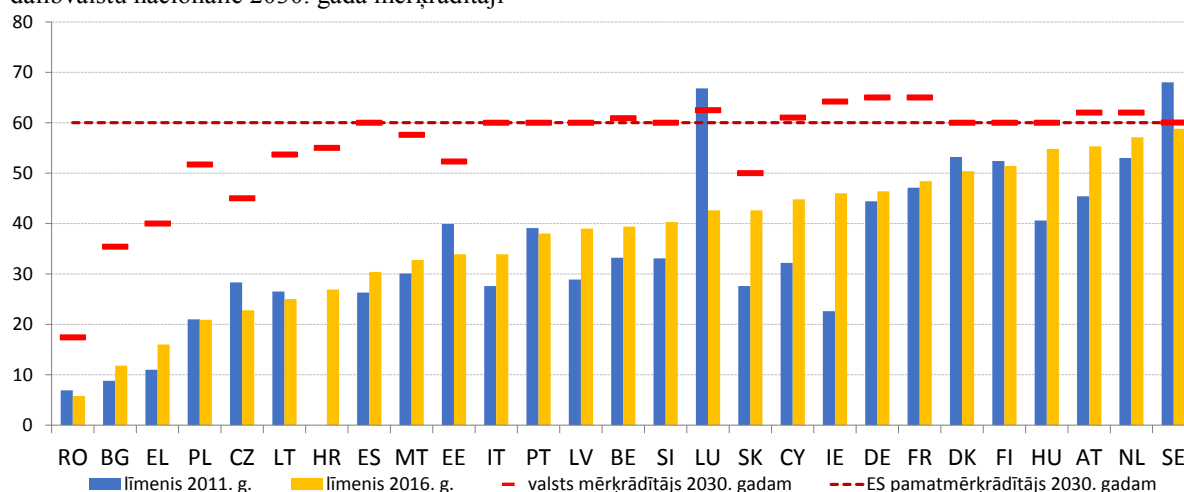

Avots: Eurostat īpašais izvilkums par pieaugušo dalības izglītībā rādītāju iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbavietā (GOJT), no pieaugušo izglītības apsekojuma, [pieejams tiešsaistē](#).

1.3.4. attēls. Ir jāpieliek ievērojamas pūles dalībvalstu līmenī, lai sasniegtu nacionālos prasmju mērķrādītājus un sniegtu ieguldījumu ES līmeņa augsto mērķrādītāju sasniegšanā

³⁰ Pašreizējās rādītāja vērtības par 2007., 2011. un 2016. gadu apkopotas pieaugušo izglītības apsekojumā (AES). Sākot no 2022. gada, dati būs pieejami arī ar ES darbaspēka apsekojuma starpniecību, kas nodrošina augsta līmeņa saskanību ar darba tirgus rādītājiem un datiem ar lielāku biežumu. Šajā datu vākšanā izmantotā koncepcija ir tāda, ka ir izslēgta virzīta apmācība darbavietā atbilstīgi esošajam ES darbaspēka apsekojuma rādītājam par pieaugušo dalību izglītībā iepriekšējās četrās nedēļās. Ievērojams uzlabojums attiecībā uz šo rādītāju ir atsauce uz pilnu gadu, kas sniedz daudz ticamāku priekšstatu par pieaugušo izglītības centieniem.

Pieaugušo dalība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos (2011. un 2016. gads, 20–64 gadu vecuma grupa, %) un dalībvalstu nacionālie 2030. gada mērķrādītāji

Avots: Eurostat īpašais izvilkums par pieaugušo dalību izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbavietā (GOJT) no pieaugušo izglītības apsekojuma, [pieejams tiešsaistē](#), un [tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem](#).

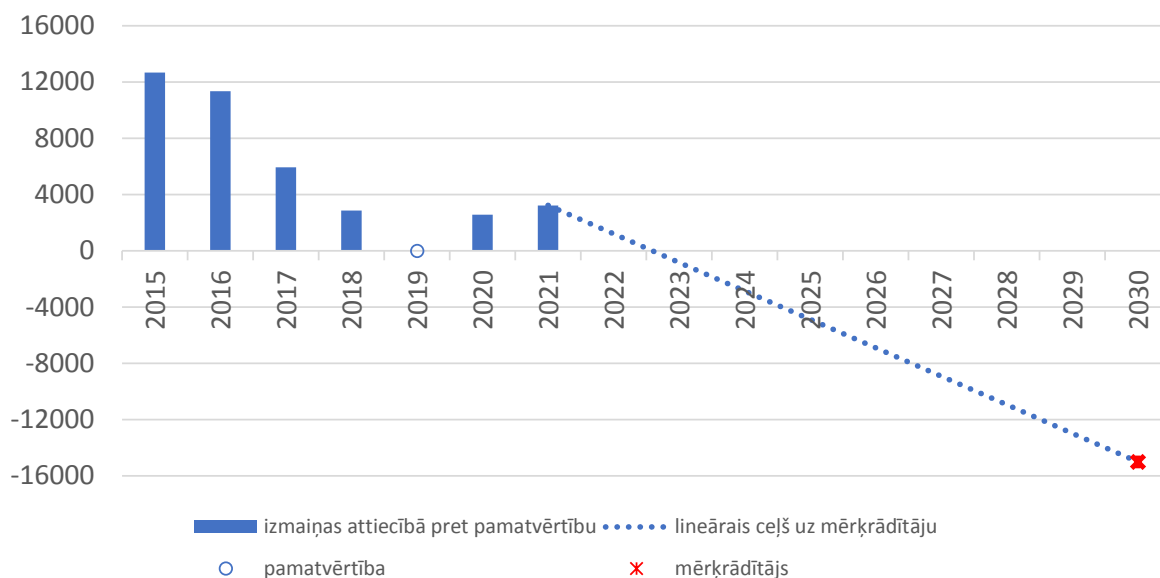
Ievērojama nabadzības un sociālās atstumtības samazināšanās ir būtiska, lai nodrošinātu iekļaujošu izaugsmi un augšupēju konvergenci ES. Saistītais ES pamatmērķrādītājs paredz samazināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu (AROPE) skaitu par vismaz 15 miljoniem līdz 2030. gadam. Pirms pandēmijas novērotā tendence saskan ar samazinājumu, kas vajadzīgs, lai tuvotos šim mērķrādītājam — sk. 1.3.5. attēlu. 2020. un 2021. gadā AROPE skaits palielinājās, bet tas var būt statistikas artefakta rezultāts³¹. Vairākas dalībvalstis ir noteikušas nacionālos mērķrādītājus augstā līmenī, tādējādi AROPE skaits ES tiks samazināts pat par 15,6 miljoniem līdz 2030. gadam (tas ir virs ES pamatmērķrādītāja, kas ir 15 miljoni), ja skaita tikai tās dalībvalstis, kas izmantojušas AROPE rādītāju savu nacionālo mērķrādītāju noteikšanai, — sk. 1.3.6. attēlu. Ieskaitot arī Dāniju, Vāciju un Maltu³², kas izmantojušas atšķirīgus rādītājus mērķrādītāju noteikšanai, netiešais kopējais nabadzības mazināšanas mērķrādītājs būtu vēl lielāks.

1.3.5. attēls. Pirms pandēmijas tika novērota AROPE skaita samazināšanās tendence, tomēr jāpieliek lielākas pūles, lai sasniegtu ES 2030. gada pamatmērķrādītāju

AROPE līmeņa izmaiņas ES27 un saistītais ES 2030. gada pamatmērķrādītājs (visi iedzīvotāji, tūkstoši personu)

³¹ Daļa līmeņa atšķirības lielā mērā ir saistīta ar datu vākšanas metožu izmaiņām Vācijā laikposmā no 2019. līdz 2020. gadam, kas ietekmēja arī ES vidējo rādītāju, bet ne izmaiņu virzienu no 2020. līdz 2021. gadam.

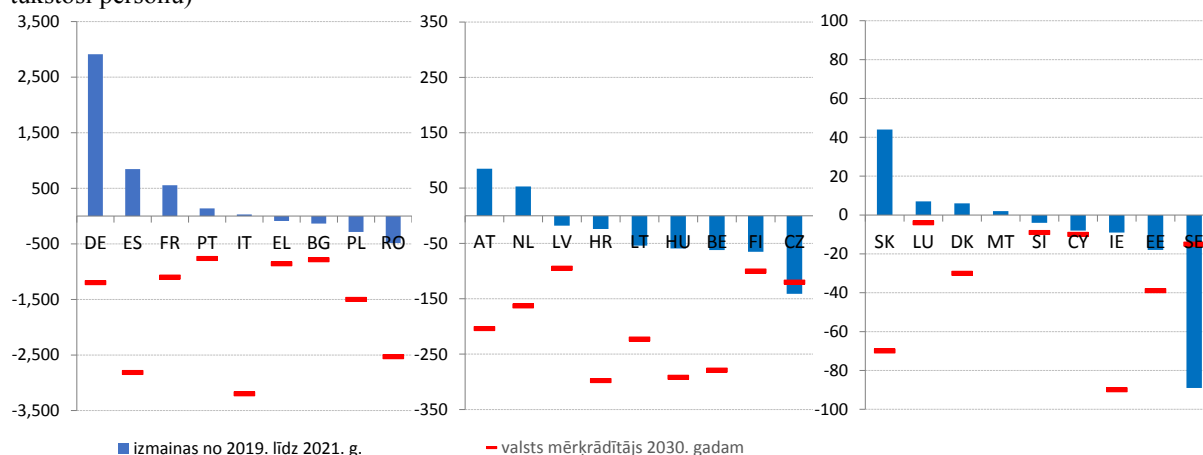
³² Saistīts ar aplēsēm par demogrāfisko attīstību šajā dalībvalstī.

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2020. gadā (sk. 21. zemspējas piezīmi).
Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

1.3.6. attēls. Vairākas dalībvalstis noteica vērienīgus nacionālos mērķrādītājus

AROE līmeņa izmaiņas no 2019. līdz 2021. gadam un nacionālie 2030. gada mērķrādītāji (visi iedzīvotāji, tūkstoši personu)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2020. gadā attiecībā uz Vāciju, Franciju, Īriju, Dāniju, Luksemburgu. Laikrindas pārrāvums 2021. gadā attiecībā uz Luksemburgu. Dānija un Vācija savu nacionālo mērķrādītāju formulē kā mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti (*VLWT*) dzīvojošo personu skaita samazinājumu attiecīgi par 30 000 un 1,2 miljoniem. Malta savu nacionālo mērķrādītāju formulē kā AROPE līmeņa pazemināšanu par 3,1 procentpunktu.

Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)] un [tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem](#).

1.4. Pārskats par problēmām, pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu

Sociālo rezultātu pārskats atbalsta Eiropas sociālo tiesību pīlāra uzraudzību, palīdzot novērtēt galvenās problēmas nodarbinātības un sociālajā jomā dalībvalstīs. Sociālo rezultātu pārskats, kuru tā pašreizējā formā ierosinājusi Komisija 2021. gada marta Pīlāra rīcības plānā un vēlāk apsprieda ar Nodarbinātības komiteju (*EMCO*) un Sociālās aizsardzības komiteju (*SPC*)³³, vispusīgi aptver pīlāra principus kā galvenais kvantitatīvais

³³ Pašreizējais sociālo rezultātu pārskats aptver 18 no 20 pīlāra principiem, kas ir par četriem vairāk nekā iepriekšējā versija. Divi vēl neaptvertie principi ir 7. princips "Informācija par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzība atļaišanas gadījumā" un 8. princips "Sociālais dialogs un darbinieku dalība". Attiecībā uz

rīks, ar kuru uzrauga progresu virzībā uz pīlāra īstenošanu Eiropas pusgada kontekstā. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājus apstiprināja Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (*EPSCO*) padome 2021. gada 14. jūnijā. Rezultātu pārskats papildina esošos pārraudzības instrumentus, jo īpaši Nodarbinātības pārraudzības instrumentu un Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumentu³⁴.

2023. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā sniegtā analīze balstās uz sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem, ko apstiprinājusi Padome³⁵. Pamatrādītāji atbilst taupības, pieejamības, salīdzināmības un statistiskā robustuma principiem. Rādītāji, kas saistīti ar katru no trim pīlāra nodaļām, ir šādi.

- *Vienlīdzīgas iespējas*
 - Pieaugušo (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) daļība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos
 - Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 gadus veco iedzīvotāju skaita)
 - To personu īpatsvars, kurām ir vispārīgās pamata vai augstāka līmeņa digitālās prasmes (% no 16–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)
 - To jauniešu īpatsvars, kuri nestrādā, nemācās un neapgūst arodu (*NEET*) (% no 15–29 gadus vecu iedzīvotāju kopskaita)
 - Dzimumu nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)
 - Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20)
- *Taisnīgi darba apstākļi*
 - Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus veco iedzīvotāju skaita)³⁶
 - Bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem)
 - Ilgstoša bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem)
 - Mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums (2008. gads = 100)³⁷

pamatrādītājiem ir noteiktas stingras kvalitātes prasības, kurām arī jāpiemēro skaidra normatīvā interpretācija. Līdz šim nebija iespējams atrast atbilstošu rādītāju šiem principiem, taču Komisija turpinās pie tā strādāt.

³⁴ Nodarbinātības pārraudzības instrumentu (NPI) un Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumentu (SAPI) sagatavo katru gadu Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja, kas tos integrē savos gada ziņojumos. Tie norāda uz tendencēm, kurām jāpievērš uzmanība, galvenajām nodarbinātības un sociālajām problēmām dalībvalstīs un palīdz uzraudzīt virzību uz attiecīgo nodarbinātības un sociālo mērķrādītāju sasniegšanu ES.

³⁵ *EMCO* un *SPC* atzinumu attiecībā uz panākto vienošanos par pārskatītā sociālā rezultātu pārskata pamatrādītājiem [apstiprināja Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības padome 2021. gada 14. jūnijā](#).

No 2021. gada saskaņā ar [Integrētās Eiropas sociālās statistikas regulas \(IESS\) regulas stāšanās spēkā Eurostat](#) ar dalībvalstu nacionālo statistikas institūtu starpniecību no vāc datus ES darbaspēka apsekojumam atbilstoši pārskatītai metodoloģijai. Šo izmaiņu mērķis ir uzlabot darba tirgus datus, bet tās jāņem vērā, interpretējot rādītāju izmaiņas, kas ir tuvu izmaiņu brīdim 2021. gada 1. janvārī. Izmaiņas ir ietekmējušas arī jauniešu *NEET* rādītāja, bezdarba līmeņa, ilgstoša bezdarba līmeņa, dzimumu nodarbinātības atšķirību līmeņa un bērnu *AROPE* līmeņa pamatrādītājus.

³⁷ MIBI mēra reālā izteiksmē. Kā to pieprasa Sociālās aizsardzības komiteja, šim rādītājam izmanto “nekorīgētus ienākumus” (t. i., neietverot sociālos pārvedumus natūrā) un neiekļaujot atsauci uz pirktspējas līmeņa (PSL) vienībām, kas izmantotas sociālo rezultātu pārskata sākotnējā versijā, lai nodrošinātu saskaņību ar rādītājiem, kas balstīti uz *EU-SILC*.

- *Sociālā aizsardzība un iekļaušana*
 - Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)³⁸
 - Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs bērniem (% no 0–17 gadus veciem iedzīvotājiem)³⁹
 - Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (*AROP* samazinājums procentos)⁴⁰
 - Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (vecumā no 20 līdz 64 gadiem)⁴¹
 - Pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (% no visiem iedzīvotājiem)⁴²

³⁸ Kopā ar tā trim komponentiem: nabadzības risks, iedzīvotāju kopskaits (*AROP* vecuma grupā 0+ gadi), smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība, iedzīvotāju kopskaits (*SMSD* vecuma grupā 0+ gadi), un to cilvēku īpatsvars, kas dzīvo mājstāvēniecībās ar zemu darba intensitāti (gandrīz bezdarbnieku mājstāvēniecības), vecumā līdz 64 gadiem (*VLWI* vecumā no 0 līdz 64 gadiem). *AROPE* rādītājs 2021. gadā tika pārveidots, ņemot vērā jauno ES 2030. gada pamatmērķrādītāju attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaita samazināšanu. Šajā saistībā tika pārskatīti divi tā komponenti (nenodrošinātība un gandrīz bezdarbnieku mājstāvēniecības). Ar smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības komponentu ir aizstāts smagas materiālās nenodrošinātības komponents. Atsauces vecuma grupa gandrīz bezdarbnieku mājstāvēniecībām mainījās no 0–59 gadiem uz 0–64 gadiem. Visiem *EU-SILC* rādītājiem, kas ir atkarīgi no ienākumiem, ienākumu atsauces periods ir definēts kā 12 mēnešu periods. Tāpēc ienākumu mainīgie lielumi, kas ietverti *AROP* un *VLWI* rādītāju aprēķinā, attiecas uz kalendāro gadu pirms apsekojuma, izņemot attiecībā uz Īriju (12 mēneši pirms aptaujas atbildes). Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītāja aprēķinos nav ienākumu mainīgo lielumu, tāpēc visi *EU-SILC* mainīgie lielumi, kas izmantoti tā aprēķināšanai, attiecas uz aptaujas gadu.

³⁹ Kopā ar trim apakšrādītājiem: nabadzības riskam pakļautie bērni (*AROP* vecuma grupā 0–17 gadi), smaga bērnu materiālā un sociālā nenodrošinātība (*SMSD* vecuma grupā 0–17 gadi) un tādu bērnu īpatsvars, kuri dzīvo mājstāvēniecībās ar zemu darba intensitāti (gandrīz bezdarbnieku mājstāvēniecības) (*QJ* vecuma grupā 0–17 gadi). Bērnu *SMSD* ir pārveidota visu iedzīvotāju *SMSD* versija, piešķirot mazāku svērumu pieaugušo pozīcijām, lai izvairītos no tā, ka bērnu rādītājs ir pārāk jutīgs pret pieaugušo materiālo nenodrošinātību. Atsauces gadi ir identiski rādītāju, kas attiecas uz visiem iedzīvotājiem, atsauces gadiem.

⁴⁰ To mēra kā nabadzības riska (*AROP*) rādītāja procentuālu samazinājumu attiecībā uz visiem iedzīvotājiem pēc salīdzināšanas ar rādītāju pirms monetārajiem sociālajiem pārvedumiem (izņemot pensijas). Tas neietver, piemēram, pārvedumus natūrā, kas saistīti ar veselības aprūpi.

⁴¹ Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības rādītājs pašlaik tiek aprēķināts saskaņā ar *EU-SILC* un balstās uz invaliditātes statusu, kas norādīts globālajā aktivitātes ierobežojumu indeksā (*GALI*). Aptaujas respondenti jāatbild uz šādiem jautājumiem: 1) vai veselības problēmu dēļ esat ierobežots ikdienas darbībā? Vai esat izteikti ierobežots, ierobežots, bet ne izteikti, neesat nemaz ierobežots? Ja atbilde uz 1) jautājumu ir “izteikti ierobežots” vai “ierobežots, bet ne izteikti”, respondenti atbild uz 2) jautājumu “Vai esat bijis ierobežots vismaz iepriekšējo sešu mēnešus laikā? Jā vai nē?”. Persona tiek uzskatīta par personu ar invaliditāti, ja atbilde uz otro jautājumu ir “jā”. Saskaņā ar *EU-SILC* aprēķiniem ir novērojama korelācija starp invaliditātes izplatību atbilstoši *GALI* koncepcijai un uz to balstītajām 2020. gadā noteiktajām personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirībām ES dalībvalstīs (Pīrsona korelācijas koeficients = -0,6).

⁴² Rādītājs mēra to iedzīvotāju īpatsvaru, kas dzīvo mājstāvēniecībās, kurās kopējās mājokļa izmaksas veido vairāk nekā 40 % no izmantojamā ienākuma (ieskaitot neto mājokļa pabalstus). Metodiskās pamatnostādnes un *EU-SILC* mainīgo lielumu apraksts (2020. gada aprīļa versija) (*Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables (version April 2020)* skaidro, ka piemaksas (iekļautas tikai tās, kas atkarīgas no ienākumiem) ietver īres pabalstus un pabalstus mājoklī dzīvojošiem īpašniekiem, bet neietver nodokļu atvieglojumus un kapitāla pārvedumus. Dokumentā mājokļa izmaksas ir definētas kā tādas, ko faktiski maksā ik mēnesi un kas izriet no mājstāvēniecības tiesībām dzīvot attiecīgajā mājoklī. Tajās ietilpst strukturālā apdrošināšana (īrniekiem — ja tiek apmaksāta), maksa par pakalpojumiem un citas izmaksas (kanalizācija, atkritumu izvešana u. c.; obligāta īpašniekiem, īrniekiem — ja tiek apmaksāta), regulāra uzturēšana un remonts, nodokļi (īrniekiem — par mājokli, ja piemērojams) un komunālo pakalpojumu izmaksas (ūdens, elektrība, gāze un apkure). Īpašniekiem, kuri maksā hipotēku, tiek iekļauti saistītie procentu maksājumi (tiek atskaitīti jebkādi nodokļu atvieglojumi, bet nav atskaitīti mājokļa pabalsti). Īrniekiem par tirgus cenu vai

- Bērni vecumā līdz trīs gadiem formālajā aprūpē (% no visiem iedzīvotājiem vecumā līdz trīs gadiem)
- Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem)⁴³

Pamatrādītājs “personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība” par statistikas avotu īslaicīgi izmanto *EU-SILC*, taču no 2022. gada tiks pārslēgts uz ES darbaspēka apsekojumu, lai 2023. gadā varētu sniegt precīzākus datus. Komisijas dienesti, to vidū *Eurostat*, turpinās uzraudzīt tā kvalitāti un vidējā termiņā pārskatīs rādītāju, tiklīdz būs pieejami uz darbaspēka apsekojumu balstīti dati, kā arī atbalstīs turpmākus pasākumus starpvalstu salīdzināmības uzlabošanā un šīs jomas papildu rādītāju izstrādes izpētē. Arī pamatrādītājs “pieaugušo dalība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos” izmantos ES darbaspēka apsekojumu no 2022. gada; pirms tam tas tika apkopots tikai ar pieaugušo izglītības apsekojuma starpniecību (pēdējais izdevums attiecas uz 2016. gadu). No abiem apsekojuma avotiem iegūto datu pamatīga analīze tiks veikta, kad dati kļūs pieejami, lai nodrošinātu datu kvalitāti un salīdzināmību. Lai nodrošinātu nodarbinātības 6. un 7. pamatnostādnes uzraudzību, arī attiecībā uz aktīvu darba tirgus politiku, šajā vienotajā nodarbinātības ziņojumā izņēmuma kārtā izmantos rādītāju par pieaugušo (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) dalību mācībās iepriekšējo četru nedēļu laikā.

Pamatrādītājus analizē, izmantojot vienoto metodoloģiju, par kuru vienojušās EMCO un SPC (plašāku informāciju sk. 4. pielikumā). Ar šo metodoloģiju izvērtē situāciju un notikumu attīstību dalībvalstīs, aplūkojot katra sociālo rezultātu pārskatā iekļautā pamatrādītāja līmeņus un izmaiņas iepriekšējā gada laikā⁴⁴. Līmeņi un izmaiņas ir iedalīti pēc to attāluma no attiecīgajiem (nesvērtajiem) ES vidējiem rādītājiem. Pēc tam dalībvalstu rezultātus attiecībā uz līmeņiem un izmaiņām apvieno tā (izmantojot iepriekš saskaņotu noteikumu), lai katra dalībvalsts tiktu iekļauta vienā no septiņām kategorijām (“labākais sniegums”, “virs vidējā”, “vidējs/neitrāls”, “labs sniegums, bet jāuzrauga”, “vājš, bet uzlabojas”, “jānovēro” un “kritisks stāvoklis”). Pamatojoties uz minēto, 1.4.1. tabulā ir dots rezultātu pārskata rādījumu kopsavilkums atbilstīgi jaunākajiem datiem par katru rādītāju.

Sociālā rezultātu pārskata pamatrādītāji norāda uz galvenajām problēmām ES dalībvalstīs trijās jomās: vienlīdzīgas iespējas un darba tirgus pieejamība, taisnīgi darba apstākļi, sociālā aizsardzība un iekļaušana. Starp rādītājiem, kuros vislielākais skaits dalībvalstu atzīmētas kā “kritiskās situācijās” esošas (ar sarkanu 1.4.1. attēlā), ir izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie, MIBI uz vienu iedzīvotāju pieaugums, bērnu *AROPE* rādītājs, kā arī sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (piecas dalībvalstis ir “kritiskā situācijā”). Šie rādītāji 2021. gadā reģistrē par vienu dalībvalsti, kas ir šajā situācijā, vairāk salīdzinājumā ar 2020. gadu; vienīgais izņēmums ir sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu, attiecībā uz kuru skaits

pazeminātu cenu iekļauta arī īres maksa. Īrniekiem, kam nav jāmaksā īre, mājokļa pabalsti nebūtu jāatskaita no kopējām mājokļa izmaksām.

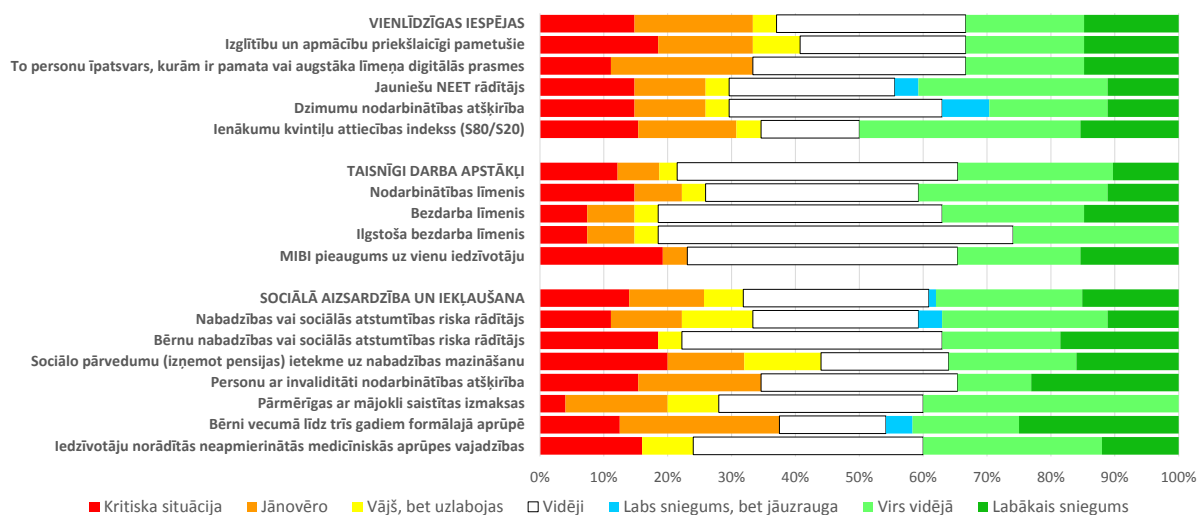
⁴³ Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās vajadzības ir personas subjektīvs vērtējums par to, vai personai bija vajadzīgs konkrēta veselības aprūpes veida izmeklējums vai ārstēšana, ko tā nesaņēma vai nepieprasīja šādu trīs iemeslu dēļ: “finansiāli iemesli”, “gaidīšana rindā” un “pārāk tāls ceļš”. Medicīniskā aprūpe ir individuāli veselības aprūpes pakalpojumi (medicīniskie izmeklējumi vai ārstēšana, izņemot zobārstniecību), kurus sniedz ārsti (vai citu profesiju pārstāvji atbilstoši valsts veselības aprūpes sistēmai) paši vai ārstu tiešā uzraudzībā (*Eurostat* definīcija). Problēmas, kuras saistītas ar aprūpes saņemšanu slimības gadījumā un par kurām ziņo iedzīvotāji, var atspoguļot aprūpes saņemšanas šķēršļus.

⁴⁴ Izņemot māsainiecību bruto izmantojamo ienākumu, ko mēra kā indeksa rādītāju (2008. gads = 100, tādējādi atspoguļojot izmaiņas salīdzinājumā ar gadu pirms 2009. gada finanšu krīzes), vienojoties ar Nodarbinātības komiteju un Sociālās aizsardzības komiteju.

ir par vienu dalībvalsti mazāks⁴⁵. Liels skaits kritisku problēmu (sarkanā atzīme četrām dalībvalstīm) ir atzīmēts arī attiecībā uz *NEET* rādītāju, dzimumu nodarbinātības atšķirību, ienākumu kvintīļu attiecības indeksu, nodarbinātības līmeni, personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību, kā arī iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām. To dalībvalstu skaits, kuras ir situācijā “jānovēro”, ir mazāks nekā 2021. gadā; vislielākais skaits atzīmēts attiecībā uz tādiem rādītājiem kā bērni līdz trīs gadu vecumam formālajā aprūpē (6), kā arī to personu īpatsvars, kurām ir vismaz pamata digitālās prasmes (6), un personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (5). Sīkāka analīze sniegta 2. nodaļā, kur izmantots arī plašs kontekstuālu rādītāju kopums.

1.4.1. attēls. Nodarbinātība, prasmes un sociālās problēmas ES dalībvalstīs atbilstoši pamatrādītājam sociālo rezultātu pārskatā

Dalībvalstu ar īpašu klasifikāciju īpatsvars no visām klasificētajām dalībvalstīm (sk. apzīmējumus) par katru pamatrādītāju un arī kopumā par visām trim pīlāra nodaļām

Piezīmes. 1) Dati rādītājam par pieaugušo dalību mācībās vēl nav pieejami; 2) trūkst datu par dažām valstīm dažos rādītājos — sk. 1.4.1. tabulas piezīmi. Visu rādītāju apzīmējumi ir sniegti pielikumos.

Avots: Sociālo rezultātu pārskata apzīmējumi tādi paši kā 1.4.1. tabulā.

⁴⁵ Tā kā datu robeždatumā dati bija pieejami tikai par nelielu skaitu dalībvalstu par 2021. gadu, novērtējumi par MIBI uz vienu iedzīvotāju pieaugumu ir pamatoti ar 2020. gada datiem.

1.4.1. tabula. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji: dalībvalstu problēmu apkopojums

		Labākais sniegums	Virs vidējā	Labs sniegums, bet jāuzrauga	Viduvēji	Vajš sniegums, bet uzlabojas	Jānovēro	Kritiska situācija
Vienlīdzīgas iespējas	Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 gadus veco iedzīvotāju skaita)	2021 EL, HR, IE, SI	CZ, LT, NL, PL, PT		AT, BE, DK, FI, FR, LV, SK	ES, MT	CY, EE, LU, SE	BG, DE, HU, IT, RO
	To personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes (% no 16–74 gadus veco iedzīvotāju skaita)	2021 DK, IE, NL, FI	ES, HR, LU, AT, SE		BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK		DE, IT, CY, LT, HU, SI	BG, PL, RO
	Jauniešu NEET rādītājs (% no 15–29 gadus veco iedzīvotāju skaita)	2021 NL, SE, SI	AT, DE, DK, FI, HU, IE, MT, PT	LU	BE, CZ, EE, FR, LT, LV, PL	ES	CY, HR, SK	BG, EL, IT, RO
	Dzimumu nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)	2021 EE, FI, LT	DK, FR, IE, PT, SE	LV, SI	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, LU, NL	MT	CY, PL, SK	CZ, EL, IT, RO
	Ienākumu kvintīļu attiecības indekss (S80/S20)	2021 BE, CZ, FI, SI	AT, CY, DK, HU, IE, LU, NL, PL, SE		DE, EE, FR, HR	BG	EL, IT, MT, PT	ES, LT, LV, RO
Taisnīgi darba apstākļi	Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus veco iedzīvotāju skaita)	2021 CZ, NL, SE	DE, DK, EE, HU, IE, LT, MT, PL		AT, BG, CY, FI, FR, LU, PT, SI, SK	EL	BE, LV	ES, HR, IT, RO
	Bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem)	2021 CZ, DE, MT, PL	DK, HU, LT, LU, NL, SI		AT, BG, CY, EE, FI, FR, HR, IE, LV, PT, RO, SK	EL	BE, SE	ES, IT
	Ilgstoša bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem)	2021	CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL		AT, BE, BG, CY, EE, FI, FR, IE, LT, LU, LV, PT, RO, SE, SI	EL	HR, SK	ES, IT
	MIBI uz vienu iedzīvotāju pieaugums (2008. gads = 100)	2020 HU, LT, PL, RO	EE, IE, MT, SI, SK		CZ, DE, DK, FI, FR, HR, LU, LV, NL, PT, SE		BE	AT, CY, EL, ES, IT
Sociālā aizsardzība un iekļaušana	Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)	2021 CZ, FI, SI	AT, BE, CY, DK, NL, PL, SE	SK	DE, EE, FR, HR, HU, IE, MT	BG, LT, RO	IT, LU, PT	EL, ES, LV
	Bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no iedzīvotājiem vecumā no 0 līdz 17 gadiem)	2021 CZ, DK, FI, NL, SI	BE, EE, HR, LT, PL		AT, CY, DE, FR, HU, IE, LV, MT, PT, SE, SK	BG		EL, ES, IT, LU, RO
	Sociālo pārvēdumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (AROP samazinājums procentos)	2021 BE, DK, FI, IE	AT, CZ, FR, SE, SI		CY, DE, LT, NL, PL	BG, ES, IT	EE, LU, MT	EL, HR, LV, PT, RO
	Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)	2021 DK, ES, IT, LU, LV, PT	BG, EE, SE		CZ, EL, FI, FR, LT, MT, NL, SI		AT, CY, DE, HR, HU	BE, IE, PL, RO
	Pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (% no visiem iedzīvotājiem)	2021	CY, EE, FI, HR, HU, IE, LT, LU, MT, SI		AT, BE, CZ, IT, LV, PL, RO, SE	BG, EL	DE, ES, NL, PT	DK

Bērni vecumā līdz trīs gadiem formālajā aprūpē (% no visiem iedzīvotājiem vecumā līdz trīs gadiem)	2021	DK, ES, FR, LU, NL, SE	CY, EL, HR, SI	BE	AT, EE, FI, LV		BG, DE, IE, LT, MT, PL	CZ, HU, RO
Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem)	2021		AT, BG, CZ, DE, ES, HU, LU, NL		BE, DK, FR, HR, IE, LT, PL, PT, SE	EE, LV		EL, FI, RO, SI

Piezīme. 2022. gada 21. oktobra atjauninājums. Ņemot vērā ievērojamās izmaiņas definīcijā “to personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes” 2021. gadā, salīdzināma vērtība par 2019. gadu nav pieejama, tāpēc šā rādītāja analīzē izmantots tikai 2021. gada līmenis. Rādītāji “ienākumu kvintiļu attiecības indekss”, “sociālo pārvedumu ietekme”, “personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība”, “pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas”, “bērni vecumā līdz trīs gadiem formālajā aprūpē” un “iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības” nav pieejami par Slovēniju; rādītājs “MIBI uz vienu iedzīvotāju pieaugums” nav pieejams par vairāk nekā pusi dalībvalstu; analīze balstīta uz 2020. gada vērtībām; rādītājs “pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas” nav pieejams par Franciju. Laikrindu pārrāvumi un citas atzīmes norādītas 1. un 2. pielikumā.

Salīdzinošās vērtēšanas sistēmas, kas atbalsta analīzi un politikas veidošanu

2017. gada paziņojumā par Eiropas sociālo tiesību pīlāra izveidi tika ierosināta salīdzinošā vērtēšana kā instruments, kas atbalstītu strukturālās reformas un veicinātu augšupēju konvergenci nodarbinātības un sociālajā jomā. Kā daudzpusējs pasākums salīdzinošās vērtēšanas sistēmās tiek veikta kvantitatīvo rādītāju (par sniegumu un rezultātiem) apvienošana ar tādu politikas izstrādes iezīmju un politikas sviru kvalitatīvo analīzi, kas ietekmē politikas veidošanas kvalitāti un rezultātus. Turklāt salīdzinošās vērtēšanas sistēmas kopā ar sociālo rezultātu pārskata rādītājiem sniedz informāciju Eiropas pusgada analīzei un vienotajam nodarbinātības ziņojumam.

Kopš 2017. gada Komisija ir izstrādājusi un ar dalībvalstīm apspriedusi salīdzinošās vērtēšanas sistēmas vairākās jomās saskaņā ar vienotu pieeju, par ko vienojās Nodarbinātības komiteja (*EMCO*) un Sociālās aizsardzības komiteja (*SPC*). Līdz šim saskaņotās sistēmas aplūko šādas jomas: 1) bezdarbnieka pabalsti un aktīva darba tirgus politika, 2) pieaugušo prasmes un mācības, 3) minimālie ienākumi (sk. pīlāra 8. izcēlumu par minimālo ienākumu salīdzinošo vērtēšanu 2.4.1. iedaļā), 4) bērnu aprūpe un atbalsts bērniem, un 5) pensijas.

Papildus *EMCO* ietvaros izstrādātajām salīdzinošās vērtēšanas sistēmām notiek darbs, lai pabeigtu sistēmu attiecībā uz bezdarbnieka pabalstiem un aktīvu darba tirgus politiku. Lai gan daļa no sistēmas attiecībā uz bezdarbnieka pabalstiem jau ir pabeigta un pilnībā darbojas, notiek sadarbība ar *EMCO* politikas līmeņa rādītāju izstrādei, lai uzraudzītu to agrīnā atbalsta pakalpojumu kvalitāti, kurus valsts nodarbinātības dienesti sniedz bez darba esošiem darba meklētājiem.

Starp salīdzinošās vērtēšanas sistēmām, kas izstrādātas *SPC* ietvaros, par sistēmu attiecībā uz pensijām vienošanās tika panākta 2022. gada februārī⁴⁶. Tā sastāv no rādītājiem “nabadzība vecumdienās” un “ienākumu saglabāšana pēc pensionēšanās”, kā arī konteksta rādītājus, kas attiecas uz paredzamo mūža ilgumu un publiskajiem izdevumiem. Politikas sviras norāda to pensiju shēmu galvenās iezīmes, kurām ir ietekme uz pensiju adekvātumu.

Stiprinot vienoto izpratni par attiecīgajiem rādītājiem un politikas svirām politikas jomā, salīdzinošās vērtēšanas sistēmas sniedz lielu devumu Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanā. Par galvenajiem šo pasākumu rezultātiem attiecīgā gadījumā tiek ziņots vienotajā nodarbinātības ziņojumā.

⁴⁶ Kopsavilkumu un plašāku informāciju par *SPC* ietvaros izstrādātajām sistēmām sk. [tiešsaistē](#).

2. NODAĻA. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS — DALĪBVALSTU REZULTĀTI UN RĪCĪBA

2.1. 5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka

Šajā iedaļā ir aplūkota 5. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana; minētajā pamatnostādnē dalībvalstīm ir ieteikts radīt apstākļus, kas veicina pieprasījumu pēc darbaspēka un darbvietu radīšanu atbilstoši pīlāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai) un 6. principam (algas). Šā ziņojuma 2.1.1. iedaļā galvenā uzmanība ir pievērsta norisēm darbaspēka tirgū, atspoguļojot arī Covid-19 krīzes un Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmi. Ziņojuma 2.1.2. iedaļā ir sniegta informācija par dalībvalstu īstenojamiem pasākumiem šajās jomās, īpašu uzmanību pievēršot tiem pasākumiem, kuru mērķis ir saglabāt nodarbinātību un atbalstīt darbvietu radīšanu.

2.1.1. Galvenie rādītāji

ES darba tirgū 2021. gadā bija vērojama stabila atveseļošanās, un tā spēcīgais sniegums turpinājās gandrīz visās dalībvalstīs 2022. gada pirmajā pusē. Gada griezumā nodarbinātības līmenis ES (vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem) uzlabojās par 1,4 procentpunktiem līdz 73,1 % 2021. gadā, pārsniedzot pirmspandēmijas līmeni — 72,7 % 2019. gadā. Tas palielinājās visās dalībvalstīs, izņemot Latviju. Tas norāda uz ievērojamu progresu virzībā uz ES pamatmērķrādītāju, kas paredz, ka līdz 2030. gadam vismaz 78 cilvēku vecumā no 20 līdz 64 gadiem ir nodarbināti. Tomēr starp valstīm pastāv ievērojams neviendabīgums; vislielākais palielinājums reģistrēts Grieķijā (4,3 procentpunkti), kam seko Īrija (2,8 procentpunkti), Polija (2,7 procentpunkti), Spānija un Luksemburga (abām 2 procentpunkti) — sk. 2.1.1. attēlu. Turpretī Latvijā reģistrēts samazinājums (par 1,6 procentpunktiem), savukārt Slovākijā, Igaunijā un Čehijā reģistrēts stabils vai nedaudz palielināts nodarbinātības līmenis. Saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata metodiku Itālija, Horvātija, Rumānija un Spānija ir “kritiskā situācijā”, neraugoties uz to, ka tajās nodarbinātības līmenis atbilst vidējam vai ir nedaudz augstāks par vidējo (izņemot Itāliju, kurā palielinājums ir zem vidējā līmeņa), kā rezultātā šis līmenis joprojām ir aptuveni 67 % vai zemāks. Turpretī Zviedrija, Čehija un Nīderlande joprojām uzrāda vislabākos rezultātus (tajās nodarbinātības līmenis 2021. gadā bija 80 % vai augstāks). Regresijas taisnes negatīvais slīpums norāda uz saistību ar to, ka nodarbinātības līmenis ir paaugstinājies straujāk valstīs, kurās tas bija zemāks. Šis spēcīgais sniegums bija iespējams, arī pateicoties tam, ka bija plaši pieejamas saīsinātā darba laika un nodarbinātības saglabāšanas shēmas, kas palīdzēja saglabāt darbvietas 2020. un 2021. gadā, Covid-19 krīzes laikā (sk. arī 2022. gada VNZ). Ceturkšņa izteiksmē nodarbinātības līmenis (iedzīvotāji vecumā no 20 līdz 64 gadiem) paaugstinājās par 0,8 procentpunktiem līdz 74,8 % 2022. gada pirmajā pusē visā ES un uzlabojās gandrīz visās dalībvalstīs. Tomēr dalībvalstis ar sākotnēji zemāku nodarbinātības līmeni ir parādījušas augstāku vēriena līmeni savos nacionālajos mērķrādītājos — sk. 1.3. iedaļu. Joprojām pastāv reģionālas nodarbinātības līmeņa atšķirības, arī atsevišķu dalībvalstu iekšienē (sk. 3. pielikumu).

Atveseļošanās ir bijusi spēcīgāka ar mazāk intensīvu saskarsmi saistītās nozarēs un vājāka citās ekonomikas daļās. Darbvietu radīšana joprojām bija mērena ražošanas nozarē, jo bija vērojams galveno ievadresursu trūkums un traucējumi globālajās piegādes ķēdēs. Atveseļošanās atpalika arī ar intensīvu saskarsmi saistītās nozarēs⁴⁷, kur nodarbinātības

⁴⁷ Ar intensīvu saskarsmi saistīti pakalpojumi ir vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transports, izmitināšana, ēdināšanas pakalpojumi, kā arī māksla un izklaide.

līmenis 2021. gada beigās joprojām bija zemāks nekā pirms pandēmijas (par 1,3 %). Tas atspoguļo to ierobežošanas pasākumu spēcīgāku ietekmi uz šīm nozarēm, kuri tika ieviesti, lai novērstu pandēmijas atkalparādīšanos 2021. gada otrajā pusē, un pastāvīgāku pāreju uz tiešsaistes pakalpojumiem. Turpretī ar mazāk intensīvu saskarsmi saistītās nozarēs, kur darba uzdevumus var veikt, izmantojot IT rīkus vai kur inficēšanās risks ir zemāks, nodarbinātība pieauga straujāk un līdz 2021. gada beigām sasniedza 2,6 %, kas ir virs pirmskrīzes līmeņa⁴⁸.

2.1.1. attēls. Nodarbinātības līmenis 2021. gadā paaugstinājās gandrīz visās dalībvalstīs

Nodarbinātības līmenis (iedzīvotāji vecumā no 20 līdz 64 gadiem), līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

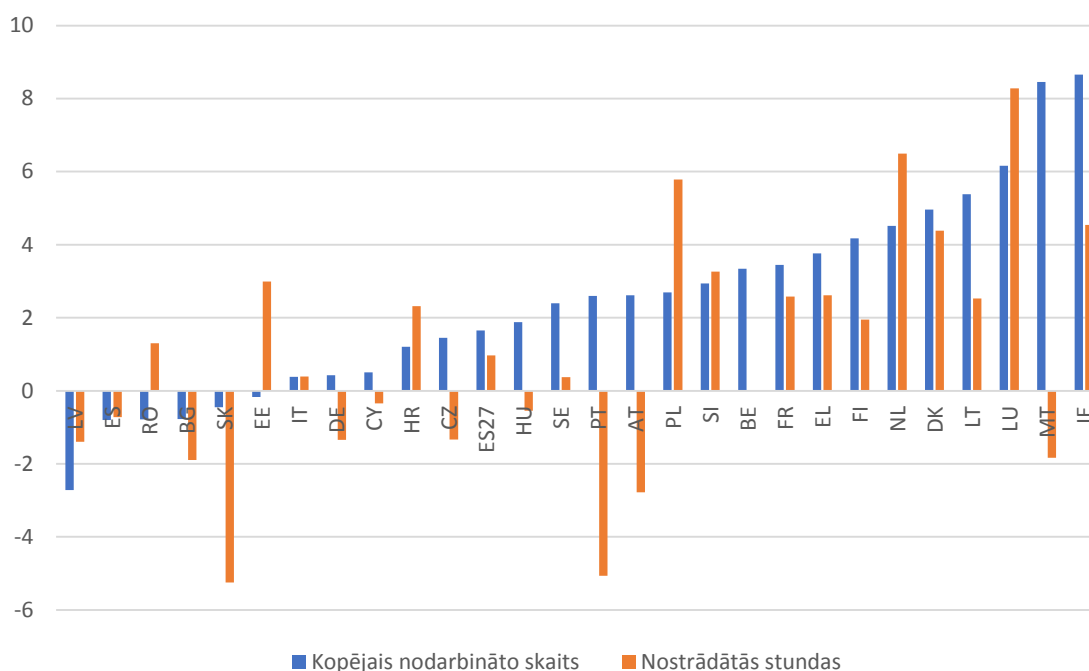
Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Gan nodarbinātība kopumā, gan nostrādāto stundu skaits palielinājās salīdzinājumā ar pirmspandēmijas līmeni. 2022. gada otrajā ceturksnī nodarbināto personu skaits bija lielāks nekā pirms pandēmijas visās dalībvalstīs, izņemot Bulgāriju, Igauniju, Spāniju, Latviju, Rumāniju un Slovākiju, un attiecībā uz visu ES tas pārsniedza pirmspandēmijas līmeni par aptuveni 3,5 miljoniem — sk. 2.1.2. attēlu. Tajā pašā laikā arī kopējais nostrādāto stundu skaits ES 2022. gada pirmajā ceturksnī, salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni, palielinājās par 1,1 %, pārsniedzot pirmspandēmijas līmeni pirmo reizi kopš pandēmijas sākuma 2020. gada sākumā. Tomēr šis pieaugums bija neviendabīgs starp dalībvalstīm; kopējais nostrādāto stundu skaits 2022. gada otrajā ceturksnī joprojām bija mazāks par pirmspandēmijas līmeni Vācijā, Portugālē, Spānijā, Austrijā, Bulgārijā, Kiprā, Čehijā, Latvijā, Slovākijā, Ungārijā un Maltā. Neraugoties uz dažiem izņēmumiem, kad bija liela atšķirība starp nodarbinātības pieaugumu kopumā un nostrādāto stundu skaita pieaugumu (piemēram, Austrijā, Portugālē, Kiprā, Maltā, Ungārijā un Zviedrijā), lielākajai daļai dalībvalstu pieauguma rādītājs abiem šiem mainīgajiem lielumiem bija salīdzinoši vairāk pietuvināts.

⁴⁸ Sk. Eiropas Komisija, *Darba tirgus un algu tendences Eiropā: 2022. gada pārskats*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022 (drīzumā).

2.1.2. attēls. Nodarbinātība un nostrādāto stundu skaits pārsniedza pirmspandēmijas līmeni lielākajā daļā dalībvalstu

Kopējās nodarbinātības un nostrādāto stundu skaita izmaiņas no 2019. gada 4. ceturkšņa līdz 2022. gada 2. ceturksnim (%)

Piezīme. Sezonāli un kalendāri koriģēti dati. Dati par kopējo nodarbinātību koriģēti tikai sezonāli attiecībā uz Čehiju, Grieķiju, Franciju, Maltu, Poliju, Portugāli. Dati par nostrādāto stundu skaitu koriģēti tikai sezonāli attiecībā uz Maltu un nav pieejami par Beļģiju.

Avots: Eurostat [[namq_10_a10_e](#)], nacionālie konti.

Saīsināta darba laika un tamlīdzīgas darbvieta saglabāšanas shēmas ievērojami aizsargāja darba ņēmējus un darbvieta Covid-19 krīzes laikā, un tās joprojām ir svarīgs politikas instruments darbvieta un cilvēkkapitāla saglabāšanai krīzes kontekstā, vienlaikus atbalstot ekonomikas modernizāciju. Minētās shēmas tika pakāpeniski izbeigtas daudzās dalībvalstīs pēc 2021. gada pirmās puses, ievērojot pandēmijas subsidējošo ietekmi un saimniecisko darbību ierobežojumu atcelšanu. Tomēr vairākas dalībvalstis saglabāja un pagarināja savas ar pandēmiju saistītās shēmas, un 2022. gada pirmajā pusē vēl mazākam skaitam cilvēku bija vajadzīgs atbalsts ar darbvieta saglabāšanas shēmu starpniecību. Mēneša izdevumi saistībā ar pasākumiem, par kuriem ir tiesības saņemt finansiālu palīdzību atbilstīgi Eiropas pagaidu atbalsta instrumentam bezdarba riska mazināšanai ārkārtas situācijā (*SURE*), īslaicīgi palielinājās 2022. gada janvārī un pēc tam strauji samazinājās⁴⁹. Tiek lēsts, ka pat ar šiem samazinātajiem izdevumiem 2022. gadā tika atbalstīti aptuveni 220 000 darba ņēmēju un 10 000 uzņēmumu līdz 2022. gada vidum. Gandrīz pusē dalībvalstu iepriekš esošās shēmas ir saglabātas pēc tam, kad tika izbeigti ar Covid saistītie grozījumi⁵⁰. Saīsināta darba laika un tamlīdzīgas darbvieta saglabāšanas shēmas var būt noderīgas nodarbinātības un konkrētu uzņēmumu cilvēkkapitāla saglabāšanai, arī pašreizējā neskaidrajā makroekonomiskajā kontekstā. Tajā pašā laikā to plānojums un īstenošana būtu jāpielāgo konkrētajai situācijai. Nozarēm un sektoriem, ko skar strukturālā pārveide, saīsināta darba laika shēmas būtu jāveido tā, lai vajadzības gadījumā atbalstītu pārstrukturēšanas procesus un palīdzētu

⁴⁹ Sk. ceturto pusgada īstenošanas ziņojumu par Eiropas pagaidu atbalsta instrumentu bezdarba riska mazināšanai ārkārtas situācijā (*SURE*), kas pieejams *SURE* tīmekļvietnē (COM(2022) 483 final).

⁵⁰ Eurofound *ES PolicyWatch* datubāze.

modernizēt ekonomiku, jo īpaši ar saistītās pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides starpniecību, arī ņemot vērā pašreizējo vajadzību paātrināt pāreju uz tīru enerģiju.

Pašnodarbinātība nav kļuvusi izplatītāka Covid-19 krīzes kontekstā. Pašnodarbinātības īpatsvars no kopējās nodarbinātības pēdējā desmitgadē ir nedaudz samazinājies — no 14,8 % 2010. gadā līdz 13,4 % 2020. gadā⁵¹. Covid krīzes kontekstā laikposmā no 2019. līdz 2020. gadam pašnodarbināto skaits samazinājās no 26,1 miljona līdz 25,7 miljoniem. 2021. gadā šis skaitlis ES bija 25,1 miljons un veidoja 13 % no kopējās nodarbinātības⁵². Tomēr dalībvalstīs tas ievērojami atšķīrās — šis īpatsvars bija tuvu vai virs 20 % Itālijā un Grieķijā un aptuveni 7 % Vācijā un Dānijā. Visā ES aptuveni 70 % pašnodarbināto (vecumā no 15 līdz 64 gadiem) bija individuālie pašnodarbinātie, veidojot 9,4 % no kopējā nodarbināto skaita 2020. gadā. Šis īpatsvars nedaudz samazinājās no 10,2 % 2010. gadā, vairāk vīriešiem nekā sievietēm (attieciņi par 1,1 procentpunktu un 0,4 procentpunktiem). Individuālo pašnodarbināto sieviešu skaits palielinājās 13 valstīs un ES27 kopumā laikposmā no 2019. līdz 2020. gadam, kas liecina, ka palielinātais bērnu aprūpes slogs pandēmijas laikā var būt licis lielākam skaitam sieviešu pāriet uz pašnodarbinātību. Individuālā darba veicēji veidoja vislielāko īpatsvaru no pašnodarbinātajiem ES un lielākajā daļā dalībvalstu 2021. gadā (personas, kuras strādāja platformas darbu, individuālā darba veicēji un fiktīvā pašnodarbinātībā esošie, sk. 2.3.1. iedaļu un pīlāra 5. izcēlumu minētajā iedaļā).

Atveseļošanās no Covid-19 pandēmijas raksturoja straujš darbaspēka trūkuma pieaugums lielākajā daļā dalībvalstu⁵³. Līdz ar straujo ekonomikas atveseļošanās 2021. gadā ātri vien atkal radās darbaspēka trūkums, jo īpaši atsevišķās nozarēs un profesijās⁵⁴. Līdz 2021. gada beigām vairākās valstīs tas bija sasniedzis vai pārsniedzis pirmspandēmijas līmeni rūpniecības, pakalpojumu un būvniecības nozarē, jo vienlaikus samazinājās nodarbinātība un saruka darba tirgus⁵⁵. Galvenās profesiju grupas, attiecībā uz kurām ziņots par darbaspēka trūkumu ES 2021. gadā, bija saistītas ar veselības aprūpi un ilgtermiņa aprūpi, programmatūru speciālistiem, transportu, būvniecību un inženieramatniecību⁵⁶. Prasmīgu darba ņēmēju trūkums tika novērots arī dažās nozarēs, kas saistītas ar zaļo pārkārtošanos⁵⁷. 2022. gada 3. ceturksnī darbaspēka trūkums bija 35 % pakalpojumu nozarē, 32 % būvniecības nozarē un 27 % ražošanas nozarē — sk. 2.1.3. attēlu. Tajā pašā ceturksnī vislielākais darbaspēka trūkums rūpniecībā bija reģistrēts Vācijā (42 %), Slovēnijā (41 %), Ungārijā un Polijā (40 %), un Horvātijā (39 %). Pakalpojumu nozarē vislielākais darbaspēka trūkums bija Maltā (70 %), Nīderlandē (61 %), Vācijā un Īrijā (49 %), Zviedrijā (48 %) un Somijā (44 %). Darbaspēka trūkumu negatīvi ietekmē arī sabiedrības

⁵¹ Eurostat [[lfsa_egaps](#)], ES darbaspēka apsekojums.

⁵² Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā pastāv laikrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka [stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku](#).

⁵³ Viscour šajā punktā darbaspēka trūkums ir noteikts aptuveni, pamatojoties uz to ES uzņēmumu īpatsvaru, kuri norādījuši, ka darbaspēka trūkums ir viens no faktoriem, kas ietekmē to ražošanu, kā izmērīts Eiropas uzņēmēju un patērētāju apsekojumā (*EU-BCS*). Pastāv alternatīvi darbaspēka trūkuma aptuvenās noteikšanas veidi, piemēram, brīvo darbvietu rādītājs rūpniecības, pakalpojumu un būvniecības nozarē, ko mēra Eurostat [[jvs_a_rate_r2](#)].

⁵⁴ Sk. II nodaļu dokumentā: *Eiropas Komisija, iestāžu dokuments 184, Ceturksņa ziņojums par eurozonu (QREA), 21. sējums, Nr. 2 (2022)*.

⁵⁵ 2021. gada 4. ceturksnī 24 % darba devēju rūpniecības nozarē, 25 % darba devēju pakalpojumu nozarē un 30 % darba devēju būvniecības nozarē norādīja, ka darbaspēka trūkums ir viens no galvenajiem faktoriem, kas traucē viņu darījumdarbībai (salīdzinājumā ar līmeni pirms pandēmijas, kas bija attiecīgi 14 %, 19 % un 23 %).

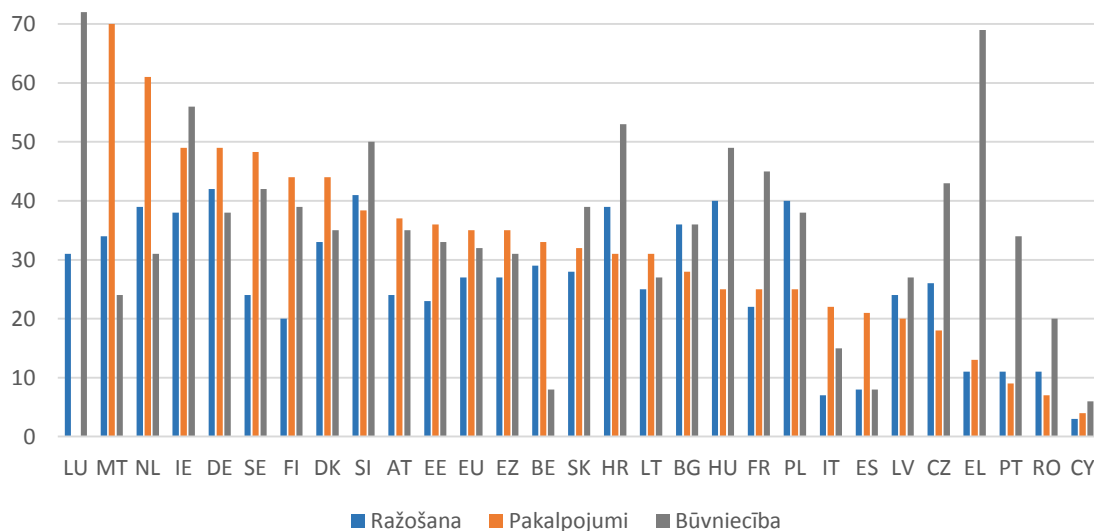
⁵⁶ McGrath, J. (2021): *Report on labour shortages and surpluses*. Eiropas Darba iestāde, 2021. Šis četras profesiju grupas veido 21 no 28 profesijām, kas ziņojumā norādīta kā tādas, kurās trūkst darbaspēka.

⁵⁷ Sk. Eiropas pusgada ziņojumus par valstīm, 6. pielikums “Zaļās pārkārtošanās ietekme uz nodarbinātību un sociālo jomu 2022. gadā”.

novecošana. Demogrāfisko norišu rezultātā darbaspējas vecuma iedzīvotāju (20–64 gadi) skaits ES ir samazinājies absolūtā izteiksmē pēdējos desmit gados (no 269 miljoniem 2012. gadā līdz 264 miljoniem 2021. gadā). Lai gan šī parādība ir plaši izplatīta, tā ir īpaši izteikta atsevišķās dalībvalstīs (piemēram, Latvijā, Bulgārijā un Rumānijā), ko papildus zema dzimstībai skar arī migrantu aizplūdums⁵⁸. Vidēji ilgā termiņā un ilgtermiņā pārvietoto personu ieplūdums no Ukrainas apvienojumā ar regulāru migrāciju no citiem pasaules reģioniem var palīdzēt mazināt darbaspēka trūkumu nozarēs, kurās ir vismazākie šķēršļi prasmju pārnesamībai. Šajā ziņā svarīga nozīme ir arī kvalifikāciju atzīšanas pasākumiem (sk. 2.1.2. iedaļu). Tomēr no kara bēgošo cilvēku pieplūdums diezin vai atrisinās strukturālās pamatproblēmas, kas būtiski ietekmē darbaspēka trūkumu ES, un viņu piekļuve darba tirgum var būt saistīta ar citām problēmām, piemēram, valodas barjerām.

2.1.3. attēls. Norādītais darbaspēka trūkums, jo īpaši pakalpojumu nozarē, ir ievērojams lielākajā daļā dalībvalstu

To darba devēju īpatsvars, kuri norādījuši, ka darbaspēka pieejamība ir viens no faktoriem, kas ierobežo ražošanu, sarindots pēc vērtībām attiecībā uz pakalpojumiem (% , 2022. gada 3. ceturksnis)

Avots: Eiropas uzņēmumu un patērētāju aptauja ([EU-BCS](#)).

ES ekonomikas zaļināšana sniedz ievērojamas iespējas nodrošināt kvalitatīvu nodarbinātību, un šajā nolūkā ir vajadzīgs pienācīgs atbalsts cilvēkiem, kuri pāriet no vienas darbvietas uz citu, lai nodrošinātu, ka neviens netiek atstāts novārtā. Zaļā pārkārtošanās varētu radīt līdz 884 000 darbvieta līdz 2030. gadam un, iespējams, vēl daudzāk vairāk līdz 2050. gadam, ja vien tiks ieviestas pareizās saistītās rīcībpolitikas⁵⁹. No 2000. gada līdz 2019. gadam darba ņēmēju skaits ES27 vides preču un pakalpojumu nozarē (EGSS) jau palielinājās par 43,3 %, un tas ievērojami — par 91,6 % — palielinājās atjaunīgās

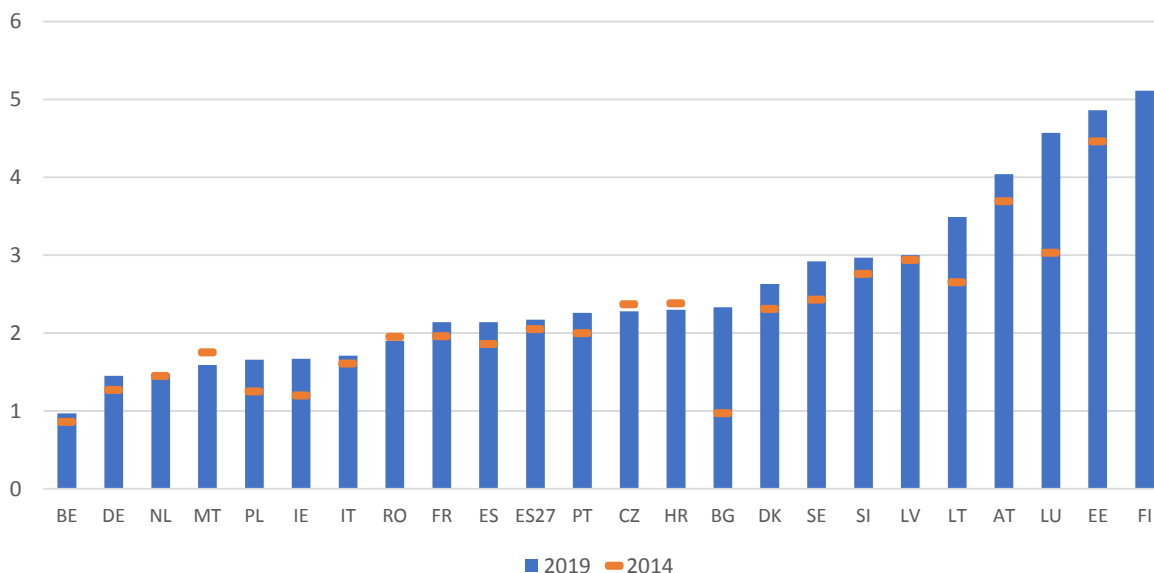
⁵⁸ Avots: Eurostat [raksts par iedzīvotājiem un iedzīvotāju skaita izmaiņu statistiku](#). No 2020. līdz 2021. gadam palielināta mirstība, ko ietekmēja Covid-19 pandēmija, vēl vairāk samazināja iedzīvotāju skaitu.

⁵⁹ Sk. Eiropas Komisija, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al., *The future of jobs is green*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021, JRC126047. Attiecībā uz agrākām aplēsēm sk. SWD(2020) 176 final, un attiecībā uz prognozēm par konkrētām valstīm sk. *Eurofound (2019), Future of manufacturing - Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement*, Eurofound pētniecības ziņojums. Sk. arī "Tīru planētu — visiem!" ietekmes novērtējumu; uz potenciālu ieguvumu aptuveni 2 miljonu darbvieta izteiksmē līdz 2050. gadam ir norādīts Eiropas Komisijas dokumentā *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2019. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2019.

enerģijas ražošanas nozarē.⁶⁰ 2019. gadā nodarbinātība EGSS sasniedza 2,2 % no kopējās nodarbinātības ES27 (salīdzinājumā ar 1,7 % 2000. gadā), lai gan ar ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm — sk. 2.1.4. iedaļu. Dažās valstīs, piemēram, Somijā, Igaunijā vai Luksemburgā, šis īpatsvars bija tuvu vai virs 5 %, savukārt citās tā bija tikai ierobežota daļa no visiem nodarbinātajiem. Tomēr pāreja no vienas darbvietas uz citu ir saistīta ar darbaspēka pārorientēšanu un palielina prasmju trūkuma un neatbilstības iespējamību. Efektīvai un aktīvai darba tirgus politikai, kā arī prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas iespējām joprojām ir būtiska nozīme, lai atbalstītu taisnīgu zaļo pārkārtošanos un risinātu darbaspēka un prasmju trūkuma problēmas, kas traucē virzīties uz zaļāku izaugsmes modeli⁶¹ (sk. pīlāra 4. izcēlumu 2.2. iedaļā). Kopumā elektroenerģijas ražošanas, transporta, ražošanas, lauksaimniecības un ieguves rūpniecības nozares rada teju 90 % no visām CO₂ emisijām ES, bet vienlaikus nodrošina mazāk nekā 25 % no bruto pievienotās vērtības un 25 % darbvieta. Tas nozīmē, ka pārkārtošanās problēmas būs īpaši izteiktas šajās nozarēs un reģionos, kuros šīs nozares veido ievērojamu ekonomikas daļu⁶².

2.1.4. attēls. Zaļo darbvieta īpatsvars kopējā nodarbinātībā ir palielinājies lielākajā daļā dalībvalstu no 2014. līdz 2019. gadam

Nodarbinātība vides preču un pakalpojumu nozarē (% no kopējās nodarbinātības, 2014. un 2019. gads)

Piezīme. Pilnslodzes ekvivalenta nodarbinātība vides preču un pakalpojumu nozarē ir iedalīta pēc kopējās nodarbinātības, abi iekšzemes jēdzieni. Dati nav pieejami par Kipru, Grieķiju, Ungāriju un Slovākiju.

Avots: Eurostat [[env_ac_egss1](#)] un nacionālo kontu nodarbinātības dati [[nama_10_a64_e](#)]

Līdztekus nodarbinātības pieaugumam lielākā daļa dalībvalstu reģistrēja bezdarba samazināšanos. Vidējais bezdarba līmenis ES (vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem) samazinājās par 0,2 procentpunktiem no 7,2 % 2020. gadā līdz 7,0 % 2021. gadā, pietuvojoties 2019. gada līmenim 6,8 %, kas ir viszemākais līmenis kopš 2009. gada. Šo samazinājumu veicināja ievērojamā darbvieta radīšanas intensitāte, ko papildināja spēcīga

⁶⁰ Eurostat rādītājs [[env_ac_egss1](#)]. EGSS var uzskatīt par konservatīvu aizstājējvērtību zaļajām darbvieta. Šis jēdziens ir vērst uz darbībām, kurās tiek radīti vides produkti, bet neietver konkrētas darbības, kas sniedz būtisku ieguldījumu klimatiskajos un vides mērķos, piemēram, pamatojoties uz to sniegumu attiecībā pret attiecīgajiem etalonrādītājiem.

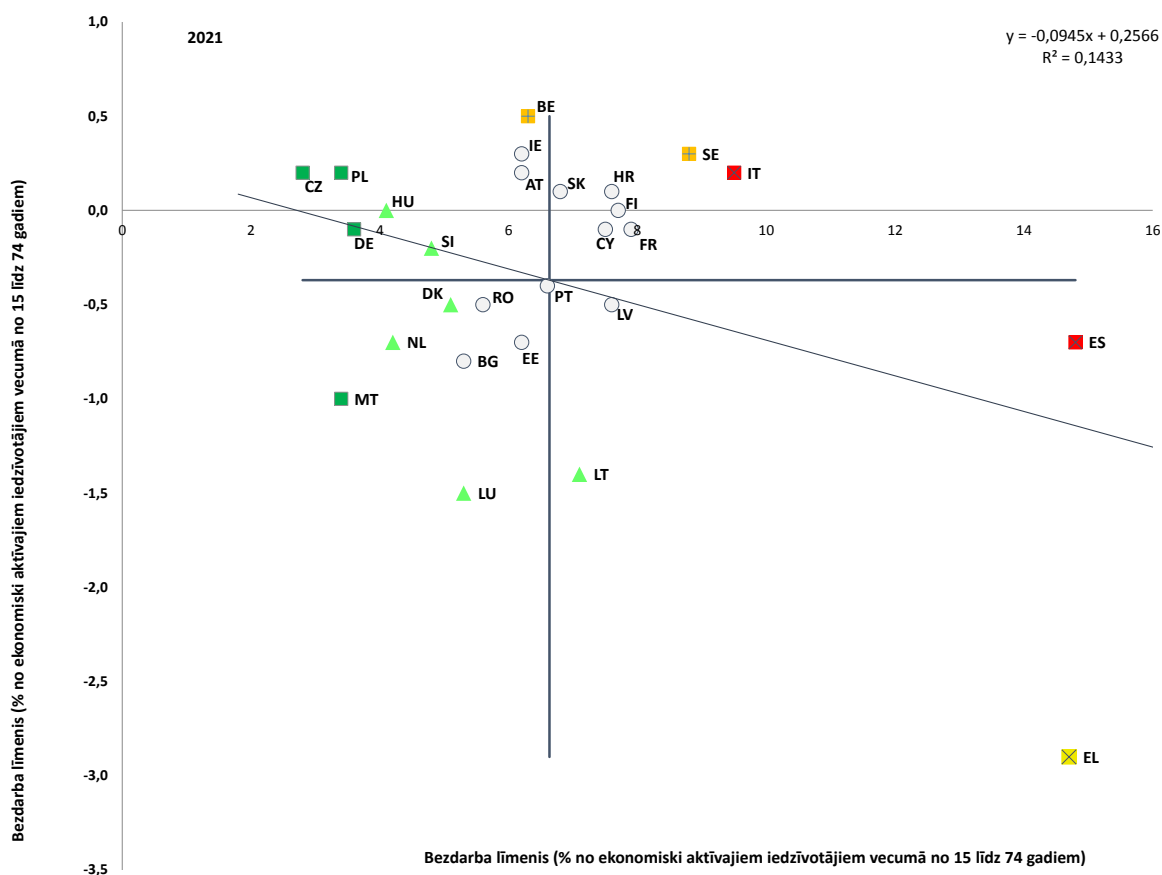
⁶¹ Sk. Padomes Ieteikumu par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti (2022/C 243/04).

⁶² Sk. 175. lpp. Eiropas Komisijas dokumentā *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2019. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2019.

ekonomikas atveseļošanās no Covid-19 krīzes 2021. gadā. Tomēr pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm; atšķirība starp zemāko un augstāko bezdarba līmeni ir 12 procentpunkti — sk. 2.1.5. attēlu. Grieķija 2021. gadā reģistrēja samazinājumu, kas ievērojami pārsniedza vidējo (par 2,9 procentpunktiem), tai sekoja Luksemburga un Lietuva (attiecīgi par 1,5 procentpunktiem un 1,4 procentpunktiem), savukārt situācija pasliktinājās jo īpaši Beļģijā, Zviedrijā un Īrijā (kurās palielinājums bija attiecīgi par 0,5 procentpunktiem, 0,3 procentpunktiem un 0,3 procentpunktiem). Sociālo rezultātu pārskatā Itālija ir atzīmēta kā esoša “kritiskā situācijā”, jo šajā valstī vēl 2021. gadā reģistrēts neliels bezdarba pieaugums salīdzinājumā ar jau tā augsto līmeni, kā arī Spānija, kur bezdarba līmenis samazinājās tikai nedaudz, bet joprojām ir augstākais ES. Beļģija un Zviedrija ir klasificētas kā “jānovēro” (pirmajai vidēja vērtība, bet ar palielinājumu, kas pārsniedz vidējo, un otrajai līmenis virs vidējā). Visbeidzot, Grieķija ir atzīmēta kā “vājš sniegums, bet uzlabojas”, jo tajā notika straujš bezdarba līmenis kritums 2021. gadā, bet tas joprojām ir otrais augstākais. Līdztekus bezdarba samazinājumam palielinājās dalība darba tirgū ES, un 20–64 gadu vecuma grupā ekonomiskās aktivitātes līmenis paaugstinājās no 75,8 % 2020. gada otrajā ceturksnī līdz 79 % 2021. gada ceturtajā ceturksnī. Ceturkšņa izteiksmē bezdarba līmenis ES pazeminājās vēl par 0,4 procentpunktiem līdz 6,1 % 2022. gada pirmajā pusē, bet paaugstinājās dažās dalībvalstīs (Beļģijā, Čehijā, Igaunijā, Horvātijā un Luksemburgā).

2.1.5. attēls. Bezdarba līmenis 2021. gadā pazeminājās lielākajā daļā dalībvalstu

Bezdarba līmenis (iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem) 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

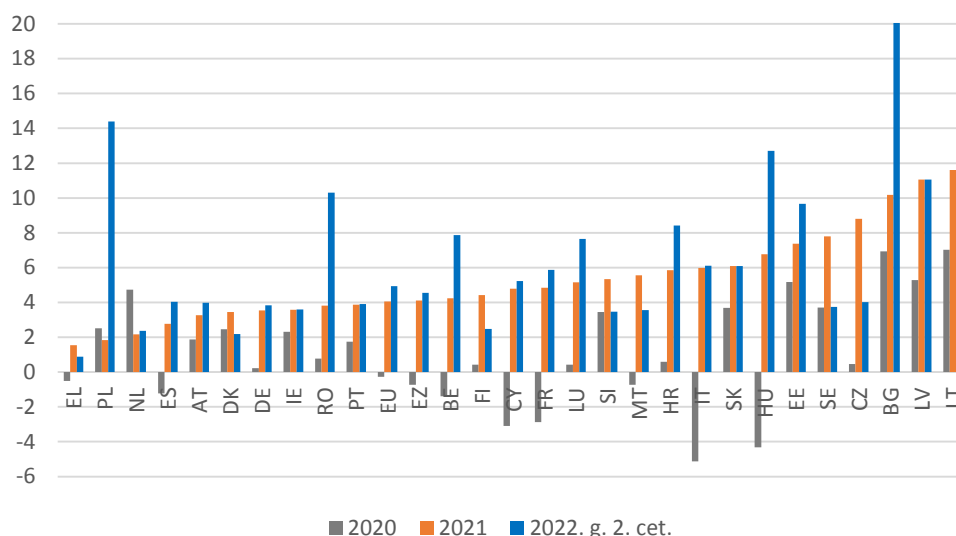
Avots: Eurostat [une_rt_a], ES darbaspēka apsekojums.

Nominālās algas pieaugums 2021. gadā paaugstinājās, ko veicināja nostrādāto stundu skaita atkalpalielināšanās un spēcīgā ekonomikas atveseļošanās. Nominālā atalgojuma uz vienu darba ņēmēju pieaugums ES 2021. gadā sasniedza 4,1 %, kas ir ievērojami virs vidējā

(1,7 %) no 2013. gada līdz 2019. gadam. To tikai nelielā mērā var izskaidrot ar spiedienu, ko radīja bezdarba samazinājums un pieaugošais darbaspēka trūkums. Visu 2021. gadu nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju palielinājās visās dalībvalstīs — sk. 2.1.6. attēlu. Pieaugums, kas pārsniedza 6 %, 2021. gadā tika reģistrēts Lietuvā, Latvijā, Bulgārijā, Čehijā, Igaunijā, Ungārijā un Slovākijā, kas saskan ar to ekonomikas atlabšanu, kā arī Zviedrijā. Turpretī atalgojums uz vienu darba ņēmēju palielinājās par mazāk nekā 3 % Grieķijā, Polijā, Nīderlandē un Spānijā. Nominālā atalgojuma uz vienu darba ņēmēju palielinājums lielā mērā atspoguļoja nostrādāto stundu skaita atkalpalielināšanos 2021. gadā pēc tā samazināšanās 2020. gadā un dažās valstīs arī 2020. gadā plaši izmantoto saīsināta darba laika shēmu pakāpenisku izbeigšanu 2021. gadā (tas nozīmē vispārējo algu izdevumu vairāk nekā proporcionālāku palielinājumu salīdzinājumā ar nodarbināto skaita palielinājumu)⁶³. 2022. gada pirmajā pusē nominālās algas pieauguma temps nedaudz palielinājās, jo īpaši atspoguļojot spiedienu, ko radīja palielinātā inflācija un darba tirgu turpmāka sašaurināšanās. 2022. gada 2. ceturksnī nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju gada izteiksmē palielinājās par vairāk nekā 8 % Ungārijā, Bulgārijā, Horvātijā, Lietuvā, Latvijā, Igaunijā, Polijā un Rumānijā, bet par mazāk nekā 3 % Grieķijā, Nīderlandē, Dānijā un Somijā. Lielākajā daļā dalībvalstu palielinājums bija no 3 % līdz 6 % — sk. 2.1.6. attēlu. Paredzams, ka darba tirgus sarūkuma un pirktpējas atjaunošanas centieni iespējams nominālās algas turpinās palielināties arī 2023. gadā⁶⁴. Tomēr sagaidāms, ka šis palielinājums tikai daļēji mazinās reālo ienākumu zudumu, neradot pastāvīgu atgriezenisko saiti starp algām un inflāciju.

2.1.6. attēls. Nominālo algu pieaugums ir atjaunojies 2021. gadā

Nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju (gada izmaiņas %, 2020., 2021. gads un 2022. gada 2. ceturksnis)

Piezīme. 1) Algas ir mērītas, izmantojot rādītāju “nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju”, kas aprēķināts kā kopējais darba ņēmēju atalgojums, kurš dalīts ar darba ņēmēju kopējo skaitu. Kopējo atalgojumu definē kā kopējo atalgojumu naudā vai natūrā, kas darba devējam jāmaksā darba ņēmējam par darbu, kuru viņš veicis grāmatvedības pārskata periodā; to veido divi elementi: i) darba alga naudā vai natūrā un ii) sociālās iemaksas, kas jāmaksā darba devējiem. 2) Visi izmantotie dati ir nacionālo kontu dati. Rādītāji ir balstīti uz nacionālo valūtu vērtībām. 3) Valstis ir sarindotas augošā secībā pēc nominālo algu pieauguma 2021. gadā.

⁶³ Plašāku informāciju par saīsināta darba laika shēmu ietekmi uz pasākumiem saistībā ar atalgojumu uz vienu darba ņēmēju sk. da Silva et al., *Short-time work schemes and their effects on wages and disposable income*, 2020, *ECB Ekonomikas biļetens*, izdevums 4/2020.

⁶⁴ Sk. Eiropas Komisija, *European Economic Forecast, Autumn 2022*, iestāžu dokuments 187, 2022. gada novembris, 37. lpp. un 26. tabula.

Avots: Eiropas Komisija, AMECO datubāze, nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju [hwcdw]. Attiecībā uz 2022. gada 1. un 2. ceturksni: EMPL aprēķini, kas balstīti uz Eurostat datiem, darba ņēmēju atalgojums [[namq_10_gdp](#)] un kopējā nodarbinātība (iekšzemes jēdziens) [[namq_10_a10_e](#)].

Norises saistībā ar vienošanās ceļā noteiktām darba algām saglabājās ierobežotas 2021. gadā, un to attīstība liecina, ka algas turpināja palielināties daudz lēnākā tempā nekā cenas eurozonā⁶⁵. Atšķirībā no atalgojuma uz vienu darbinieku attīstības rādītājs attiecībā uz vienošanās ceļā noteiktām darba algām atspoguļo darba koplīguma sarunu rezultātu eurozonā, un to tieši neietekmē pandēmijas izraisītās lielās izmaiņas nostrādāto stundu skaitā iepriekšējos gados. Attiecībā uz vienošanās ceļā noteiktām darba algām eurozonā 2021. gadā reģistrēts mērens palielinājums par 1,5 %, kas ir nedaudz zem vidējā laikposmā no 2013. līdz 2020. gadam (1,7 %), neraugoties uz nodarbinātības spēcīgo atkopšanos pēc pandēmijas. Tas var būt saistīts ar kavēšanos veikt atkārtotas sarunas par algām un atlikušo nenoteiktību dažās nozarēs pandēmijas dēļ. 2022. gada 1. ceturksnī vienošanās ceļā noteiktas darba algas palielinājās par 2,8 % nominālā izteiksmē attiecībā pret iepriekšējo gadu pēc palielinājuma par 1,6 % 2021. gada 4. ceturksnī⁶⁶. Tomēr vienošanās ceļā noteiktu darba algu pieaugums palēninājās līdz 2,4 % 2022. gada 2. ceturksnī⁶⁷.

2021. gadā reālās algas atkal palielinājās lielākajā daļā dalībvalstu un kopumā visā ES, taču tās atkal samazinās 2022. gadā. Atšķirībā no 2020. gada darba ņēmēji gandrīz visās dalībvalstīs izjuta reālo algu spēcīgu palielinājumu 2021. gadā. Stabils reālo algu pieaugums virs 5 % tika novērots Latvijā, Lietuvā un Bulgārijā, turpretī neliels samazinājums reģistrēts Īrijā un Nīderlandē. Reālo algu palielinājums bija īpaši izteikts Itālijā, Francijā un Beļģijā, kuras reģistrēja ievērojamu palielinājumu 2021. gadā pēc samazinājuma iepriekšējā gadā — sk. 2.1.7. attēlu. Tomēr šī pozitīvā tendence apstājās vai pavērsās pretējā virzienā 2022. gada 1. ceturksnī, kad reālo algu pieaugums atkal bija negatīvs ES (-1,3 % attiecībā pret iepriekšējo gadu) un lielākajā daļā dalībvalstu. Inflācija sāka paātrināties jau 2021. gada otrajā pusē, un Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir vēl vairāk saasinājis esošos spiedienus, akcentējot reālo algu samazinājumu. Gada inflācija ES sasniedza maksimumu 10,9 % 2022. gada septembrī salīdzinājumā ar 5,3 % 2021. gada beigās. 2022. gada 2. ceturksnī reālās algas ievērojami samazinājās — par 3,3 % vidēji ES salīdzinājumā ar to pašu ceturksni 2021. gadā un par vēl lielāku procentuālo daļu 17 dalībvalstīs laikā, kad pieauga bažas par pirkjspējas samazināšanās nelabvēlīgajām sociālajām sekām, jo īpaši attiecībā uz zema atalgojuma saņēmējiem. Raugoties nākotnē, sagaidāms, ka tirdzniecības nosacījumu zaudēšana un ekonomikas perspektīvu pasliktināšanās apvienojumā ar nenoteiktību saistībā ar inflācijas prognozēm būtiski ietekmēs algu attīstību.

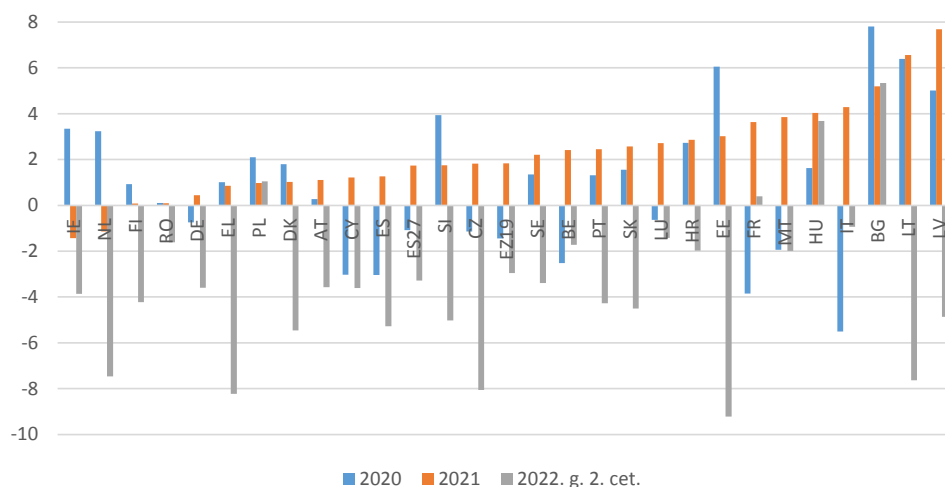
⁶⁵ ECB rādītājs attiecībā uz vienošanās ceļā noteiktām darba algām eurozonai ir vidējais svērtais no kopīgi saskaņoto algu nacionālā gada pieauguma rādītāja lielākajai daļai eurozonas valstu. Atšķirībā no citiem rādītājiem, piemēram, atalgojuma uz vienu darba ņēmēju, šo rādītāju neietekmē nostrādāto stundu skaita izmaiņas. Parasti šis rādītājs izslēdz arī piemaksas, atalgojumu par virsstundu darbu un citu individuālo atalgojumu, kas nav saistīts ar darba koplīgumiem, un dažās dalībvalstīs tas atspoguļo algu griestus dažādās nozarēs, nevis faktisko atlīdzību, ko maksā uzņēmumi. Vienošanās ceļā noteiktu darba algu indekss jāskata kopsakarā ar aptvērumu starp valstīm un metodikas saskaņošanu, tostarp noteiktu veidu piemaksām piemērojamo režīmu.

⁶⁶ Dalībvalstu līmenī ievērojams palielinājums bija vērojams jo īpaši Vācijā (gada pieaugums par 4,0 % 2022. gada 1. ceturksnī pēc 1,1 % 2021. gada 4. ceturksnī un mazāk nekā 2 % kopš 2020. gada 3. ceturkšņa), Francijā (aptuveni 3 % 2022. gada 1. ceturksnī pēc aptuveni 1 %, šim rādītājam svārstoties no 0,5 % līdz 1,5 % laikposmā no 2014. līdz 2021. gadam), Nīderlandē (2,4 % pēc 2,1 % 2021. gadā), Beļģijā (+4,8 %), Austrijā (2,6 % pēc 1,7 % 2021. gadā) un Spānijā (+2,6 % 2022. gada 2. ceturksnī pēc aptuveni 1,7 % 2020. un 2021. gadā).

⁶⁷ Plašāku informāciju sk. Eiropas Komisija, *Darba tirgus un algu tendences Eiropā: 2022. gada pārskats*, 2. nodaļa, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022 (drīzumā).

2.1.7. attēls. 2021. gadā reālās algas atkal sāka palielināties ES, taču 2022. gadā tās samazinās lielākajā daļā dalībvalstu

Reālā bruto darba alga uz vienu darba ņēmēju (gada izmaiņas %; 2020., 2021. gads un 2022. gada 2. ceturksnis)

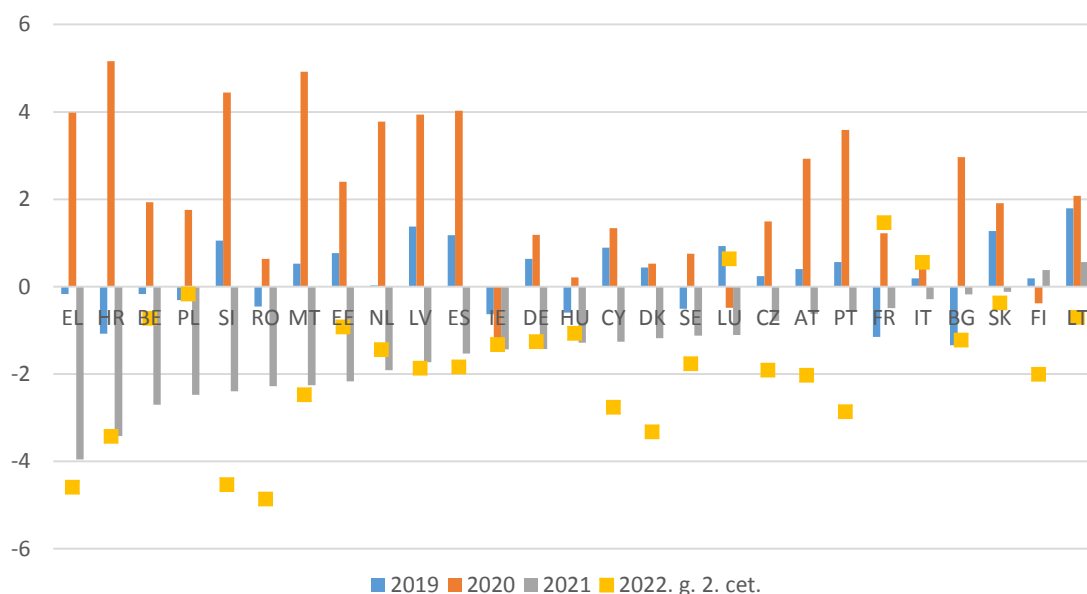

Avots: Eiropas Komisija, AMECO datubāze, reālā bruto darba alga uz vienu darba ņēmēju; deflators: privātais patēriņš [rwwdc]. Attiecībā uz 2022. gada 1. un 2. ceturksni: EMPL aprēķini, kas balstīti uz Eurostat datiem, darba alga [namq_10_gdp], kopējā nodarbinātība (iekšzemes jēdziens) [namq_10_a10_e] un saskaņotais patēriņa cenu indekss [prc_hicp_midx].

Reālo algu pieaugums atpalika no darba ražīguma pieauguma 2021. gadā, un paredzams, ka tas turpinās samazināties 2022. gadā lielākajā daļā dalībvalstu. Tā rezultātā samazinājās algu īpatsvars, ar kuru mēra darbaspēkam samaksātā nacionālā ienākuma īpatsvaru. Kad reālās algas pieaug lēnāk nekā darba ražīgums, šis īpatsvars samazinās. 2021. gadā algu īpatsvars bija 55,7 %, un tas ir mazāk nekā 2020. gadā (56,9 %). Samazinājums par vairāk nekā 1 procentpunktu 2021. gadā reģistrēts 20 valstīs — sk. 2.1.8. attēlu; algu īpatsvars palielinājās tikai Lietuvā un Somijā par mazāk nekā 1 procentpunktu. Laikposmā no 2013. līdz 2020. gadam algu īpatsvars palielinājās dalībvalstīs, kurās sākuma līmenis bija salīdzinoši zems, un jo īpaši Bulgārijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Rumānijā un Slovākijā, tādējādi veicinot konvergenci. 2022. gada pirmajā pusē algu īpatsvars samazinājās gandrīz visās valstīs, atspoguļojot lēnu algu pieaugumu. Turklāt sakarā ar to, ka pasliktinājās tirdzniecības nosacījumi, ko izraisīja importētās enerģijas cenas straujais kāpums, ir vēl vairāk samazinājies reālais iekšzemes ienākums.

2.1.8. attēls. Algu īpatsvars 2021. gadā samazinājās, algām pieaugot vidēji lēnāk nekā darba ražīgumam

Algu īpatsvars (2019., 2020., 2021. gads un 2022. gada 2. ceturksnis, izmaiņas pa gadiem, procentpunkti)

Piezīme. 1) Algu īpatsvaru aprēķina kā procentuālo daļu no IKP pašreizējās cenās. 2) Valstis sarindotas dilstošā secībā pēc algu īpatsvara pieauguma 2021. gadā.

Avots: EMPL ĢD aprēķini, kas balstīti uz Eurostat datiem, [[namq_10_a10_e](#)] un [[namq_10_gdp](#)].

Nesenais minimālā algas palielinājums daudzās dalībvalstīs nav novērsis pirktspējas samazināšanos algu saņēmēju vidū augošās inflācijas dēļ, un adekvātiem algu palielinājumiem, ko regulāri pārskata, ir svarīga nozīme zema atalgojuma saņēmēju aizsargāšanā. Neraugoties uz ievērojamajiem nominālajiem palielinājumiem 2021. gadā (sk. 2.1.2. iedaļu), minimālās algas reālā izteiksmē samazinājās visās dalībvalstīs, izņemot četras (Latviju, Portugāli, Slovēniju un Slovākiju). Turpretī vidējās reālās algas tajā pašā periodā palielinājās visās dalībvalstīs, izņemot Īriju un Nīderlandi. Līdz 2022. gada augustam viszemāk atalgotajiem darba ņēmējiem ievērojami samazinājās pirktspēja⁶⁸ lielākajā daļā valstu, kurās minimālā alga ir noteikta ar likumu, — sk. 2.1.9. attēlu. Vienīgie izņēmumi bija Beļģija, Ungārija, Grieķija un Rumānija, kurās nominālais pieaugums pārsniedza inflāciju, savukārt Francijā minimālā alga reālā izteiksmē nemainījās. Aptuveni puse dalībvalstu, kurās minimālā alga ir noteikta ar likumu, algu noteikšanā ņem vērā inflāciju, un tās to dara dažādos veidos un dažādās pakāpēs⁶⁹. Lielākajā daļā valstu šā procesa rezultātā līmenis tiek paaugstināts katru gadu janvārī, neveicot papildu politikas pasākumus pārējā gada laikā. Nesen pieņemtā direktīva par adekvātām minimālajām algām⁷⁰ var palīdzēt atbalstīt neaizsargātas māsaimniecības, aicinot noteikt likumā noteikto minimālo algu adekvātā līmenī, citu kritēriju starpā ņemot vērā minimālās algas pirktspēju, sociāli ekonomiskos apstākļus un darba ražīguma attīstību ilgtermiņā (sk. arī pīlāra 1. izcēlumu). Jo īpaši minimālo algu regulāra atjaunināšana saskaņā ar direktīvu varētu palīdzēt novērst vispārēju pirktspējas samazinājumu zema atalgojuma saņēmēju vidū pašreizējos apstākļos, lai saglabātu viņu dzīves līmeni. Turklāt enerģētiskās krīzes kontekstā īslaicīgi budžeta atbalsta pasākumi, kas vērsti uz zema atalgojuma saņēmējiem, var palīdzēt mazināt pirktspējas zudumu.

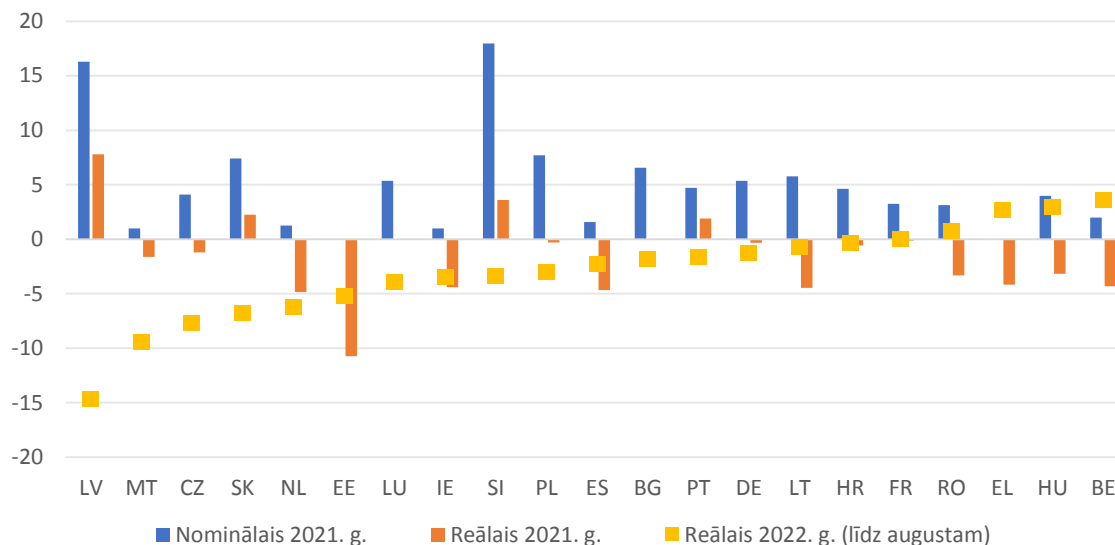
⁶⁸ Aprēķināts no Eurostat [[prc_hicp_midx](#)].

⁶⁹ Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019: gada pārskats*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2019.

⁷⁰ [Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva \(ES\) 2022/2041 \(2022. gada 19. oktobris\) par adekvātām minimālajām algām Eiropas Savienībā](#), OV L 275, 25.10.2022., 33.–47. lpp.

2.1.9. attēls. Inflācija pēdējā laikā ir mazinājusi minimālās algas palielinājumu

Likumā noteiktās minimālās algas izmaiņas reālā un nominālā izteiksmē (pieauguma rādītājs, %)

Piezīme. Dalībvalstis ir sarindotas dilstošā secībā pēc likumā noteiktās minimālās algas palielinājuma reālā izteiksmē 2022. gadā.

Avots: Eurofound korespondentu tīkls un Eurostat [[prc_hicp_midx](#)], Eurofound aprēķini.

Pīlāra 1. izcēlums. Minimālās algas

Minimālās algas — likumā noteiktas vai pamatotas ar darba koplīgumiem —, ja tās nosaka adekvātā līmenī, veicina augšupēju sociālo konvergenci. Adekvātas minimālās algas palīdz mazināt nodarbinātu personu nabadzību un algu nevienlīdzību, saglabāt iekšzemes pieprasījumu un stiprināt stimulus strādāt. Tās arī palīdz mazināt vīriešu un sievietes darba samaksas atšķirību, ņemot vērā sievietes pārlieku lielo īpatsvaru zemu atalgotās darbvietās, un nodrošināt taisnīgu konkurenci darba devējiem, kas maksā pienācīgas algas. Tiesības saņemt adekvātu minimālo algu nosaka Eiropas sociālo tiesību pīlāra (ESTP) 6. princips.

Daudziem zema atalgojuma saņēmējiem nav adekvātas minimālās algas aizsardzības; kopumā gandrīz katrs desmitais darba ņēmējs ir pakļauts nabadzības riskam⁷¹. Ņemot vērā pašreizējo augsto inflāciju apvienojumā ar salīdzinoši mērenu algu pieaugumu, kas samazina māsaimniecību pirktspēju (sk. arī pīlāra 7. izcēlumu), lai atbalstītu neaizsargātākās māsaimniecības un mazinātu enerģētiskās krīzes sociālās sekas, svarīgi ir nodrošināt, ka darba ņēmējiem tiek maksātas adekvātas minimālās algas.

Direktīvas par adekvātām minimālajām algām mērķis ir stiprināt minimālās algas aizsardzību visā ES. Direktīvu ierosināja Komisija 2020. gada oktobrī, un to pieņēma 2022. gada 19. oktobrī. Direktīva palīdzēs nodrošināt, ka darba ņēmējiem Savienībā ir adekvātas minimālās algas aizsardzība, kas nodrošina pienācīgus dzīves apstākļus. Šajā nolūkā tajā ir ietverti noteikumi darba koplīgumu veicināšanai un izpildes un uzraudzības mehānismu uzlabošanai visās dalībvalstīs. Turklāt ar to ir izveidots regulējums ar skaidriem

⁷¹ Nodarbinātu personu nabadzības riska rādītājs 2019. gadā bija 9% un nedaudz samazinājās līdz 8,9% 2021. gadā 18–64 gadus veco iedzīvotāju grupā, mērot pēc Eurostat rādītāja [[ilc_iw01](#)].

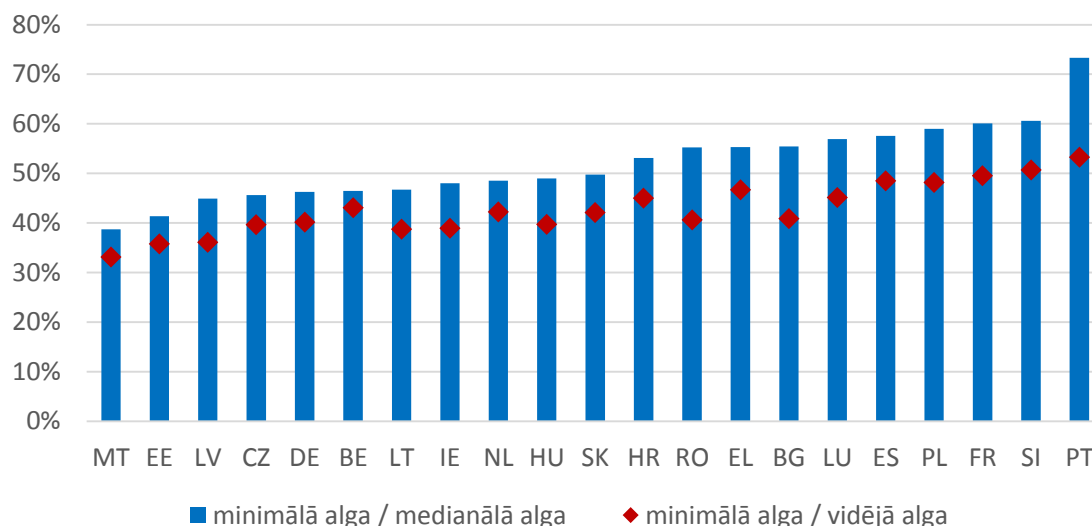
noteikumiem, lai uzlabotu likumā noteiktās minimālās algas adekvātumu tajās dalībvalstīs, kurās alga nosaka ar likumu.

Darba koplīgumiem ir būtiska nozīme adekvātu minimālo algu nodrošināšanā. Labi funkcionējoša darba koplīgumu slēgšana nozīmē to, ka darba devēji un darba ņēmēji ir pienācīgi pārstāvēti, un nodrošina, ka algu nosacījumi atbilst darba ņēmēju un darba devēju vajadzībām un ņem vērā mainīgos ekonomiskos apstākļus. Veidojot algu vispārējo attīstību, darba koplīgumi arī ietekmē norises saistībā ar minimālajām algām. Dalībvalstīs, kurās ir augsts darba koplīgumu aptvērums, parasti ir mazāks zema atalgojuma saņēmēju īpatsvars un augstākas minimālās algas. Tāpēc direktīva nosaka, ka visām dalībvalstīm ir jārikojas, lai veicinātu koplīguma sarunas par algu noteikšanu. Tā arī paredz, ka ir jāizstrādā rīcības plāns un jānosaka darba koplīgumu slēgšanas sarunu sekmējošu nosacījumu satvars tajās dalībvalstīs, kurās darba koplīgumu slēgšanas sarunu aptvērums ir mazāks par 80 %.

Likumā noteiktās minimālās algas bieži ir zemas salīdzinājumā ar citām algām ekonomikā, kā arī nepietiekamas, lai nodrošinātu pienācīgus dzīves apstākļus. Gandrīz visās dalībvalstīs likumā noteiktā minimālā alga ir zem 60 % no medianālās algas un 50 % no vidējās algas — sk. attēlu turpmāk). 2021. gadā tikai Portugālē, Slovēnijā un Francijā likumā noteiktās minimālās algas sasniedza abas vērtības. Turklāt tajā pašā gadā likumā noteiktā minimālā alga bija zem 50 % no medianālās algas 11 ES valstīs (Slovākijā, Ungārijā, Nīderlandē, Īrijā, Lietuvā, Beļģijā, Vācijā, Čehijā, Latvijā, Igaunijā un Maltā). Divās no šīm valstīm (Igaunijā un Maltā) tā bija pat zem 45 %. Turklāt trīs valstīs (Latvijā, Igaunijā un Maltā) minimālā alga bija zem 40 % no vidējās algas. Šajā saistībā direktīvā ir ietvertas prasības stiprināt pārvaldības satvarus likumā noteikto minimālo algu noteikšanai un atjaunināšanai. Tās ir šādas: i) skaidru kritēriju izmantošana šo algu noteikšanai un atjaunināšanai, ii) atsaucēs vērtību izmantošana, lai būtu vieglāk novērtēt algu adekvātumu, iii) regulāra atjaunināšana, lai saglabātu algu adekvātumu laika gaitā, iv) skaidri nosacījumi izmaiņām un atskaitījumiem no likumā noteiktajām minimālajām algām, kā arī v) savlaicīga un efektīva sociālo partneru iesaiste visā algu noteikšanas un atjaunināšanas procesā.

Daudzās dalībvalstīs likumā noteiktās minimālās algas joprojām ir zemas salīdzinājumā ar citām algām

Minimālās algas procentos no bruto medianālās un bruto vidējās algas (2021. gads)

Avots: EMPL ĢD aprēķini, kas balstīti uz Eurostat datiem [[earn_mw_cur](#)], [[lc_lci_r2_a](#)], un izpeļņas struktūras apsekojums.

Efektīviem izpildes un uzraudzības mehānismiem ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu adekvātu minimālo algu pienācīgu pieejamību darba ņēmējiem. Neatbilstība noteikumiem saistībā ar minimālajām algām šķiet izplatīta parādība visā ES, lai gan ar datiem

saistītās problēmas ierobežo iespēju iegūt precīzas aplēses⁷². Lai uzlabotu šo noteikumu izpildi, direktīva nosaka, ka dalībvalstīm, kurās minimālo algu nosaka ar likumu, ir jāpastiprina pārbaudi uz vietas kontrole un intensitāte un jāgarantē atbilstīgi resursi izpildes iestādēm. Turklāt tajā ir uzsvērts, ka dalībvalstīm jāievieš efektīvi tiesiskās aizsardzības mehānismi un sankcijas gadījumam, ja darba ņēmēju tiesības saistībā ar likumā noteiktajām minimālajām algām un minimālās algas aizsardzību, ko paredz darba koplīgumi, netiek ievērotas. Lai novērstu trūkumus datu vākšanā, Direktīva nosaka, ka visām dalībvalstīm jāizstrādā efektīvi rīki minimālās algas aizsardzības tvēruma un adekvātuma uzraudzībai un, sākot no 2025. gada, reizi divos gados jāpaziņo Komisijai virkne rādītāju, kas saistīti ar minimālās algas aizsardzību.

Intensīvāka direktīvas īstenošana sākumposmā var palīdzēt dalībvalstu centienos sniegt savlaicīgu atbalstu neaizsargātajām mājražotniecībām pašreizējā kontekstā. Lai gan dalībvalstīm ir atvēlēts divu gadu periods direktīvas transponēšanai to vietējos tiesību aktos, šī iniciatīva jau ir veicinājusi debates valstu līmenī, kam var būt bijusi būtiska nozīme jaunu pasākumu pieņemšanā, lai uzlabotu minimālo algu pieejamību visā ES.

Darbs vēl nebūt negarantē izeju no nabadzības. Nodarbinātu personu nabadzība pēdējā desmitgadē ES nav mazinājusies un 2021. gadā bija 8,9 %⁷³. Dalībvalstīs ar visaugstāko līmeni 2010. gadā nodarbinātu personu nabadzība kopumā strauji samazinājās (t. i., Rumānijā, Grieķijā, Polijā un Lietuvā), un Lietuvā tā pat samazinājās zem ES27 vidējā līmeņa, bet pārējās dalībvalstīs tas saglabājās virs vidējā līmeņa vai tuvu tam. 2021. gadā nodarbinātu personu nabadzība saglabājās kopumā stabilā līmenī lielākajā daļā dalībvalstu salīdzinājumā ar 2020. gadu (attiecas attiecīgi uz 2020. un 2019. ienākumu gadu). Nelielā skaitā dalībvalstu samazinājums bija lielāks par 1 procentpunktu (t. i., Īrijā un Zviedrijā), bet lielākā dalībvalstu grupā bija vērojams neliels palielinājums (t. i., Rumānijā, Luksemburgā, Spānijā, Grieķijā, Portugālē un Latvijā), ieskaitot dalībvalstis, kurās nodarbinātu personu nabadzības līmenis joprojām ir virs ES vidējā. 2.1.10. attēlā ir redzams, ka 2021. gadā vairāk nekā 10 % strādājošo bija pakļauti nabadzības riskam Rumānijā, Luksemburgā, Spānijā, Itālijā, Grieķijā un Portugālē. Saskaņā ar *Eurostat* ātrajām aplēsēm⁷⁴, kas attiecas uz 2021. ienākumu gadu, šķiet, ka situācija valstīs nav mainījusies, izņemot Grieķiju, kurā paredzams neliels samazinājums, un Horvātiju, Nīderlandi un Slovēniju, kurās paredzams neliels palielinājums. Kopumā strādājošie ar zemu izglītības līmeni ir pakļauti lielākam nabadzības riskam nekā strādājošie ar augstu izglītības līmeni (19,8 % attiecībā pret 4 %); to pašu var teikt par ārpus ES dzimušajiem darba ņēmējiem salīdzinājumā ar vietējiem darba

⁷² Tas jo īpaši attiecas uz ekonomisko un sociālo aptauju datiem, piemēram, *EU-SILC*. Detalizēts jaunāko datu apsekojums ir sniegts *Eurofound*, *Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., Minimum wages in 2019: gada pārskats*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2019. Ir noskaidrojies, ka neatbilstība ir izplatīta parādība daudzās valstīs, arī tajās, kurās ir minimālās algas aizsardzība, — citstarp sk. arī *Garnero, A., The dog that barks doesn't bite: Coverage and compliance of sectoral minimum wages in Italy*, *IZA Journal of Labor Policy* 7, 3 (2018).

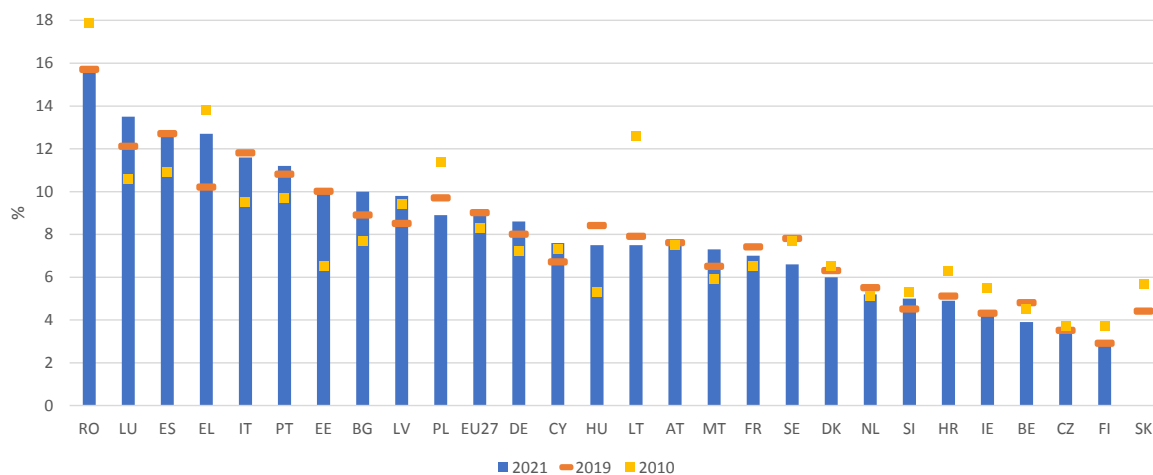
⁷³ Nodarbinātu personu nabadzība ir to 18 gadus vecu un vecāku personu īpatsvars, kuras strādā un kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir zemāks par nabadzības riska sliekšni, kas noteikts 60 % apmērā no nacionālā medianālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma (pēc sociālajiem pārvedumiem). Dati par 2021. gadu attiecas uz 2020. ienākumu gadu. ES27 šis rādītājs ievērojami palielinājās no 2010. gada (8,5 %) līdz 2016. gadam (9,8 %) un tad sāka lēnām, bet pastāvīgi samazināties katru gadu līdz 2020. gadam. *Eurostat* [ilc_iw01], [ilc_iw04], [ilc_iw05] un [ilc_iw16].

⁷⁴ Sk. ātrās aplēses par 2021. ienākumu gadu, kas publicētas 2022. gada augustā, *Eurostat* tīmekļvietnē.

ņēmējiem (21 % attiecībā pret 7,6 %). Turklāt darba ņēmēji, kuri strādā uz pagaidu līguma pamata, ir pakļauti lielākam nabadzības riskam nekā tie, kuri strādā uz beztermiņa līguma pamata (12,9 % attiecībā pret 5,3 % ES).

2.1.10. attēls. Nodarbinātu personu nabadzība joprojām ir viena no galvenajām problēmām daudzās dalībvalstīs

Nodarbinātu personu nabadzības riska rādītājs (% , 2021., 2019. un 2010. gads)

Piezīme. Dati par Slovākiju par 2021. gadu nav pieejami. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu 2021. gadā.

Avots: Eurostat [[ilc_iw01](#)], EU-SILC.

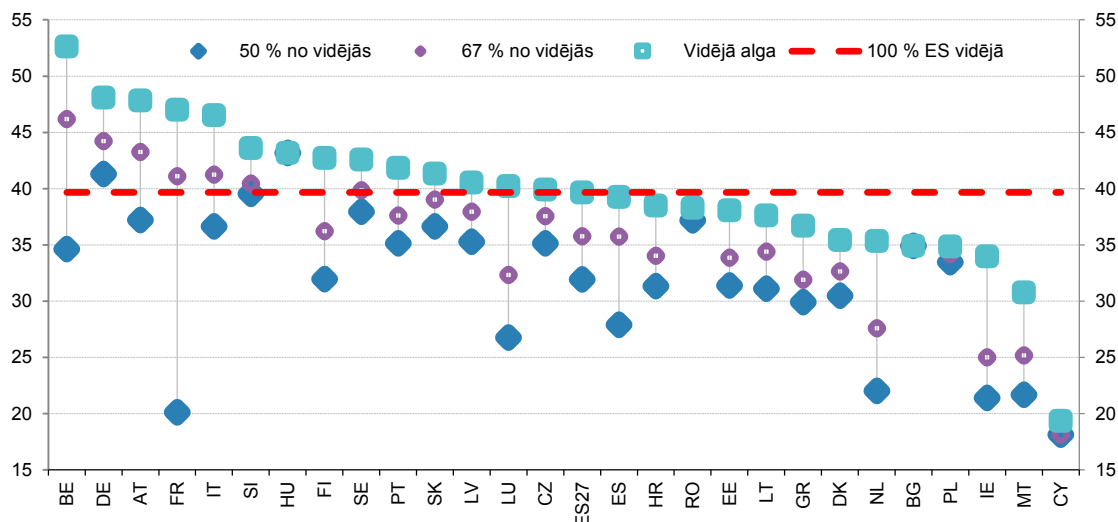
Augsts nodokļu ķīlis var nelabvēlīgi ietekmēt darbaspēka pieprasījumu, mazinot stimulus meklēt darbu un palielināt darba stundu skaitu⁷⁵. Laikposmā no 2011. līdz 2021. gadam ES27 nodokļu ķīlis vienai personai, kura saņem vidējo algu, samazinājās no 41,6 % līdz 39,6 %. Tajā pašā laikposmā nodokļu ķīlis samazinājās 16 ES dalībvalstīs; visstraujākais samazinājums reģistrēts Ungārijā, Grieķijā, Rumānijā, Latvijā un Beļģijā. Turpretī ievērojams palielinājums notika Portugālē, Maltā, Luksemburgā un Slovākijā. Svarīgi atzīmēt, ka ES27 nodokļu ķīlis vienai personai, kura saņem mazu algu (50 % no vidējiem ienākumiem), samazinājās vēl vairāk, par 2,8 procentpunktiem kopš 2011. gada, lai gan tas nedaudz palielinājās laikposmā no 2020. gada līdz 2021. gadam (no 31,5 % līdz 31,9 %). Pazemināt nodokļu slogu pelnītājiem ar zemiem ienākumiem ir īpaši svarīgi arī tāpēc, lai mazinātu šķēršļus mazprasmīgu darba ņēmēju pieņemšanai darbā.

Ienākuma nodokļa sistēmas mēdz būt progresīvas; tas nozīmē, ka darbaspēka nodokļu ķīlis ir mazāks tiem, kuri atrodas ienākumu sadalījuma apakšējā daļā. Nodokļu ķīlis (ieskaitot iedzīvotāju ienākuma nodokli un sociālā nodrošinājuma iemaksas) vienīgajiem pelnītājiem bez bērniem ir lielāks tiem darba ņēmējiem, kuri saņem vidējo algu, nekā tiem, kuri nopelna 67 % no vidējās algas un kuriem tas, savukārt, ir lielāks salīdzinājumā ar tiem, kuri saņem mazu algu (50 % no vidējās algas). Tas parāda darba spēka nodokļu sistēmas progresivitāti — modeli, kas ir samērā izteikti Francijā, Beļģijā un Luksemburgā, bet mazāk izplatīts Ungārijā, Rumānijā, Bulgārijā, Polijā un Kiprā — sk. 2.1.11. attēlu. Tomēr vairākās dalībvalstīs vēl joprojām ir iespējas pārnest nodokļus no darbaspēka, jo īpaši pazeminot nodokļu ķīli zema un vidēja atalgojuma saņēmējiem, arī lai mazinātu augošo enerģijas cenu ietekmi, uz citiem avotiem, kas vairāk atbalsta vidiskos mērķus.

⁷⁵ Ar nodokļu ķīli mēra starpību starp darba ņēmēja nodarbināšanas kopējām darbaspēka izmaksām un darba ņēmēju neto izpeļņu.

2.1.11. attēls. Darbaspēka nodokļu ķīlis ir mazāks zemāku algu līmenim

Nodokļu slogs vienīgajam pelnītājam, kas saņem zemu atalgojumu (50 % un 67 % no vidējās algas), salīdzinājumā ar vidējo algu 2021. gadā

Avots: Eiropas Komisija, ECFIN ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli (atjaunināts 2022. gada martā).

Pīlāra 2. izcēlums. Sociālā ekonomika un sociālie uzņēmumi

Sociālo ekonomiku veido 2,8 miljoni vienību visā ES, kuru galvenais mērķis ir radīt pozitīvu sociālo un/vai vidisko ietekmi, nevis finansiālus ieguvumus saviem īpašniekiem vai akcionāriem. Tās ietver dažādus darījumdarbības un organizatoriskos modeļus, piemēram apvienības, kooperatīvus, savstarpējā labuma sabiedrības, fondus un sociālos uzņēmumus, kas pamatojas uz vietējām iestrādēm un izmanto līdzdalīgu pārvaldību. Sociālās ekonomikas organizācijas sniedz konkrētus un inovatīvus risinājumus galvenajām sociālajām problēmām dažādās ekonomikas nozarēs, arī tādās kā sociālie pakalpojumi, veselības aprūpe, izglītība, lauksaimniecība, enerģētika, banku darbība, apdrošināšana un atkritumu apsaimniekošana.

Apmaksāta nodarbinātība sociālajā ekonomikā svārstās no mazāk nekā 1 % līdz 10 % no kopējā darbaspēka dalībvalstīs, un tas norāda uz neizmantotu nodarbinātības izaugsmes potenciālu šajā sektorā dažām dalībvalstīm⁷⁶. Sociālās ekonomikas vienības nodarbina 13,6 miljonus cilvēku ES un rada vērtību vietējai tautsaimniecībai un sabiedrībai, sekmējot to iekļautību, noturību un vidisko ilgtspēju. Piemēram, tās nodrošina kvalitatīvas papildu darbvietas ekonomikā, sniedz ieguldījumu neizdevīgā stāvoklī esošu grupu iekļaušanā, veicina ilgtspējīgu ekonomikas attīstību un sekmē pilsoņu aktīvu dalību sabiedrībā. Pēdējā laikā sociālā ekonomika ir palīdzējusi mazināt Covid-19 krīzes ietekmi, izstrādājot augšupējus risinājumus, galvenokārt veselības un sociālo pakalpojumu jomā, lai atbalstītu neaizsargātas un riskam pakļautas grupas. Piemēram, Polijā Malopoļskas Sociālās inovācijas inkubators, ko līdzfinansē ESF, nodrošināja iedzīvotājiem dotācijas, lai izstrādātu, izmēģinātu un īstenotu projektus apgādībā esošu cilvēku vajadzību apmierināšanai. Turklāt

⁷⁶ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, Monzon, J. L., Chaves, R., *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union*, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, 2017.

sociālās ekonomikas uz vērtībām pamatota pieeja padara sociālo ekonomiku par svarīgu dalībnieku taisnīgas zaļās un digitālās pārkārtošanās nodrošināšanā.

Lai gan sociālās ekonomikas organizācijas un sociālie uzņēmumi darbojas visās dalībvalstīs, izpratne par jēdzieniem “sociālais uzņēmums” un “sociālā ekonomika” un to atzīšana dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Daudzās dalībvalstīs sakarā ar to, ka trūkst formālas atzīšanas un izpratnes par to darbības modeļiem, sociālās ekonomikas vienībām ir grūtības attīstīt savu darbību. Tāpēc ir iespējas sniegt vēl plašāku un labāku atbalstu, ietverot politikas un tiesiskos regulējumus, kas pielāgoti to specifikai, labāku piekļuvi finansējumam un tirgiem, kā arī labāku integrāciju darījumdarbības tīklos un atbalsta pakalpojumos.

Lai risinātu šo problēmu, Eiropas Komisija 2021. gada decembrī ierosināja Sociālās ekonomikas rīcības plānu (SERP)⁷⁷. SERP mērķis ir uzlabot ekosistēmu sociālās ekonomikas vienībām, jo īpaši tajās valstīs, kur tā vēl nav pietiekami attīstīta, atbilstīgi Eiropas sociālo tiesību pīlāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai). Priekšlikumam Padomes ieteikumam par sociālās ekonomikas pamatnosacījumu izstrādi (plānots 2023. gada maijā) kā vienai no galvenajām darbībām SERP ietvaros būtu jāpalīdz uzlabot politikas un tiesisko regulējumu sociālajai ekonomikai dažādās jomās, arī valsts atbalsta, publiskā iepirkuma un nodokļu jomā. Turklāt Komisijas 2020. gada marta industriālajā stratēģijā “tuvums un sociālā ekonomika” ir atzīta par vienu no 14 galvenajām industriālajām ekosistēmām.

Piekļuve finansējumam ir viena no galvenajām strukturālajām problēmām sociālajiem uzņēmumiem. Atmaksājamu finanšu resursu pieejamība sociālajiem uzņēmumiem un to izmantošana dalībvalstīs ir ļoti neviendabīga. 2014.–2020. gadā pirmie ES līmeņa finanšu instrumenti ES Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmas (*EaSI*) ietvaros atbalstīja sociālos uzņēmumus ar aizdevumu portfeļa garantiju, pašu kapitāla un parāda finansējuma starpniecību. Atbalsts tiek turpināts ar *InvestEU* Sociālo ieguldījumu un prasmju sadaļas starpniecību 2021.–2027. gadā ar Eiropas Investīciju fondu kā galveno īstenošanas partneri sociālo uzņēmumu finansējumam. Finanšu instrumentu atbalsts tiek papildināts ar dotācijām (piemēram, darījumu izmaksu atbalstu, sociālā finansējuma izmēģinājuma dotācijām), ko finansē no ESF⁷⁸.

Pēdējos gados vairākas dalībvalstis pieņēma vispārēja stratēģijas vai konkrētas iniciatīvas sociālās ekonomikas atbalstam. Bulgārija pieņēma savu 5. pusgada valsts sociālās ekonomikas rīcības plānu 2022.–2023. gadam. Somija 2021. gadā pieņēma stratēģiju par sociālajiem uzņēmumiem, un saskaņā ar to tika izveidots valsts sociālo uzņēmumu zinātības centrs⁷⁹. Savā 2022. gada valsts reformu programmā Vācija puda apņemšanos izstrādāt valsts stratēģiju sociālajiem uzņēmumiem, lai stiprinātu uzņēmumus, kas kalpo vispārējam labumam un uz solidaritāti balstītai ekonomikai. Attiecībā uz sociālo uzņēmumu juridisko atzīšanu Čehija sagatavo likumu par sociālo uzņēmējdarbību kā līdzekli neizdevīgā situācijā esošu personu integrācijai darba tirgū, un Polija kā daļu no sava atveseļošanas un noturības plāna pieņēma likumu par sociālo ekonomiku, kurā izklāstīti noteikumi to sociālo

⁷⁷ Eiropas Komisija, *Ekonomikas, kas darbojas cilvēku labā, veidošana. Rīcības plāns sociālajai ekonomikai*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021. Rīcības plāna pamatā ir [Sociālās uzņēmējdarbības iniciatīva \(2011. gads\)](#).

⁷⁸ Kā piemēru no jaunākā piedāvājuma un pieprasījuma sociālā finansējuma konkursa (2020. gads) var minēt sadarbību starp *Erste Bank* un *Impact Hub* Austrijā, Čehijā, Slovākijā, Serbijā un Horvātijā, atbalstot kvazikapitāla attīstību apvienojumā ar papildinošu nefinansiālu atbalstu sociālajiem uzņēmumiem. Atbalstot sociālo partneru pašu kapitālu, tie var īstenot savus izaugsmes plānus, īstenot jaunus vai izvērst esošos projektus un attiecīgi palielināt savu ietekmi.

⁷⁹ Sk. tiešsaistē attiecīgi [Stratēģiju par sociālajiem uzņēmumiem](#) un [Zinātības centru](#).

uzņēmumu sertifikācijai, kas reintegrēs sociālās atstumtības riskam pakļautas personas. 2022. gadā **Spānija** pieņēma stratēģisku projektu sociālajai un aprūpes ekonomikai 800 miljonu EUR vērtībā, ko finansē galvenokārt no *NextGenerationEU*, ar mērķi atraisīt sociālās ekonomikas pilnīgu potenciālu, lai sniegtu ieguldījumu taisnīgas zaļās un digitālās pārkārtošanās procesā un stiprinātu iekļautības un labklājības sistēmas. Paredzams, ka šis plāns palielinās sociālās ekonomikas īpatsvaru Spānijas IKP par 1 procentpunktu līdz 11 %.

2.1.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Vairākas dalībvalstis ir nesen pieņēmušas pasākumus darbvieta radīšanas atbalstam. 2022. gada janvārī nodarbinātības dienests **Horvātijā** pieņēma jaunus darbvieta radīšanas pasākumus kā daļu no sava ANP zaļās un digitālās pārkārtošanās atbalstam, kuri paredzēti, lai piešķirtu prioritāti ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju, ilgstošo bezdarbnieku un jauniešu, kuri nestrādā, nemācās un neapgūst arodu (*NEET*), aktīvai iesaistei darba tirgū un (paš-)nodarbinātībai. **Lietuva** 2022. gada jūlijā palielināja nodarbinātības atbalsta pasākumu tvērumu un daudzveidību, vairāk pievērsoties augstas pievienotās vērtības darbvieta un divējādajai pārkārtošanai, tādējādi īstenojot savā atveseļošanas un noturības plānā noteiktās saistības. **Portugāle** 2022. gada martā sāka piešķirt finansiālu atbalstu darba devējiem, kas piedāvā beztermiņa darba līgumus un maksā adekvātas algas atbilstīgi pasākumam “saistības ilgtspējīgas nodarbinātības jomā”, arī sava atveseļošanas un noturības plāna ietvaros. Pandēmijas laikā **Beļģija** (Valonija) ieviesa mērķorientētu ikmēneša nodarbinātības subsīdiju “*Tremplin24mois+*” 1000 EUR apmērā tādu darba meklētāju pieņemšanai darbā, kuri ļoti ilgi bijuši bez darba. Sākotnēji šī subsīdija bija vērsta uz konkrētām nozarēm, bet 2022. gada janvārī šis pasākums tika paplašināts, aptverot visus privātā un publiskā sektora darba devējus. Briseles valdība 2022. gada janvārī paplašināja stimulu “*Phoenix*”, lai pieņemtu darbā neaizsargātus darba meklētājus, kuri zaudējuši darbu veselības krīzes laikā un ir reģistrējušies valsts nodarbinātība dienestos (VND). Dažas dalībvalstis pieņēma pasākumus, kuru mērķis bija nodrošināt no Ukrainas pārvietotām personām piekļuvi darbam nolūkā sekmēt šo personu integrāciju darba tirgū un atbalstīt darbvieta radīšanu. Piemēram, **Latvija** 2022. gada martā ieviesa nodarbinātības subsīdiju bēgļiem no Ukrainas, piešķirot darba devējiem vienreizēju pabalstu 500 EUR apmērā, uzsākot darba tiesiskās attiecības. **Ungārijā** 2022. gada martā tika ieviesta pagaidu nodarbinātības subsīdija darba devējiem, kuri pieņēma darbā no kara bēgošos Ukrainas pilsoņus. Subsīdija sedz 50 % no izmitināšanas un svārstmigrācijas izmaksām uz laiku līdz vienam gadam. **Dānijā** nodarbinātības veicināšanas pasākumi no Ukrainas pārvietotām personām tiek pārvaldīti pašvaldību līmenī, arī izmantojot nodarbinātības subsīdijas. Pārskatu par aktīviem darba tirgus pasākumiem, kas veicina no Ukrainas pārvietoto personu integrāciju, sk. 2.3.2. iedaļā.

Dažas dalībvalstis pakāpeniski izbeidza savus ārkārtas atbalsta pasākumus pēc 2021. gada pirmās puses līdz ar sabiedrības veselības ierobežojumu atvieglošanu. Piemēram, laikposmā no 2021. gada maija līdz oktobrim pagaidu saīsināta darba laika shēmas un citas darbvieta saglabāšanas shēmas, kas ieviestas, reaģējot uz Covid-19 krīzi, tika pakāpeniski izbeigtas **Kiprā, Dānijā, Igaunijā un Lietuvā**. Tajā pašā laikposmā arī Zviedrijā tika izbeigti pagaidu pasākumi, bet attiecīgās iepriekš esošās shēmas palika spēkā.

Citas dalībvalstis ir pagarinājušas savas saīsināta darba laika shēmas, aptverot visu 2022. gada pusi un vēl ilgāku laiku. Piemēram, Horvātijā, Itālijā un Portugālē ar Covid-19 pandēmiju saistītie darbvieta saglabāšanas pasākumi tika finansēti visu 2022. gada pirmo ceturksni. **Bulgārijā** algu subsīdijas darba ņēmējiem (shēma 60/40) tika pagarinātas līdz 2022. gada jūnijam. **Maltā** un **Grieķijā** algu piemaksu shēma un saīsināta darba laika shēma tika pagarināta līdz 2022. gada maija beigām. **Beļģija** pagarināja savas saīsināta darba laika

shēmas “vienkāršoto procedūru” (ar mazāku skaitu administratīvo pienākumu darba devējiem) 2022. gada martā līdz 2022. gada jūnija beigām, reaģējot uz kara izcelšanos Ukrainā, saglabājot tādu pašu kārtību, kāda bija piemērojama Covid-19 krīzes laikā. Līdzīgi **Francija** pagarināja esošās daļējās nodarbinātība shēmas (*APLD*) piemērojamību līdz 2022. gada beigām, lai to varētu izmantot uzņēmumi, ko skar karš Ukrainā. **Luksemburga** bija sākotnēji pagarinājusi savu MVU paredzēto saīsināta darba laika shēmu līdz 2022. gada jūnijam, paredzot to pakāpeniski izbeigt. Tomēr saistībā ar enerģētisko krīzi valdība 2022. gada augustā paziņoja, ka būtiski skartie uzņēmumi var izmantot saīsināta darba laika shēmu. Maijā arī **Rumānija** pagarināja savu saīsināta darba laika shēmu līdz 2022. gada beigām.

Dažos gadījumos pagaidu pasākumi, kas pieņemti, reaģējot uz Covid-19 pandēmiju, tika aizstāti ar pastāvīgām saīsināta darba laika shēmām. Spānija pakāpeniski izbeidza ārkārtas situācijas noteikumus saīsināta darba laika shēmai *ERTE* (vienlaikus daļa pabalstu un sociālā nodrošinājuma atlaižu tika pagarināti līdz 2022. gada 31. martam). 2021. gada decembrī valsts atveseļošanas un noturības plānā noteiktas plašākas reformas ietvaros stājās spēkā jauns tiesību akts, ar ko izveido pastāvīgu saīsinātu darba laika shēmu, lai pielāgotos cikliskiem un strukturāliem satricinājumiem. Šajā saistībā uzņēmumi tiek stimulēti nodrošināt saviem darbiniekiem apmācības programmas prasmju pilnveidei un pārkvalifikācijai. 2022. gada martā arī **Slovākija** ieviesa jaunu pastāvīgu pasākumu darbvieta saglabāšanai ekonomiskās lejupslīdes laikā. **Slovēnijā** pastāvīgu saīsināta darba laika shēmu, kas paredzēta smagām ekonomikas lejupslīdēm, paredzēts pieņemt līdz 2022. gada beigām.

Laikposmā no 2021. gada janvāra līdz 2022. gada jūlijam vairākas dalībvalstis ir ievērojami palielinājušas likumā noteiktās minimālās algas. Mērķis bija reaģēt uz zema atalgojuma saņēmēju pirktspējas samazināšanos, pieaugot inflācijai, un dažos gadījumos arī vispārīgāk uzlabot minimālo algu adekvātumu, ņemot vērā to zemo līmeni un atšķirību salīdzinājumā ar pārējām algām⁸⁰. Vislielākais likumā noteiktās minimālās algas palielinājums reģistrēts Ungārijā (19,5 %). Ievērojams palielinājums notika arī citās valstīs, jo īpaši **Lietuvā** (13,7 %), **Beļģijā** (13,3 %), **Igaunijā** (12 %), **Rumānijā** (11 %), **Horvātijā** (10,3 %), **Vācijā** (10 %), **Griekijā** (9,7 %) un **Bulgārijā** (9,2 %). Dažās no šīm valstīm palielinājums tika ieviests ar diskrecionāriem atjauninājumiem papildus parastajām sarunām vai indeksācijas mehānismiem. Citas dalībvalstis, to vidū **Vācija**, **Latvija**, **Nīderlande**, **Portugāle** un **Rumānija**, ir arī paziņojušas par minimālās algas palielināšanu 2022. gada gaitā vai līdz 2023. gada sākumam (Portugālē valdība 2022. gada oktobrī parakstīja vidēja termiņa nolīgumu ar sociālajiem partneriem minimālās algas palielināšanai līdz 900 EUR 2026. gadā). Konkrētāk, 2023. gada janvārī **Latvija** un **Nīderlande** plāno palielināt likumā noteiktās minimālās algas attiecīgi par 40 % un 10 %. **Īrijā** ir arī paredzēts atcelt zemāko minimālo algu gados jauniem darba ņēmējiem.

Turklāt dažas dalībvalstis ieviesa reformas savā regulējumā likumā noteiktās minimālās algas noteikšanai. Svarīgi ir atzīmēt, ka **Kipra** ir pirmo reizi ieviesusi likumā noteiktu minimālo algu 940 EUR apmērā, kas būs piemērojama no 2023. gada janvāra. Grozot Darba kodeksu, **Rumānija** ir noteikusi, ka darba ņēmējam drīkst maksāt minimālo algu tikai līdz 24 mēnešiem un pēc tam ir jāmaksā lielāka alga. **Horvātijā** saskaņā ar ANP ir grozīts Minimālās algas likums, lai uzlabotu ar likumā noteikto minimālo algu saistīto noteikumu izpildi, citstarp attiecībā uz sodu piemērošanu likumpārkāpējiem un pārbaudes struktūru veiktās kontroles stiprināšanu. Saistībā ar plašu minimālās algas noteikšanas sistēmas reformu **Īrijā** likumā noteiktā minimālā alga tiks aizstāta ar iztikas minimumu. Iztikas minimums būs noteikts 60 % apmērā no medianālās algas jebkurā konkrētā gadā,

⁸⁰ Daži atjauninājumi 2021. gadā jau bija paredzēti reaģēšanai uz pieaugošo inflāciju.

sākot no 2023. gada. Valsts minimālā alga paliks spēkā, līdz 60 % iztikas minimums būs pilnībā ieviests 2026. gadā, bet gadu no gada palielināsies, kā ierasts, mazinot atšķirību starp to un iztikas minimumu. **Malta** ir izveidojusi jaunu zemo algu komisiju, un paredzams, ka 2023. gadā tā sniegs pirmos ieteikumus par jaunu mehānismu minimālās algas atjaunināšanai. Kaut arī ir ieviesti šie pasākumi, daudziem darba ņēmējiem ES joprojām nav adekvātas minimālās algas aizsardzības. Lai palīdzētu risināt šo situāciju, Komisija 2020. gada oktobrī nāca klajā ar priekšlikumu direktīvai par adekvātām minimālajām algām ES, kuru Eiropas Parlaments pieņēma 2022. gada 14. septembrī un Padome — 4. oktobrī⁸¹. Pīlāra 1. izcēlumā ir plašāk izskaidrotas galvenās problēmas, ko iecerēts risināt ar direktīvu, un tās galvenie noteikumi.

Tikai dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai apturētu to darba ņēmēju skaita samazināšanās tendenci, uz kuriem attiecas darba koplīgumi. Dažas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus darba koplīgumu slēgšanas sistēmas stiprināšanai. Piemēram, 2021. gada decembrī plašākas reformas ietvaros **Spānija** noteica, ka tad, ja nav piemērojama uzņēmuma līmeņa darba koplīguma, darbinieki, kuri strādā pie apakšuzņēmēja, tiek iekļauti nolīgtajai darbībai atbilstošā nozares darba koplīguma darbības jomā. **Rumānijā** valsts atvēršanas un noturības plānā ir paredzēts jauns tiesību akts par sociālo dialogu, kura stāšanās spēkā paredzēta 2022. gada 4. ceturksnī. Plāns arī paredz pārskatīt ekonomikas nozaru definīciju kā pamatu nozaru līmeņa darba koplīgumu slēgšanai. **Igaunija** 2021. gada augustā pieņēma jaunu likumu, ar ko paplašina darba apstākļu noteikumus, par kuriem vienojas darba koplīgumu slēgšanas ietvaros. Nosacījumi, kas attiecas uz darba samaksu, darba laiku un atpūtas periodiem, tiek paplašināti līdz visai nozarei, ja tam piekrīt vismaz 40 % attiecīgās nozares darba devēju un arodbiedrības, kas pārstāv vismaz 15 % darba ņēmēju.

Vairākas dalībvalstis ir arī pieņēmušas vai apsver iespēju pieņemt dažādus pasākumus saistībā ar algām publiskajā sektorā. Ņemot vērā publiskā sektora ievērojamo daļu no kopējās nodarbinātības, šiem pasākumiem var būt plašāka ietekme uz ekonomiku, jo algu palielinājums publiskajā sektorā atbalsta šo darba ņēmēju pirktspēju, taču tiem var būt arī plašāka netieša ietekme uz algām privātajā sektorā. **Francijā** ir nolemts palielināt atalgojumu par 3,5 % civildienesta ierēdņiem, lai mīkstinātu inflācijas ietekmi uz pirktspēju. **Portugāle** 2022. gadā palielināja algas doktora grādu ieguvušajiem un iesācējiem valsts pārvaldē par 4,7 % ar mērķi piesaistīt un paturēt talantus. **Slovēnijā** ar reformu tika grozīta publiskā sektora algu sistēma, lai tajā ietvertu pasākumus mainīgam atalgojumam un atalgojuma sasaistīšanai ar darba rezultātiem. **Latvijā** valdība nolēma piešķirt prēmijas sociālajiem darbiniekiem par palielinātu darba slodzi saistībā ar Ukrainas bēgļu ierašanos.

Vairākas dalībvalstis ievieša pasākumus, lai savas nodokļu sistēmas padarītu taisnīgākas un palielinātu stimulus strādāt. Čehijā, ieviešot jaunu progresīvo robežlikmi, tika atcelta fiksētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa shēma. Sākot no 2021. gada, ienākumiem, kas pārsniedz 1 701 168 CZK (aptuveni 67 300 EUR), tiek piemērota nodokļa likme 23 %, savukārt ienākumiem zem šīs robežvērtības turpina piemērot 15 % likmi. **Austrija** pazemināja savu zemāko iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi no 25 % līdz 20 % un pagarināja augstākās 55 % likmes piemērošanu līdz 2025. gadam ienākumiem virs 1 miljona EUR. Sākoties pēdējai plašākas nodokļu reformu paketes kārtai 2017. gadā,

⁸¹ Direktīva nosaka satvaru, lai uzlabotu adekvātas minimālās algas aizsardzības pieejamību visā ES, arī veicinot darba koplīgumu slēgšanas sarunas, tādējādi palīdzot uzlabot minimālās algas un zema atalgojuma saņēmēju dzīves un darba apstākļus. Sk., piemēram, [Komisija atzinīgi novērtē politisko vienošanos par adekvātām minimālajām algām darba ņēmējiem ES — Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība — Eiropas Komisija \(europa.eu\)](#).

Horvātija samazināja iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes no 36 % līdz 30 % un no 24 % līdz 20 % ienākumiem attiecīgi virs un zem 360 000 HRK (49 000 EUR). Ar šo pasākumu tika samazināta ne tikai shēmas progresivitāte, bet arī nodokļu slogs, tādējādi netieši atbalstot mājsaimniecības pandēmijas laikā. Horvātija arī samazināja nodokļu likmi dividendēm no 12 % līdz 10 %. **Rumānija** 2022. gada jūlijā grozīja noteikumus par nodokļu piemērošanu ienākumiem no nepilna laika darba līgumiem. Saskaņā ar jauno kārtību ienākumi, ko ņem vērā sociālo un veselības iemaksu aprēķināšanai, būs minimālā pamatalga, nevis ienākumi, ko faktiski gūst darba ņēmējs. **Beļģijā** Flandrijas valdība 2022. gada septembrī paziņoja par darba prēmijas (strādājošo pabalsta) attiecināšanu arī uz lielāku ienākumu pelnītājiem un par pabalsta līmeņa īslaicīgu palielināšanu.

Dažas dalībvalstis piemēroja nodokļu atvieglojumus, lai mazinātu augošo enerģijas cenu ietekmi uz iedzīvotājiem un mājsaimniecībām, dažos gadījumos pasākumus īpaši vēršot uz visneaizsargātākajiem. Piemēram, Vācijā 2022. gada martā pieņemtais Nodokļu atbrīvojuma likums paredz palielināt darba ņēmēju vienreizējo maksājumu, neapliekamo minimumu un svārstmigrācijas izdevumus, ko var atskaitīt no iedzīvotāju ienākuma nodokļiem. **Portugāle** 2022. gada aprīlī ieviesa nodokļa atlikšanas ārkārtas režīmu uzņēmumiem un pašnodarbinātajiem transporta nozarē, kurus visvairāk skar degvielas un enerģijas cenu kāpums. **Lietuva** paaugstināja neapliekamo ienākumu sliekšni līdz 540 EUR, palielinot neto ienākumus galvenokārt darba ņēmējiem, kas saņem minimālo algu. Neapliekamo ienākumu sliekšnis tika paaugstināts vairāk gados veciem cilvēkiem un personām ar invaliditāti. Turklāt **Maltā** no 2022. gada janvāra nodokļa atmaksa tika palielināta līdz 60–140 EUR, vislielāko atmaksu piešķirot vismazāko ienākumu guvējiem. **Somijā** valdība nolēma ieviest pagaidu iespēju atskaitīt elektroenerģijas izmaksas no ienākuma nodokļa bāzes un ierobežotu elektroenerģijas atbalstu cilvēkiem, kuri nevar izmantot nodokļa atskaitījumu, visvairāk pievēršoties nabadzīgākajām mājsaimniecībām. Pārskatu par publiskā atbalsta papildu pasākumiem, kas pieņemti, reaģējot uz pašreizējo enerģētisko krīzi, sk. pīlāra 7. izcēlumā 2.4.1. iedaļā.

2.2. 6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm

Šajā iedaļā ir aplūkota 6. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana; minētā pamatnostādne iesaka dalībvalstīm radīt apstākļus, kas stiprinātu darbaspēka piedāvājumu, prasmes un kompetences, atbilstoši Eiropas sociālo tiesību pīlāra 1. principam (vispārīgā un profesionālā izglītība un mūžizglītība), 2. principam (dzimumu līdztiesība), 3. principam (vienlīdzīgas iespējas), 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai), 9. principam (darba un privātās dzīves līdzsvars), 11. principam (bērnu aprūpe un atbalsts bērniem) un 17. principam (personu ar invaliditāti iekļaušana). Šā ziņojuma 2.2.1. iedaļā⁸² ir sniegta informācija par būtiskākajām norisēm izglītības un prasmju jomā, kā arī par situāciju darba tirgū, jo īpaši neaizsargātu un nepietiekami pārstāvētu grupu situāciju. Ziņojuma 2.2.2. iedaļā ir apkopoti dalībvalstu veiktie politikas pasākumi šajās politikas jomās.

2.2.1. Galvenie rādītāji

Dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē turpina palielināties, tomēr bērni no nelabvēlīgas vides joprojām saskaras ar šķēršļiem. Laikposmā no 2015. līdz 2020. gadam bērnu vecumā no trīs gadiem līdz valstī noteiktajam obligātās pamatskolas izglītības uzsākšanas vecumam dalība ES27 vidēji palielinājās no 92 % līdz 93 %, un lielākajā daļā valstu bija novērojams vai nu lēns pieaugums, vai ļoti neliels kritums. Piecas dalībvalstis (Beļģija, Dānija, Francija, Īrija un Spānija) jau ir sasniegušas 2030. gada mērķrādītāju par dalības rādītāju vismaz 96 %, kas noteikts Eiropas izglītības telpā⁸³. Turpretī Grieķijā (71,3 %), Slovākijā (78,1 %), Rumānijā (78,2 %) un Horvātijā (78,8 %) dalības rādītājs joprojām ir zem 80 % — sk. 2.2.1. attēlu. ES valstīs nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu dalības rādītājs pastāvīgi ir zemāks nekā viņu līdzgaitniekiem. Kopš 2008. gada krīzes pirmsskolas izglītībā un aprūpē esošo riskam pakļauto bērnu vecumā no trīs gadiem līdz obligātajam izglītības vecumam īpatsvars pastāvīgi palielinājās līdz pat Covid-19 krīzei. Pēc pandēmijas ievērojamās negatīvās ietekmes 2021. gadā šis rādītājs saglabājās zem pirmspandēmijas līmeņa⁸⁴. Dažās neaizsargātās grupās dalības rādītājs ir īpaši zems. Piemēram, romu bērnu dalība pirmsskolas izglītībā joprojām ir zemāka nekā puse no visu iedzīvotāju dalības līmeņa (aptuveni 42–44 % attiecībā pret 2030. gada mērķrādītāju vismaz 70 %, kas noteikts jaunajā ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskajā satvarā)⁸⁵. Tika arī ziņots, ka neizdevīgā situācijā esošus bērnus ir nesamērīgi ietekmējusi pakalpojumu slēgšana vai ierobežošana pandēmijas laikā, palielinot tālākas atstumtības risku⁸⁶.

⁸² Šajā iedaļā sniegtā analīze ir lielā mērā balstīta uz Eiropas Komisijas Izglītības un apmācības pārskatu par 2022. gadu, kas pievienots Eiropas Komisijas Paziņojumam par sākotnējo progresu virzībā uz Eiropas izglītības telpas izveidi.

⁸³ Komisijas 2020. gada 30. septembra paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par [Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam](#), COM(2020) 625 final.

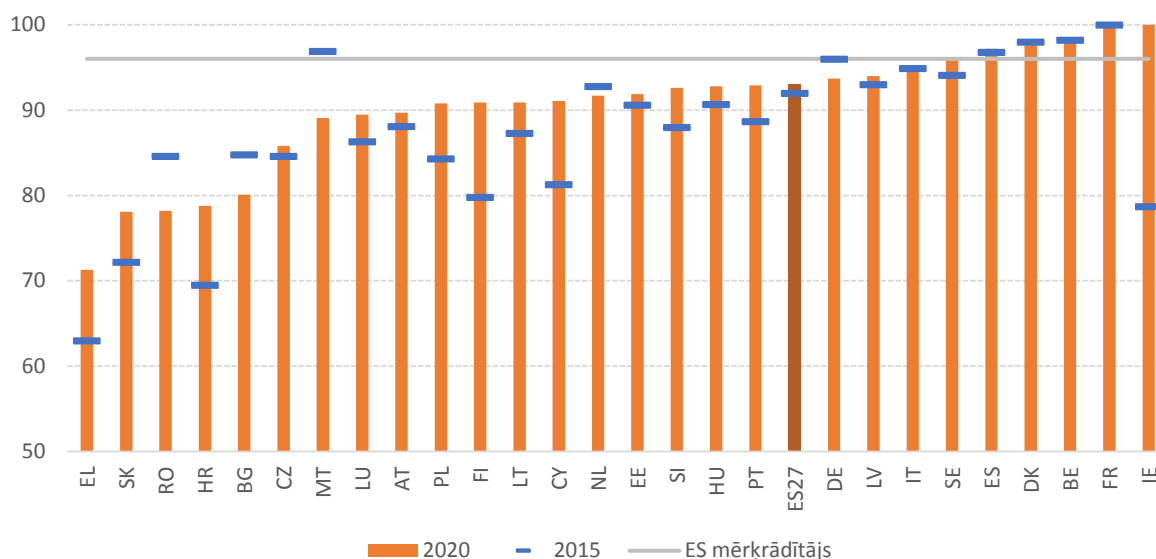
⁸⁴ Molinuevo, D. un Consolini, M., *Analysis of the Child Guarantee National Action Plans. Support for refugees and trends in Member States*, publikācija Nodarbinātības un sociālo lietu komitejai, Ekonomikas, zinātnes un dzīves kvalitātes politikas departaments, Eiropas Parlaments, 2022.

⁸⁵ Pamatojoties uz jaunākajiem [Pamattiesību aģentūras \(FRA\) 2020.–2021. gada romu aptaujas](#) rezultātiem par Beļģiju, Čehiju, Grieķiju, Spāniju, Horvātiju, Ungāriju, Portugāli, Rumāniju, Slovākiju — tiks publicēti 2022. gada rudenī. Vairāk informācijas sk.: [ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars 2020.–2030. gadam](#).

⁸⁶ Eiropas Komisija, *Early childhood education and care and the Covid-19 pandemic — Understanding and managing the impact of the crisis on the sector*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

2.2.1. attēls. Lai gan dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē kopumā palielinās, tā joprojām ir zema vairākās dalībvalstīs

Bērnu vecumā no trīs gadiem līdz obligātajam pamatzglītības vecumam dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē (%)

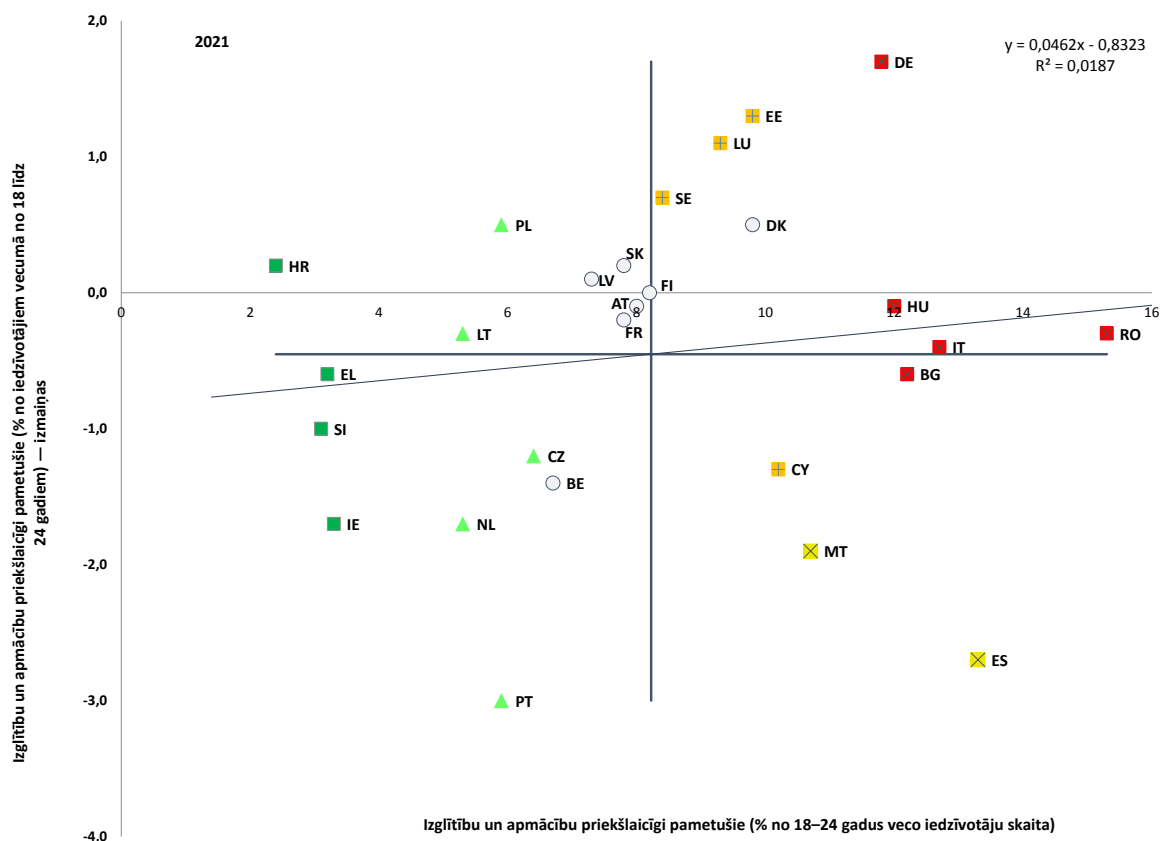
Piezīme. 2015. gads: definīcija atšķiras Beļģijai, Grieķijai, Portugālei. 2020. gads: definīcija atšķiras Beļģijai, Grieķijai, Īrijai, Maltai, Portugālei; Francija — provizoriski dati; Beļģija, Īrija — aplēstie dati; laikrindas pārrāvums attiecībā uz Beļģiju.

Avots: Eurostat, [educ_uoe_enra21].

To personu īpatsvars, kuras priekšlaicīgi pamet izglītību un apmācību (*ELET* rādītājs), ievērojami atšķiras, liecinot par problēmām vairākās dalībvalstīs. Vidēji visā ES 18–24 gadus vecie jaunieši, kuri nav ieguvuši vidējo izglītību un neturpina izglītību vai apmācību, veidoja 9,7 % no to kohortas 2021. gadā. Sešpadsmit dalībvalstīs *ELET* rādītājs ir zem 9 % (Eiropas izglītības telpas 2030. gada mērķrādītājs visai ES kopumā), un vislabākie rādītāji ir Horvātijai (2,4 %), Slovēnijai (3,1 %), Grieķijai (3,2 %) un Īrijai (3,3 %), kas ir valstis “ar labāko sniegumu” saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata metodiku — sk. 2.2.2. attēlu. Slovākijā (7,8 %), lai gan šis rādītājs joprojām ir zem ES mērķrādītāja, tas ir palielinājies no zemas bāzes (5,3 %) 2012. gadā. Sešās dalībvalstīs šis rādītājs ir tuvu vai virs 12 % (Rumānijā, Spānijā, Itālijā, Bulgārijā, Ungārijā un Vācijā). Arī atšķirības starp reģioniem ir izteiktas; jo īpaši vairākos Spānijas, Dienviditālijas, Austrumbulgārijas un Rumānijas, Ziemeļungārijas un Austrumungārijas reģionos izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir lielāks nekā 15 %. Austrumslovākijā šis rādītājs ir gandrīz divkārtšojies pēdējos desmit gados un tagad ir tuvu 15 % (14,4 % no 7,9 % 2012. gadā) (sk. 3. pielikumu). Gados jauni vīrieši (11,4 %) biežāk priekšlaicīgi pārtrauc izglītību un apmācību nekā sievietes (7,9 %), līdz ar ko ir samērā liela atšķirība — 3,5 procentpunkti.

2.2.2. attēls. Izglītības un apmācības priekšlaicīga pārtraukšana ievērojami atšķiras starp dalībvalstīm un joprojām ir problēma

Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (vecumā no 18 līdz 24 gadiem), līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2021. gadā attiecībā uz visām dalībvalstīm, jo [stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku](#). Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Avots: Eurostat [[edat_lfse_14](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Priekšlaicīga mācību pārtraukšana ir īpaši izplatīta romu skolēnu vidū, un tas bieži ir saistīts ar skolu segregāciju. ES valstīs, ko apsekoja ES Pamattiesību aģentūra (*FRA*) 2020. un 2021. gadā, vidēji 71 % romu vecumā no 18 līdz 24 gadiem pameta izglītības sistēmu pirms vidējās izglītības iegūšanas un neturpina izglītību vai apmācību. Piemēram, Grieķijā un Portugālē reģistrēti viszemākie rādītāji, jo tajās no 20–24 gadus veciem romu skolēniem tikai attiecīgi 16 % un 10 % pabeidza vismaz vidējo izglītību⁸⁷. Jaunais ES romu stratēģiskais satvars, ko Eiropas Komisija uzsāka 2020. gada oktobrī, nosaka, ka šī atšķirība starp iedzīvotājiem kopumā un romiem jāsamazina vismaz par trešdaļu līdz 2030. gadam. Tajā dalībvalstīs ir arī aicinātas pastiprināt centienus, lai likvidētu izglītības segregāciju, nodrošinot, ka līdz 2030. gadam mazāk nekā katrs piektais romu bērns (vecumā no 6 līdz 15 gadiem) apmeklē skolu, kurā lielākā daļa bērnu vai visi bērni ir romi, salīdzinājumā ar vairāk nekā pusi šādu bērnu patlaban (maksimums ir gandrīz divas trešdaļas tādās valstīs kā Bulgārija un Slovākija). Līdz šim kopš 2016. gada segregētā izglītībā esošo bērnu īpatsvars ir palielinājies vidēji par 10 procentpunktiem. 2021. gadā romu skolēnu skolu segregācija bija visizplatītākā Bulgārijā, Slovākijā, Horvātijā un Rumānijā, kurās lielākā daļa — un pirmo

⁸⁷ Sk. Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, [Roma in 10 European Countries — Main results](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022

divu dalībvalstu gadījumā gandrīz divas trešdaļas — bērnu vecumā no 6 līdz 15 gadiem apmeklēja skolu, kur visi pārējie skolas bērni vai lielākā to daļa bija romi⁸⁸.

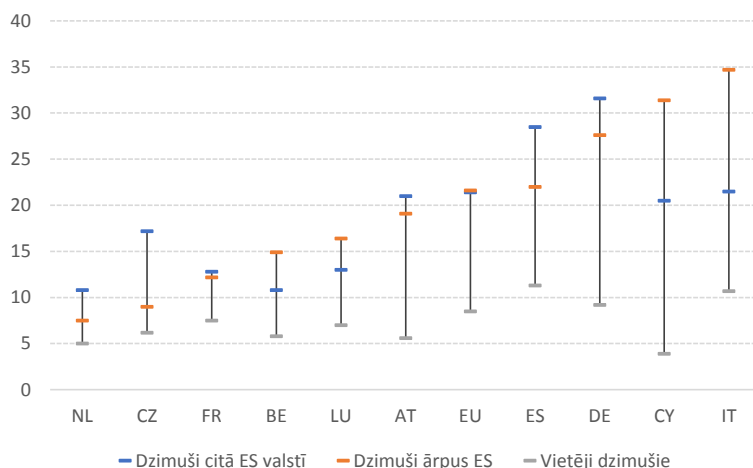
Pīlāra 3. izcēlums. Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšana

Mācību priekšlaicīgas pārtraukšanas problēmas efektīva risināšana ir svarīga, lai nodrošinātu labākas darba izredzes jauniešiem viņu dzīves laikā un sekmētu viņu aktīvu iesaisti sabiedrībā atbilstīgi Eiropas sociālo tiesību pīlāra 1. principam (izglītība, apmācība un mūžizglītība), 3. principam (vienlīdzīgas iespējas) un 11. principam (bērnu aprūpe un atbalsts bērniem). Tāpēc mācību priekšlaicīgas pārtraukšanas samazināšana ir viena no politikas pamatprioritātēm, kas izcelta Padomes Rezolūcijā par stratēģisku satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un mācību jomā ceļā uz Eiropas izglītības telpu un turpmāk (2021–2030), kā arī Padomes Ieteikumā, ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem. Tas ir arī viens no Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna papildinošajiem mērķiem.

Situācija priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas jomā ES līmenī kopumā uzlabojas, un turpmākajos samazināšanas pasākumos ir svarīgi koncentrēties uz visneizdevīgākajā situācijā esošajām un visgrūtāk sasniedzamajām grupām. Divām jauniešu grupām (jaunieši, kuriem ir mazizglītoti vecāki, un ārvalstīs dzimušie skolēni) ir jāpievērš īpaša politikas uzmanība. Mācību priekšlaicīgas pārtraukšanas risks ir deviņas reizes lielāks to jauniešu vidū, kuriem ir mazizglītoti vecāki (26,1 %), salīdzinājumā ar jauniešiem, kuriem ir augsti izglītoti vecāki (2,9 %). Tāpat ārvalstīs dzimušo skolēnu vidū vidējie mācību priekšlaicīgas pārtraukšanas rādītāji ir vairāk nekā divas reizes lielāki nekā vietēji dzimušajiem skolēniem (21,5 % attiecībā pret 8,5 %). Visās valstīs, par kurām ir pieejams iedalījums starp personām, kuras dzimušas citā ES valstī, un personām, kuras dzimušas ārpus ES, abas šīs grupas ievērojami vairāk skar mācību priekšlaicīga pamešana salīdzinājumā ar vietēji dzimušajiem — sk. attēlu turpmāk⁸⁹.

Personas, kuras dzimušas ārpus ES vai citā ES dalībvalstī, parasti ievērojami biežāk priekšlaicīgi pārtrauc mācības nekā vietēji dzimušas personas

Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītāji pēc dzimšanas valstīm atlasītās valstīs (% , 2021. gads)

⁸⁸ Turpat.

⁸⁹ Gadu skaits kopš ierašanās ir skaidrs noteicošs šīs nelabvēlīgās situācijas faktors. Ir konstatēts, ka *ELET* rādītāji tiem, kuri ieradušies pārskata sniedzējā valstī pirms obligātās izglītības uzsākšanas, ir līdzīgi vietēji dzimušo iedzīvotāju rādītājiem. Tas nozīmē, ka īpaša uzmanība ir jāpievērš jauniešiem, kuri ierodas pārskata sniedzējā valstī laikā, kad viņiem ir obligātās izglītības vecums, un jo īpaši tiem, kuri ierodas laikā, kad šis vecums tuvojas beigām. Sk.: Eiropas Komisija, *Izglītības un apmācības pārskats, 2022*, drīzumā, balstoties uz Eurostat iegūtajiem *ad hoc* datiem.

Piezīme. Dzimuši citā ES valstī: zema ticamība attiecībā uz Beļģiju, Kipru, Čehiju, Franciju. Dzimuši ārpus ES: zema ticamība attiecībā uz Čehiju un Luksemburgu. Datu pieejamība trūkuma dēļ ir iekļauts tikai ierobežots skaits dalībvalstu.

Avots: Eurostat [edat_lfse_02], ES darbaspēka apsekojums

Izglītības pārtraukšana Covid-19 pandēmijas laikā var ietekmēt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājus. Tā kā priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājs attiecas uz 18–24 gadus veciem jauniešiem, jebkurš to jauniešu īpatsvara palielinājums, kuri pārtraukuši izglītību un apmācību priekšlaicīgi Covid-19 laikā, tiks pilnībā atspoguļots datos ar laika nobīdi. Tomēr fizika skolu slēgšana un ierobežojošie pasākumi ir radījuši lielu slodzi uz bērnu un jauniešu garīgo veselību un labklājību. Tas mēdz būt cieši saistīts ar izglītības rezultātiem, jo izglītības sistēmas ne vienmēr ir spējušas sniegt pienācīgu atbalstu šajos kritiskajos apstākļos⁹⁰.

Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšana un nesekmības mazināšana pamatprasmju apguvē ir galvenie mērķi Komisijas 2022. gada 30. jūnija priekšlikumā Padomes regulai par ceļiem uz panākumiem skolā⁹¹. Priekšlikuma mērķis ir veicināt labākus izglītības rezultātus un iekļaujošu skolas vidi visiem izglītojamiem, ņemot vērā to, cik liela nozīme ir labklājībai skolā⁹². Salīdzinājumā ar 2011. gada Ieteikumu par mācību priekšlaicīgas pārtraukšanas mazināšanu⁹³ šajā priekšlikumā ir izmantota plašāka un sistēmiskāka perspektīva, paredzot jaunu rīcības satvaru. Tajā dalībvalstis ir aicinātas līdz 2025. gadam izstrādāt vai nostiprināt integrētu un visaptverošu stratēģiju panākumu veicināšanai skolā, pamatojoties uz pierādījumiem un stingri koncentrējoties uz profilaksi. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā divējādo pārkārtošanos, jo priekšlaicīga mācību pārtraukšana arī liedz jauniešiem iespēju pielāgot un attīstīt nepieciešamās prasmes digitālajai un zaļajai pārkārtošanai, kas nodrošina to, ka ikviens gūst panākumus jaunajā darba vidē. Ieteikumā ir uzsvērts, cik svarīgi ir apvienot pasākumus, kas vērsti uz visiem apmācāmajiem, ar mērķtiecīgākām un individualizētām darbībām, kas vērstas uz tiem, kuri vairāk ir pakļauti riskam. Tajā ir pausts aicinājums izstrādāt sistēmas līmeņa pasākumus, lai uzlabotu vienlīdzību un iekļaušanu izglītībā un apmācībā, arī pievēršoties strukturām un mehānismiem, kam var būt īpaši negatīva ietekme uz nevienlīdzību. Tā kā skolotājiem un skolu vadītājiem ir noteicošā funkcija izglītības panākumu gūšanā, svarīga nozīme ir viņu pienācīgai sagatavošanai un atbalstam darbā ar izglītojamiem.

Dažas dalībvalstis ir panākušas ievērojamu progresu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas gadījumu skaita mazināšanā laikposmā no 2011. līdz 2021. gadam⁹⁴. Piemēram, **Maltā** priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājs samazinājās no 18,8 % līdz 11 % līdz 2020. gadam un sasniedza 10,7 % 2021. gadā. Šo rezultātu citstarp veicināja tādi faktori kā profesionālās izglītības un apmācības stiprināšana un otrās iespējas programmu uzsākšana. Sava ANP ietvaros **Malta** plāno ieviest mācības priekšlaicīgi pārtraukšo izsekošanas sistēmu — Datu noliktavas projektu —, lai vēl aktīvāk vērstos pret priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu. Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājs ir samazinājies par vairāk

⁹⁰ Plašāku informāciju par visas skolas pieeju garīgajai veselībai un labklājībai sk. Eiropas Komisija, Simões, C., Caravita, S., Cefai, C., *A systemic, whole-school approach to mental health and well-being in schools in the EU: Analytical report*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

⁹¹ Sk.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=COM:2022:316:FIN>.

⁹² Izglītības rezultātus mācību laikā iegūto zināšanu, prasmju un attieksmes ziņā tradicionāli mēra kā “izglītības sasniegumus” (attiecas uz izglītojamo mācīšanās progresu un viņu faktisko funkcionālo prātību, piemēram, lasītprasmi, rakstprātību, rēķinprātību un prasmēm dabaszinātņu jomā) un “iegūto izglītības līmeni” (t. i., sekmīgu noteikta izglītības līmeņa pabeigšanu, piemēram, pamatskolas vai vidējās izglītības iegūšanu).

⁹³ Sk.: *OV C 191, 1.7.2011., 1.–6. lpp.*

⁹⁴ Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā pastāv laikrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka *stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku*.

nekā pusi **Griekijā** (līdz 3,8 % 2020. gadā un 3,2 % 2021. gadā no 12,9 % 2011. gadā). Šī valsts ir koncentrējusi savu politiku uz pārejas starp dažādiem mācību veidiem veicināšanu, mērķorientētu atbalstu izglītību priekšlaicīgi pametušajiem, karjeras attīstības atbalstu un otrās iespējas programmām. Arī **Spānijai** un **Portugālei** ir izdevies samazināt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājus (attiecīgi no 26,3 % līdz 16 % un no 23,0 % līdz 8,9 % no 2015. līdz 2020. gadam, ar vērtību attiecīgi 13,3 % un 5,9 % 2021. gadā), koncentrējoties galvenokārt uz teritoriālām pieejām. Portugālē Prioritārās intervences izglītības teritoriju programma (*Territórios Educativos de Intervenção Prioritária, TEIP*), kas tiek īstenota kopš 1996. gada, tiek vērsta uz skolām, kas atrodas teritorijās, kurās ir augsts nabadzības un sociālās atstumtības līmenis. Kopš 2016. gada Valsts programmas panākumu veicināšanai skolā (*Programa Nacional de Promoção do Sucesso Escolar, PNPSE*) mērķis ir novērst nesekmību mācībās, samazinot palikšanu uz otru gadu, ko panāk ar augšupējām pieejām, kur katra skola var īstenot savu stratēģisko rīcības plānu. Spānijā panākumi ir saistīti ar teritoriālās sadarbības programmu, piemēram, *PROA+* (ko atbalsta ar valsts atvērto plānu) un tās priekšteču (*PROEDUCAR, PROA*), īstenošanu. Taču, neraugoties uz kopumā pozitīvajām tendencēm, abās valstīs joprojām pastāv ievērojamas reģionālas atšķirības.

Sociāli ekonomiskās atšķirības turpina izpausties kā mācību rezultātu nevienlīdzība. Nesekmība lasīšanā, matemātikā un zinātnē ir joma, uz kuru attiecas ESAO Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma (*PISA*, kuras īstenošanas jaunākā kārtā notika 2018. gadā)⁹⁵. Visā ES to 15 gadus veco skolēnu īpatsvars, kuri nesasniedz minimālos mācību standartus lasīšanā (22,5 %), matemātikā (22,9 %) un zinātnē (22,3 %), ir ievērojami lielāks nekā 2030. gadam izvirzītais Eiropas izglītības telpas mērķrādītājs, proti, zem 15 %. Nesekmības atšķirība (visās trijās *PISA* jomās kopā) starp izglītojamiem no nelabvēlīgas vides un izglītojamiem no labākas sociāli ekonomiskā vides ir vidēji 19,3 procentpunkti, pārsniedzot 35 procentpunktus Rumānijā (39 procentpunkti) un Bulgārijā (38,3 procentpunkti) — sk. 2.2.3. attēlu⁹⁶. Tikai Igaunijā un Somijā (kas ir starp *PISA* valstīm ar labāko sniegumu) sociāli ekonomiskā atšķirība nesekmības ziņā ir zemāka par 10 procentpunktiem (attiecīgi 5,1 un 9,9 procentpunkti). Valstu pētījumi liecina par lielām Covid-19 pandēmijas ietekmes uz mācību rezultātiem atšķirībām. Tie atspoguļo atšķirības attiecībā uz skolu fiziskās slēgšanas apmēru, izmantotajiem attālinātu mācību un hibrīdmācību veidiem, gatavību pāriet uz tiešsaistes mācībām un to pasākumu veidu, tvērumu un laiku, kuri pieņemti, lai mazinātu mācību neveiksmes. Esošie pētījumi liecina, ka gadījumos, kad pastāvēja mācību neveiksmes, tās parasti saasināja izglītības nevienlīdzību, kas izriet no iepriekš pastāvošajām sociāli ekonomiskajām atšķirībām. Tika konstatēts, ka skolēniem no nelabvēlīgām ģimenēm parasti ir lielākas mācību neveiksmes⁹⁷. Turpretī

⁹⁵ *PISA* parasti tiek veikta reizi trīs gados. Nākamā datu vākšana ir atlikta līdz 2022. gadam Covid-19 pandēmijas dēļ. Rezultāti tiks publicēti līdz 2023. gada beigām.

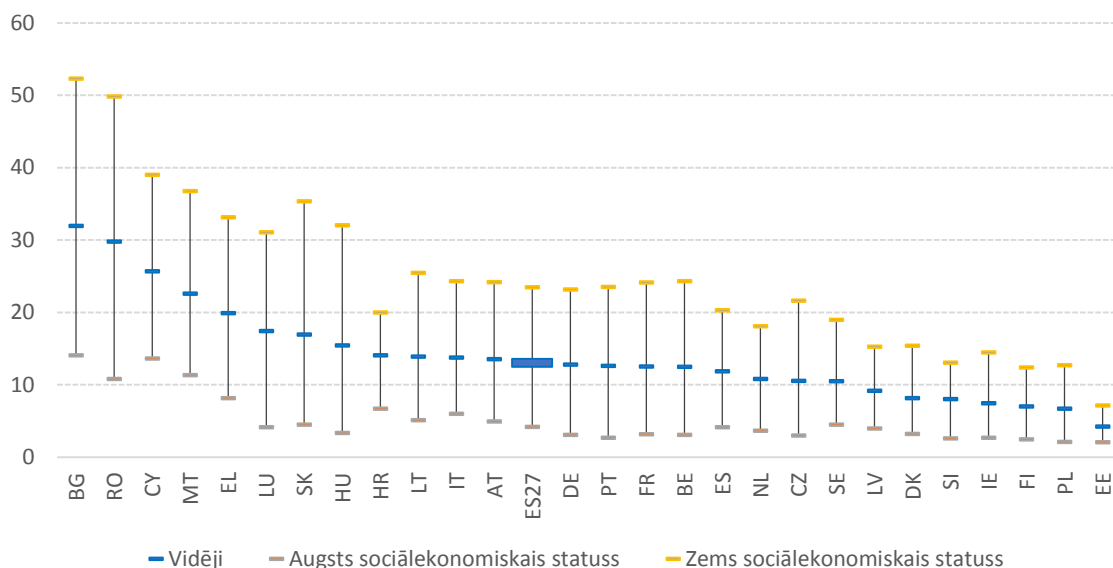
⁹⁶ Sociālekonomiskais statuss tiek vērtēts pēc ESAO ekonomikas, sociālā un kultūras statusa (*ESCS*) indeksa, salīdzinot zemāko un augstāko ceturksni. Ar šo vispāratzīto indeksu mēra skolēnu piekļuvi ģimenes resursiem (finansiālajam, sociālajam, kultūras kapitālam un cilvēkkapitālam). Tas aptver tādus elementus kā vecāku izglītības līmenis, vecāku nodarbinātības statuss un dažādi mājās pieejamie izglītības resursi.

⁹⁷ Sk. Dorn, E. et al. (2020). *COVID-19 and learning loss — disparities grow, and students need help*. McKinsey & Company, 8. decembris, 6. un 7. lpp., un Dorn, E. et al. (2021). *COVID-19 and education: The lingering effects of unfinished learning*. McKinsey & Company, 27.

attiecībā uz skolēniem, kam ir laba mācību vide, kurā viņiem pieejams internets, fiziskā telpa, kā arī vecāku atbalsts, ziņots tikai par nelielām mācību neveiksmēm⁹⁸.

2.2.3. attēls. Sociālekonomiskā izcelsme ir viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka sasniegumus izglītībā, un šajā ziņā pastāv lielas atšķirības starp dalībvalstīm

Kombinētais nesekmības rādītājs lasīšanā, matemātikā un zinātnē pēc sociālekonomiskā statusa (% , 2018. gads)

Avots: JRC aprēķini, pamatojoties uz [ESAO 2018. gada PISA datiem](#).

Pieejamie dati norāda uz joprojām nepietiekamu digitālo prasmju līmeni skolēnu vidū.

Eiropas izglītības telpas digitālo prasmju mērķrādītājs 2030. gadam nosaka, ka to 8. klases skolēnu (13 vai 14 gadi) īpatsvars, kuriem ir zems sniegums datorpratībā un informācijpratībā, jābūt zem 15 %. Starptautiskais datorpratības un informācijpratības pētījums (*ICILS*)⁹⁹ liecina, ka valstīs, kuras piedalās pētījumā, daudziem skolēniem vēl joprojām nav pietiekama digitālo prasmju līmeņa (sk. arī 2022. gada VNZ). *ICILS* parāda atšķirību starp dzimumiem par labu meitenēm vidējā snieguma ziņā; zēniem zemu sasniegumu īpatsvars ir lielāks — sk. 2.2.4. attēlu. Skolēnu sociālekonomiskā izcelsme joprojām būtiski ietekmē viņu digitālo prasmju līmeni. Covid-19 pandēmijas iespaidā digitālā pārkarāšanās paātrinājās, taču vienlaikus arī izgaismoja līdz šim esošās digitālo prasmju atšķirības un ir izraisījusi jaunas nevienlīdzības rašanos ES. Zemāks sociālekonomiskais statuss, visticamāk, ir saasinājis trūkumus mācībās ierobežotu digitālo resursu dēļ. Migrantu izcelsmes un pārvietotus bērnus, jo īpaši bēgļus un patvēruma meklētājus, smagāk skāra pārtraukums izglītībā, kad viņiem bija ierobežota piekļuve mācībām tiešsaistē nepieciešamajiem resursiem¹⁰⁰. Turklāt skolotāju trūkums visos izglītības līmeņos arvien

⁹⁸ Sk. Agostinelli, F. et al., *When the great equalizer shuts down: Schools, peers, and parents in pandemic times*, publicēts: *Journal of public economics*, 206, 2022, un Andrew, A. et al., *Learning during the lockdown: real-time data on children's experiences during home learning*, IFS informatīvais paziņojums BN288, 2020.

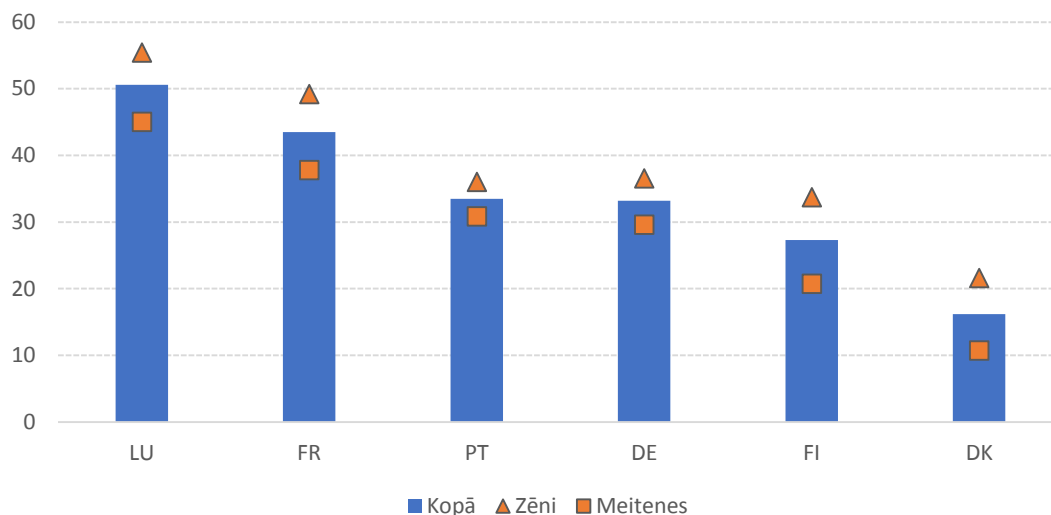
⁹⁹ *ICILS* vērtē skolēnu sasniegumus, izmantojot datorizētu novērtējumu divās digitālo kompetenču jomās: datorpratība un informācijpratība, kā arī analītiski algoritmiskā domāšana. Līdz šim ir izpildīti divi cikli — pirmais 2013. gadā un otrs 2018. gadā. Trešais cikls ir plānots 2023. gadā. Pirmajā ciklā piedalījās deviņas dalībvalstis, bet otrajā piedalījās septiņas dalībvalstis.

¹⁰⁰ Sk. Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2022. gadā*, Eiropa Savienības Publikāciju birojs, 2022.

vairāk apdraud jauniešu un izglītojamo iespēja apgūt prasmes, kas ir visvairāk pieprasītas patlaban un būs pieprasītas nākotnē mainīgajos darba tirgos.

2.2.4. attēls. Daudzi skolēni nerasniedz pietiekamu digitālo prasmju līmeni

Digitālo prasmju nepietiekamība pēc dzimuma (%), 2018. gads

Piezīme. Vāji sasniegumi ir definēti kā sniegums, kas *ICILS* datorprātibas un informācijprātibas skalā nerasniedz 2. līmeni (492 punktus). Rezultāti par Itāliju nav salīdzināmi ar citu dalībvalstu rezultātiem un attēlā nav iekļauti.

Avots: IEA, *ICILS*, 2018. gads.

Dalība profesionālajā izglītībā un apmācībā (PIA) sniedz pozitīvus rezultātus darba tirgū, tomēr nesniedz PIA ieguvušo personu nodarbinātības līmeni vēl nav pilnībā atgūvis no lejupslīdes, kas bija saistīta ar Covid-19. Aptuveni puse skolēnu, kas apgūst vidējo izglītību (48,7 % 2020. gadā ES, kas atbilst vairāk nekā 8,7 miljoniem skolēnu), iestājas PIA izglītības iestādēs (atšķirībā no vispārējās ievirzes programmām), lai gan šajā ziņā ir lielas atšķirības starp dalībvalstīm. Laikposmā no 2014. līdz 2019. gadam to personu nodarbinātības līmenis, kuras nesniedz absolvējušas vidēja līmeņa PIA iestādi, ES27 bija palielinājies no 72,3 % līdz 79,1 %, tādējādi virzoties uz mērķrādītāju, kas ir 82 % līdz 2025. gadam¹⁰¹. Covid-19 pandēmijas iespaidā tas 2020. gadā pazeminājās līdz 75,7 %, taču pēc tam sekoja daļēja atkopšanās līdz 76,4 % 2021. gadā (76,4 %)¹⁰². Lai gan gandrīz visās dalībvalstīs (izņemot Latviju un Rumāniju) šis līmenis pazeminājās laikposmā no 2019. līdz 2020. gadam, nākamajā gadā šīs tendences ir daudzveidīgākas¹⁰³. Lielākā daļa PIA ieguvēju izmantoja darba vidē balstītas mācības (2021. gadā vidējais rādītājs ES bija 61 %, kas ir virs 2025. gada mērķrādītāja 60 %¹⁰⁴), bet bija lielas atšķirības starp dalībvalstīm. Lai gan dažās valstīs (tai skaitā Vācijā, Spānijā, Austrijā un Nīderlandē) vairāk nekā 90 % absolventu izmantoja darba vidē balstītas mācības, citās (Rumānijā, Grieķijā un Polijā) šis rādītājs bija zem 20 %.

Neraugoties uz to, ka pēdējā laikā pastāvīgi palielinās terciārās izglītības iegūšana, joprojām pastāv atšķirības starp dzimumiem, kā arī sociālas atšķirības. Pēc stabila

¹⁰¹ Mērķrādītājs ir noteikts Padomes 2020. gada 24. novembra Ieteikumā par profesionālo izglītību un apmācību (PIA) ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai, 2020/C 417/01.

¹⁰² Šis rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā ir laikindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka stājās spēkā *IESS* regula.

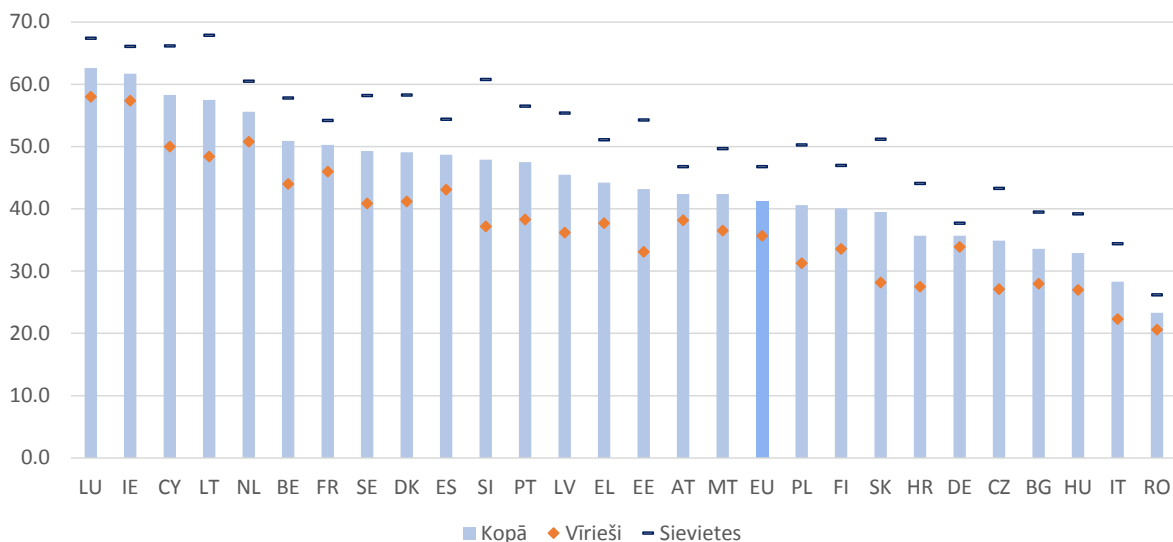
¹⁰³ Sk. Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2022. gadā*, Eiropa Savienības Publikāciju birojs, 2022.

¹⁰⁴ Mērķrādītājs noteikts 2020. gada ieteikumā par PIA, kā arī Eiropas izglītības telpas stratēģiskajā satvarā.

palielinājuma no 36,5 % 2015. gadā līdz 40,5 % 2020. gadā ES27 valstīs terciārās izglītības ieguves (TEA) rādītājs 25–34 gadus veco iedzīvotāju grupā 2021. gadā ES sasniedza 41,2 %. Patlaban 13 dalībvalstis pārsniedz Eiropas izglītības telpas mērķrādītāju 2030. gadam, kas ir 45 %; vislabākos rezultātus uzrāda Luksemburga (62,6 %), Īrija (61,7 %), Kipra (58,3 %), Lietuva (57,5 %) un Nīderlande (55,6 %) — sk. 2.2.5. attēlu. Turpretī divās dalībvalstīs (Rumānijā un Itālijā) šis rādītājs joprojām ir zem 30 %. Terciārās izglītības ieguve ir ievērojami augstāka sievietēm, nekā vīriešiem vidū 25–34 gadu vecuma grupā (46,8 % attiecībā pret 35,7 % 2021. gadā ES). Šī atšķirība ir palielinājusies pēdējā divās desmitgadēs un šobrīd starp visām dalībvalstīm ir ievērojama. Tāpat šis rādītājs ir ievērojami zemāks ārpus ES dzimušajiem (34,7 %) salīdzinājumā ar vietēji dzimušajiem (42,1 %) un personām, kuras dzimušas citā ES valstī (40,7 %). Šīs atšķirības ir jāsamazina, lai sasniegtu ES mērķrādītāju līdz 2030. gadam. Šajā nolūkā būs vajadzīgas institucionālas izmaiņas terciārā līmenī, lai nodrošinātu dzimumu līdztiesību un sociālo iekļaušanu, tās papildinot ar intervences pasākumiem zemākos izglītības līmeņos.

2.2.5. attēls. Neraugoties uz vispārēju palielinājumu, terciārās izglītības ieguves rādītāji dalībvalstīs ievērojami atšķiras

Terciārās izglītības ieguves rādītājs, vecuma grupa no 25 līdz 34 gadiem (%), 2021. gads)

Avots: Eurostat [edat_lfse_30], darbaspēka apsekojums.

Lai saglabātu konkurētspēju, veicinātu kvalitatīvu nodarbinātību un nosargātu savu sociālo modeli, Eiropai ir jāturpina attīstīt sava darbaspēka prasmes, arī atbalstot zaļo un digitālo pārkārtošanos. Digitālā pārveide un pāreja uz klimatneitrālu sabiedrību ir izmainījušas pieprasījumu pēc prasmēm. Šo tendenci paātrināja Covid-19 pandēmija, kā arī pašreizējā ģeopolitiskā situācija un pāreja uz tīru enerģiju, rodoties ievērojamam darbaspēka un prasmju trūcumam. Labi funkcionējošām un efektīvām sākotnējās izglītības un apmācības sistēmām ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu jauniešiem darba tirgū nepieciešamās attiecīgās prasmes, savukārt esošā darbaspēka augsta daļa mācību pasākumos ir īpaši svarīga, lai nodrošinātu prasmju pastāvīgu atjaunināšanu. ES 2030. gada pamatmērķrādītājs attiecībā uz pieaugušo izglītību paredz, ka vismaz 60 % pieaugušo ES piedalās mācībās katru gadu līdz 2030. gadam. Šis mērķrādītājs un ar to saistītie nacionālie mērķrādītāji ir definēti kā daļa iepriekšējos 12 mēnešos (neieskaitot virzītu apmācība darbavietā), lai labāk atspoguļotu reālo situāciju tālākāpmācībā, ko pārsvarā nodrošina īsos, mērķorientētos kursus. Lai gan šis rādītājs tiks regulāri apkopots darbaspēka apsekojumā, sākot no 2023. gada, jaunākie dati, kas pieejami no 2016. gada pieaugušo izglītības apsekojuma (EAS), liecina, ka vidējais dalības rādītājs ES ir 37,4 %, kas ir ievērojami zem 2030. gada mērķrādītāja, — sk. 1.3. iedaļu. Padomes 2022. gada 16. jūnija Ieteikumā par individuāliem mācību kontiem ir izklāstīts, kā

dalībvalstis var efektīvi apvienot finanšu un nefinanšu atbalstu, lai visiem pieaugušajiem būtu iespēja attīstīt savas prasmes visas viņu darba dzīves garumā un lai panāktu progresu pieaugušo mācību mērķrādītāju sasniegšanā nākamajā desmitgadē¹⁰⁵. Mikro kvalifikācijai ir milzīgs sociālais un ekonomiskais potenciāls piedāvāt ātru un mērķtiecīgu prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju darba ņēmējiem, mācību apguvējiem un darba meklētājiem. Padomes 2022. gada 16. jūnija Ieteikumā par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībai un nodarbināmībai ir izvirzīts mērķis nodrošināt mikro kvalifikācijas — ko arvien biežāk izmanto izglītības, apmācības un darba tirgus sistēmās — kvalitāti, atzišanu un izpratni par to¹⁰⁶.

Visās dalībvalstīs dalība pieaugušo izglītība ir visaugstākā augsti izglītoto personu vidū un samazinās līdz ar zemāku izglītības līmeni — tiek ziņots arī par ievērojamām atšķirībām starp pilsētu un lauku reģioniem. Šis secinājums ir spēkā neatkarīgi no tā, vai dalība mācībās tiek mērīta par iepriekšējiem 12 mēnešiem vai tikai par iepriekšējām četrām nedēļām¹⁰⁷. 2021. gadā (pamatojoties uz četru nedēļu rādītāju) mazkvalificēto personu vidējais dalības rādītājs ES (4,3 %) bija aptuveni puse no rādītāja vidēji kvalificētām personām (8,2 %), kas, savukārt, bija mazāks nekā puse no rādītāja personām ar terciāro kvalifikāciju (18,6 %) — sk. augšējo daļu 2.2.6. attēlā. Šī tendence ir novērojama visās valstīs, ar dažām atšķirības izmaiņām, proti, šī atšķirība mēdz samazināties valstīs ar augstāku kopējo dalības rādītāju. Atšķirības ir nedaudz mazākas, bet tik un tā lielas attiecībā uz 12 mēnešu rādītāju — 2016. gadā mazkvalificēto personu dalības rādītājs (17,9 %) bija mazāks nekā trešdaļa no rādītāja personām ar terciāro kvalifikāciju, kas, būdams 58,1 %, jau bija tuvu 2030. gada mērķrādītājam, proti, 60 % — sk. apakšējo daļu 2.2.6. attēlā. Ir nepieciešami pastāvīgi centieni, lai palielinātu mazkvalificētu pieaugušo dalību apmācībā, kas 2021. gadā veidoja aptuveni vienu piekto daļu (20,7 %) no iedzīvotājiem darbaspējas vecumā (25–64 gadi) un arī ievērojamu daļu (14,8 %) no jauniešiem (25–34 gadi). Šo mērķi palīdzētu sasniegt Ieteikuma par prasmju pilnveidi intensīvāka īstenošana, efektīvi vērstoties pie potenciālajiem saņēmējiem un radot atbilstošus finansiālus un nefinansiālus stimulus. Pieaugušo dalība mācībās arī biežāk notiek pilsētās nekā lauku reģionos visās dalībvalstīs. 2021. gadā pieaugušo dalības apmācībā līmenis (to mērot pēc četru nedēļu rādītāja) ES bija vidēji 13,6 % lielpilsētās, 9,8 % pilsētās un 7,8 % lauku reģionos. Tas var būt saistīts ar izglītības sasniegumiem, jo labāk kvalificēti cilvēki biežāk dzīvo pilsētās, bet tas var arī atspoguļot mācību iespēju zemāku pieejamību mazāk blīvi apdzīvotās teritorijās.

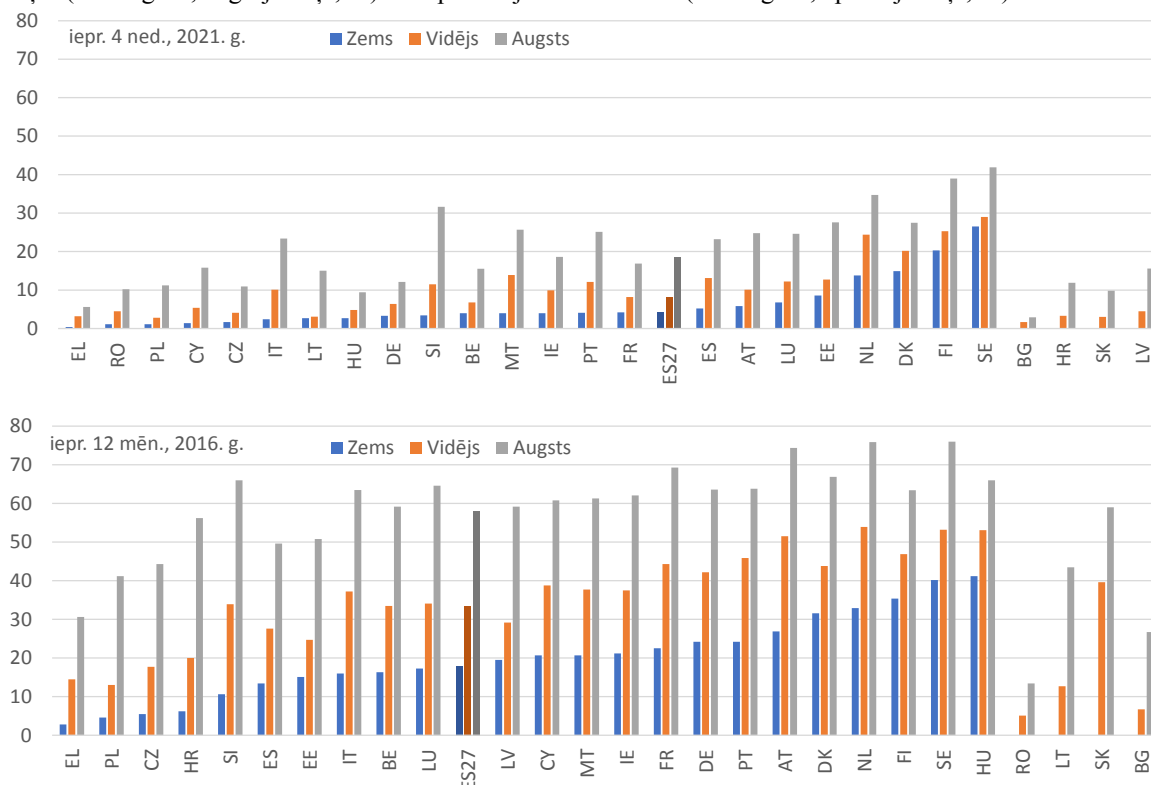
¹⁰⁵ Padomes 2022. gada 16. jūnija Ieteikums par individuāliem mācību kontiem.

¹⁰⁶ Padomes 2022. gada 16. jūnija Ieteikums par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā.

¹⁰⁷ Rādītājs, kas aplūko dalību iepriekšējās četrās nedēļās, ir pieejams regulāri. Eurostat, [edat_lfse_03], darbaspēka apsekojums. Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā pastāv laikkrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka [stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku](#).

2.2.6. attēls. Neliels ir to mazkvalificēto pieaugušo skaits, kuri piedalās mācībās

Pieaugušo dalība mācībās pēc iegūtā izglītības līmeņa (zema, vidēja un augsta kvalifikācija) iepriekšējās četrās nedēļās (2021. gads, augšējā daļa, %) un iepriekšējos 12 mēnešos (2016. gads, apakšējā daļa, %)

Piezīme. 2016. gada dati par mazkvalificētajiem pieaugušajiem nav pieejami par Bulgāriju, Lietuvu, Rumāniju un Slovākiju.

Avots: Eurostat [[trng_lfs_03](#)], darbaspēka apsekojums un [[īpašais izvilks](#)], AES.

Ir vajadzīga politikas rīcība, lai nodrošinātu cilvēkiem prasmes, kas viņiem vajadzīgas digitālajai pārkārtošanai. Saskaņā ar 2022. gada digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksu 2021. gadā tikai 54 % pieaugušo ES bija vismaz pamata digitālās prasmes. Tādējādi pastāv ievērojama atšķirība salīdzinājumā ar 2030. gada mērķrādītāju 80 %, kas noteikts Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā un Digitālās desmitgades digitālajā kompāsā¹⁰⁸. Pamatojoties uz digitālo prasmju rādītāju 2.0 (DSI)¹⁰⁹ (balstīts uz atlasītām darbībām, kas saistītas ar interneta un programmatūras izmantošanu un ko personas vecumā no 16 līdz 74 gadiem veic piecās konkrētās jomās), snieguma ziņā pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm. Valstis ar vislabāko sniegumu (Nīderlande, Somija, Īrija un Dānija) jau sasniedz līmeni, kas ir tuvu 80 %, savukārt Rumānijā un Bulgārijā mazāk nekā trešdaļai pieaugušo iedzīvotāju ir pamata digitālās prasmes, un sociālo rezultātu pārskatā šīs valstis kopā ar Poliju atzīmētas kā “kritiska situācija” — sk. 2.2.7. attēlu. Kopumā jaunākas paaudzes ir lietpratīgākas digitālo tehnoloģiju izmantošanā nekā gados vecāki pieaugušie. Tomēr pat jauniešu vidū ir ievērojams to īpatsvars, kuriem trūkst digitālo prasmju (29 % visā ES 2021. gadā). Cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni, bezdarbniekiem un personām ārpus

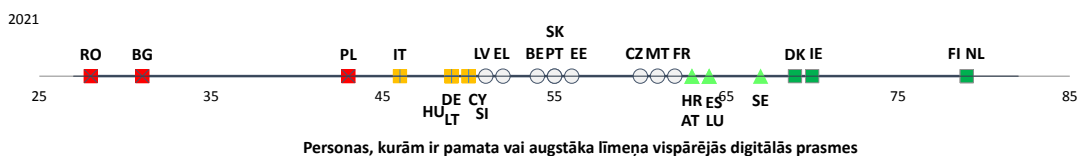
¹⁰⁸ Digitālā desmitgade ir Eiropas Komisijas uz nākotni vērstas stratēģisks redzējums par digitālās ekonomikas attīstību un Eiropas uzņēmumu pārveidi līdz 2030. gadam. Eiropas Komisija nāca klajā ar plānu 2021. gada martā. Papildus digitālo prasmju mērķrādītājam tajā ir noteikts mērķrādītājs panākt, ka līdz 2030. gadam IKT speciālistu skaits sasniedz 20 miljonus (salīdzinājumā ar aptuveni 9 miljoniem 2021. gadā).

¹⁰⁹ Sk.: Eiropas Komisija, *Digital Skills Indicator 2.0 Methodology*, 2022, JRC dokumentu repozitorijs.

darbaspēka loka parasti ir zemāks digitālo prasmju līmenis un mazāk iespēju attīstīt šādas prasmes¹¹⁰.

2.2.7. attēls. Ir novērotas lielas atšķirības starp valstīm pieaugušo digitālo prasmju ziņā

To iedzīvotāju (vecumā no 16 līdz 74 gadiem) īpatsvars, kuriem ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes, līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Ņemot vērā ievērojamās izmaiņas rādītāja definīcijā 2021. gadā, šā rādītāja novērtējumā izņēmuma kārtā ir izmantoti tikai līmeņi.

Avots: Eurostat, tiešsaistes datu kods [[tepsr_sp410](#)].

Saskaņā ar Eiropas Prasmju programmu Eiropas Komisija ir atbalstījusi dalībvalstis vienotas izpratnes panākšanā par prasmēm, kas vajadzīgas zaļās pārkārtošanās nolūkā.

Eiropas Komisija 2022. gada janvārī Eiropas prasmju, kompetenču, kvalifikāciju un profesiju klasifikācijā (ESCO) publicēja prasmju klasifikāciju zaļajai pārkārtošanai¹¹¹. Klasifikācija ietver 381 prasmi, 185 zināšanu jēdzienus un 5 transversālās prasmes, ko uzskata par visbūtiskākajām zaļākam darba tirgum. “Zaļo prasmju” piemēri ir tas, kā veikt energoauditus, mērīt tūrisma darbību ilgtspēju un kā apmācīt personālu par reciklēšanas programmām. Eiropas Komisija 2022. gada sākumā arī iepazīstināja ar Eiropas ilgtspējas kompetenču satvaru (“GreenComp”), kas sniedz pārskatu par transversālākām kompetencēm, kas iedzīvotājiem vajadzīgas, lai dzīvotu un strādātu zaļākā sabiedrībā¹¹². GreenComp ietver četras savstarpēji saistītas kompetenču jomas: “ilgtspējas vērtību iemīošana”, “ilgtspējas sarežģītības apzināšanās”, “ilgtspējīgas nākotnes redzējums” un “rīcība ilgtspējas labā”. Prasmju klasifikācija zaļajai pārkārtošanai kopā ar GreenComp sniedz norādi izglītības un apmācības sistēmām par to, kā pielāgoties zaļajai pārkārtošanai.

Jauniešu situācija darba tirgū pēc Covid-19 krīzes ir uzlabojusies, bet joprojām ir īpaši sarežģīta dažās dalībvalstīs. Jauniešu (15–24 gadi) bezdarba līmenis ES atkal pazeminājās pēc maksimāli augstā 19,1 % līmeņa 2020. gada 3. ceturksnī un tagad ir zemāks nekā pirms krīzes (14,4 % 2022. gada 2. ceturksnī attiecībā pret 15,3 % 2019. gada 4. ceturksnī). Konkrētāk, no maksimālā līmeņa 2020. gada 3. ceturksnī tas pazeminājās par vairāk nekā 11 procentpunktiem Lietuvā un Spānijā un par gandrīz 10 procentpunktiem Luksemburgā, Portugālē, Īrijā un Itālijā, bet turpināja paaugstināties tikai Somijā (+2,1 procentpunkti), Zviedrijā (+4,2 procentpunkti) un Igaunijā (+0,1 procentpunkts). Tomēr jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir gandrīz trīsreiz augstāks nekā pārējiem 25–74 gadus vecajiem iedzīvotājiem, kas 2022. gada 2. ceturksnī bija 5,2 %. Tas joprojām ir īpaši augsts Rumānijā, Igaunijā, Itālijā, Zviedrijā, Spānijā un Grieķijā — visās virs 20 % — sk. 2.2.8. attēlu. Ņemot vērā strukturālās problēmas, ar kurām saskaras jaunieši darba tirgū, ir vajadzīga izlēmīga

¹¹⁰ Sk. Centeno, C., Karpinski, Z. un Urzi Brancati, M. C., *Supporting policies addressing the digital skills gap*, 2022, Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

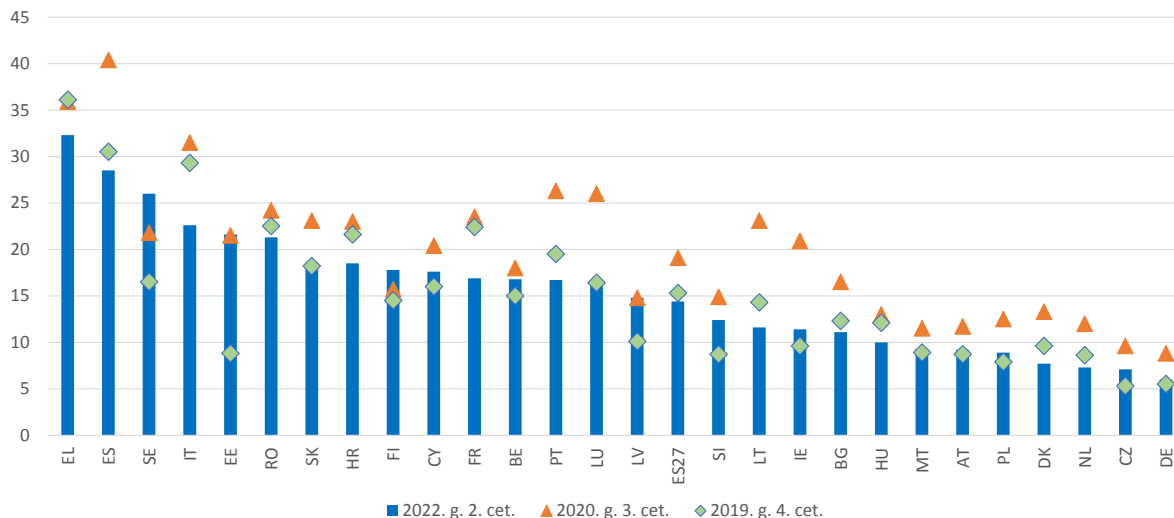
¹¹¹ Sk.: Eiropas Komisija, *Green Skills and Knowledge Concepts: Labelling the ESCO classification*, 2022. gads, tehniskais ziņojums, Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts.

¹¹² Sk.: JRC, *GreenComp: The European sustainability competence framework*, 2022. gads, JRC publikāciju repozitorijs.

politiska rīcība, arī lai novērstu negatīvas ietekmes riskus ilgākā termiņā attiecībā uz jauniešu prasmēm un izredzēm darba tirgū.

2.2.8. attēls. Situācija jauniešu bezdarba jomā uzlabojās pēc Covid krīzes, tomēr jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir īpaši augsts dažās valstīs

Jauniešu bezdarba līmenis (15–24 gadi, % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) 2019. gada 4. ceturksnī (pirms krīzes), 2020. gada 3. ceturksnī (krīzes augstākajā punktā) un 2022. gada 2. ceturksnī (pēc krīzes)

Piezīmes. Sezonāli koriģēti dati. Zema ticamība attiecībā uz Igauniju, Horvātiju, Luksemburgu, Maltu un Slovēniju 2019. gada 4. ceturksnī un 2020. gada 3. ceturksnī un attiecībā uz Luksemburgu, Maltu un Slovēniju 2022. gada 2. ceturksnī. Definīcija atšķiras attiecībā uz Franciju un Spāniju 2022. gada 2. ceturksnī.

Avots: Eurostat [une_rt_q], darbaspēka apsekojums.

Pēc negatīvas tendences piecu gadu garumā attiecībā uz to 15–29 gadus veco jauniešu īpatsvaru, kuri nestrādā, nemācās un neapgūst arodu (NEET), pēc Covid-19 krīzes vēl joprojām pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm. Pēc lejupejošas tendences no 16,1 % 2013. gadā līdz 12,6 % 2019. gadā NEET rādītājs 2020. gadā ES27 palielinājās par vairāk nekā 1 procentpunktu¹¹³. 2021. gadā, gadu pēc Covid-19 krīzes augstākā punkta, NEET rādītājs visā ES bija 13,1 %, pastāvot ievērojamam neviendabīgumam starp dalībvalstīm. Itālijā (23,1 %), Rumānijā (20,3 %), Bulgārijā (17,6 %) un Grieķijā (17,3 %) reģistrēti visaugstākais NEET rādītājs 2021. gadā, un, pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu, visas šīs valstis ir atzīmētas kā tādas, kurās situācija ir “kritiska”, savukārt 11 dalībvalstīm ar Nīderlandi priekšgalā (5,5 %) šis rādītājs ir zem 10 % — sk. 2.2.9. attēlu. Lielākajā daļā dalībvalstu reģistrētas NEET rādītāja reģionālas atšķirības, kas dažos gadījumos ir ievērojamas (sk. 3. pielikumu). Bez darba esošo NEET rādītājs 2021. gadā, t. i., jaunieši, kuri nestrādā, bet aktīvi meklē darbu un ir pieejami darbam, bija 5,0 %, kas ir praktiski tāds pats kā pirms krīzes 2019. gadā, proti, 4,9 %¹¹⁴. Lielākā daļa NEET ir ārpus darbaspēka loka un tādējādi ir ekonomiski neaktīvi; šo apakšgrupu Covid-19 krīze skāra īpaši smagi, īpatsvaram palielinoties no 7,8 % 2019. gadā līdz 8,7 % 2020. gadā. 2021. gadā ekonomiski neaktīvo NEET rādītājs bija īpaši augsts Itālijā (15,4 %), Rumānijā (15 %), Bulgārijā (13,7 %) un Polijā (10,2 %). Turpretī tas bija samērā zems Zviedrijā (3,1 %) un Nīderlandē (3,8 %) ¹¹⁵.

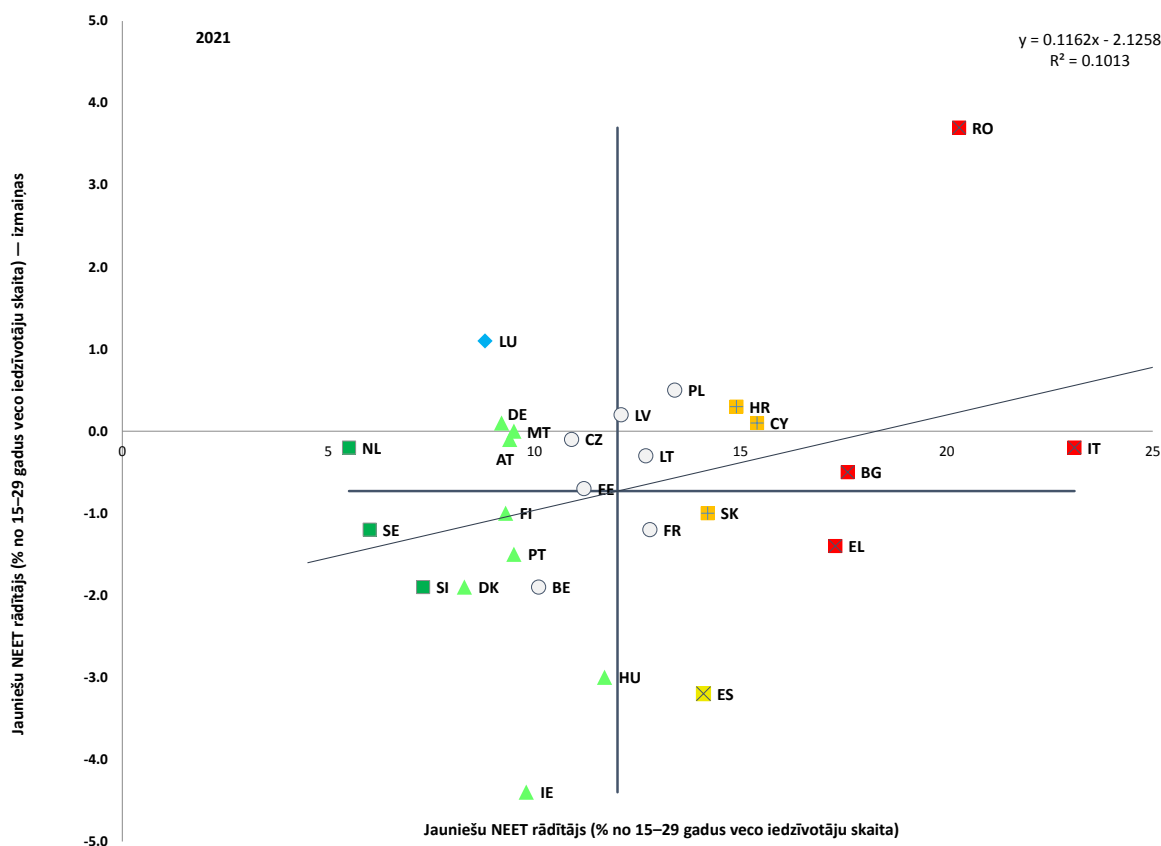
¹¹³ Eurostat [edat_lfse35], darbaspēka apsekojums. Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā pastāv laikrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku.

¹¹⁴ Eurostat [edat_lfse_20], darbaspēka apsekojums.

¹¹⁵ Sk.: Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2022. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

2.2.9. attēls. Ir vērojamas būtiskas *NEET* rādītāju atšķirības starp dalībvalstīm pēc Covid-19 krīzes augstākā punkta

NEET rādītājs (vecuma grupa no 15 līdz 29 gadiem), līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2021. gadā attiecībā uz visām dalībvalstīm, jo [stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku](#). Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju 2021. gadā. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Avots: Eurostat [[edat_lfse_35](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Kopumā *NEET* rādītājs joprojām ir īpaši augsts sieviešu un personu ar migrantu izcelsmi vidū. To sieviešu īpatsvars, kuras nestrādā, nemācās un neapgūst arodu, ES (14,5 %) 2021. gadā bija par 2,7 procentpunktiem augstāks nekā vīriešiem (11,8 %), galvenokārt tāpēc, ka sievietēm ir vairāk aprūpes pienākumu, — sk. 2.2.10. attēlu¹¹⁶. Dažās dalībvalstīs (Beļģijā, Dānijā, Īrijā, Francijā, Spānijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Portugālē, Somijā, Zviedrijā) šī atšķirība bija mazāka nekā 1 procentpunkts, savukārt citās (Čehijā un Rumānijā) tā bija lielāka nekā 10 procentpunkti. Sieviešu *NEET* vidū ekonomiskā neaktivitāte ir daudz biežāk novērojama nekā bezdarbs (10,2 % attiecībā pret 4,3 %), savukārt vīriešu *NEET* vidū ekonomiskā neaktivitāte ir tikai nedaudz lielāka nekā bezdarbs (6,3 % attiecībā pret 5,5 %)¹¹⁷. Arī *NEET* rādītājs ārpus ES dzimušajiem jauniešiem bija ievērojami augstāks nekā vietēji dzimušajiem 2021. gadā (24,7 % attiecībā pret 12,3 %)¹¹⁸. Turklāt situācija bija kopumā sliktāka attiecībā uz sievietēm, kuras dzimušas ārpus ES; šis rādītājs bija 31,6 %, kas ir vairāk nekā par 17 procentpunktiem augstāks nekā vietēji dzimušajām sievietēm (13,3 %).

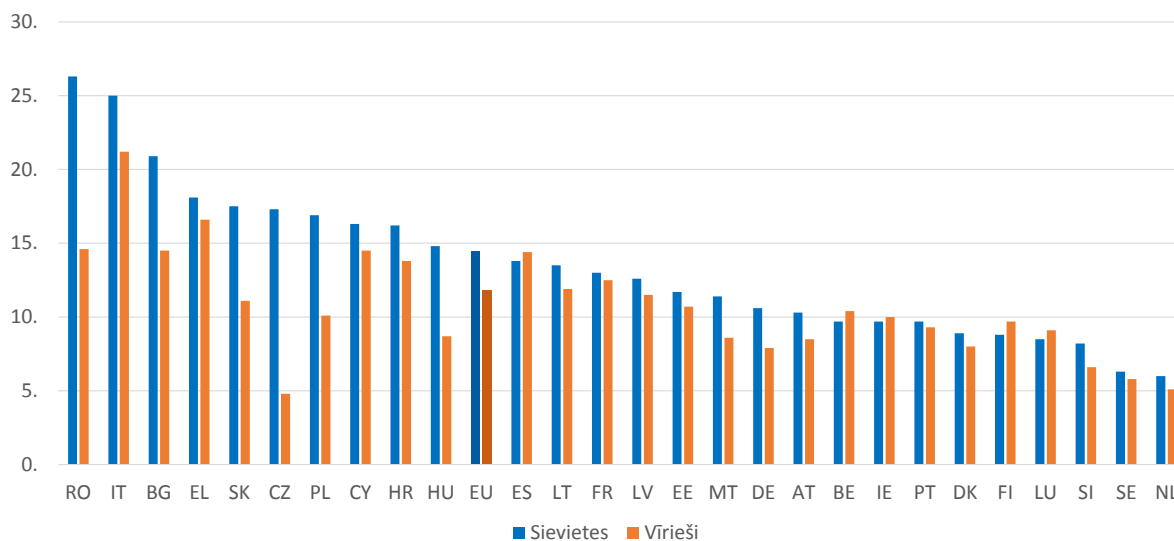
¹¹⁶ Eurofound, *Impact of COVID-19 on young people in the EU*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

¹¹⁷ Eurostat [[edat_lfse_14](#)], ES darbaspēka apsekojums.

¹¹⁸ Eurostat [[edat_lfse_28](#)], ES darbaspēka apsekojums.

2.2.10. attēls. Gandrīz visās dalībvalstīs NEET rādītājs ir augstāks sievietes vidū

Sieviešu un vīriešu NEET rādītājs (15–29 gadi, %, 2021. gads)

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.

Avots: Eurostat [[edat_lfse_20](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Gados vecāku darba ņēmēju nodarbinātības līmenis 2021. gadā turpināja paaugstināties visās dalībvalstīs. Atbilstoši ilgtermiņa tendencei, kas atspoguļo demogrāfiskās pārmaiņas un pensijas vecuma palielināšanu daudzās dalībvalstīs, personu vecumā no 55 līdz 64 gadiem nodarbinātības līmenis 2021. gadā turpināja paaugstināties, sasniedzot 60,5 % (par 1,3 procentpunktiem vairāk nekā 2020. gadā un par 15,4 procentpunktiem vairāk nekā pirms desmit gadiem). Pandēmija kopumā nav ietekmējusi šo pieauguma tendenci. Tomēr joprojām ir atšķirības starp dalībvalstīm; dažās no tām reģistrēts gados vecāku darba ņēmēju nodarbinātības līmenis virs 70 % (Zviedrijā, Dānijā, Vācijā, Nīderlandē un Igaunijā), savukārt citās tas joprojām ir zem 50 % (Horvātijā, Grieķijā, Luksemburgā un Rumānijā). Ievērojama atšķirība (par vairāk nekā 30 procentpunktiem) starp darba ņēmēju vecumā no 55 līdz 64 gadiem nodarbinātības līmeni un darba ņēmēju vecumā no 25 līdz 54 gadiem nodarbinātības līmeni ir vērojama tādās valstīs kā Luksemburga, Slovēnija, Malta, Rumānija, Horvātijā un Polijā, salīdzinājumā ar ES vidējo atšķirību, kas ir 19,9 %.

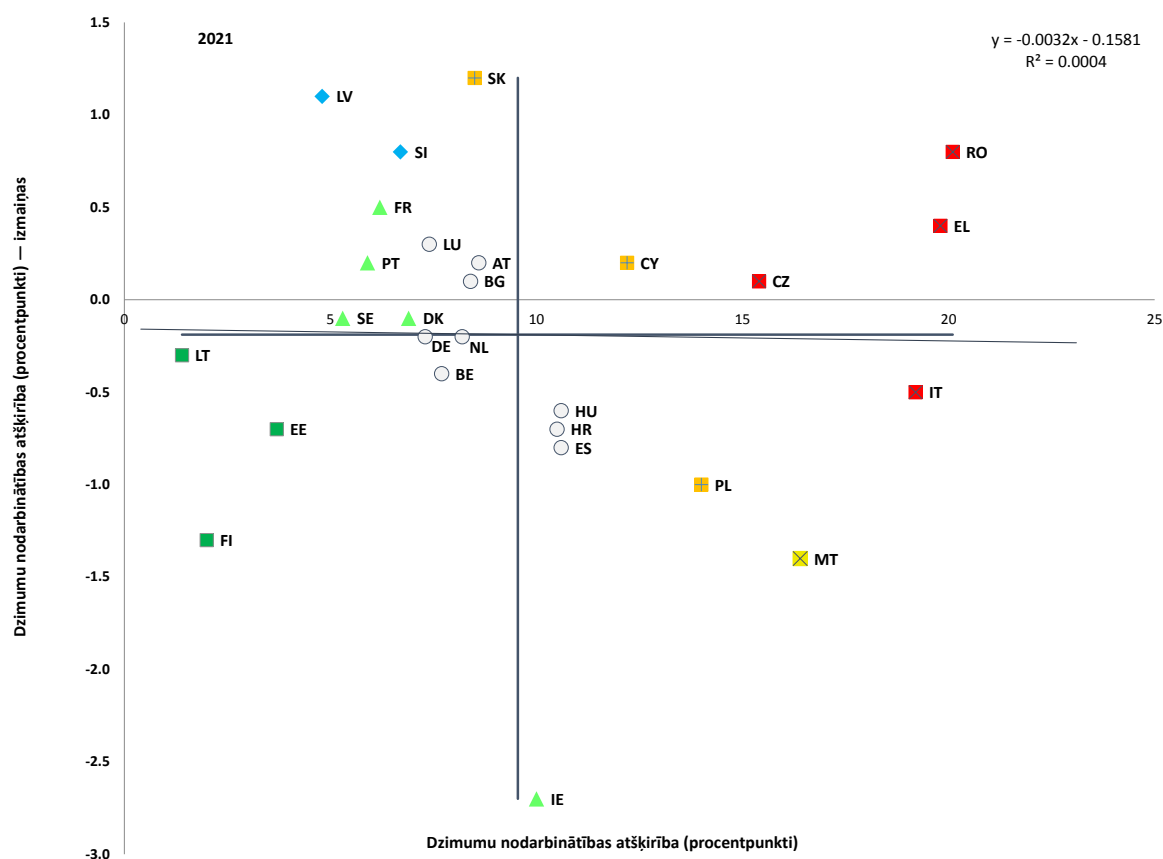
Dzimumu nodarbinātības atšķirība saglabājās nemainīga un ievērojama visas Covid-19 krīzes laikā, tikai nedaudz samazinoties pēdējā gada laikā. Šā rādītāja vērtība saglabājās praktiski nemainīga augstā līmenī Covid-19 krīzes laikā (11,2 procentpunkti 2019. gadā un 11,1 procentpunkts 2020. gadā). Darba tirgus atkopšanās 2021. gadā notika vienlaikus ar dzimumu nodarbinātības atšķirības samazināšanos par 0,3 procentpunktiem līdz 10,8 procentpunktiem. Tas atspoguļo nedaudz atšķirīgu sieviešu un vīriešu nodarbinātības dinamiku pandēmijas laikā — lai gan abās grupās 2020. gadā nodarbinātības līmenis pazeminājās par aptuveni 1 procentpunktu, nodarbinātības atveseļošanās 2021. gadā bija izteiktāka sievietēm (1,6 procentpunkti) nekā vīriešiem (1,3 procentpunkti). Tādējādi 2021. gadā vīriešu nodarbinātības līmenis bija 78,5 % salīdzinājumā ar sieviešu nodarbinātības līmeni 67,7 %, abos gadījumos pārsniedzot pirmspandēmijas nodarbinātības līmeni. Pēc samazināšanās 2020. gadā dzimumu nodarbinātības atšķirība starp gados vecākiem darba ņēmējiem saglabājās stabila 12,7 procentpunktu līmenī, kas pārsniedz atbilstošo rādītāju 20–64 gadu vecuma grupai (10,8 procentpunkti).

Pastāv ievērojamas dzimumu nodarbinātības atšķirības starp dalībvalstīm, un nav vērojamas skaidras konverģences pazīmes. Vismazākā dzimumu nodarbinātības atšķirība 2021. gadā reģistrēta Lietuvā (1,4 procentpunkti), Somijā (2 procentpunkti), Igaunijā

(3,7 procentpunkti), kas visas ir valstis “ar labāko sniegumu” saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata metodiku — sk. 2.2.11. attēlu. Turpretī situācija atzīmēta kā “kritiska” Rumānijā (20,1 procentpunkts), Grieķijā (19,8 procentpunkti), Itālijā (19,2 procentpunkti) un Čehijā (15,4 procentpunkti). Nav redzamas skaidras konverģences starp dalībvalstīm. Abās dalībvalstīs, kurās dzimumu nodarbinātības atšķirība jau bija vislielākā, tā palielinājās vēl vairāk (Rumānijā par 0,8 procentpunktiem un Grieķijā par 0,4 procentpunktiem), savukārt abās valstīs ar otro lielāko atšķirību (Itālijā un Maltā) bija vērojams samazinājums (attiecīgi par 0,5 procentpunktiem un 1 procentpunktu). Sieviešu nodarbinātības līmeņa ziņā Zviedrijā joprojām ir vislabākie rādītāji visā ES ar 78 %, kam cieši seko Igaunija, Nīderlande un Lietuva — visās virs 76 %. Turpretī Itālijā un Grieķijā bija viszemākie rādītāji — abās zem 54 %, kam sekoja Rumānija ar 56,9 %.

2.2.11. attēls. Neraugoties uz nelielu dzimumu nodarbinātības atšķirības samazinājumu, atšķirības starp dalībvalstīm joprojām ir lielas

Dzimumu nodarbinātības atšķirība (iedzīvotāji vecumā no 20 līdz 64 gadiem), līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.
Avots: Eurostat, [tesem060], ES darbaspēka apsekojums.

Dzimumu nodarbinātības atšķirība ir lielāka, ja ņem vērā faktisko nostrādāto stundu skaitu, kas ietverts pilnslodzes ekvivalenta (FTE) nodarbinātībā, lielā mērā atspoguļojot nepilna laika darba lielāku īpatsvaru sieviešu vidū (28,3 % nodarbināto sieviešu strādāja nepilna laika darbu salīdzinājumā ar 7,6 % vīriešu 2021. gadā)¹¹⁹. 2021. gadā FTE dzimumu

¹¹⁹ Ar FTE nodarbinātības līmeni salīdzina atšķirības starp grupām vidējā nostrādāto stundu skaita ziņā. FTE nodarbinātības līmeni aprēķina, kopējo nostrādāto stundu skaitu ekonomikā (pirmais darbs, otrais darbs utt.) dalot ar vidējo stundu skaitu atbilstoši pilnslodzes grafikam (aptuveni 40) un ar cilvēku skaitu vecumā no 20 līdz 64 gadiem. Avots: kopīgā novērtējuma sistēma (JAF), aprēķins, pamatojoties uz Eurostat datiem.

nodarbinātības atšķirība personām vecumā no 20 līdz 64 gadiem bija 16,3 procentpunkti, kas ir nedaudz mazāk salīdzinājumā ar 2020. gadu (par 0,7 procentpunktiem). Šis samazinājums bija nedaudz lielāks nekā nodarbināto personu skaitam, atspoguļojot palielinājumu sieviešu pilnslodzes nodarbinātībā. 2021. gadā *FTE* atšķirība bija vismazākā Lietuvā, Somijā un Latvijā un vislielākā Itālijā (23,5 procentpunkti), Grieķijā (21,2 procentpunkti) un Nīderlandē (20,1 procentpunkts).

Dzimumu nodarbinātības atšķirība ES ietver sevī arī lielāku ietekmi, ko rada vecāku pienākumi un citi aprūpes pienākumi uz sieviešu nodarbinātību, norādot uz to, cik svarīga nozīme ir cenas ziņā pieejamu kvalitatīvu aprūpes pakalpojumu pieejamībai un pienācīgai darba un privātās dzīves līdzsvara politikai, arī ņemot vērā demogrāfisko dzimstības samazināšanās problēmu. 2021. gadā to personu nodarbinātības līmenis, kurām ir vismaz viens bērns vecumā līdz sešiem gadiem, 25–49 gadus vecu vīriešu vidū bija augstāks nekā vīriešiem bez maziem bērniem (par 9,7 procentpunktiem vidēji ES) visās dalībvalstīs, bet bija zemāks sievietēm (par 10,6 procentpunktiem ES līmenī) visās dalībvalstīs, izņemot trīs (Zviedriju, Portugāli un Slovēniju) — sk. 2.2.12. attēlu¹²⁰. Negatīvā atšķirība attiecībā uz sievietēm bija īpaši liela (virs 45 procentpunktiem) Čehijā. Atšķirīgā ietekme uz sievietēm un vīriešiem ir arī saistīta ar nevienādu neapmaksāta darba sadalījumu. 2021. gadā sievietes atvēlēja ievērojami vairāk laika nedēļā neapmaksātam darbam (31 stunda) salīdzinājumā ar vīriešiem (18 stundas), un lielu daļu šīs atšķirības veidoja laiks, kas atvēlēts aprūpes darbībām, galvenokārt bērnu aprūpei¹²¹. 2021. gadā aptuveni 1,4 miljoni sieviešu vecumā no 20 līdz 64 gadiem ES (kopumā tie ir 20 %) nemeklēja darbu aprūpes pienākumu dēļ, bet vēlējās strādāt, salīdzinājumā ar tikai aptuveni 130 000 vīriešu (3 % no kopskaita). Aptuveni katra ceturta sieviete, kura strādā nepilna laika darbu, bija šādā situācijā aprūpes pienākumu dēļ salīdzinājumā vīriešiem, kuriem šī attiecība bija viens no divdesmit¹²². Ietekme uz nodarbinātību ir arī cieši saistīta ar iegūtā izglītības līmeņa atšķirībām. 2021. gadā nodarbinātības līmenis mazprasmīgām sievietēm ar vismaz vienu bērnu vecumā līdz sešiem gadiem bija 36 % salīdzinājumā ar 63,9 % sievietēm ar vidējo izglītību un 81,5 % sievietēm ar terciāro izglītību. Rūpes par cilvēkiem, kuriem ir ilgtermiņa aprūpes vajadzības, ir vēl viens faktors, kas attur daudzas sievietes no iesaistīšanās darba tirgū. Vidēji aptuveni 52 miljoni eiropiešu (14,4 % iedzīvotāju vecumā no 18 līdz 74 gadiem) sniedz neformālu ilgtermiņa aprūpi ģimenes locekļiem vai draugiem katru nedēļu, un 60 % no viņiem ir sievietes. Ja izmanto pilnslodzes ekvivalentus, neformālie aprūpētāji veido gandrīz 80 % no aprūpes sniedzējiem ES līmenī¹²³.

¹²⁰ Eurostat [[lfst_hheredch](#)]. Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā pastāv laikkrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka [stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku](#).

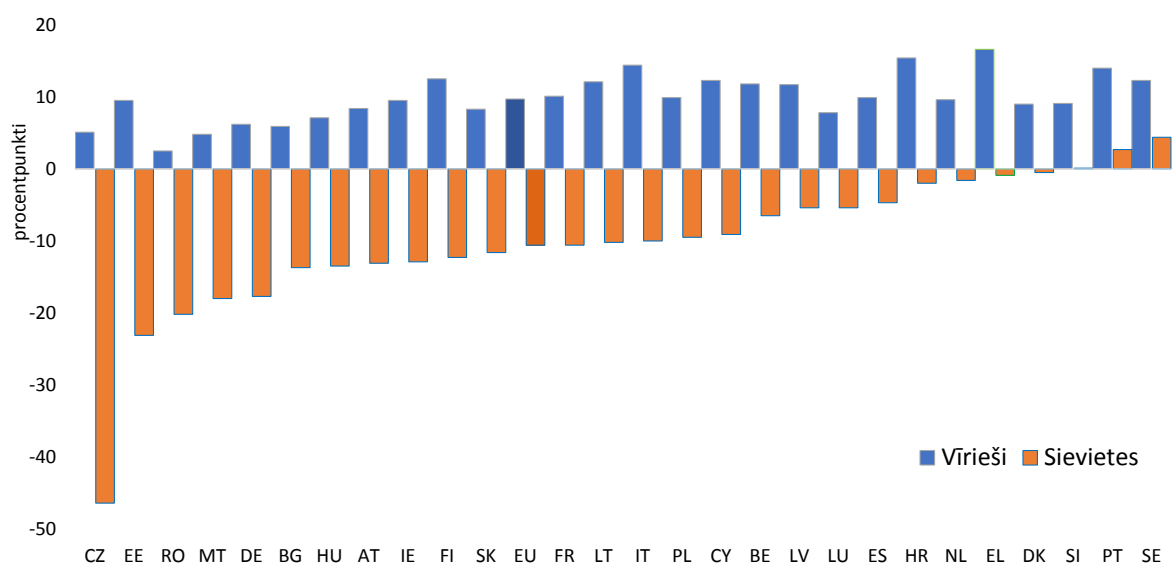
¹²¹ Eurofound, *COVID-19 pandemic and the gender divide at work and home*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

¹²² Eiropas Komisija *EMPL* ĢD aprēķini, pamatojoties uz [[lfsa_epgar](#)] un [[lfsa_epgaed](#)].

¹²³ Van der Ende, M. et al.(2021), [Error! Hyperlink reference not valid.](#)

2.2.12. attēls. Vecāku pienākumu ietekme uz nodarbinātību atšķiras starp vīriešiem un sievietēm

Vecāku (vecumā no 25 līdz 49 gadiem) ar bērniem (0–6 gadi) un pieaugušo bez bērniem nodarbinātības līmeņa atšķirības pēc dzimuma (procentpunkti, 2021. gads)

Avots: Eurostat [[lfst_hheredch](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Piekluvei kvalitatīvai un cenas ziņā pieejamai pirmsskolas izglītībai un aprūpei ir svarīga nozīme, lai veicinātu dalību darba tirgū, jo īpaši sieviešu vidū, kā arī lai mazinātu bērnu sociālekonomiskās izcelsmes negatīvo ietekmi uz viņu izglītības iegūšanu nākotnē. Pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju, bērnu vecumā līdz trīs gadiem dalība formālajā pirmsskolas izglītībā un aprūpē 2021. gadā ES bija 36,6 % (tādējādi pārsniedzot Barselonas mērķrādītāju, kas ir 33 %) ¹²⁴. Tomēr joprojām pastāv atšķirības starp dalībvalstīm, un lielākā daļa dalībvalstu joprojām nav sasniegušas šo mērķrādītāju. Attiecībā uz Čehiju, Rumāniju un Ungāriju sociālo rezultātu pārskata analīzē ir atzīmēta “kritiska” situācija — sk. 2.2.13. attēlu ¹²⁵. Skalas otrā galā ir Dānija, Nīderlande un Luksemburga, kur vairāk nekā 60 % bērnu vecumā līdz trīs gadiem piedalās pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Tomēr Nīderlandē lielākā daļa bērnu piedalās *ECEC* mazāk nekā 30 stundas nedēļā. Dažas dalībvalstis piedāvā virkni atbalsta pasākumu ģimenēm, sākot no garantētām vietām (piemēram, Dānija, Igaunija un Latvija, lai gan ne vienmēr šīs vietas ir bezmaksas) un beidzot ar maksas samazinājumiem un subsīdijām, kas daļēji vai pilnībā sedz izmaksas nodokļu kredītos, kas gan mēdz būt regresīvi. Lai gan ar mērķtiecīgu atbalstu var panākt ievērojamus samazinājumus zema atalgojuma saņēmējiem, atlikušās pirmsskolas izglītības un aprūpes izmaksas tik un tā var būt samērā lielas (viena ceturtdaļa no pilnslodzes darba samaksas), it īpaši tad, ja pirmsskolas izglītības un aprūpes izmantošana nozīmē zaudēt dāsnus mājās sniegtas aprūpes vai bērnu audzināšanas pabalstus, ko piedāvā dažās

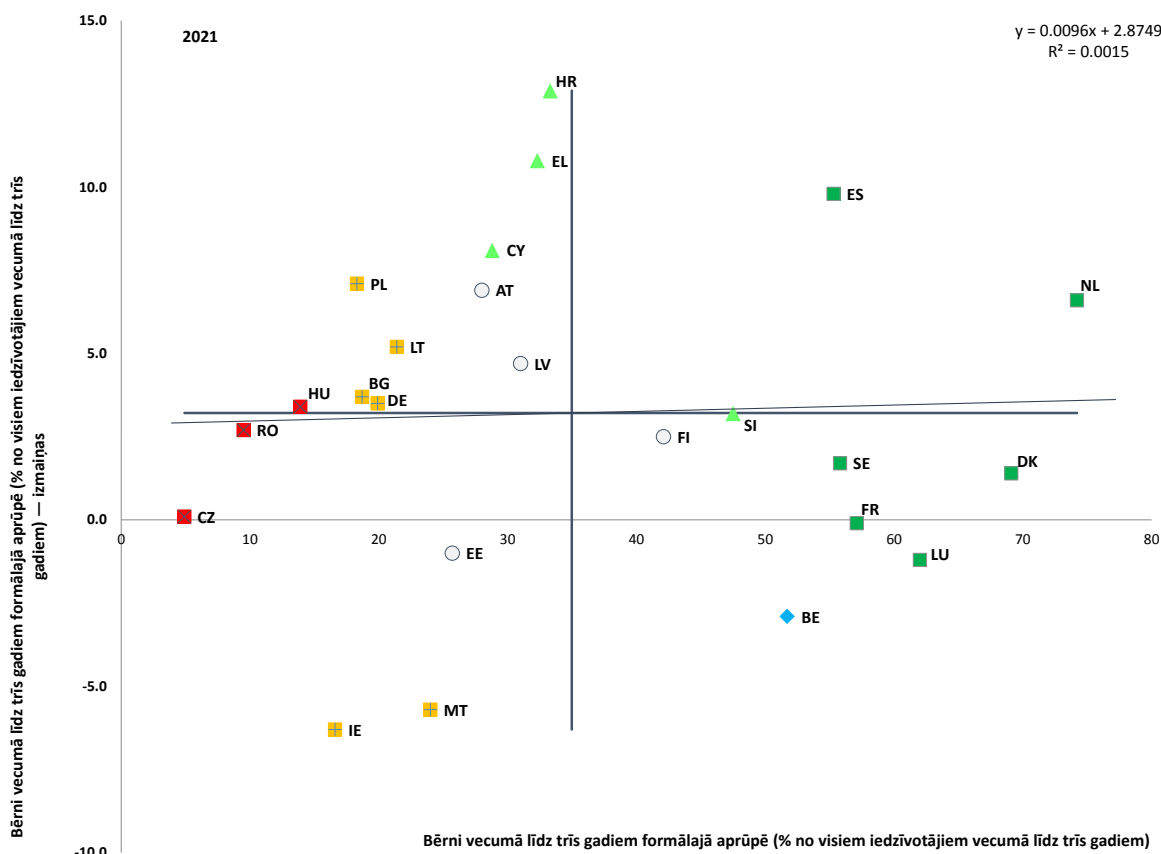
¹²⁴ Eiropas Aprūpes stratēģijā, kas publicēta 2022. gada septembrī, ir izklāstīti jauni mērķrādītāji attiecībā uz pirmsskolas izglītību un aprūpi, tādējādi pārskatot Barselonas mērķrādītājus. Līdz 2030. gadam vismaz 50 % bērnu vecumā līdz trīs gadiem un 96 % bērnu vecumā no trīs gadiem līdz obligātās pamatizglītības sākšanas vecumam vajadzētu būt pirmsskolas izglītībā un aprūpē.

¹²⁵ Pamatojoties uz 2018. gada datiem, arī Slovēnijā ir ļoti zems dalības līmenis (1,4 %) (datu robeždatumā dati par 2019. gadu nebija pieejami).

dalībvalstīs (Somijā, Slovēnijā un Slovākijā)¹²⁶. Papildus kvalitatīviem un pieejamiem bērnu aprūpes pakalpojumiem arī pienācīgai darba un privātās dzīves līdzsvara politikai, piemēram, elastīgam darba režīmam un ar ģimeni saistītiem atvaļinājumiem, ir liela nozīme šķēršļu mazināšanā tādu cilvēku dalībai darba tirgū, kuri uzņemas aprūpes pienākumus.

2.2.13. attēls. Starp dalībvalstīm joprojām pastāv lielas atšķirības attiecībā uz dalību bērnu aprūpes pakalpojumos.

Bērni vecumā līdz trīs gadiem formālajā aprūpē un izmaiņas pa gadiem, līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Itāliju un Poliju ir provizoriski. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu. Nav datu par Slovākiju un Portugāli.

Avots: Eurostat [tepsr_sp210], EU-SILC.

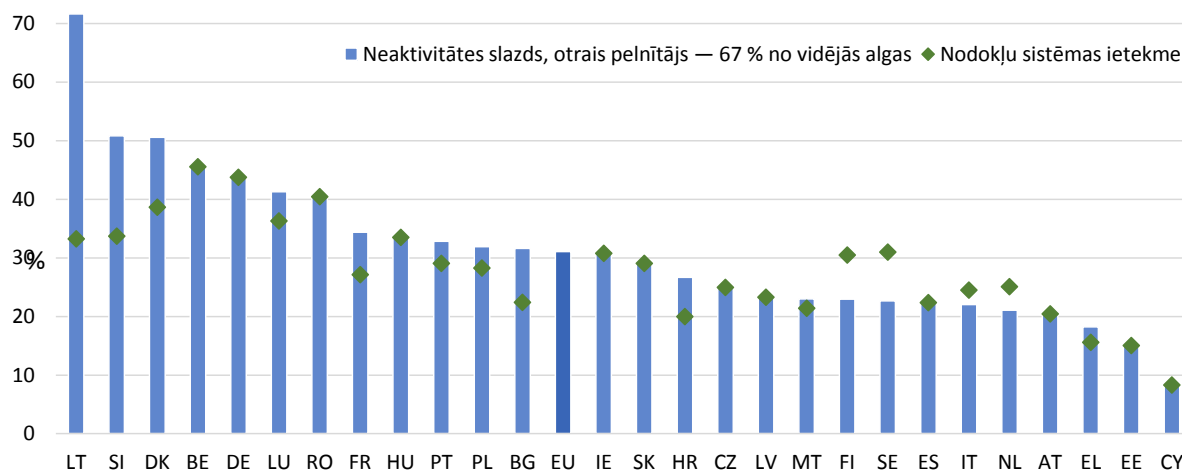
Nodokļu un pabalstu sistēmu darbībai ir būtiska ietekme uz dzimumu līdztiesību dalībā darba tirgū. Lielākā daļa (78 %) otro pelnītāju ES ir sievietes. Kopējas progresīvo nodokļu sistēmas var negatīvi ietekmēt viņu iesaistīšanos nodarbinātībā un nostrādāto stundu skaitu, radot augstu robežnodokļu slogu. Pāra kopējo ienākumu (ieskaitot pārnesamus nodokļu kredītus) vienotās aplikšanas ar nodokļiem pakāpe un pabalstu sistēmas struktūra (piemēram, no ienākumiem atkarīgu pabalstu atskaitīšana) ietekmē stimulus dalībai darba tirgū un var izraisīt neaktivitātes slazdus otrajiem pelnītājiem. Vienota aplikšana ar nodokļiem var pazemināt pāru kopējo nodokļu slogu, ja peļņa ir nevienādi sadalīta starp partneriem. Tomēr tā var paaugstināt nodokļu robežlikmes nepelnītājiem vai zemāku algu pelnītājiem, jo visi viņu ienākumi faktiski tiek aplikti ar nodokļiem pēc augstākas robežlikmes atbilstīgi viņu vairāk pelnošajam partnerim. Tas var palielināt dzimumu nodarbinātības atšķirību un arī nekoriģētu vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību (nostrādāto vidējo darba stundu

¹²⁶ Sk. ESAO 2020, *Net childcare costs in EU countries: Impact on family incomes and work incentives, 2019.*

atšķirību dēļ). Neaktivitātes slazds otrajiem pelnītājiem ir vislielākais (virs 40 %) Lietuvā, Dānijā, Slovēnijā, Beļģijā, Vācijā, Luksemburgā un Rumānijā — sk. 2.2.14. attēlu¹²⁷. Turpretī tas ir mazāks nekā 20 % Grieķijā un Igaunijā un mazāks nekā 10 % Kiprā. Nodokļu sistēmas ietekme ir visizteiktākā Beļģijā, Vācijā un Rumānijā.

2.2.14. attēls. Nodokļu sistēmas var ievērojami atturēt otru pelnītāju no apmaksāta darba veikšanas

Neaktivitātes slazds otrajiem pelnītājiem, (% , 2021. gads)

Piezīme. Dati attiecas uz otro pelnītāju, kurš pelna 67 % no vidējās algas divu pelnītāju ģimenē ar diviem bērniem; galvenais pelnītājs pelna vidējo algu. “Nodokļu sistēmas ietekme (ieskaitot SSC)” ir tās papildu bruto izpeļņas procentuālā daļa, kas aiziet nodokļos un SSC (citi elementi, kas veicina zema atalgojuma slazdu, ir atskaitīti bezdarbnieka pabalsti, sociālā palīdzība un mājokļa pabalsti).

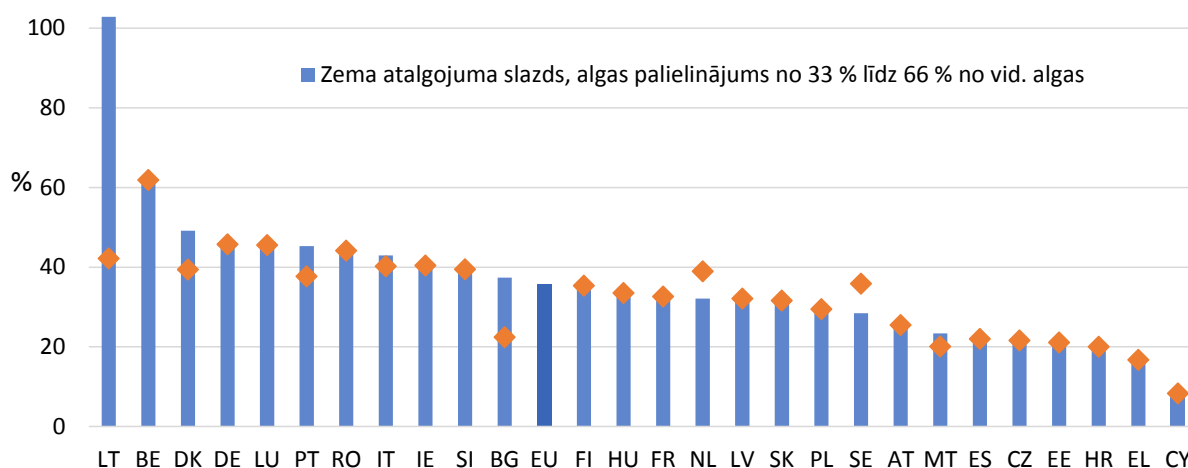
Avots: Eiropas Komisija, ECFIN ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli.

Zema atalgojuma slazdi var arī nesamērīgi ietekmēt sievietes, jo augsta likme, par kādu tiek paaugstināti nodokļi, un pabalsti, ko atskaita, pieaugot ienākumiem, mazina stimulus strādāt vairāk darba stundu un labāk apmaksāta darba pievilcīgumu. Nodokļu sistēmai ir arī būtiska nozīme, kad tiek noteikts zema atalgojuma slazda līmenis, t. i., algas summa, kas tiek atskaitīta nodokļos, ja persona, kura saņem zemu algu (un bieži strādā nepilnu laiku), pāriet uz augstāk apmaksātu darbu. Turpmāk 2.2.15. attēlā ir redzama papildu ienākumu procentuālā daļa, kas tiek atskaitīta nodokļos, kad otrie pelnītāji palielina ienākumus no vienas trešdaļas līdz divām trešdaļām no vidējās algas, palielinot nostrādāto stundu skaitu. Vidēji ES otrie pelnītāji var zaudēt aptuveni vienu trešdaļu no saviem papildu ienākumiem. Ņemot vērā mājokļa pabalstu augsto vērtību abās valstīs, papildu ienākumu zaudējumi var pārsniegt 60 % Beļģijā, un galējos gadījumos Lietuvā tie var pārsniegt pat 100 %. Nodokļu sistēmas ietekme uz šo slazdu ir vislielākā Beļģijā, kā arī Vācijā.

¹²⁷ Tas nozīmē, piemēram, ka gadījumā, ja neaktīva laulātā ar diviem bērniem sāktu strādāt darbu, par kuru maksā 67 % no vidējās algas Lietuvā, vairāk nekā 70 % viņas algas tiktu zaudēti papildu nodokļos un atskaitītajos pabalstos.

2.2.15. attēls. Daudzās dalībvalstīs nodokļu sistēma attur zema atalgojuma saņēmējus strādāt vairāk darba stundu

Zema atalgojuma slazds otrajiem pelnītājiem, (% , 2021. GADS)

Piezīme. Zema atalgojuma slazds, kad otrā pelnītāja alga palielinās no 33 % līdz 66 % un galvenais pelnītājs saņem 100 % no vidējās algas, ar diviem bērniem.

Avots: Eiropas Komisija, *ECFIN* ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli.

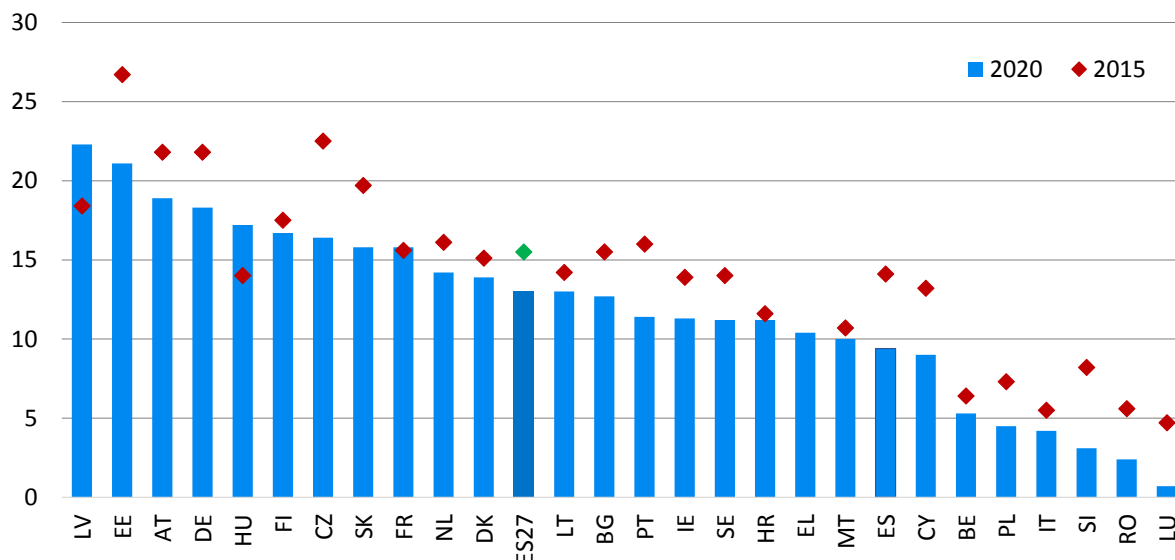
Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība joprojām ir liela, neraugoties uz nelieliem uzlabojumiem. Visā ES nekoriģētā darba samaksas atšķirība gadu no gada nedaudz samazinājās, tai esot 13 % līmenī 2020. gadā (-0,7 procentpunkti kopš 2019. gada un - 2,5 procentpunkti kopš 2015. gada)¹²⁸. Tas ir nedaudz ātrāks samazinājums salīdzinājumā ar vidējo samazinājumu par aptuveni 0,3 procentpunktiem gadā kopš 2010. gada. Tomēr nekoriģētā sieviešu un vīriešu darba samaksas atšķirība joprojām bija virs 20 % Igaunijā un Latvijā; vismazākās vērtības (3 % vai mazāk) reģistrētas Luksemburgā, Rumānijā un Slovēnijā — sk. 2.2.1.6. attēlu. Kopš 2015. gada situācija ir ievērojami uzlabojusies Čehijā, Igaunijā, Slovēnijā, Spānijā un Portugālē (par aptuveni 5 procentpunktiem), savukārt šī atšķirība ir palielinājusies par vairāk nekā 3 procentpunktiem Ungārijā un Latvijā. Šīs atšķirības būtiski ietekmē dzimumu segregācija saimnieciskajās darbībās, kā arī iegūtā izglītības līmeņa atšķirības. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība parasti parādās karjeras sākumposmā, lai gan iegūtā izglītības līmeņa ziņā sievietes pārspēj vīriešus¹²⁹. Būtiska nozīme, visticamāk, ir arī citiem faktoriem, arī tādiem kā sieviešu nepietiekamā pārstāvība augstākās pakāpes amatos, lielākas grūtības saskaņot darbu ar aprūpes pienākumiem (kas izraisa arī karjeras pārtraukumus), diskriminācija un nepārredzamas algu struktūras. Darba samaksas atšķirības mēdz uzkrāties dzīves laikā un veicina sieviešu un vīriešu pensiju atšķirību (2020. gadā ES tā bija 26,9 % personām vecumā no 65 līdz 74 gadiem, ar ievērojamu nevienādīgumu starp dalībvalstīm, piemēram, 2019. gadā Igaunijā tā bija mazāka nekā 1 %, savukārt Luksemburgā — 40,5 %).

¹²⁸ Šis rādītājs ir definēts kā nekoriģēts, jo tas sniedz vispārīgu priekšstatu par dzimumu nevienlīdzību darba samaksas ziņā un ar to mēra jēdzienu, kas ir plašāks nekā jēdziens “vienāda samaksa par vienādu darbu”. *Eurostat* to izmanto, lai uzraudzītu 5. IAM, kas attiecas uz dzimumu līdztiesību, — plašāku informāciju sk. [saistītajā Eurostat tīmekļvietnē](#).

¹²⁹ Sk.: Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2022. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022. 2021. gadā 47 % sieviešu vecumā no 25 līdz 34 gadiem bija terciārā izglītība salīdzinājumā ar 36 % vīriešu tajā pašā vecuma grupā.

2.2.16. attēls. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības nekorrigētā formā joprojām ir lielas, neraugoties uz uzlabojumiem

Atšķirība starp nodarbināto vīriešu un sieviešu vidējo bruto izpeļņu stundā procentos no vīriešu vidējās bruto izpeļņas stundā (% , 2020. un 2015. gads)

Piezīme. Attiecībā uz Īriju un Grieķiju jaunākie dati ir par 2018., nevis 2020. gadu. Dati ir provizoriski par visām dalībvalstīm.

Avots: Eurostat [[earn_gr_gpgr2](#)], izpeļņas struktūras apsekojums.

Pastāv ievērojams potenciāls lielākai personu ar invaliditāti dalībai darba tirgū atbilstīgi Eiropas sociālo tiesību pīlāra 17. principam. Pārskatītais sociālo rezultātu pārskats ietver pamatrādītāju, kas paredz uzraudzīt šo personu integrāciju darba tirgū, lai tādējādi palīdzētu sasniegt augstos nodarbinātības jomas mērķus, kuri noteikti Personu ar invaliditāti tiesību stratēģijā¹³⁰. Nodarbinātības atšķirība starp personām ar invaliditāti un citām personām ES 2021. gadā bija 23 procentpunkti. Sociālo rezultātu pārskats norāda uz plašām dalībvalstu rezultātu atšķirībām — sk. 2.2.17. attēlu. Šī atšķirība bija vislielākā Īrijā un Beļģijā (ar attiecīgi 41,3 procentpunktiem un 38 procentpunktiem), Polijā, Rumānijā un Vācijā (virs 30 procentpunktiem), un vismazākā — Dānijā, Itālijā, Luksemburgā, Spānijā, Portugālē, Latvijā, Igaunijā un Zviedrijā (zem 20 procentpunktiem). Covid-19 pandēmija saasināja iepriekš esošos ierobežojumus attiecībā uz personu ar invaliditāti piekļuvi nodarbinātībai¹³¹. Kopumā četrās valstīs reģistrēta “kritiska” situācija, savukārt septiņas ir ietvertas kategorijā “jānovēro” (Slovēnija, Somija, Grieķija, Lietuva, Francija, Nīderlande un Čehija). ES nav novērota personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība kopš uzraudzības sākšanas 2014. gadā, un tas vēl vairāk izceļ steidzamo vajadzību pēc politikas rīcības šajā jomā. Šajā nolūkā 2022. gada 20. septembrī prezidentvalsts Čehijas konferencē tika publiskota Personu ar invaliditāti nodarbinātības pakete, kas izziņota Personu ar invaliditāti tiesību stratēģijā¹³².

¹³⁰ Komisijas 2021. gada 3. marta paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “*Savienība, kurā valda līdztiesība: Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam*”, COM(2021) 101 final.

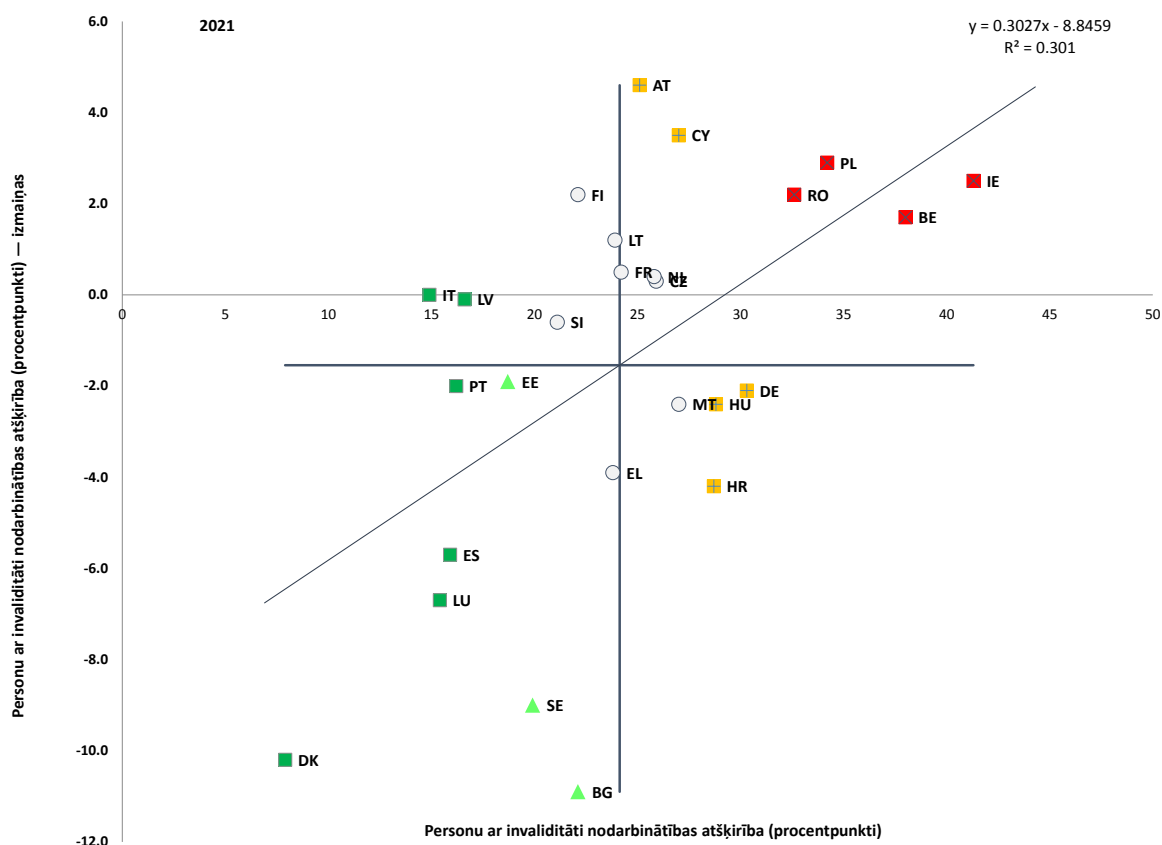
¹³¹ Sk.: Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2021. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

¹³² Sk.: Čehijas Republikas Darba un sociālo lietu ministrija (2022), *prezidentvalsts konference par personu ar invaliditāti integrēšanai darba tirgū*.

Pakete¹³³, kas sastāv no norādījumiem un prakses sešās dažādās jomās, sākot no pieņemšanas darbā un beidzot ar darbvietu saglabāšanu, tiks izstrādāta kopīgi ar attiecīgajām ieinteresētajām personām līdz 2024. gadam.

2.2.17. attēls. Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība joprojām ir liela, un starp dalībvalstīm pastāv izteikta atšķirīga tendence

Personu ar invaliditāti un personu bez invaliditātes (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) nodarbinātības atšķirība, līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Itāliju un Poliju ir provizoriski. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu. Avots: Eurostat [[hltm_dlm200](#)], EU-SILC.

Lai gan situācija uzlabojas, ārpus ES dzimušo iedzīvotāju nodarbinātības līmenis joprojām ir zemāks nekā vietēji dzimušajiem. 2021. gadā 20–64 gadu vecuma grupā vispārējā nodarbinātības līmeņa atšķirība starp ārpus ES dzimušajiem un vietēji dzimušajiem iedzīvotājiem bija 10,8 procentpunkti (attiecīgajam līmenim esot 74,2 % vietēji dzimušajiem un 63,4 % ārpus ES dzimušajiem), ar nelielu uzlabojumu salīdzinājumā ar atšķirību, kas reģistrēta 2020. gadā (-0,8 procentpunkti). Atšķirība bija lielāka (aptuveni 20 procentpunkti vai vairāk) Beļģijā, Nīderlandē un Zviedrijā. Turpretī tā bija negatīva (kas nozīmē, ka ārpus ES dzimušo nodarbinātības līmenis bija augstāks nekā vietēji dzimušajiem) Polijā, Rumānijā, Slovākijā, Čehijā, Maltā un Portugālē.

Ārvalstīs dzimušo cilvēku situācija darba tirgū atšķiras atkarībā no viņu izcelsmes valsts — ES vai ārpus ES — un viņu izglītības līmeņa. Vidēji ES 2021. gadā vietēji dzimušo vecumā no 25 līdz 74 gadiem nodarbinātības līmenis bija 79,7 % apakšgrupai ar augstu izglītības līmeni un tikai 39,8 % personām ar zemu izglītības līmeni. ES dzimušajiem

¹³³ Sk. Eiropas Komisija, *Personu ar invaliditāti nodarbinātības pasākumu kopums, ar kuru plānots uzlabot personu ar invaliditāti iespējas darba tirgū, 2022. gads*

cilvēkiem ar augstu izglītības līmeni, kuri dzīvoja ārvalstīs, nodarbinātības līmenis bija 77,6 %, tikai nedaudz (par 2 procentpunktiem) atpaliekot no vietēji dzimušo nodarbinātības līmeņa. Jāatzīmē, ka ES dzimušo ar zemu izglītības līmeni nodarbinātības līmenis bija 54,7 % — augstāks nekā vietēji dzimušajiem ar līdzīgu izglītības līmeni. Situācija atšķiras attiecībā uz ārpus ES dzimušajiem no valsts, kurā ir zems vai vidējs tautas attīstības indekss (TAI). Viņiem vidējais nodarbinātības līmenis bija 45,7 %, proti, tikai nedaudz augstāks nekā vietēji dzimušajiem ar zemu izglītības līmeni (lai gan cilvēkiem ar augstu izglītības līmeni šis rādītājs ir līdzīgs kā vietēji dzimušajiem ar augstu izglītības līmeni neatkarīgi no viņu izcelsmes valsts TAI). Pamatojoties uz darbaspēka apsekojuma datiem par 2021. gadu, galvenais šķērslis, par ko visbiežāk ziņojuši ārvalstīs dzimušie, pienācīga darba atrašanai viņu mītnes valstī ir nepietiekamas mītnes valsts valodas(-u) zināšanas¹³⁴.

Pīlāra 4. izcēlums. Darbaspēka un prasmju trūkums¹³⁵

Darbaspēka un prasmju trūkums attiecas uz situācijām, kad potenciālai darbvietu radīšanai traucē piemērotu darba ņēmēju trūkums. Darbaspēka trūkums it īpaši rodas tad, ja darba devēju pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz pieejamo piedāvājumu pie dominējošām algām un darba nosacījumiem konkrētā vietā un laikā. Prasmju trūkums rodas, kad darba devēji nespēj aizpildīt amata vietas, jo trūkst piemērotu prasmīgu kandidātu pie attiecīgā brīža darba samaksas. Prasmju trūkums ir viens no darbaspēka trūkumu noteicošajiem faktoriem, lai gan darbaspēka trūkumu var izraisīt vēl citi faktori (piemēram, ekonomikas cikls, iedzīvotāju novecošana un darbaspēka mobilitātes tendences, kas veicina darbaspēka samazināšanos, tehnoloģiskās pārmaiņas, slikti darba nosacījumi konkrētās nozarēs un/vai profesijās)¹³⁶. Gan darbaspēka, gan prasmju trūkums negatīvi ietekmē izaugsmes potenciālu un var saasināt problēmas nodarbināmības un sociālās iekļaušanas ziņā.

Pastāvīgs darbaspēka trūkums ir bieži saistīts ar atbilstošu prasmju nepieejamību tirgū. Šādos gadījumos algu līmeņa paaugstināšana vai labāku darba apstākļu nodrošināšana nepalīdz aizpildīt vakances īstermiņā un vidējā termiņā, jo cilvēki ar vajadzīgajām prasmēm nav tūlītēji pieejami darba tirgū. Prasmju trūkuma problēmas risināšana tieši veicina pīlāra 1. principa (par izglītību, apmācību un mūžizglītību), 3. principa (par vienlīdzīgām iespējām) un 4. principa (par aktīvu atbalstu nodarbinātībai) īstenošanu.

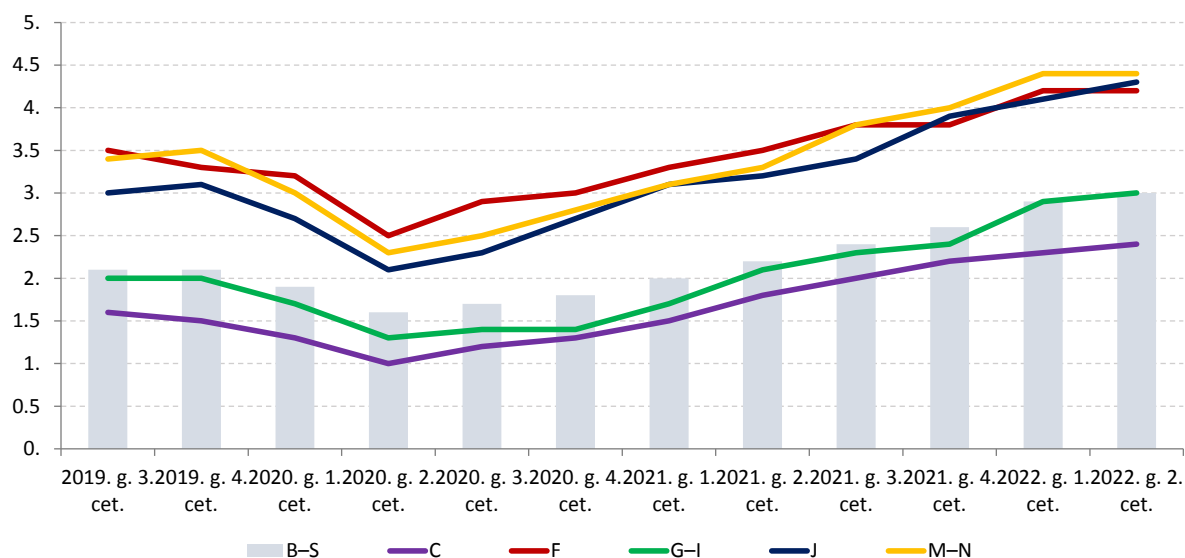
¹³⁴ Sk. Eurostat (2022), *Main obstacles for foreign-born people to enter the labour market* un Eurostat (2022), *Main characteristics of foreign-born people on the labour market*.

¹³⁵ Iztirzājums šajā izcēlumā ir lielā mērā balstīts (ja vien nav norādīts citādi) uz kopsavilkuma ziņojumu, Eiropas Komisija (2022. gads, drīzumā), *Prasmju trūkums un strukturālās izmaiņas darba tirgū Covid-19 laikā un digitālās un zaļās pārkārtošanās kontekstā*, Eiropas Ekspertīzes centrs (ECE), un tajā sniegtās atsaucēs attiecas uz minēto ziņojumu.

¹³⁶ Sīkāku analīzi sk. “Darba tirgus un algu tendences Eiropā 2022. gadā” (drīzumā).

Darbaspēka trūkums ir palielinājies kopš Covid-19 pandēmijas uzliesmojuma

Brīvo darbvietu rādītāji ES sadalījumā pa NACE 2. red. saimnieciskajām darbībām (%), ceturkšņa dati

Piezīme. NACE 2. red. darbības, B-S (Rūpniecība, būvniecība un pakalpojumi (izņemot mājsaimniecību kā darba devēju darbību un ārusteritoriālo organizāciju un institūciju darbību), C (ražošana), F (būvniecība), G-I (vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transports, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi), J (informācija un komunikācija), M-N (profesionālās, tehniskās un zinātniskās darbības).

Avots: Eurostat [teilm310]

Darbaspēka trūkums sasniedza vai pārsniedza pirmspandēmijas līmeni vairākās ES valstīs līdz 2021. gada beigām Augsts brīvo darbvietu rādītājs (attiecībā pret dominējošiem darba tirgus apstākļiem) kā pārlietu liela darbaspēka pieprasījuma aptuvenā vērtība norāda uz darbaspēka trūkumu. Kā redzams attēlā iepriekš, pēc samazinājuma 2020. gada pirmajos ceturkšņos brīvo darbvietu rādītājs sāka atkal paaugstināties un pārsniedza pirmspandēmijas līmeni jau 2021. gada 2. ceturksnī. 2022. gadā brīvo darbvietu rādītājs turpināja paaugstināties, sasniedzot rekordaugstu līmeni gada otrajā ceturksnī. Brīvo darbvietu rādītājs ir īpaši augsts tādās nozarēs kā IKT, būvniecība un profesionālās darbības, un arī viesmīlības un ražošanas nozarē ir reģistrēts ievērojams palielinājums un līmenis, kas augstāks par līmeni krīzes laikā. Lai gan darbaspēka trūkums ir palielinājies, nav pazīmju, kas liecinātu, ka atbilstība starp piedāvājumu un pieprasījumu darba tirgū ES kopumā ir pasliktinājusies. Lai gan no Ukrainas pārvietoto personu ieplūdums apvienojumā ar regulāru migrāciju no citiem pasaules reģioniem vidējā termiņā un ilgtermiņā var palīdzēt mazināt darbaspēka trūkumu (jo īpaši nozarēs, kurās ir zemi šķēršļi prasmju pārnesēi), ir maz ticams, ka tas pilnībā atrisinās šo problēmu.

Analīze par algu prēmijām attiecībā pret to paredzamo līmeni norāda uz nozarēm, kurās prasmju trūkums ir identificēts kā dominējošs. ECE pētījums, kas balstīts uz 2020. gada EU-SILC datiem, identificē prasmju trūkumu, kur faktiskā algas prēmija (t. i., algu daļa, kas paliek neizskaidrota pēc tam, kad ir ņemts vērā darba ņēmēju raksturojums) pārsniedz prognozēto vērtību attiecībā uz konkrētu prasmju līmeni un nozari. Saskaņā ar analīzi vislielākais prasmju trūkums konstatēts attiecībā uz augsta līmeņa prasmēm ražošanas un transporta nozarē un vidēja līmeņa vispārējām prasmēm finanšu, veselības un valsts pārvaldes nozarē. Savukārt prasmju trūkums ir mazāks attiecībā uz augstprasmīgiem darba ņēmējiem būvniecībā un lauksaimniecībā un vidēja līmeņa īpašām prasmēm ražošanas, būvniecības, transporta un finanšu nozarē.

Zaļā un digitālā pārkārtošanās ir ievērojami ietekmējusi vajadzību pēc prasmēm darba tirgū, savukārt izglītības un apmācības sistēmu darbības uzlabošanai ir svarīga nozīme,

lai attiecīgi atbalstītu pienācīgu prasmju piedāvājumu. Ātrās pārmaiņas digitalizācijas dēļ, dekarbonizācija un jaunu tehnoloģiju ieviešana ir palielinājusi pieprasījumu pēc kvalificētiem darba ņēmējiem, kuriem ir noteiktas prasmes. Prasmju trūkums, arī digitālo prasmju ziņā, ir arī saistīts ar izglītības un apmācības sistēmu kvalitāti un efektivitāti. Lai risinātu ar prasmju trūkumu saistītās problēmas, ir īpaši svarīgi palielināt profesionālās izglītības un apmācības, kā arī zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātikas (*STEM*) jomu pievilcīgumu terciārajā izglītībā. Tomēr visā ES 65,5 % skolēnu ir par pamata līmeni augstākas digitālās prasmes attiecībā pret tikai 37,4 % nodarbināto, un tas liecina, ka nākotnes darbaspēks var būt vairāk piemērots, lai apmierinātu pieprasījumu pēc digitālajām prasmēm. Darbaspēka un prasmju piedāvājumu ietekmē arī vispārīgāki faktori, piemēram, sabiedrības novecošana, darba apstākļi, darba samaksa un darba aizsardzība.

Saskaņā ar *SAFE* apsekojumu **jo īpaši MVU gadījumā prasmju pieejamība ir kļuvusi par nozīmīgu problēmu visā ES, un darbaspēka trūkums tiek norādīts kā viena no vissteidzamāk risināmajām problēmām.** No visiem eurozonas uzņēmumiem 67 % atzina, ka darbaspēka pieejamība ir īpaši aktuāla problēma 2022. gadā. MVU ir grūtības konkurēt ar lieliem uzņēmumiem par talantu pieejamību, jo to resursi ir vairāk ierobežoti nekā lieliem uzņēmumiem. Kā vienu no darbībām ES izmanto Prasmju pilnveides paktu, lai sekmētu ES darbaspēka (arī MVU strādājošā) prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, īstenojot konkrētas darbības pamata ekosistēmu liela mēroga prasmju partnerībās. Katra partnerība apņemas īstenot konkrētus mērķus darbaspēka prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas ziņā atbilstoši prasmju vajadzībām attiecīgajās ekosistēmās.

Prasmju pilnveides pakts ir viena no pamatdarbībām atbilstīgi Eiropas Prasmju programmai. Eiropas Komisija to pieņēma 2020. gada 1. jūlijā ar mērķi piesaistīt un stimulēt publiskā un privātā sektora ieinteresētās personas dalībvalstīs, lai tās veiktu konkrētas darbības darbaspējas vecuma iedzīvotāju prasmju pilnveidei un pārkvalifikācijai. Vēlams, lai tas notiktu, apvienojot centienus partnerībā, ņemot vērā darba tirgus vajadzības, atbalstot vietējas un reģionālas izaugsmes stratēģijas, kā arī zaļo un digitālo pārkārtošanos. Līdz šim paktam pievienojušās vairāk nekā 700 struktūru, ar 12 liela mēroga prasmju partnerībām darba ņēmēju apmācībai Industriālās stratēģijas 11 ekosistēmās (no 14). Minētās struktūras un partnerības nākamajos gados nodrošinās prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju aptuveni 6 miljoniem strādājošo.

Daudzas dalībvalstis prasmju trūkuma problēmu risina, ieviešot un izvēršot valsts izglītības, apmācības un nodarbinātības stratēģijas (kas dažos gadījumos izstrādātas pēdējo desmit gadu laikā). Īpaša uzmanība tiek pievērsta prasmju vajadzību kartēšanai un prognozēšanai. Piemēram, **Beļģijā** un **Igaunijā** prasmju trūkums tiek identificēts procesā, kurā iesaistās publiskās iestādes, valsts nodarbinātības dienesti, darba devēji, sociālie partneri un izglītības eksperti. Valsts nodarbinātības dienesti konkrētos kanālos izmanto prasmju apzināšanu, jo īpaši apmācības programmu izstrādē (piemēram, **Kiprā** un **Luksemburgā**). Vairākas dalībvalstis (piemēram, **Austrija, Bulgārija, Kipra, Čehija, Vācija, Igaunija, Spānija, Somija, Francija, Īrija, Itālija, Lietuva, Latvija, Portugāle, Zviedrija, Slovākija** un **Slovēnija**) ir ieviesušas valsts politiku, kas īpaši paredzēta digitālo prasmju stiprināšanai, dažos gadījumos arī ar ANM un citu ES fondu atbalstu.

Arī darba devēji rīkojas, lai risinātu darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu, izmantojot prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas un citas stratēģijas. Visbiežāk izmantotā pieeja ir apmācība darbavietā un ārpus darbavietas (parasti lielos uzņēmumos) un valsts finansētas apmācības shēmas. Ir ziņas, ka daudzās dalībvalstīs (piemēram, **Austrijā, Beļģijā, Vācijā, Igaunijā, Grieķijā, Spānijā, Somijā, Ungārijā, Īrijā, Lietuvā, Nīderlandē, Polijā, Rumānijā, Zviedrijā** un **Slovākijā**) darba devēji sadarbojas ar izglītības un apmācības iestādēm, atzīstot un sertificējot prasmes un sniedzot ieguldījumu izglītības

programmu kvalitātes nodrošināšanā atbilstīgi darba tirgus vajadzībām. Vairākās dalībvalstīs (**Austrijā, Spānijā, Somijā, Horvātijā, Īrijā, Lietuvā, Latvijā, Luksemburgā, Maltā, Portugālē, Slovākijā un Slovēnijā**) uzņēmumi sadarbojas ar valsts nodarbinātības dienestiem darbaspēka un prasmju trūkumu kartēšanā, kā arī prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas programmu izstrādē un īstenošanā. Daudzās dalībvalstīs ir īpašas sadarbības programmas ar sociālajiem partneriem.

2.2.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Dalībvalstis savu politiku pakāpeniski arvien vairāk vērš uz pirmsskolas izglītību un aprūpi, lai likvidētu kapacitātes ierobežojumus konkrētās ģeogrāfiskajās teritorijās, nodrošinot šādas izglītības un aprūpes pieejamību bērniem no nelabvēlīgas vides un uzlabojot tās kvalitāti atbilstīgi ieteikumam par nostiprināto Eiropas Garantiju bērniem (*ECG*) un tam, kas noteikts daudzos no līdz šim iesniegtajiem *ECG* valsts rīcības plāniem. Turpinās tendence samazināt obligātās izglītības vecumu un ieviest juridiskas tiesības. Šos pasākumus bieži papildina ar citiem pasākumiem, lai atceltu vai samazinātu dalības maksu vai atbalstītu nelabvēlīgā situācijā esošas ģimenes nolūkā uzlabot pieejamību cenas ziņā. Ar ievērojamu Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) atbalstu turpinās pirmsskolas izglītības un aprūpes kapacitātes paplašināšana gan kopumā, gan arī attiecībā uz šiem pēdējiem minētajiem pasākumiem. Lai gan šiem ieguldījumiem ir potenciāls novērst esošos kapacitātes trūkumus atsevišķos reģionos, lielais bērnu skaits radīja šai nozarei papildu slodzi, kā rezultātā dažās valstīs tika pielāgotas dažas tehniskās un kvalitātes prasības. Piemēram, atbilstīgi savam ANP **Čehija** plāno palielināt pirmsskolas izglītības un aprūpes kapacitāti par 40 % līdz 2025. gadam un izveidot papildu 5000 vietu ar ESF+, savukārt **Horvātijā** plāno izveidot 22 500 jaunu vietu pirmsskolas izglītībā un aprūpē, lai palielinātu bērnu vecumā no trīs gadiem līdz obligātās izglītības sākšanas vecumam dalību līdz 90 % līdz 2026. gadam, kā paredzēts **Horvātijas** atveseļošanas un noturības plānā (ANP). **Rumānijā** ir plānots līdz 2025. gadam uzbūvēt 110 bērnudārzus līdz 4500 bērnu. **Itālijā** paredzēts izveidot aptuveni 264 000 darbvieta, lai uzbūvētu un nodrošinātu bērnudārzus un pirmsskolas izglītības iestādes un pārkvalificētu to darbiniekus. Šīs investīcijas, ko finansē saskaņā ar ANP, ir paredzētas, lai uzlabotu izglītības nodrošināšanu, sākot jau no agrīna vecuma. Ar budžetu 10 miljoni EUR pirmajam gadam un līdz 16 miljoniem EUR nākamajiem gadiem, aptverot laikposmu no 2022. līdz 2025. gadam, **Kipra** 2022. gada septembrī pieņēma bērnu aprūpes subsīdiju shēmu līdz četrus gadus veciem bērniem. Ar šo shēmu, kuras sākotnējā mērķgrupa ir līdz 15 000 bērnu, ir paredzēts subsidēt pirmsskolas izglītības iestāžu izmaksas ar ESF+ atbalstu. Turklāt saskaņā ar ANP Kipra ir paredzējusi samazināt uzņemšanas vecumu bezmaksas obligātās pirmsskolas izglītības iestādēs līdz četriem gadiem, to papildinot ar dotāciju shēmu, kas segs mācību maksu kopienas vai privātajos bērnudārzos tiem bērniem, kurus nevar uzņemt valsts bērnudārzos. **Bulgārijā**, kā izklāstīts tās ANP, visā valstī pakāpeniski tiek piemērota reforma obligātās pirmsskolas izglītības uzsākšanas vecuma samazināšanai no pieciem līdz četriem gadiem, kuru ir paredzēts īstenot visās pašvaldībās līdz 2023.–2024. gadam. Turklāt, lai uzlabotu dalību pirmsskolas izglītībā un aprūpē, jauns likums, kas pieņemts 2022. gada pavasarī, ļauj vecākiem pieteikt savus bērnus pirmsskolas izglītības iestādēs un bērnudārzos bez maksas. Saskaņā ar Bulgārijas ANP ir paredzēts renovēt 57 bērnudārzus un uzbūvēt 8 jaunus bērnudārzus. **Slovākija** jau 2021 gada septembrī noteica pirmsskolas izglītību par obligātu piecgadniekiem, savukārt juridiskas tiesības uz vietu bērnudārzos vai citās iestādēs, kas nodrošina pirmsskolas izglītību, tiks ieviestas attiecībā uz četrgadniekiem 2024. gadā un trīsgadniekiem 2025. gadā. Reformu papildina investīcijas jaunizveidotās vietās bērniem vecumā no trīs līdz pieciem gadiem. Turklāt saskaņā ar ANP tika uzsākta izmēģinājuma dotāciju shēma, lai uzlabotu piekļuvi pirmsskolas

izglītībai un aprūpei, koncentrējoties uz bērniem no sliktas sociālekonomiskās vides, arī no romu kopienām. Saskaņā ar savu ANP un ar kopējo vērtību, kas pārsniedz 381 miljonu EUR, **Polija** plāno investēt jaunu aprūpes vietu izveidē pirmsskolas izglītības iestādēs un bērnu klubos līdz 47 500 bērnu. Minētās vietas ietver arī vietas, kas ir pielāgotas bērniem ar invaliditāti vai bērniem, kuriem vajadzīga īpaša aprūpe, papildinot vietas, kas izveidotas ar ESF+ finansējumu, kurš segs arī atbilstoši abiem fondiem izveidoto vietu uzturēšanu uz 36 mēnešiem. 2021. gada novembrī **Polija** arī pieņēma pasākumu, lai tieši subsidētu bērnu aprūpes finansējumu. Par otro un katru nākamo bērnu vecumā no 12 līdz 36 mēnešiem vecāki var saņemt subsīdijas līdz ne vairāk kā 12 000 PLN. **Igaunijā** notiekošo reformu mērķis ir definēt mācību rezultātus un apzināt mācību atbalsta vajadzības bērniem vecumā līdz septiņiem gadiem (obligātās izglītības vecums). **Lietuva** 2022. gadā saskaņā ar savu ANP pārskatīja pirmsskolas izglītības un aprūpes programmas un 2021. gadā izmēģinājuma kārtā ieviesa metodiku tās pakalpojumu kvalitātes pašnovērtēšanai un ārējai izvērtēšanai. **Īrijā** tika ieviests pasākumu kopums, kas stājās spēkā no 2022. gada septembra, lai palielinātu darba samaksu un uzlabotu apstākļus šajā nozarē, uzlabotu sniegto pakalpojumu kvalitāti un samazinātu izmaksas vecākiem. **Grieķija** izmantos savus ANM līdzekļus, lai izveidotu vairāk nekā 53 000 jaunu bērnu aprūpes vietu bērniem vecumā no diviem mēnešiem līdz divarpus gadiem, izveidojot vai paplašinot 1000 bērnu aprūpes vienības dažādās pašvaldībās un izveidojot 120 bērnu aprūpes vienības lielos uzņēmumos.

Pārvietotas ģimenes un bērni no Ukrainas vairākās dalībvalstīs ir guvuši labumu no sociālās palīdzības paplašināšanas, aptverot arī viņu ģimenes, tādējādi piešķirot viņiem piekļuvi bērnu aprūpei, piemēram, Beļģijā, Portugālē, Igaunijā, Ungārijā, Lietuvā, Spānijā un Slovākijā. Lielākajā daļā dalībvalstu pārvietotiem bērniem no Ukrainas ir pieejama tāda pati bērnu aprūpe kā attiecīgās valsts pilsoņiem vai migrantiem, kuri valstī uzturas likumīgi, neatkarīgi no viņu statusa, savukārt dažās citās dalībvalstīs vienlīdzīgu piekļuvi piešķir pēc reģistrēšanās pagaidu aizsardzībai. Tomēr bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība, lai garantētu faktiskas vienlīdzīgas piekļuves iespējas visiem bērniem, joprojām ir problēma vairākās dalībvalstīs, it īpaši tajās, kuras uzņem lielu skaitu bērnu no Ukrainas. **Dānijā** tagad ir iespējami izņēmumi no iepriekšējiem noteikumiem Dānijas Dienas aprūpes un pamatskolas izglītības likumā, ļaujot Ukrainas bērniem saglabāt saiti ar savu valodu un kultūru, kamēr viņi integrējas Dānijas sabiedrībā un izglītības sistēmā. **Polijā** izmaiņas pakalpojumu noteikumos ļauj palielināt to bērnu kopējo skaitu, kuri izmanto pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu. Pašvaldības iestādes var arī izveidot vairāk pirmsskolas izglītības un aprūpes centru, lai apmierinātu Ukrainas bērnu vajadzības.

Vairākas dalībvalstis ir ieguldījušas pamatizglītības un vidējās izglītības kvalitātes un iekļaujošuma uzlabošanā atbilstīgi pīlāra 1. principam (par izglītību, apmācību un mūžizglītību). **Bulgārijā** vairāk nekā 11 000 bērnu piedalījās valsts programmā “Kopā katra skolēna aprūpē”, kuras mērķis ir atvieglot pāreju starp bērnudārza izglītību, pamatizglītību un pamatizglītības otro posmu. **Čehija** ir izvirzījusi mērķi palielināt atbalstu skolām strukturāli nelabvēlīgos reģionos, nodrošinot apmācību un palielinot skolotāju kompetences. Šis izmēģinājuma pasākums tiks plašāk izvērsts pēc 2022. gada ar ANM finansējumu un daļēju ESF+ atbalstu. **Rumānijas** ANP ir izvirzīts mērķis ieguldīt atbalsta sniegšanā skolām, kurās ir augsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājs, izmantojot dotāciju shēmu, kuras pamatā ir nesen izstrādātais agrīnās brīdināšanas mehānisms, kā arī noteikta termiņa, ar pierādījumiem pamatoti un izmaksefektīvi mērķrādītāji. **Igaunija** palielināja skolotāju minimālo atalgojumu par 7 %. **Flandrijā (Beļģijā)** saskaņā ar Beļģijas ANP tika ieviesti tā dēvētie “KOALA” testi piecgadīgiem bērniem, lai novērtētu viņu valodu prasmes. Trūkumu gadījumā tiek veikti korektīvi pasākumi, lai novērstu zināšanu trūkumus pirms pamatskolas gaitu uzsākšanas. Franču valodā runājošajā kopienā tiks pakāpeniski ieviests personalizēts atbalsts skolēniem, lai mazinātu nesekmību mācībās un nevienlīdzību.

Vairākas dalībvalstis īsteno centienus nevienlīdzību novēršanai, sniedzot mērķorientētu atbalstu nelabvēlīgā situācijā esošām skolām un skolēniem, taču problēmas joprojām pastāv. Saskaņā ar pīlāra 1. principu (par izglītību, apmācību un mūžizglītību) dalībvalstis ir izvirzījušas mērķi novērst nevienlīdzības, nodrošinot papildu finansējumu nelabvēlīgā situācijā esošām skolām, skolotāju apmācību un palielinot atbalsta personāla pieejamību. Dažos gadījumos tiek īstenotas iekļaujošas izglītības reformas ar tādu metodisko centru atbalstu, kuri var sniegt norādījumus un atbalstu skolu direktoriem un pedagoģiskajam personālam. Izmantojot ANM finansējumu, **Spānija** izveido vismaz 1000 atbalsta pakalpojumu vienību skolu rajonos, pievēršoties neaizsargātiem skolēniem, kuriem tiks sniegti ievirzes pakalpojumi un psihoizglītojošs atbalsts. Arī **Rumānija** atbilstoši savam ANP ir atlasījusi pirmo grupu ar skolām, kurās ir augsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas risks (1391) un kuras saņems dotācijas, lai atbalstītu neaizsargātā situācijā esošos skolēnus. **Austrijā** izmēģinājuma projektā “100 skolas un 1000 iespējas” tiek testēts, kā resursu palielināšana īpaši sarežģītā situācijā esošām pamatskolām un vidusskolām varētu uzlabot izglītības rezultātus. **Grieķijā** ir izveidota sistēma iekļaujošai izglītībai un saistītas īstenošanas pamatnostādnes ar labas prakses piemēriem no citām Eiropas valstīm un tiek īstenots izmēģinājuma projekts, kurā iesaistās 50 eksperimentālas pieejamas skolas, īpaši pievēršoties personu ar invaliditāti iekļaušanai. Projekts tiks paplašināts valsts līmenī ar ES finansējuma atbalstu. Papildu atbalsts valodu apguvei ir arī viens no pamatpasākumiem, kuru mērķis ir integrēt skolēnus ar migrantu izcelsmi, piemēram, **Beļģijā, Austrijā, Nīderlandē un Zviedrijā.** Dažādās valstīs pastāv prakse izveidot atsevišķas pārejas klases migrantiem, kuri nesen ieradušies, taču šī prakse būtu jāpieņem piesardzīgi, lai izvairītos no segregācijas riska. Lai kompensētu nelabvēlīgā situācijā esošo bērnu mācībās iekavēto pandēmijas dēļ, vairākas valstis ir uzsākušas mērķorientētas programmas. Tās bieži tiek papildinātas ar psihosociālu atbalstu, lai mazinātu skolu slēgšanas negatīvo ietekmi uz skolēnu garīgo veselību. Kā daļu no sava ANP **Čehija** īsteno plaša mēroga valsts mentoringa programmu, nodrošinot finansējumu 400 neizdevīgā situācijā esošām skolām atbalsta pasākumu sniegšanai (piemēram, atbalsta speciālisti, apmācība skolotājiem darbā ar neviendabīgām grupām). Dažas valstis ir pieņēmušas pasākumus, lai likvidētu strukturālos šķēršļus iekļautībai. **Latvijā un Lietuvā** notiekošās skolu tīklu reorganizācijas (kas paredzēta ANP) mērķis ir arī uzlabot izglītības iespējas skolēniem lauku apvidos. Ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai uzlabotu nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu izglītības rezultātus visā Savienībā. Piemēram, agrīna izglītojamo diferencēšana ir jāpadara mazāk dominējoša, vai arī tā ir jāuzlabo, un ir jānovērš skolu segregācija, jo šajās jomās ir ievērojamas problēmas vairākās dalībvalstīs.

Dažas dalībvalstis pieņēma pasākumus, lai uzlabotu savu izglītības sistēmu iekļautību apmācāmajiem ar īpašām izglītības vajadzībām, arī likvidējot fiziskos šķēršļus, atbilstoši pīlāra 3. principam (vienlīdzīgas iespējas). **Slovākija** 2022. gada jūnijā pieņēma savu pirmo Rīcības plānu iekļaujošas pieejas izglītībai stratēģijas īstenošanai 2022.–2024. gadam, tādējādi izmēģinot jaunu atbalsta sistēmu klasēs, kurās ir bērni ar īpašām vajadzībām. Bērni tiks atbalstīti, ņemot vērā viņu faktiskās individuālās vajadzības, nevis diagnosticējot viņu invaliditāti, un saskaņā ar savu ANP Slovākija arī plāno likvidēt arhitektoniskos šķēršļus 252 lielās vidusskolās. **Horvātijā** saskaņā ar tās Valsts plānu izglītības sistēmas attīstīšanai 2021.–2027. gadam ir paredzēts īstenot pasākumus, kas saistīti ar atbalsta sistēmas izstrādi bērniem un skolēniem ar invaliditāti, kā arī skolēniem no neaizsargātām grupām. Sadarbībā ar Eiropas Speciālās un iekļaujošās izglītības aģentūru **Polija** ir nākusi klajā ar plāniem īstenot reformu, lai palielinātu tās izglītības sistēmas iekļautību skolēniem ar invaliditāti. Ar likumprojektu par iekļaujošu izglītību ir paredzēts izstrādāt starpdisciplīnu atbalsta sistēmu bērniem, skolēniem un ģimenēm, jaunu agrīna attīstības atbalsta trīs līmeņu sistēmu un jaunu īpašo vajadzību diagnostikas sistēmu, ietverot

individuālu atbalsta pasākumu uzraudzību un izvērtēšanu. Tiks paplašināta īpašo izglītības iestāžu funkcija, lai atbalstītu iekļaujošu vispārējo izglītību. Ir ierosināti jauni pārraudzības pasākumi, lai nodrošinātu atbalstu mācībspēku prasmju attīstīšanai un tās kvalitāti iekļaujošā izglītībā. **Spānijā** ar ANP paredzētu reformu ir iecerēts pastiprināt skolēnu ar īpašām vajadzībām iekļaušanu parastajās skolās, vienlaikus arī apņēmoties saglabāt īpašus izglītības centrus tiem skolēniem, kuru vajadzības var labāk apmierināt šādos centros, arī lai atbalstītu parastos centrus to iekļautības centienos. Ar ANM atbalstu **Grieķijā** izmēģinājuma kārtā piemēros īpašas pirmsskolas intervences programmas vairāk nekā 1400 bērnu ar invaliditāti un attīstības traucējumiem vecumā līdz sešiem gadiem.

Liela no Ukrainas pārvietoto bērnu skaita integrēšana valsts izglītības sistēmās rada problēmas dažās dalībvalstīs. Tiek lēsts, ka pēc Krievijas agresijas pret Ukrainu ES ir ieradušies gandrīz divi miljoni bērnu. Tomēr, pastāvot lielām atšķirībām starp dalībvalstīm, tikai neliela šo bērnu daļa ir iekļauta valsts izglītības sistēmās 2021./2022. mācību gadā. Tas ir daļēji skaidrojams ar lielo neskaidrību par paredzamo uzturēšanās ilgumu uzņēmējvalstīs. Rezultātā daudzi izvēlas apgūt izglītību tiešsaistē, ko piedāvā Ukrainas skolas. Krievijas agresijai ieilgstot, Ukrainas bērnu iekļaušana uzņēmējvalstu vispārējā izglītībā, sākot no 2022./2023. mācību gada, būs viena no prioritātēm. Tajā pašā laikā pasākumi, kuru mērķis ir ļaut bērniem saglabāt ciešu saikni ar Ukrainu, palīdz sagatavot bērnus visām iespējamām turpmākām situācijām, arī viņu atgriešanai viņu mītnes valstī, kad situācija to atļaus. Lai risinātu esošās problēmas, lielākā daļa dalībvalstu jau ir veikušas pasākumus nolūkā atbalstīt Ukrainas bērnu izglītību, piemēram, piedāvājot valodu kursus, psihosociālo atbalstu un ievirzes pasākumus. Valsts iestādes ir aktīvi izstrādājušas norādījumus skolām, skolotājiem un ģimenēm. Piemēram, **Horvātijā** Pirmsskolas izglītības un aprūpes skolotāju asociācija ir izstrādājusi komunikācijas grāmatu, izmantojot simbolus ar tulkojumiem ukraiņu un horvātu valodā, lai atbalstītu no Ukrainas pārvietoto bērnu integrāciju pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Turklāt daudzas skolas dalībvalstīs izmanto Ukrainas skolotājus, lai palīdzētu pārvarēt valodas barjeru un vienlaikus risinātu skolotāju trūkuma problēmu.

Dalībvalstis atvieglo uzņemšanas prasības un nodrošina finansējumu, lai veicinātu no Ukrainas pārvietoto skolēnu integrāciju vidējā un terciārajā izglītībā. Daudzas dalībvalstis, piemēram, **Bulgārija, Kipra, Čehija, Igaunija, Spānija, Lietuva, Latvija**, ļauj iestāties vidusskolās un profesionālajās skolās, pat ja nav dokumentu, kas apliecina iepriekšējo izglītības ciklu pabeigšanu. Arī vairākas citas dalībvalstis izrāda elastīgumu attiecībā uz vajadzīgajiem dokumentiem un prasmēm. **Čehijā** skolēniem var būt atļauts aizstāt trūkstošos izglītības kvalifikācijas dokumentus ar apliecinātu paziņojumu (ar zvērestu apstiprinātu oficiālu apliecinājumu), savukārt **Itālijā** valsts piedāvā alternatīvu novērtējuma procedūru. Ja mācību gada beigās ir sekmīgi apgūti visi mācību priekšmeti, izņemot trīs, **Bulgārija** nodrošina alternatīvu veidu skolēnu pārcelšanai uz nākamo klasi. **Rumānijā** Ukrainas skolēniem, kuri uzņemti Rumānijas izglītības sistēmā, ir tiesības iestāties 9. klasē, nekārtojot valsts noslēguma eksāmenu. Lai mazinātu plaisu starp konkrētas specializācijas vidējo izglītību, kas iegūta Ukrainā, un augstāko izglītību ES, Luksemburga piedāvā īpašus pārejas kursus, kas ļauj skolēniem iegūt ES līmeņa akreditāciju par šo esošo izglītību. Lai gan uzņemšanas nosacījumus parasti nosaka augstākās izglītības iestādes pašas, un tie var atšķirties starp dalībvalstīm un dalībvalstu iekšienē, ir veikti vairāki pasākumi, lai pārvietotām personām sniegtu iespēju apgūt augstāko izglītību. Piemēram, **Austrijā, Horvātijā, Čehijā, Igaunijā, Somijā** un **Maltā** ir īslaicīgi atcelta mācību maksa vai starptautiskā studiju maksa, lai nodrošinātu terciārās izglītības vieglu pieejamību. Citas dalībvalstis, piemēram, **Kipra, Itālija** un **Lietuva**, piedāvā finansējumu studentiem, lai viņi varētu turpināt augstākās izglītības apguvi.

Dalībvalstis turpina veikt pasākumus, lai nostiprinātu skolotāja profesiju un risinātu situācijas pasliktināšanos skolotāju trūkuma dēļ. Dalībvalstis arvien vairāk sāk saskarties ar skolotāju trūkumu, lielā mērā pedagoģiskā personāla novecošanas un skolotāja profesijas zemā pievilcīguma dēļ. Parasti šīs problēmas ir izteiktākas konkrētos priekšmetos, piemēram, zinātnē, tehnoloģijā, inženierzinātnēs un matemātikā (*STEM*) un IKT, kā arī attālos un nelabvēlīgā situācijā esošos reģionos. Pat valstīs ar kopumā labiem rādītājiem, piemēram, **Igaunijā, Dānijā un Zviedrijā**, skolotāju trūkums apdraud izglītības kvalitāti vidējā termiņā. Pēdējos gados, lai palielinātu skolotāja profesijas pievilcīgumu, vairākās valstīs ir ievērojami palielinātas algas. Piemēram, 2022. gada septembrī **Igaunijas** valdība nolēma vēl palielināt skolotāju algas par 24 % 2023. gadā (budžets vēl ir jāpieņem). Dalībvalstis arī tiecas piesaistīt vairāk kandidātu skolotāju sākotnējai izglītībai, atbalstīt jaunus skolotājus, uzlabot darba apstākļus un piedāvāt alternatīvus ceļus, kā sākt strādāt šajā profesijā. Piemēram, **Lietuva** piedāvā stipendijas pēdējā kursa studentiem, kuri paraksta trīs gadu darba līgumu ar skolu vai pašvaldību. **Nīderlandē** nekvalificēti skolotāji var pieteikties Skolotāju stipendiju programmai, lai iegūtu bakalaura vai maģistra grādu, un **Spānijā** kopš 2021. gada jūlija ir spēkā likums, kas citstarp paredz samazināt pagaidu līgumu skaitu skolotājiem valsts sektorā. Citas valstis pieņēma aptverošākas reformas, kas paredz izmaiņas skolotāju sākotnējās izglītības un tālākizglītības programmās. Piemēram, **Igaunija** pieņēma Rīcības plānu jaunajai skolotāju paaudzei, kas vērsts uz pārvaldības un organizācijas kultūras kvalitāti skolās, skolotāju sākotnējo apmācību un apmācību darbavietā, karjeras un attīstības iespējām, atbalstu visā karjeras ciklā un skolotāja profesijas pievilcīgumu. **Francijā** neseno īstenota reforma nosaka pienākumu visiem skolotājiem piedalīties tālākāpmācībā un no 2022. gada janvāra atvērt jaunus apmācības centrus izglītības personālam. **Kipra** saskaņā ar savu ANP un **Polija** izstrādā skolotāju izvērtējuma sistēmas un ievieš mācīšanas standartu kvalitāti. Līdzīgi **Grieķija** ir neseno ieviesusi izvērtēšanas sistēmu skolotājiem un ar ANM atbalstu investēs lielākus līdzekļus skolotāju kompetenču stiprināšanā. **Beļģijā** (Flandrijā) personas, kuras ienāk skolotāja profesijā no citām profesijām, var izmantot viņu iepriekšējās darba pieredzes atzīšanu uz 10 gadiem, kas ir būtiski viņu atalgojuma noteikšanā.

Pēc pandēmijas izraisītajiem traucējumiem atsākas modernizācijas centieni, lai uzlabotu pamatprasmju un nodrošinātu jauniešiem 21. gadsimtā vajadzīgās kompetences, atbilstīgi pīlāra 1. principam (par izglītību, apmācību un mūžizglītību). Visaptverošas mācību programmu reformas notiek, piemēram, **Beļģijā, Slovākijā, Čehijā, Spānijā, Grieķijā un Rumānijā**, lai nostiprinātu pamatkompetenču apguvi, bieži koncentrējoties uz digitālajām un *STEM* prasmēm, kā arī kompetencēm vidiskās ilgtspējas jomā. **Slovākijā** reforma tiks papildināta, izveidojot 40 reģionālos centrus, kas palīdzēs skolām mentoringa un konsultāciju pasākumu īstenošanā ar ANP atbalstu. **Slovēnijā, Nīderlandē, Ungārijā un Luksemburgā** digitālās prasmes tiek nostiprinātas mācību programmās visos izglītības līmeņos. **Bulgārijā** 2022. gadā ar ESF atbalstu tika laista klajā jauna valsts platforma e-mācībām, kas darbosies 2022./2023. mācību gadā. Šī platforma sniegs iespēju skolotājiem radīt digitālo mācību saturu, piemēram, stundas, uzdevumus vai testus, izmantojot dažādus elektroniskos resursus. **Rumānijā** tiek ieviesti standartizēti testi, lai uzlabotu izglītības rezultātu uzraudzību. **Grieķijā** pirmo reizi ir organizēta sistēmas līmeņa izvērtējuma programma 12 000 skolēnu grieķu valodā un matemātikā. Tās mērķis ir novērtēt jaunās mācību programmas īstenošanu un skolēnu mācību rezultātus dažādos līmeņos. Turklāt digitālās izglītības rīcības plāns **Grieķijas** Digitālās pārveides stratēģijā 2020.–2025. gadam paredz pārskatīt mācību programmas, ieviest IT pamatprasmju sertifikātu piecpadsmitgadniekiem un nodrošināt digitālos izglītības resursus pamatizglītībai un vidējai izglītībai. **Portugālē** skolu tīkls “*Ciência Viva*”, ko atbalsta ANM, tiecas pastiprināt zinātņu eksperimentālu mācīšanu un nostiprināt zinātnes kultūru pamatizglītībā un vidējā izglītībā.

Izglītības un apmācības digitālo pārveidi ievērojami sekmēs Atveseļošanas un noturības mehānisms. Dalībvalstis veiks plašas reformas un ieguldījumus digitālajā izglītībā, investējot vairāk nekā 28 miljardus EUR digitālajā izglītībā un apmācībā¹³⁷. Lielākā daļa valstu ieguldīs digitālajā infrastruktūrā un savienojamībā, daudzos gadījumos galveno uzmanību pievēršot digitālās plaisas mazināšanai. Šie ieguldījumi tiks papildināti ar pasākumiem skolēnu un skolotāju digitālo kompetenču attīstīšanai. Piemēram, atbilstoši savam ANP **Vācija** paredz izveidot kompetenču centrus digitālajai izglītībai, balstoties uz sadarbības sistēmu starp skolotāju izglītības un darbavietā sniegtas apmācības iestādēm, universitātēm un pētniecības institūtiem. **Bulgārija** saskaņā ar savu ANP investēs *STEM* laboratorijās skolās, tostarp augsto tehnoloģiju klasēs, ar mērķi sekmēt digitālo prātību un uzlabot *STEM* priekšmetu mācīšanas metodes. Tiks izveidots viens valsts un trīs reģionālie *STEM* centri, kas organizēs apmācību skolotājiem un izstrādās mācību materiālus. Ar ANM atbalstu **Griekija** paredz ieguldīt savas plašākās izglītības sistēmas digitālajā un laboratoriju infrastruktūrā, un tā jau ir nodrošinājusi digitālo aprīkojumu (tostarp klēpj datorus un planšetdatorus) vairāk nekā pusmiljonam skolēnu un studentu no ģimenēm ar zemiem ienākumiem un vairāk nekā 150 000 skolotāju pamatskolās un vidusskolās. **Spānija** ir izvirzījusi mērķi līdz 2024. gada beigām atbalstīt profesionālās apmācības pārveidi, ieguldot profesionālās apmācības skolotāju digitālajā un zaļajā apmācībā, klašu pārveidošanā par lietišķo tehnoloģiju telpām un “uzņēmējdarbības” klašu izveidē, kā arī pētniecību un inovāciju stimulējošu 50 izcilības centru tīkla izveidē. Pēc jaunajiem pasākumiem, kas pieņemti 2021. gada jūlijā saskaņā ar tās ANP, Spānija nodrošinās pārnēsājamas ierīces vismaz 300 000 skolēnu no neaizsargātām grupām valsts skolās vai valsts subsidētās skolās līdz 2025. gadam. Tā arī uzstādīs, atjauninās un uzturēs interaktīvas digitālās sistēmas (IDS) vismaz 240 000 klašu valsts skolās, lai nodrošinātu jauktas mācīšanās iespējas, un sniegs digitālo apmācību 700 000 skolotāju. **Portugāle** 2022. gada janvārī parakstīja līgumus par 600 000 jaunu klēpj datoru iegādi ar ANM finansējumu, lai tos nodotu skolotājiem un skolēniem. Saskaņā ar savu ANP **Īrija** plāno ierīkot platjoslas internetu aptuveni 1100 pamatskolu un nodrošināt finansējumu IKT infrastruktūrai, tostarp ierīču un programmatūru iegādei, vairāk nekā 3100 pamatskolām un augstāka līmeņa skolām.

Lai gan terciārās izglītības pieejamība, jo īpaši neaizsargātajiem jauniešiem, joprojām ir problēma, daudzās dalībvalstīs politika tiek vērsta uz to, lai augstāko izglītību vairāk pielāgotu nākotnes vajadzībām, ņemot vērā divējādo pārkārtošanos. Lielākā daļa dalībvalstu koncentrējas uz akadēmiskā piedāvājuma kvalitāti, pievēršoties prasmju neatbilstības novēršanai un absolventu piekļuvei darba tirgum, kā arī augstākās izglītības iestāžu starptautiskajai konkurētspējai. Dažas dalībvalstis arī īsteno plašas pārvaldības reformas, citstarp nostiprinot uz sniegumu balstītu finansējumu. **Kiprā** tika izveidota valsts darba grupa, lai izpētītu jaunās iespējas, ko sniedz iniciatīva “Eiropas universitātes”, kura veicina sadarbību starp augstākās izglītības iestādēm Eiropā. **Bulgārijā** speciāls pasākumu kopums ir paredzēts tam, lai paaugstinātu prasības mācībspēkiem, uzlabotu akreditācijas sistēmu, mainītu mācībspēku atestāciju un ieviestu pasākumus pret plaģiātismu. Lai apmierinātu vajadzības pēc prasmēm strauji augošās nozarēs, dažās dalībvalstīs, piemēram, **Čehijā, Zviedrijā un Somijā**, saskaņā ar ANM tiks izveidotas jaunas studiju programmas un

¹³⁷ Šā skaitļa pamatā ir atveseļošanas un noturības rezultātu pārskata pīlāru izsekojamības metodika. Tas atbilst to pasākumu aplēsto izmaksu summai, kuru primārā vai sekundārā politikas joma ir “*Cilvēkkapitāls digitalizācijā*”. Aprēķina pamatā ir 26 atveseļošanas un noturības plāni, ko Komisija un Padome apstiprinājušas līdz 2022. gada novembrim (visas dalībvalstis, izņemot Ungāriju). Tās ir aplēstās izmaksas; faktiskais finansējums tiks noteikts, pamatojoties uz izpildītajiem atskaites punktiem un mērķrādītājiem. Komisija novērtēja izmaksu aplēses, kad tika iesniegti un apstiprināti sākotnējie plāni. Dalībvalstīm nav jāiesniedz izdevumu dokumenti, un Komisija nepārbaudīs ANM atbalstīto pasākumu faktiskās izmaksas.

vietas. **Somijā** augstākās izglītības iestādes 2022. gadā paplašinās uzņemto studentu loku ar vismaz 600 studiju vietām 1. cikla pakāpes programmās. **Itālijā** ir plānots izveidot trīs digitālās izglītības centrus, kas vērsti uz augstākās izglītības digitālo pārveidi. **Slovākijā** tiks ieviesti izpildes līgumi starp skolām un valdību, lai atbalstītu universitāšu profilēšanu un dažādošanu, pamatojoties uz to īpašajām stiprajām pusēm un attīstības potenciālu. Tikai nedaudzām valstīm ir mērķtiecīgas stratēģijas augstākās izglītības iekļautības un pieejamības uzlabošanai. **Īrijā** sistēma “Nākotnes finansēšana” palielina finansējumu studentu atbalstam, izklāsta ilgtspējīga augstākās izglītības finansējuma iespējas un paredz uzlabot augstākās izglītības kvalitāti. Tā pievēršas prasmju trūkumiem un sekmē nepietiekami pārstāvētu grupu dalību, pakāpeniski samazinot mācību maksu un palielinot studentu dotācijas, vienlaikus pakāpeniski atceļot studiju kredītus. Līdzīgi **Spānijā** un **Itālijā** palielina stipendiju skaitu un iegulda studentu izmitināšanā.

Vairākas dalībvalstis ir ieviesušas aptverošas reformas savā profesionālās izglītības un apmācības (PIA) sistēmā. **Portugālē** saskaņā ar tās ANP paredzēto reformu valdība un sociālie partneri 2021. gada jūlijā noslēdza trīspusēju nolīgumu par profesionālo apmācību un kvalifikācijām. Nolīguma mērķis ir izveidot adaptīvāku un elastīgāku pārvaldības sistēmu, īpašu uzsvaru liekot uz digitālo mācīšanos un PIA pēcvidusskolas līmeņa un starplīmeņu attīstīšanu. **Spānijā** 2022. gada martā saskaņā ar savu ANP ievieša likumu, ar kuru divas iepriekš esošās PIA sistēmas (vienu, kas saistīta ar izglītību, un otru, kas saistīta ar darba tirgu) apvieno vienotā satvarā, kura mērķis ir piemērot mūžizglītības perspektīvu. Pēc likuma ieviešanas tika noslēgts nolīgums, kas aptver inovāciju, internacionalizāciju profesionālajā izglītībā un apmācībā, kā arī digitālo un zaļo pārkārtošanos. **Bulgārijā** saskaņā ar 2022. gadā pieņemtu ESF+ stratēģisko darbību izmēģinājuma kārtā tiks atjaunināti PIA profesiju un standartu saraksti. ANP ir paredzēti jauni grozījumi PIA tiesiskajā regulējumā, ieviešot izmaiņas PIA profesiju un to programmu sarakstā saskaņā ar darba tirgus vajadzībām. Turklāt ar ANP starpniecību tiks renovēti 24 PIA izcilības centri, savukārt ESF+ sniegs atbalstu to darbībām. **Latvijā** 2022. gada martā tika ieviesti grozījumi Profesionālās izglītības likumā, paplašinot iespējas iegūt kvalifikāciju ārpus konkrētas skolas, piemēram, mobilitātē, citās izglītības iestādēs vai darba vidē, kā arī neformālajā izglītības apgūvē, un ieviešot modulāru pieeju. Ar reformu arī tika precizēti nosacījumi attiecībā uz mācekļību un darba vidē balstītām mācībām, ieviesta nelaiemes gadījumu apdrošināšana studentiem, uzlabota absolventu turpmāko gaitu apzināšana un noteikta konkrētu PIA skolu un izcilības centru iedalīšana kategorijās. 2022. gadā tika ieviesta vai tiks ieviesta virkne ar PIA saistītu reformu **Lietuvā**, aptverot mācekļību, kompetenču novērtējumus, PIA tīkla nostiprināšanu, kā arī profesionālās izcilības centrus, ievērojot valsts ANP noteiktās saistības.

Dalībvalstis ir paplašinājušas iespējas vidusskolas līmeņa PIA ieguvējiem piekļūt pēcvidusskolas un terciārajai izglītībai atbilstoši pīlāra 1. principam (izglītība, apmācība un mūžizglītība). Piemēram, **Ungārijā** grozīja savu punktu skaitīšanas sistēmu uzņemšanai augstākās izglītības iestādēs, lai uzņemšanas punktus varētu aprēķināt, pamatojoties arī uz PIA rezultātiem, sākot no 2021./2022. mācību gada. **Zviedrijā** tika grozītas prasības attiecībā uz valsts profesionālās izglītības programmām vidējā izglītībā, lai skolēni sasniegtu pamatlīmeni, kas ļauj pretendēt uz augstāko izglītību, piemēram, attiecībā uz zviedru un angļu valodas prasībām. **Itālijā** palielina terciārās profesionālās apmācības struktūru skaitu, izveidojot tīklus, kuru sastāvā ir uzņēmumi, universitātes un pētniecības centri, vietējās iestādes un izglītības/apmācības sistēmas. Pārveidojot “tehnoloģiskās specializācijas kursu” režīmu, **Portugāle** nostiprināja šādu kursu kā tādas pēcvidusskolas un neterciārās duālās sertifikācijas apmācības nozīmi, kas nodrošina kvalifikāciju, pamatojoties uz specializētu tehnisko apmācību. **Rumānijā** saskaņā ar savu ANP izstrādā pilnu profesionālo ceļu uz augstāko tehnisko izglītību, nodrošinot pilnu izglītības virzību studentiem, kurus uzņem duālajā vidējā izglītībā, lai viņi varētu tālāk iet uz terciārās izglītības programmām. Šis

reforma, ko papildina vairākas ANP atbalstītas investīcijas, ir paredzēta, lai palielinātu duālās izglītības kvalitāti, pievilcīgumu un piemērotību darba tirgum, un ir paredzams, ka tā palielinās augstskolu studentu īpatsvaru šajā ceļā no 17 % līdz 40 % līdz 2026. gadam.

Prasmes zaļajai un digitālajai pārkārtošanai ir īpaši izceltas vairāku dalībvalstu plašākās prasmju stratēģijās vai nodarbinātības pasākumos. Saskaņā ar savu ANP un papildinot gaidāmo Eiropas Sociālo fondu Plus (ESF+), **Spānija** plāno finansēt darba zaudēšanas riskam pakļautu darba ņēmēju pārkvalifikāciju, lai viņi apgūtu jaunas prasmes, kas vajadzīgas digitālajai, zaļajai un produktīvai pārveidei. Turklāt tiks veikts apsekojums, lai apzinātu attiecīgās vajadzības pēc prasmēm vismaz 23 produktīvās nozarēs. Saskaņā ar **Lietuvu** ANP tika uzsākta izmēģinājuma programma tās nodarbinātības pasākumu tvēruma un dažādības palielināšanai. Tās mērķis bija sniegt ieguldījumu digitālās un zaļās pārveides mērķu sasniegšanā un veicināt aprites ekonomiku. Liekot īpašu uzsvāru uz digitālajām un zaļajām prasmēm, **Griekija** ir veikusi valsts mūžizglītības sistēmas reformu, un, sākot no 2022. gada beigām, tā piedāvās īpašas apmācības programmas aptuveni pusmiljonam cilvēku viņu digitālo un zaļo prasmju uzlabošanai. **Kiprā** Mūžizglītības valsts stratēģija 2021.–2027. gadam ietver īpašu pīlāru, kas attiecas uz zaļo pārkārtošanos un ilgtspēju. Lai apmierinātu pastāvīgi mainīgo pieprasījumu pēc prasmēm, dažas dalībvalstis mēra un prognozē prasmju vajadzības, lai iegūto informāciju izmantotu politikas veidošanā. Piemēram, **Igaunija** un **Īrija** identificē nākotnes prasmju trūkumu, izmantojot iesaistošu procesu, parasti iesaistot pārstāvjus no publiskajām iestādēm, valsts nodarbinātības dienestiem, kā arī darba devējus, sociālos partnerus, universitātes un dažādus ekspertus.

Nemot vērā digitālo pārveidi, vairākas dalībvalstis īsteno aptverošas stratēģijas, lai uzlabotu pieaugušo iedzīvotāju digitālās prasmes. Visbiežāk politikas pasākumi tiek vērsti uz tiešas apmācības nodrošināšanu un digitālo prasmju pilnveidi. Piemēram, saistībā ar savu ANP **Spānija** ir izvirzījusi mērķi uzlabot iedzīvotāju digitālo prasmju līmeni. Viens no pasākumiem paredz izveidot atbalsta centru tīklu apmācībai par pamata un uzlabotām digitālajām prasmēm, kas ietver pasākumus, kuru mērķis ir sniegt iespējas gados vecākiem cilvēkiem vai atvieglot apmācību neaizsargātiem bērniem, kā arī dažādas informētības veicināšanas kampaņas. Tas arī paredz darbības visas sabiedrības digitālo spēju palielināšanai, nodibinot sadarbību ar privāto sektoru, piemēram, bezmaksas piekļuves apmācības platformu “*Digitalize Plus*”, kā arī digitālo resursu izstrādi izplatīšanai un spāņu valodas mācīšanai līdz 2025. gada beigām. Dažas dalībvalstis, piemēram, **Čehija** un **Igaunija**, veic ievērojamus ieguldījumus tiešās digitālo prasmju pilnveides programmās, kas paredzētas sabiedrībai kopumā. Tās ietver arī digitālo prasmju apmācības programmas, kas paredzētas konkrētām mērķgrupām, piemēram, darba meklētājiem, galvenajiem speciālistiem un darba devējiem, it īpaši MVU. Valonijas valdība **Beļģijā** 2021. gada septembrī pieņēma jaunu dekrēta projektu par pamata digitālo prasmju nostiprināšanu. Ar minēto dekrētu ir plānots palielināt apmācības stundu skaitu, ieviest standartizētu pedagoģiju, koordināciju ar nodarbinātības dienestiem un stabilāku un uzlabotu finansējumu struktūrām, kas nodrošina šo apmācību. **Luksemburgā** 2021. gada oktobrī tika pieņemts Valsts digitālās iekļautības rīcības plāns, kurā ietverta īpaša sadaļa par digitālajām prasmēm. Plāns piedāvā digitālo pratību formālajā un neformālajā izglītībā visiem līmeņiem un visām vecuma grupām, paredzot speciālas iniciatīvas, lai iedzīvotāji varētu iegūt digitālo autonomiju. Lai attīstītu digitālo izglītību un veicinātu iedzīvotāju un dažādu nozaru darba ņēmēju digitālās kompetences, **Polija** saskaņā ar savu ANP izstrādāja Digitālo kompetenču attīstības plānu 2023.–2030. gadam. **Malta** izstrādā sava darbaspēka “digitālo prasmju skaitīšanu”, kuras rezultātiem vajadzētu kļūt pieejamiem līdz 2022. gada beigām. **Somijā** kā daļa no plašās tālākizglītības procesa reformas, kas paredzēta tās ANP, 2022. gada pavasarī tika publicēts pirmais uzaicinājums iesniegt piedāvājumus apmācības sniegšanai, lai nostiprinātu digitālās un/vai zaļās prasmes. **Bulgārijā** investē līdzekļus, lai saskaņā ar savu ANP izveidotu

pieaugušo mācību platformu, kuras mērķis ir apmācīt 500 000 cilvēku digitālo prasmju apguvē. Saskaņā ar ieguldījumiem, ko paredz ANP, **Bulgārija** plāno pārveidot vairākas bibliotēkas par digitālo prasmju centriem, kur 100 000 cilvēku no nelabvēlīgā situācijā esošām kopienām saņems apmācību par pamata digitālajām prasmēm. **Īrijas** Pieaugušo rakstpratības, rēķinpratības un digitālās pratības stratēģija paredz bezmaksas atbalstu pieaugušajiem to pamata digitālo prasmju apguvē, kuras vajadzīgas, lai piedalītos sabiedrībā. Kā daļu no sava ANP Kipra pieņēma Valsts e-prasmju rīcības plānu digitālo prasmju nostiprināšanai sabiedrībā.

Profesionālajai izglītībai un apmācībai var būt svarīga nozīme digitālo prasmju veicināšanā. Spānija investē PIA digitālajā pārveidē saskaņā ar savu ANP, kas paredz pamatdarbības attiecībā uz profesionālās apmācības skolotāju digitālo un zaļo apmācību un klašu pārveidošanu par lietišķajām telpām, kurās no jauna tiek radīta tehnoloģiskā darba vide. **Lietuvā** ar ANP saistīti tiesību akti par mācekļības shēmu ietver īpašu mērķradītāju attiecībā uz digitālo pārveidi, nosakot, ka vismaz 40 % mācekļu tiek koncentrētas uz digitālajām prasmēm. Lai apmierinātu pieaugušo vajadzību pēc digitālajām prasmēm, **Portugāle** pārskata profesionālās izglītības un apmācības saturu, kas ietverts šīs jomas Valsts kvalifikāciju katalogā. Tas jo īpaši ietver apmācības modulūkus, kas saistīti ar tehnoloģijām un rīkiem, lai attīstītu prasmes, kas visvairāk vajadzīgas profesionālajā vidē, pamatojoties uz prasmju prognozēšanu.

Saistībā ar Eiropas zaļo kursu un vajadzību pēc paātrinātas pārejas uz tīru enerģiju, ņemot vērā Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, dalībvalstis īsteno dažādus pasākumus zaļajai pārkārtošanai vajadzīgo prasmju veicināšanai un attīstīšanai. Piemēram, **Igaunijā** ANP plāns paredz investīcijas zaļajās prasmēs, pievēršoties prasmju pilnveidei un pārkvalifikācijai, lai nodrošinātu darbaspēkam plašākas zināšanas un prasmes zaļajā ekonomikā. Šis pasākums mudina pārņemt zaļās tehnoloģijas ar zināšanu pārneses starpniecību, modernizēt prasmju apmācības programmu saturu un organizāciju augstākajā izglītībā un PIA, kā arī nodrošināt prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju. Tiks atjaunināti un vajadzības gadījumā izstrādāti jauni profesionālie standarti, precizējot mācību rezultātus zaļo prasmju jomā un atlasot konkrētas jomas un prasmes, kam ir vislielākā ietekme uz zaļo pārkārtošanos. Turklāt Teritoriālais taisnīgas pārkārtošanās plāns no degslānekļa ieguves atkarīgajam Igaunijas Austrumviru apriņķim paredz pasākumus, kas vērsti uz darba ņēmēju un darba meklētāju prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, arī piedāvājot palīdzību darba meklēšanā un darba meklētāju aktīvu iekļaušanu. **Zviedrijā** valdība 2022. gadā ierosināja ieguldīt 100 miljonus SEK, lai veicinātu prasmes klimata jomā (*kompetenslyft för klimatet*). Zviedrijas Inovāciju aģentūra “*Vinnova*” patlaban izstrādā priekšlikumu par to, kā šī darbība būtu jāstrukturē, piemēram, kuras programmas ir jāuzskata par atbilstīgām, kā būtu jāsadala līdzekļi un kura iestāde būs atbildīga par pārvaldību. **Dānijā** 2022. gada aprīlī tika pieņemta 100 miljonu DKK pakete zaļajai apmācībai un prasmju pilnveidei. Finansējums citstarp tiks izmantots investīcijām aprīkojumā un pasniedzēju prasmju attīstīšanā, galvenokārt lauksaimniecības, pārtikas, tehnoloģijas, būvniecības un transporta jomā. Kopumā finansējumam var pieteikties visi uzņēmējdarbības vides un darba tirgus apmācības nodrošinātāji, lai izstrādātu un izmēģinātu izglītības ceļus pielāgošanās klimata pārmaiņām un zaļās pārkārtošanās jomā laikposmā no 2022. līdz 2025. gadam.

Apmācības nodrošināšana ir svarīga politikas joma, lai apmierinātu zaļās pārkārtošanās vajadzības pēc prasmēm. Dažās dalībvalstīs, piemēram, **Īrijā** un **Spānijā**, tiek nodrošinātas īpašas apmācības programmas speciālistiem nozarēs un profesijās, kurās ļoti pieprasītas ir zaļās darbvietas. Kā daļu no sava ANP **Malta** plāno ieviest apmācības un sertifikācijas programmu būvniecības un celtniecības nozarē, īpašu uzmanību pievēršot renovācijai. **Austrijā** *klimaaktiv*, kas ir Federālās Klimatrīcības, vides, enerģijas, mobilitātes,

inovācijas un tehnoloģijas ministrijas klimata aizsardzības iniciatīva, paredz ieviest inovatīvu saturu esošajās izglītības programmās, un patlaban tā piedāvā kvalifikācijas speciālistiem būvniecības un renovācijas, enerģijas un būvtehnoloģijas, zaļās IT, energotaupības, enerģijas pārvaldības, enerģijas konsultāciju un mobilitātes jomā. Ir arī iniciatīvas, kuru mērķis ir stimulēt bezdarbniekus apgūt apmācību par zaļajām prasmēm. **Dānija** mazprasmīgiem darba ņēmējiem un darba ņēmējiem ar novecojušām prasmēm tiek piešķirtas tiesības saņemt lielākus bezdarbnieka pabalstus (110 % no pamatlīmeņa), ja viņi sāk profesionālo izglītību profesijā, kurā ir darbaspēka trūkums, tostarp apmācību zaļajām darbvietām.

Lai palielinātu dalību pieaugušo izglītībā, jo īpaši mazkvalificēto darba ņēmēju vidū, dalībvalstis ievieš pasākumus efektīvākai izpratnes veicināšanai atbilstīgi pīlāra 1. un 4. principam (attiecīgi izglītība, apmācība un mūžizglītība un aktīvs atbalsts nodarbinātībai). Piemēram, **Beļģija** ar daļēju ANM finansējumu Flāmu kopiena ir uzsākusi stratēģiju, kas vērsta uz konkrētiem pieaugušo iedzīvotāju segmentiem, to saskaņojot ar individuālas mācību kontu shēmas izstrādi un pasākumiem, kuru mērķis ir atbalstīt pieaugušo izglītības nodrošinātājus un uzlabot mūžizglītības partnerības. Tas papildina individuālās tiesības uz piecu dienu apmācību vienam darba ņēmējam gadā (izsakot pilnslodzes ekvivalentos), kas tiks īstenotas 2024. gadā federālajā līmenī saistībā ar ANP. **Griekija** individuālie mācību konti ir pamatā ievērojami pieaugušo izglītības nodrošināšanas reformai, kas tiek īstenota saistībā ar valsts ANP ar mērķi labāk reaģēt uz darba tirgus vajadzībām, izmantojot uzlabotu prasmju prognozēšanas mehānismu. Individuālo mācību kontu īstenošana, ko atbalsta ar ESF+ starpniecību, ir minēta **Kipras** Vispārējā mūžizglītības stratēģijā 2021.–2027. gadam. Stratēģijas mērķis ir citstarp nodrošināt, ka mūžizglītība ir pieejama un piemērota visiem pieaugušajiem. Saskaņā ar ANP **Lietuvā** tiek izstrādāta jauna IT sistēma, kuras pamatā ir individuālo mācību kontu modelis, tiem pieaugušajiem, kuri vēlas turpināt mācības, vienlaikus arī sniedzot piekļuvi saistītajiem pakalpojumiem, piemēram, profesionālajai ievirzei un prasmju un kompetenču atzīšanai. Lai uzlabotu pieaugušo mācību programmu un darba tirgus vajadzību saskaņošanu, **Horvātija** pielāgoja pieaugušo izglītības programmas Horvātijas Kvalifikāciju ietvarstruktūrai (*CROQF*) un uzlaboja ikdienējās un neformālās mācīšanās atzīšanu. **Dānija** ir darba rotācijas iniciatīva, kas paredzēta, lai darba ņēmēji varētu iesaistīties mācībās un gūt labumu no tālākizglītības, nodrošinot aizvietošanas shēmas tiem, kuriem ir laika ierobežojumi. **Ungārija** 2021. gada septembrī ievieša programmu (175 miljoni EUR) 70 tūkstošu darba ņēmēju prasmju pilnveidei līdz 2025. gadam ar stimulu, lai iesaistītu nelabvēlīgā situācijā esošas grupas, piemēram, mazprasmīgus darba ņēmējus, jauniešus, darbiniekus vecumā virs 50 gadiem vai personas ar invaliditāti.

Dalībvalstis tiecas nodrošināt mikro kvalifikāciju — kuras arvien vairāk izmanto izglītības, apmācības un darba tirgus sistēmās — kvalitāti, atzīšanu un izpratni par tām atbilstīgi pīlāra 1. un 4. principam (attiecīgi par izglītību, apmācību un mūžizglītību un aktīvu atbalstu nodarbinātībai). Dažas dalībvalstis institucionalizē mikro kvalifikāciju izmantošanu un atzīšanu, to izmantojot kā instrumentu, kam ir ievērojams potenciāls sniegt ātru un mērķtiecīgu prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju darba ņēmējiem, izglītojamajiem un darba meklētājiem, ņemot vērā divējādo pārkārtošanos. **Īrijā** mikro kvalifikāciju sertifikāti tiek iekļauti Īrijas Valsts kvalifikāciju ietvarstruktūrā kopš tās izveides 2003. gadā. 2022. gadā tās piešķir dažādi izglītības nodrošinātāji, tostarp augstākās izglītības iestādes, PIA un neformālās izglītības nodrošinātāji. Mikro kvalifikācijas arvien vairāk novērtē darba tirgus dalībnieki, jo tās sniedz mērķorientētas, elastīgas un pārbaudāmas prasmju pilnveides iespējas. **Nīderlandē** mikro kvalifikācijas (*edubadges*) var izsniegt tiešsaistē, un to saņēmēji var tās saglabāt un kopīgot ar darba devējiem vai izglītības nodrošinātājiem, tādējādi padarot pieaugušo izglītību elastīgāku un pieejamāku. Pēc jaunā Pieaugušo izglītības likuma pieņemšanas saskaņā ar tās ANP **Horvātijā** 2021. gadā mikro kvalifikācijas ir kļuvušas par daļu no pieaugušo formālās izglītības. Horvātijas valsts kvalifikāciju ietvarstruktūrā būs

ietvertas mācību rezultātu vienības, kas saistītas ar īsiem apmācības kursiem, pēc kuru apguves var iegūt daļēju vai pilnīgu kvalifikāciju. **Spānijā** ar nesen pieņemto jauno PIA likumu (Konstitutīvais likums 3/2022) mikro kvalifikācijas tika integrētas formālajā PIA ar iespēju uzkrāt un apkopot atsevišķas mikro kvalifikācijas oficiālā PIA sertifikātā. Līdzīgi **Latvijā** 2022. gada marta jaunais PIA likums ļauj uzkrāt mikro kvalifikācijas, līdz tiek iegūta pilna kvalifikācija, vai attiecīgi tās izmantot kā atsevišķas kvalifikācijas. Pārskatot (pārskatīšana patlaban ir procesā) savu Pieaugušo izglītības likumu, **Igaunijā** ir iecerējusi reglamentēt tās mācību pieredzes saturu, sniegšanu, kvalitāti un ilgumu, pēc kuras var iegūt mikro kvalifikācijas. Dažās citās dalībvalstīs, piemēram, **Polijā, Slovēnijā** un **Somijā**, notiek konsultācijas un apspriedes par juridiskām iniciatīvām attiecībā uz mikro kvalifikācijām. Polijā mikro kvalifikāciju īstenošanu atbalstīs ESF+.

Nostiprinātā Garantija jauniešiem joprojām ir politikas stūrakmens strukturālo reformu veicināšanai un pasākumiem, ar kuriem atbalsta jauniešu nodarbināmību. Saskaņā ar nostiprināto Garantiju jauniešiem un atbilstīgi pīlāra 4. principam (par aktīvu atbalstu nodarbinātībai), kā arī ES fondu (ESF+, ANM) atbalstīto pasākumu kontekstā dažas dalībvalstis ir uzsākušas jaunas iniciatīvas nostiprinātās Garantijas jauniešiem īstenošanai. **Portugāle** 2021. gada beigās pieņēma nostiprinātu valsts plānu Garantijas jauniešiem īstenošanai, un **Spānija** 2021. gada jūnijā ieviesa Garantijas jauniešiem Plus plānu 2021.–2027. gadam kopā ar Jaunatnes stratēģiju 2030. gadam. **Lietuva, Zviedrija** un **Igaunija** (pēdējā kā daļu no sava ANP) nesen ir pieņēmušas jaunus Garantijas jauniešiem īstenošanas plānus. Citas dalībvalstis, piemēram, **Horvātija** un **Griekija**, atjaunina savus Garantijas jauniešiem īstenošanas plānus, savukārt **Bulgārija** sagatavo valsts pamatnolīgumu Garantijas jauniešiem īstenošanai.

Ievērojams skaits dalībvalstu, arī ar ANM finansējuma atbalstu, īsteno reformas un jaunas programmas, tai skaitā darbā pieņemšanas iniciatīvas un ar tām saistītas shēmas, kas paredzētas jauniešiem. To mērķis ir uzlabot jauniešu nodarbināmību atbilstīgi pīlāra 1. un 3. principam (attiecīgi par izglītību, apmācību un mūžizglītību un par vienlīdzīgām iespējām). **Igaunijā** ANP ietver vairākus pasākumus jauniešu atbalstam, piemēram, prasmju reformu digitālās pārkārtošanās atbalstam, tai skaitā jaunas karjeras iespējas gan nodarbinātajiem, gan bez darba esošajiem jauniešiem, īstenojot prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju IKT jomā. Pasākuma “Mans pirmais darbs” mērķis ir jauniešu bezdarba mazināšana, veicinot tādu jauniešu pieņemšanu darbā, kuriem ir maza darba pieredze, apvienojot algu subsīdijas un apmācības iespējas. **Griekijā** programma “*Proto Ensimo*” (“Pirmais zīmogs”) veicina jauniešu sākotnējo ienākšanu darba tirgū un jaunu darbvietu radīšanu privātajā sektorā, nodrošinot subsīdijas 600 EUR apmērā (vai 300 EUR nepilnas slodzes darbam) gan gados jaunajiem darba ņēmējiem, gan darba devējiem. **Spānija** savā ANP iekļāva “Investīcijas jauniešu nodarbinātībā”, kas sastāv no trīs programmām. Programmas “*Tandem*” mērķis ir panākt profesionālo kompetenci, īstenojot apmācību apvienojumā ar nodarbinātību, un vismaz 25 % no programmas ir vērsti uz prasmēm, kas saistītas ar klimatu, un 25 % ir vērsti uz digitālajām prasmēm. Otrā programma ir “Pirmā pieredze”, kas atvieglo pirmā darba pieredzi, un vismaz 20 % no programmas ir atvēlēti ar klimatu saistītām prasmēm, un 20 % — ar digitālo jomu saistītām prasmēm, un, visbeidzot, ir programma “*Investigo*”, kas nodrošina darbu saistībā ar pētniecības projekta izstrādi. **Kiprā** kā daļu no ANP ir plānots izveidot mobilās VND vienības, lai uzlabotu to jauniešu informēšanu, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*). Turklāt Kipras ANP paredz arī shēmu, kas nodrošina subsīdijas privātā sektora darba ņēmējiem, lai stimulētu bez darba esošo jauniešu un *NEET* (vecumā no 15 līdz 29 gadiem) nodarbinātību un nodrošinātu apmācību divu mēnešu garumā. Kipra arī plāno risināt prasmju neatbilstību starp izglītību un darba tirgu, paplašinot savu absolventu gaitu apzināšanas izmēģinājuma projektu, lai aptvertu visas augstākās izglītības iestādes līdz 2023. gadam. Visbeidzot, ar ESF+ finansējumu Kipra

arī plāno īstenot iniciatīvu “Tiecies, mācies, apgūsti, sasniedz” (*ALMA*), kas vērsta uz *NEET* un jo īpaši nelabvēlīgā situācijā esošiem jauniešiem. *AMLA* tiks veicināta, īstenojot sadarbību/partnerību starp VND, darba devējiem/uzņēmumiem, kā arī citām potenciālām partnerorganizācijām. **Slovākija** plāno atjaunināt “Absolventu praksi”, kuras mērķis ir palielināt nelabvēlīgā situācijā esošu darba meklētāju (piemēram, *NEET*, skolas beidzēju) nodarbināmību ar darba prasmju apguves un nostiprināšanas starpniecību, gūstot praktisku pieredzi uzņēmumā.

Dažas dalībvalstis ir uzsākušas iniciatīvas, lai uzlabotu gados vecāku darba ņēmēju integrāciju darba tirgū un viņu nodarbināmību, kas arī palīdzēs risināt problēmas, kas saistītas ar demogrāfiskajām pārmaiņām, atbilstīgi pīlāra 3. un 4. principam (attiecīgi par vienlīdzīgām iespējām un aktīvu atbalstu nodarbinātībai). Saistībā ar pandēmiju **Luksemburga** īslaicīgi atvieglāja noteikumus, kas ierobežo algota darba strādāšanas iespējas personām, kuras ir priekšlaicīgi pensionējušās, lai apmierinātu vajadzību pēc personāla dažādās nozarēs, it īpaši veselības aprūpes nozarē.

Dalībvalstis arvien biežāk pieņem pasākumus, lai piešķirtu pastāvīgus atvaļinājumus ģimenes apstākļu dēļ un īpašus prombūtnes atvaļinājumus personām, kurām ir aprūpes pienākumi, nolūkā atbalstīt sieviešu lielāku dalību darba tirgū atbilstīgi pīlāra 2. un 9. principam (attiecīgi par dzimumu līdztiesību un darba un privātās dzīves līdzsvaru). **Beļģijā** no 2021. gada 1. septembra maksimālais atvaļinājuma ilgums neformālās aprūpes vajadzībām personām, kurām ir tāda vajadzība, tika pagarināts līdz trīs mēnešiem pilnslodzes darba vai sešiem mēnešiem gadījumā, ja pilnslodzes darbs ir samazināts par vienu piektdaļu, jeb pusslodzes darba. **Dānijā** no 2022. gada augusta stājās spēkā jauni pasākumi, saskaņā ar kuriem pabalsts pēc bērna piedzimšanas tiks sadalīts vienādi starp vecākiem un aptvers 24 nedēļas maternitātes/paternitātes pabalsta pēc bērna piedzimšanas. Daļu atvaļinājuma var pārņemt no viena vecāka uz otru vecāku. **Īrijas** valdība 2022. gada augustā apstiprināja plānotā Darba un privātās dzīves līdzsvara un dažādu noteikumu likumprojekta vispārējo shēmu, kuras mērķis ir ieviest tiesības uz piecu dienu atvaļinājumu gadā par medicīnisko aprūpi, kas saistīta nopietnu slimību, un pagarināt esošās tiesības uz barošanas ar krūti pārtraukumiem saskaņā ar maternitātes aizsardzības likumiem no sešiem mēnešiem līdz diviem gadiem. Turklāt 2021. gada oktobrī tika atjaunināts 2019. gada Īrijas Vecāku atvaļinājuma likums, pagarinot apmaksātu paternitātes atvaļinājumu no piecām līdz septiņām nedēļām, lai to varētu elastīgi izmantot, līdz bērns sasniedz divu gadu vecumu. **Itālijā** 2022. gada jūnijā tika īstenota reforma, kuras mērķis ir veicināt tādu darba ņēmēju darba un privātās dzīves līdzsvaru, kuriem ir aprūpes pienākumi kā vecākiem/aprūpētājiem, lai panāktu aprūpes pienākumu vienlīdzīgāku sadalījumu starp vīriešiem un sievietēm un veicinātu dzimumu līdztiesību gan darba vietā, gan ģimenē. No 2022. gada ir atjaunināti tiesību akti, lai noteiktu obligātu un neobligātu attiecīgi 10 dienas un vienu dienu ilgu (ja to pārceļ no mātes) paternitātes atvaļinājumu. Turklāt 2022. gada aprīlī tika pieņemts likums, kura mērķis ir atbalstīt ģimenes ar bērniem un veicināt darba un privātās dzīves saskaņošanu, nosakot vispārēju ikmēneša pabalstu par visiem apgādājamiem bērniem, veikt dažādu veidu ģimenes atvaļinājumu reformu, ieviest stimulus sievietēm ar aprūpes pienākumiem iesaistīties darba tirgū un izstrādāt rīcībpolitikas, atbalstot ģimenes ar izglītību un skolu saistītu izdevumu segšanā. **Kiprā** 2021. gada novembrī ieviesa reformu, lai pagarinātu grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu no 18 līdz 22 nedēļām otrā bērna piedzimšanas vai adopcijas gadījumā vai ja otro bērnu iznēsā surogāt māte un līdz 26 nedēļām trešā bērna gadījumā. Paternitātes atvaļinājuma ilgums ir divas nedēļas, kas jāizmanto 16 nedēļu laikā no bērna piedzimšanas vai adopcijas. **Kiprā** arī plāno līdz 2022. gada beigām ieviest tiesības uz apmaksātu paternitātes pabalstu, tiesības izmantot paternitātes atbalstu elastīgi un tiesības uz aprūpētāja atvaļinājumu. **Lietuva** 2022. gadā veica pasākumus, lai ieviestu papildu atvaļinājuma dienas vecākiem, ņemot vērā bērnu skaitu, kā arī bērnu invaliditātes statusu (sk.

2.3.2. iedaļu). **Somija** no 2022. gada 4. septembra saskaņā ar ģimenes atvaļinājumu reformu ir iecerējusi palielināt vienlīdzību starp vecāku darba dzīvi, un, ievērojot dažādas ģimenes formas, abi vecāki saņems kvotu 160 vecāku pabalstu dienu apmērā. No tām ne vairāk kā 63 vecāku pabalsta dienas var pārnest uz otru vecāku vai aizbildni, laulāto vai otra vecāka laulāto. Pārējā grūtniecības daļa tiek aizsargāta ar grūtniecības pabalsta periodu 40 ikdienas pabalsta dienu apmērā. Atvaļinājumu var izmantot vairākos periodos, līdz bērns sasniedz divu gadu vecumu. Kopš 2022. gada 2. augusta **Nīderlande** ir ieviesusi tiesības uz apmaksātu vecāku atvaļinājumu 9 nedēļu garumā par 70 % no ikdienas samaksas. **Francija** 2021. gada novembrī palielināja atvaļinājuma dienu skaitu (310 dienas, kas jāizmanto trīs gadu laikā, ar vienreizēju pagarinājumu) un finansiālo atbalstu, ko vecāki ir tiesīgi saņemt nopietnas bērna slimības gadījumā. Turklāt vecākiem ir tiesības uz divu dienu atvaļinājumu, ja viņu bērnam tiek diagnosticēta hroniska slimība. **Maltā** 2022. gadā bezmaksas bērnu aprūpes pakalpojumi tika attiecināti arī uz darba ņēmējiem, kuri strādā vakaros, nedēļas nogalēs vai maiņās. Turklāt ar jaunu 2022. gada jūlija likumu ir ieviests un paplašināts apmaksāts 10 dienu paternitātes atvaļinājums bērna piedzimšanas vai adopcijas gadījumā tēviem un otrajiem vecākiem. Bez tam ir piešķirtas tiesības uz četrus mēnešu apmaksātu vecāku atvaļinājumu katram līdz astoņus gadus veca bērna vecākam, tiesības uz neapmaksātu aprūpētāja atvaļinājumu, kas ir piecas darbdienu gadā, un tiesības uz elastīgu darba režīmu darba ņēmējiem, kuriem ir bērni vecumā līdz astoņiem gadiem. No 2022. gada augusta **Bulgārijā** tēvam vai likumiskajam aizbildnim, kas ir vīrietis, ir tiesības uz divu mēnešu apmaksātu aprūpes atvaļinājumu (710 BGN, aptuveni 363 EUR) par bērniem vecumā līdz astoņiem gadiem ar nosacījumu, ka nav izmantotas līdzīgas shēmas.

Dalībvalstis ievieš pasākumus saistībā ar dalītu un elastīgu darba režīmu ģimenēm un personām ar aprūpes pienākumiem atbilstīgi pīlāra 2. un 9. principam (attiecīgi par dzimumu līdztiesību un darba un privātās dzīves līdzsvaru). **Čehija** 2021. gada janvārī ieviesa likuma grozījumu, kas ļauj darba ņēmējiem, kuri strādā nepilna laika darbu, dalīt vienu amatu. Šā pasākuma mērķis ir paplašināt elastīgu darba režīmu, un to līdzfinansē ESF ar finanšu stimuliem, kas sedz daļu no algas, atbalstot ģimenes politikas koordinātorus reģionos, kā arī metodoloģiskos norādījumus, politikas analīzi un paraugpraksi. **Īrija** plānotais Darba un privātās dzīves un dažādu noteikumu likumprojekts paredz ieviest tiesības aprūpētājiem pieprasīt elastīgu darba režīmu, tai skaitā konsolidētu vai samazinātu darba stundu skaitu. **Kipra** plāno līdz 2022. gada beigām piešķirt strādājošiem vecākiem, kuriem ir bērni vecumā līdz astoņiem gadiem, un aprūpētājiem tiesības pieprasīt elastīgu darba režīmu. **Lietuvā** 2022. gadā tika veikti pasākumi, lai ieviestu iespēju strādāt mazāk nekā pilnu dienu un organizēt tāl darba un elastīgu darba grafiku grūtniecēm vai ar krūti barojošām sievietēm, vai vientuļajiem vecākiem, kuri audzina bērnus vecumā līdz 14 gadiem (vai līdz 18 gadiem bērnu ar invaliditāti gadījumā), kā arī vecākiem, kuri audzina bērnus vecumā līdz astoņiem gadiem.

Vairākas dalībvalstis īstenoja pasākumus, lai veicinātu ekonomisko aktivitāti, atbalstītu sieviešu nodarbinātību un mazinātu vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību atbilstīgi pīlāra 2. un 4. principam (attiecīgi par dzimumu līdztiesību un par aktīvu atbalstu nodarbinātībai). **Īrija** 2021. gada jūlijā tika atjaunināts Vīriešu un sieviešu darba samaksas informācijas likums, kas noteiks, ka organizācijām ir jāziņo par vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību, izklāstot atšķirības starp darba ņēmējām sievietēm un darba ņēmējiem vīriešiem, tai skaitā piemaksām. Šī prasība sākotnēji attieksies uz organizācijām, kurās ir 250 vai vairāk darbinieku, bet laika gaitā tiks attiecināta arī uz uzņēmumiem ar 50 vai vairāk darbiniekiem. Likums arī nosaka pienākumu darba devējiem izklāstīt atšķirību iemeslus un pasākumus to novēršanai, kuriem jābūt ierosinātiem (bet tie nav obligāti). **Itālijā** 2022. gada Budžeta likums paredz, sākot no 2023. gada, par 50 miljoniem EUR gadā palielināt fondu, ar ko atbalsta vienlīdzību starp vīriešu un sieviešu darba samaksu. Līdzekļi ir paredzēti

intervencēm, kuru mērķis ir atbalstīt vīriešu un sieviešu darba algas vienlīdzību un vienlīdzīgas iespējas darbavietā un atzīt tās sociālo vērtību ekonomikas attīstībā. Turklāt pieņemtā Valsts stratēģiskā plāna mērķis ir apzināt labu praksi cīņā pret dzimumu stereotipiem, mazināt dzimumu nodarbinātības atšķirību, panākt vienlīdzību attiecībā uz dalību dažādos ekonomikas sektoros, risināt darba samaksas un pensiju atšķirības problēmu un panākt dzimumu līdzsvaru lēmumu pieņemšanā. Turklāt Itālijas ANP paredz instrumentus sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai, inovatīvu uzņēmējdarbības projektu īstenošanai uzņēmumiem, ko izveido un vada sievietes vai galvenokārt sievietes, un investīcijām sertifikācijas sistēmā uzņēmumiem, kas savā praksē atbalsta dzimumu līdztiesību. **Francijā** ar 2021. gada decembra likumu tika ieviesti vairāki pasākumi, kuru mērķis ir sekmēt ekonomisko un profesionālo vienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem. No 2022. gada 1. marta darba devējiem, kam ir vismaz 1000 darbinieku, ir katru gadu jāpublicē visas atšķirības sieviešu un vīriešu pārstāvībā augstāko izpildpersonu un pārvaldības struktūru locekļu amatos. Šī informācija tiks publiskota Darba ministrijas tīmekļvietnē, sākot no 2023. gada 1. marta. Likums arī paredz izveidot 30 % kvotu uzņēmumu vadības amatos no 2026. gada 1. marta, to vēlāk palielinot vēl vairāk (40 % no 2029. gada 1. marta). **Griekija** 2021. gada oktobrī pieņēma satvaru bērnu aprūpes pakalpojumu sniegšanai attiecībā uz bērniem vecumā no diviem mēnešiem līdz divarpus gadiem un “apkaimes auklīšu” iniciatīvas īstenošanai; minētā iniciatīva atbalsta sieviešu iesaistīšanos darba tirgū un veicina darba un privātās dzīves līdzsvaru. Pirms tās īstenošanas visas valsts mērogā notiks izmēģinājuma posms 33 pašvaldībās.

Dalībvalstis ievieša jaunas iniciatīvas un īstenoja reformas, lai uzlabotu personu ar invaliditāti pieņemšanu darbā un nodarbināmību atbilstīgi pīlāra 17. principam (par personu ar invaliditāti iekļaušanu). Beļģijā Valonijas VND reformu “Talanti–Impulss–Mobilizācija” finansē saskaņā ar Beļģijas ANP, un tās mērķis ir nodrošināt vairāk personalizētus pakalpojumus un individuālus ceļus neaizsargātiem darba meklētājiem, tai skaitā personām ar invaliditāti. **Bulgārija** plāno izvērst programmu, lai atbalstītu neaizsargātu grupu, tai skaitā personu ar invaliditāti, ilgtspējīgu nodarbinātību, ar 51,1 miljona EUR budžetu, ko finansēs ESF+. Ar šo pasākumu paredzēts uzrunāt 3600 neaizsargātu grupu pārstāvju, tai skaitā personas ar invaliditāti, atbalstot viņus ar subsidētām darba vietām, mentoringu, darba vides pielāgošanu un transportu. **Čehija** 2022. gada oktobrī palielināja darbā pieņemšanas stimulus personu ar invaliditāti nodarbinātībai. Lai palielinātu to nodarbinātības pakalpojumu klāstu, kurus VND piedāvā personām ar invaliditāti, **Īrija** 2021. gada jūlijā pieņēma agrīnas iesaistes pieeju. Saskaņā ar šo pieeju, ko paredzēts pilnībā izmantot līdz 2022. gada beigām, Īrijas VND aktīvi piedāvās un sniegs nodarbinātības pakalpojumus un atbalstu darba meklētājiem ar invaliditāti, cik vien drīz tas iespējams. Iesaiste būs brīvprātīga un būs vērsta uz personas vajadzībām, īpašu uzmanību pievēršot šķēršļiem, ar kuriem saskaras personas ar invaliditāti. **Horvātija** 2022. gada februārī pieņēma likumu par grozījumiem Darba tirgus likumā, kas paredz uzlabot nosacījumus finansiālās palīdzības piešķiršanai bezdarbniekiem ar invaliditāti un nosakot, ka palīdzība naudā būs 10 % no minimālās algas neto summā. Īstenojot savu ANP, **Latvija** 2021. gada augustā pieņēma plānu ar mērķi veicināt vienlīdzīgas iespējas personām ar invaliditāti. Ar plānu tiek pielāgoti noteikumi par invaliditātes statusa noteikšanu, ieviesti pasākumi iekļaušanai darba tirgū, kā arī infrastruktūras pieejamībai būvētajā vidē. **Lietuvā** ir pieņemts grozījums, ar kuru aktīvās darba tirgus politikas (ADTP) piemērojamību attiecina arī uz personām ar invaliditāti. Jaunās iniciatīvas mērķis ir veicināt personu ar invaliditāti iesaistīšanos atvērtajā darba tirgū kur viņas var pieteikties darbam pēc savas izvēles, atšķirībā no viņu nodarbinātības īpašos sociālajos uzņēmumos, kur šāda izvēle ir ierobežota. **Portugāle** 2022. gadā ievieša programmu, kas atbalsta personu ar invaliditāti darbā pieņemšanas un nodarbināmības procesu, sniedzot atbalstu līgumu slēgšanā, iesaistē, integrācijā un uzņēmējdarbībā, arī

saistībā ar profesionālo rehabilitāciju. Lai sekmētu stabilizāciju un integrāciju darba tirgū, programmas mērķis ir pielāgot, stiprināt un atdzīvināt papildinošus nodarbinātības stimulus un nodarbinātības politikas programmas. **Somijā** saskaņā ar ANP 2022. gadā sāks darboties jauns valstij piederošs darba tirgus starpniekoperators, lai veicinātu to personu pielāgošanos un iekārtošanu darbā, kuras pakļautas ievērojamam izslēgšanas no darba tirgus riskam, ieskaitot personas ar ierobežotām darba spējām. Pēc darbību ieviešanas uzņēmums plāno panākt, ka darba tiesiskajās attiecībās iesaistās aptuveni 1000 cilvēku.

Dalībvalstis veica pasākumus, lai atbalstītu un veicinātu trešo valstu valstspiederīgo integrāciju darba tirgū. Igaunija 2022. gadā grozīja programmu “Apmeties Eiropā” — tā ir Igaunijas valdības programma, kas sastāv no adaptācijas kursa un valodas apmācības migrantiem, kuri nesen ieradušies, — lai labāk apmierinātu dalībnieku vajadzības, iepriekš apvienoto “Darba un uzņēmējdarbības” moduli sadalot divos atsevišķos moduļos. Turklāt papildus A1 līmeņa apmācībai programma ietver A2 līmeņa valodas kursus, kā arī tika pielāgota mācīšanas metodika. Turklāt Igaunija apstiprināja *UNESCO* Vispārējo konvenciju par kvalifikāciju atzīšanu augstākajā izglītībā (Vispārējā konvencija), kas nosaka personu tiesības uz to, lai viņu ārvalstīs iegūtās kvalifikācijas tiktu novērtētas pārredzami un nediskriminējoši. Valodu kursiem ir ievērojama nozīme dalībvalstīs. Piemēram, **Somijā** tika piešķirti papildu līdzekļi somu/zviedru valodas kā otrās valodas mācīšanai, rakstpratībai un apmācības integrēšanai ikdienējās mācīšanās procesā. Konkrētāk, Somijas valdība ierosina par 5,5 miljoniem EUR palielināt 2023. gada budžetu Pastāvīgās mācīšanās un nodarbinātības pakalpojumu centra darbības izdevumu segšanai, lai tos izmantotu izglītībai un apmācībai, kas paredzēta ukraiņiem. **Vācijā** 2021. gada novembrī Darba un sociālo lietu ministrija piešķīra patvēruma meklētājiem no Afganistānas agrīnu piekļuvi darba tirgus integrācijas pasākumiem, piemēram, profesionālajiem valodu kursiem. **Īrijā** 2021. gada decembrī publicēja jaunas pamatnostādnes un rīkkopas, lai palīdzētu apmācāmajiem, kas ir migranti, uzlabot viņu angļu valodas prasmes un apgūt turpmāku izglītību saskaņā ar tās stratēģiju “Pieaugošo izglītība dzīvei” (*Adult Literacy for Life, ALL*). **Francijā** 2022. gada martā īstenoja savu visaptverošo un individualizēto atbalsta programmu bēgļu integrācijai (*AGIR*). Programma citstarp piedāvā pielāgotu atbalsta shēmu, kas veicina nesen ieradušos ārvalstu valstspiederīgo iepriekšējās pieredzes atzīšanu, vienkāršo viņu profesionālo integrāciju un uzlabo no darba tirgus visvairāk atstumto personu piekļuvi darbam atbilstoši viņu īpatnībām. **Itālijā** Itālijas iestādes un *UNHCR* parakstīja saprašanās memorandu, lai veicinātu bēgļu un patvēruma meklētāju integrāciju darba tirgū, īstenojot virkni kopīgu pasākumu. Vienošanās mērķis ir palielināt privātā sektora iesaisti, nodrošināt uzņēmumiem informāciju un instrumentus bēgļu uzņemšanai un uzlabot nodarbinātības dienestu un iekļaušanas procesus atbalstošo pilsoniskās sabiedrības dalībnieku tīkla prasmes. **Slovākijā** 2022. gada martā, izmantojot sava ANP finansējumu, pieņēma likumu migrējošo darba ņēmēju, tai skaitā atgriežamo personu, augsti kvalificētu darba ņēmēju no trešām valstīm un viņu ģimenes locekļu, un Slovākijā studējošo ārvalstu studentu integrācijas uzlabošanai. Likuma mērķis ir radīt tiesisko regulējumu vienas pieturas aģentūrai, kas nodrošina visaptverošu konsultēšanu un pakalpojumus.

Dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, lai paātrinātu no Ukrainas pārvietoto personu kvalifikāciju atzīšanu. Sadarbojoties *ENIC* un *NARIC* tīklā, **Austrija, Igaunija, Francija** un **Slovēnija**, piemēram, strādā kopā, lai sniegtu padomus un nodrošinātu kopējus standartus diplomu atzīšanai. **Portugālē**, kā arī **Austrijā**, no Ukrainas pārvietoto personu pieteikumiem par diplomu atzīšanu tiek piešķirta prioritāte. Dažas dalībvalstis, savukārt, vienkāršoja un saīsināja atzīšanas procedūras. Piemēram, **Vācijā, Lietuva, Portugālē** un **Latvijā** pieņem dokumentu digitālas kopijas un atsakās no prasības par apliecinātu tulkojumu. **Itālijā** iestādes izveidoja datubāzi, kurā ir plašs saraksts un skaidrojumi par Ukrainas kvalifikācijām augstākās izglītības iestādēm, un pārvietotas personas sociālajā un veselības aprūpes nozarē

var pieņemt darbā, tām uzrādot Eiropas bēgļu kvalifikāciju pasi. Līdzīgi **Čehijā** iestādes ir izdevušas rokasgrāmatu atzīšanas saskaņošanai un paātrināšanai. **Somijā** par oficiālo kvalifikāciju atzīšanu atbildīgās amatpersonas saņēma īpašu apmācību, lai labāk izprastu Ukrainas izglītības sistēmu. Apturot prasību par apliecinājumu “*Apostille*” ārvalstu publisku dokumentu apliecināšanai, **Slovākijā** veicina iepriekšēju prasmju atzīšanu.

Vairākas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai atvieglotu no Ukrainas pārvietotu personu integrāciju darba tirgū, īstenojot apmācību un pasākumus ienākšanas darba tirgū šķēršļu mazināšanai. Īpaši valodu kursi no Ukrainas pārvietotām personām ir bijuši dominējošais dalībvalstu jaunizstrādāto programmu veids. Piemēram, **Vācijā** vairāk nekā puse no kopējo no Ukrainas pārvietoto personu skaita piedalījās valoduursos. **Slovākijā** izstrādāja izglītības projektu, kas sniedz teorētiskas un praktiskas zināšanas pārvietotām personām apvienojumā ar finansiālu pabalstu, kurš tiek saņemts pēc kursa pabeigšanas un kurš sedz kursa maksu un daļu no saistītajiem izdevumiem. **Čehijā** no Ukrainas pārvietotie veselības aprūpes darbinieki saņem pagaidu profesionālās prakses atļauju (uz fiksētu 12 mēnešu termiņu), kas ļauj viņiem uzlabot valodas prasmes un iepazīties ar valsts veselības aprūpes sistēmu. Stažēšanās režīms ļauj viņiem apgūt nepieciešamās zināšanas atzīšanas eksāmena nokārtošanai. **Slovākijā** pārvietotajiem darba ņēmējiem jānokārto papildu eksāmens universitātē vai vidusskolā un jāuzrāda atzīts izglītības sertifikāts, lai viņi varētu strādāt veselības aprūpes nozarē. **Ungārijā** pārvietotie ukraiņi ar Ukrainas valsts atzītu kvalifikāciju veselības aprūpē var sākt strādāt savā profesijā paralēli kvalifikācijas atzīšanas procedūrai.

2.3. 7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti

Šajā iedaļā ir aplūkots, kā tiek īstenota nodarbinātības 7. pamatnostādne, kurā ir ieteikts dalībvalstīm uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti. Tajā citstarp aprakstīta elastības un drošības līdzsvarošana darba tirgus politikā, cīņa pret nedeklarētu darbu, darba tirgus segmentācijas novēršana un pārejas uz beztermiņa līgumiem veicināšana, kā arī aktīvas darba tirgus politikas efektivitātes nodrošināšana. Šie mērķi atbilst Eiropas sociālo tiesību pīlāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai), 5. principam (droši un pielāgojami darba apstākļi), 7. principam (informācija par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzība atlaišanas gadījumā), 8. principam (sociālais dialogs un darbinieku dalība), 10. principam (veselīga, droša un labi pielāgota darba vide) un 13. principam (bezdarbnieka pabalsti). Pamatojoties uz pastāvošo valstu praksi, ir aplūkota arī sociālā dialoga veicināšana un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana. Dalībvalstu politikas pasākumi šajās jomās ir apkopoti 2.3.2. iedaļā.

2.3.1. Galvenie rādītāji

Darba tirgus segmentācijas novēršanai ir svarīga nozīme darba kvalitātes un darba tirgu darbības uzlabošanā, un tā veicina pīlāra 5. principa (par drošiem un pielāgojamiem darba apstākļiem) un 7. principa (par informāciju par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzību atlaišanas gadījumā) īstenošanu. Darba tirgus segmentācija nozīmē pastāvīgas atšķirības darba nosacījumos personām darba tirgū, kuras nevar attiecināt uz viņu prasmju, profesijas un pieredzes atšķirībām¹³⁸. Spēcīga pazīme, kas norāda uz darba tirgus

¹³⁸ Sk. Starptautiskā darba organizācija (SDO) un *Eurofound*. Praktiskā ziņā tas nozīmē, ka darba tirgus ir sadalīts apakštirgos jeb segmentos, ko raksturo atšķirīgas iezīmes un uzvedības noteikumi, piemēram, līgumi (t. i., beztermiņa līgumi attiecībā pret terminētiem līgumiem), nodarbinātības aizsardzības tiesību aktu būtība

segmentāciju, ir liels pagaidu līgumu īpatsvars konkrētām darbinieku grupām un zems pārejas līmenis uz pastāvīgām darbvietām. Arī liels fiktīvas pašnodarbinātības īpatsvars var būt saistīts ar darba tirgus segmentāciju.

Pagaidu nodarbinātības īpatsvars attiecībā pret kopējo nodarbinātību 2021. gadā dalībvalstīs palielinājās tikai nedaudz, jo bija labvēlīgāki ekonomiskie apstākļi. To cilvēku īpatsvars, kuri strādāja uz pagaidu līgumu pamata¹³⁹, no visiem darba ņēmējiem (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) ES vidēji palielinājās tikai nedaudz no 10,9 % 2020. gadā līdz 11,2 % 2021. gadā un joprojām bija par 0,8 procentpunktiem mazāks nekā pirms pandēmijas. Tomēr ceturkšņa izteiksmē pagaidu darbinieku (vecumā no 20 līdz 64 gadiem, dati sezonāli koriģēti) īpatsvars 2022. gada 2. ceturksnī bija 13,1 %, kas ir par 0,1 procentpunktu vairāk nekā 2021. gada 1. ceturksnī un par 1,1 procentpunktu vairāk nekā zemais līmenis 2020. gada 2. ceturksnī. Atšķirības starp dalībvalstīm ir ievērojamas. Spānijā, Nīderlandē, Portugālē un Itālijā tika reģistrēti rādītāji, kas pārsniedz 15 %, savukārt Igaunijā, Lietuvā, Rumānijā, Latvijā un Bulgārijā tie bija mazāki nekā 4 % — sk. 2.3.1. attēlu. Kopumā dalībvalstīs ar vislielāko pagaidu līgumu īpatsvaru pirms Covid pandēmijas notika vislielākais samazinājums, savukārt dalībvalstīs ar salīdzinoši zemu līmeni kopš tā laika ir bijis neliels palielinājums¹⁴⁰. Ievērojams samazinājums laikposmā no 2019. līdz 2021. gadam reģistrēts Polijā (6,8 procentpunkti), Horvātijā (4,5 procentpunkti), Portugālē (3,6 procentpunkti), Slovēnijā (3,4 procentpunkti) un Grieķijā (2,7 procentpunkti), savukārt palielinājums novērots Rumānijā (0,9 procentpunkti), Lietuvā un Dānijā (0,6 procentpunkti), un Luksemburgā (0,2 procentpunkti).

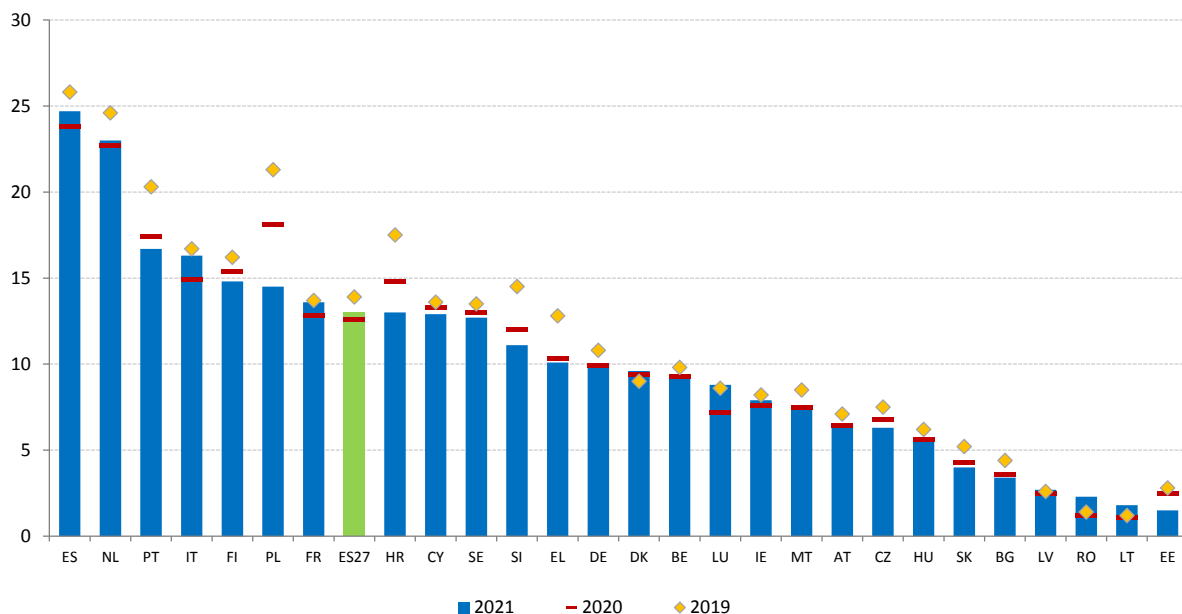
un dažādība dalībvalstīs (t. i., noteikumi, kas reglamentē tādu darbinieku individuālo un kolektīvo pieņemšanu darbā un atlaišanu no darba, ar kuriem noslēgti terminēti līgumi), vai attiecīgo darbinieku veidi (piemēram, citstarp pagaidu un nepilna laika darbinieki, kuri ir spiesti stāties darba tiesiskajās attiecībās).

¹³⁹ Šis termins attiecas gan uz nestandarta darba kārtību (piemēram, elastīgiem, terminētajiem, dežūras un nulles stundu līgumiem), gan līgumiem ar pagaidu darba aģentūrām, vienlaikus izslēdzot nepilna laika darbu un pašnodarbinātās personas bez darbiniekiem. Avots: *Eurostat* rādītāji [lfsi_pt_a] un [lfsi_pt_q] attiecīgi par gada un ceturkšņa datiem.

¹⁴⁰ Eiropas Komisija, *Darba tirgus un algu tendences Eiropā, 2022. gada pārskats*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022 (drīzumā).

2.3.1. attēls. Pagaidu nodarbinātība joprojām ir zem pirmskrīzes līmeņa, lai gan starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības

Pagaidu darba ņēmēju īpatsvars no visiem darba ņēmējiem (20–64 gadu vecuma grupā, gada dati)

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju 2021. gadā (sk. metadatus).

Avots: Eurostat, [lfsi_pt_a], ES darbaspēka apsekojums.

Dažās dalībvalstīs ir liels pagaidu līgumu īpatsvars apvienojumā ar zemu pārejas līmeni uz pastāvīgu nodarbinātību. 2.3.2. attēlā ir redzams pagaidu darbinieku (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) skaits procentos no kopējā attēlotā skaita attiecībā pret vidējo trīs gadu pārejas līmeni no pagaidu līgumiem uz beztermiņa līgumiem (t. i., no 2018. līdz 2020. gadam). 2020. gadā viskritiskākā situācija, ko raksturoja augsts pagaidu līgumu rādītājs (virs 15 %) apvienojumā ar salīdzinoši zemu pārejas līmeni (zem 30 %), tika konstatēts Spānijā, Polijā, Francijā un Itālijā. Citās dalībvalstīs, piemēram, Nīderlandē, Portugālē, Horvātijā un Zviedrijā, pagaidu nodarbinātības rādītājs bija virs ES vidējā (13,5 % 2020. gadā), taču tajās bija augsts pārejas līmenis (virs 35 %). Turpretī Lietuvā, Latvijā un Bulgārijā ir ļoti zems pagaidu līgumu īpatsvars (zem 4 %) un zems pārejas līmenis uz beztermiņa darba līgumiem. Rumānijā, Ungārijā, Slovākijā, Čehijā, Luksemburgā un Igaunijā pagaidu līgumu īpatsvars ir zem 8 % un pārejas līmenis ir virs 30 %.

2.3.2. attēls. Starp dalībvalstīm ir novērojamas būtiskas atšķirības pagaidu līgumu īpatsvara un pārejas uz pastāvīgu nodarbinātību ziņā.

Pagaidu darba ņēmēju procentu izteiksmē no kopējā nodarbināto skaita (20–64 gadu vecuma grupā) 2020. gadā un pārejas uz pastāvīgām darbvietām rādītājs (2018., 2019. un 2020. gada vidējā vērtība).

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2020. gadā attiecībā uz Vāciju. Darbaspēka pārejas rādītājs par Latviju attiecas uz 2017. gadu; vērtība attiecībā uz Slovākiju ir vidējā vērtība tikai par 2019. un 2020. gadu.

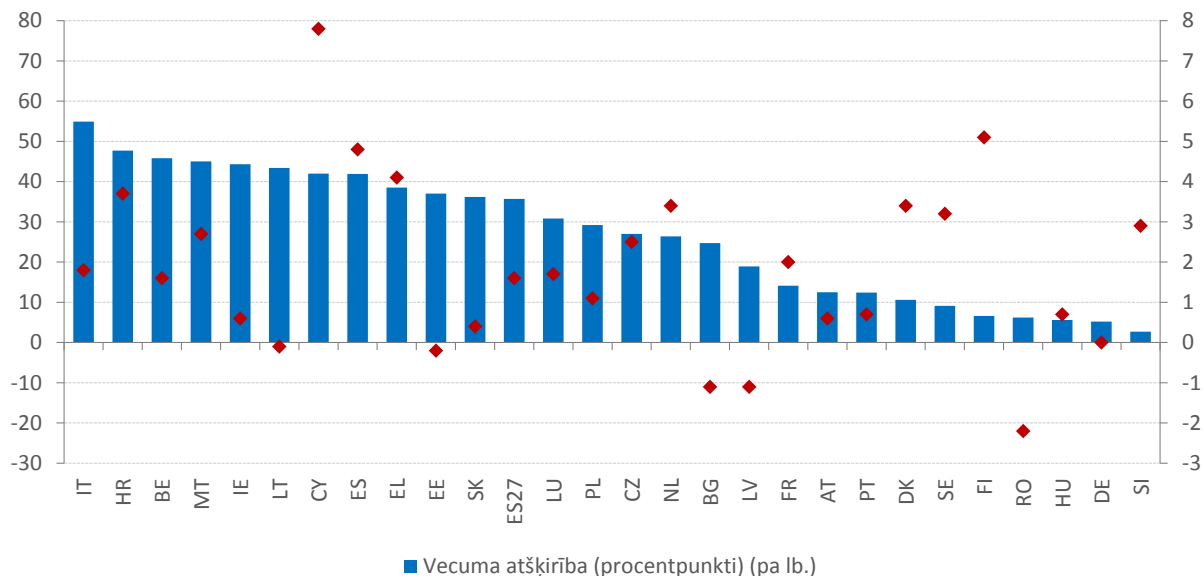
Avots: Eurostat, [[lfsa_etpgan](#)] ES darbaspēka apsekojums un [[file_lvhl32](#)] EU-SILC.

To cilvēku īpatsvars, kuri strādā piespiedu pagaidu darbu, starp dalībvalstīm ievērojami atšķiras, un dažās no tām ir īpašas problēmas. To darba ņēmēju īpatsvars (vecumā no 20 līdz 64 gadiem), kuri strādāja uz piespiedu pagaidu darba līgumu pamata, 2021. gadā ES bija 7,8 %. Tomēr atšķirība starp augstākajām un zemākajām vērtībām starp dalībvalstīm joprojām ir ievērojama (15,4 procentpunkti 2021. gadā) un nav mainījusies kopš 2020. gada. Spānijā (19,5 %), Itālijā (13,4 %), Portugālē (12,2 %) un Kiprā (11,9 %) šajā ziņā ir īpašas problēmas, jo tās ziņo par vislielāko piespiedu pagaidu darba ņēmēju īpatsvaru. Turpretī šis īpatsvars ir zem 2 % Latvijā, Rumānijā, Lietuvā un Igaunijā. Kopumā piespiedu pagaidu nodarbinātība sievietes skar vairāk nekā vīriešus, lai gan šīs atšķirības ir salīdzinoši mazas (zem 1,5 procentpunktiem), izņemot Kipru (7,5 procentpunkti), Grieķiju (5 procentpunkti), Horvātiju (3,3 procentpunkti) un Somiju (3,2 procentpunkti).

Pagaidu līgumi joprojām ir vairāk izplatīti jauniešu un sieviešu vidū. Pagaidu darba ņēmēju īpatsvars 2021. gadā ES bija pat 48,9 % jauniešiem (15–24 gadi), kas ir par 37 procentpunktiem vairāk nekā darba ņēmējiem vecumā no 25 līdz 54 gadiem un par 42,7 procentpunktiem vairāk nekā darba ņēmējiem vecumā no 55 līdz 64 gadiem. 2021. gadā par vislielāko īpatsvaru ziņoja Spānija (69,1 %), Nīderlande (68,2 %), Slovēnija (63,5 %) un Itālija (61,7 %), savukārt vismazākais īpatsvars bija Igaunijā (6,8 %), Lietuvā (6,7 %) un Latvijā (5,3 %). 2021. gadā uz pagaidu darba līgumu pamata strādājošo sieviešu (20–64 gadi) īpatsvars ES bija 13,8 %, kas ir par 0,4 procentpunktiem vairāk nekā 2020. gadā. Dzimumu atšķirība pagaidu nodarbinātības jomā nedaudz palielinājās — no vidēji 1,4 procentpunktiem 2020. gadā līdz 1,6 procentpunktiem 2021. gadā, un ir vērojamas būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm — sk. 2.3.3. attēlu. 2021. gadā vislielākās dzimumu atšķirības pagaidu līgumu izplatības ziņā tika novērotas Kiprā (7,8 procentpunkti) un Somijā (5,1 procentpunkts). Rumānijā, Bulgārijā un Latvijā vīriešu biežāk strādāja uz pagaidu līguma pamata nekā sievietes, kā rezultātā dzimumu atšķirības bija apgrieztas.

2.3.3. attēls. Pagaidu līgumi ir ievērojami vairāk izplatīti jauniešu grupā (vecuma grupa no 15 līdz 24 gadiem) un attiecībā uz sievietēm (ar dažiem izņēmumiem)

Atšķirība pagaidu darba ņēmēju īpatsvarā attiecībā pret kopējo darba ņēmēju skaitu starp 15–24 gadu vecuma kohortu un 25–54 gadus vecajiem darba ņēmējiem — vecuma atšķirība (procentpunkti, 2021. gads, ass pa kreisi). Atšķirība pagaidu darba ņēmēju īpatsvarā no kopējā skaita starp sievietēm un vīriešiem — “dzimuma atšķirība” (procentpunkti, 2021. gads, ass pa labi).

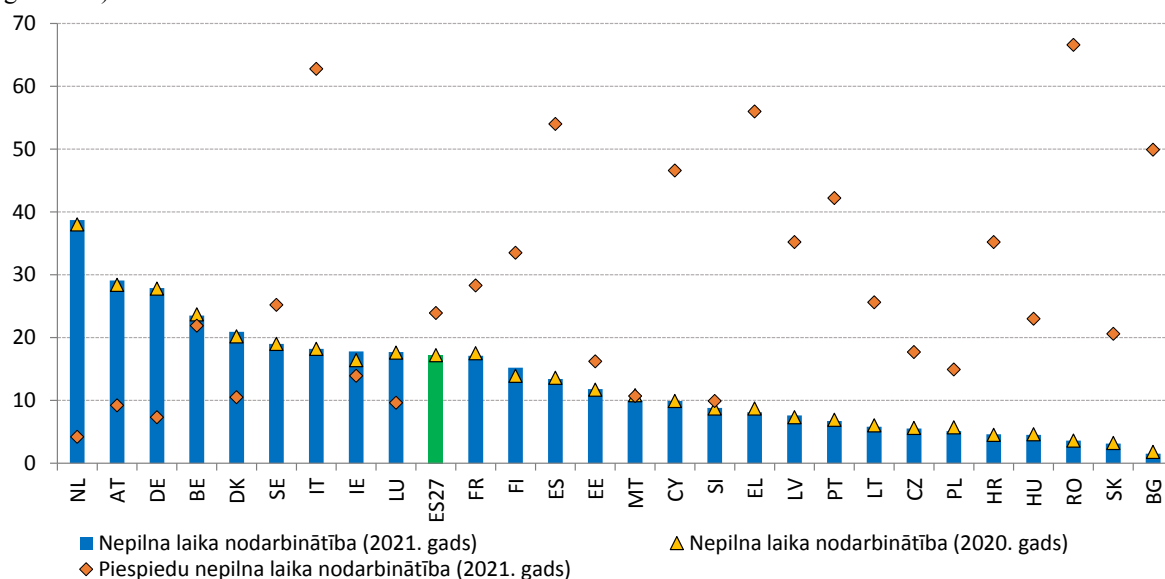
Avots: Eurostat, [lfsi_pt_a], ES darbaspēka apsekojums.

Nepilnu darba laiku strādājošo īpatsvars ES saglabājās kopumā stabils; vairākās dalībvalstīs ievērojama tā daļu veido piespiedu nodarbinātība. Nepilnu darba laiku strādājošo personu (20–64 gadi) īpatsvars ES 2021. gadā bija 17,2 %; tas nav mainījies salīdzinājumā ar 2020. gadu un joprojām ir par 1,5 procentpunktiem mazāks nekā 2019. gadā. Piecās dalībvalstīs (Nīderlandē, Austrijā, Vācijā, Beļģijā un Dānijā) reģistrēts rādītājs virs 20 %, savukārt piecās citās dalībvalstīs (Bulgārijā, Slovākijā, Rumānijā, Ungārijā un Horvātijā) tas bija zem 5 % — sk. 2.3.4. attēlu. Dažās dalībvalstīs reģistrēts neliels samazinājums (zem 1 procentpunkta) nepilnu darba laiku strādājošo īpatsvara ziņā no 2020. līdz 2021. gadam (proti, Maltā, Polijā, Grieķijā, Francijā un Bulgārijā). Turpretī palielinājums novērots Īrijā (1,4 procentpunkti), Somijā (1,3 procentpunkti), Nīderlandē, Dānijā un Austrijā (0,7 procentpunkti). Piespiedu nepilna laika darba īpatsvars attiecībā pret kopējo nodarbinātību 2021. gadā ES bija 23,9 %, un arī ar ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm¹⁴¹. Rumānija, Itālija, Grieķija, Spānija un Bulgārija ziņo par rādītājiem, kas ir ap vai virs 50 %, savukārt Nīderlandē, Vācijā, Austrijā, Luksemburgā un Slovēnijā šī vērtība ir 10 % vai mazāka.

¹⁴¹ Eurostat rādītājs [lfsa_eppgai]. Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā ir laikkrīdas pārrāvums attiecībā uz visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku.

2.3.4. attēls. Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars iepriekšējā gadā saglabājās kopumā stabils, bet ar ievērojamu piespiedu darba komponentu daudzās dalībvalstīs

Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars kopējā nodarbinātībā (20–64 gadu vecuma grupā) un piespiedu nepilna laika nodarbinātība procentu izteiksmē no kopējās nepilna laika nodarbinātības (20–64 gadu vecuma grupā) (%), gada dati).

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju 2021. gadā (sk. metadatus).

Avots: Eurostat, [lfsi_pt_a] un [lfsa_eppgai], ES darbaspēka apsekojums.

Pašnodarbināto bez darbiniekiem īpatsvaram ir tendence būt augstam, bet ir ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm. Lai gan pašnodarbinātība parasti ir brīvprātīga, un tā ir uzņēmējdarbības gara pozitīva pazīme, tā dažreiz slēpj atkarīgas darba tiesiskās attiecības — tādā gadījumā to dēvē par fiktīvo pašnodarbinātību. 2021. gadā pašnodarbinātie bez darbiniekiem (tā dēvētie “individuālā darba veicēji”, ko var izmantot kā aptuvenu vērtību fiktīvas pašnodarbinātības riska novērtēšanai) veidoja 9 % no kopējās nodarbinātības ES (20–64 gadu vecuma kohorta)¹⁴². Grieķijā, Polijā un Itālijā bija visaugstākie rādītāji (virs 14 %), nākamās bija Čehija, Nīderlande un Slovākija ar rādītājiem virs 10 %. Turpretī viszemākie rādītāji (zem 6 %) novēroti Vācijā, Dānijā, Luksemburgā, Zviedrijā un Horvātijā.

Pilāra 5. izcēlums. Digitālās darba platformas un darba tiesiskās attiecības

Darba apstākļu nestabilitāti izraisošas darba tiesisko attiecību ļaunprātīgas izmantošanas novēršana, arī attiecībā uz platformu darbu, veicina Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanu. Pilāra 5. princips (par drošiem un pielāgojamiem darba apstākļiem) nosaka, ka darbiniekiem ir tiesības uz taisnīgu un vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz darba apstākļiem, piekļuvi sociālajai aizsardzībai un apmācībai neatkarīgi no viņu darba tiesisko attiecību veida un ilguma. Inovatīvi darba veidi, tai skaitā tie, kas izpaužas kā uzņēmējdarbība un pašnodarbinātība, var būtiski veicināt darba apstākļu uzlabošanu. Tajā pašā laikā būtu jāidentificē un jānovērš nestabili darba veidi, arī saistībā ar dažām digitālajām darba platformām, un būtu jānovērš netipisku līgumu ļaunprātīga izmantošana, lai atbalstītu kvalitatīvu nodarbinātību.

¹⁴² Avots: Eurostat [lfsa_espais] un [lfsa_egaps], ES darbaspēka apsekojums. Piezīme. Pašnodarbināto ar darbiniekiem īpatsvars attiecībā pret nodarbināto personu kopējo skaitu. Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā pastāv laikrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku.

Digitālās darba platformas ir kļuvas par svarīgu ES ekonomikas daļu, un ar to starpniecību darbu veic daudzveidīgs cilvēku loks. Digitālās darba platformas ir paplašinājušās, un tiek lēsts, ka ieņēmumi ES27 ir palielinājušies no 3 miljardiem EUR 2016. gadā līdz aptuveni 14 miljardiem EUR 2020. gadā. To cilvēku kopējie ieņēmumi, kuri strādā, izmantojot aktīvās platformas ES27, ir palielinājušies no 2,6 miljardiem EUR 2016. gadā līdz 6,3 miljardiem EUR 2020. gadā¹⁴³. Uz šo brīdi Savienībā vairāk nekā 28 miljoni cilvēku, vismaz kādā savas karjeras posmā, ir strādājuši, izmantojot platformas.¹⁴⁴ Digitālās darba platformas pastāv dažādos ekonomikas sektoros, un dažas no tām piedāvā pakalpojumus “fiziskajā darba vietā”, piemēram, braucienu nolīgšana, preču piegāde, uzkopšanas vai aprūpes pakalpojumi, savukārt citas darbojas tikai tiešsaistē, sniedzot tādus pakalpojumus kā datu kodēšana, tulkošana vai maketēšana (sk. attēlu). Cilvēki, kuri strādā ar platformu starpniecību, visbiežāk ir jauni vīrieši, kam ir augstāka kvalifikācija, lai gan darbinieku profilu būtiski ietekmē aplūkojamā platformu darba veids¹⁴⁵. Sievietes, piemēram, ir plašāk pārstāvētas personīgo un mājsaimniecības pakalpojumu nozarē, kā arī aprūpes sektorā.

Platformu darbs var izraisīt faktisko darba ņēmēju kļūdainu uzskatīšanu par pašnodarbinātajiem un slēpt pakārtotas darba tiesiskās attiecības, dažreiz saistībā ar algoritmiskās pārvaldības izmantošanu. Deviņas no desmit platformām, kas darbojas ES, patlaban klasificē tajās strādājošos cilvēkus kā pašnodarbinātos. Lielākā daļa šo cilvēku savā darbā ir patiešām pašnodarbinātie un var izmantot platformas savas darbības attīstīšanai, tādējādi sniedzot pozitīvu ieguldījumu uzņēmējdarbības attīstībā, inovācijā un digitalizācijā ES. Tomēr tiek lēsts, ka līdz 5,5 miljoniem cilvēku, kuri strādā ar digitālo platformu starpniecību, konstatē, ka viņi tiek kļūdaini klasificēti kā pašnodarbinātie un viņiem nav darbinieku tiesību un aizsardzības, kāda ir citiem. Šādās situācijās viņi bieži saskaras ar sliktiem darba apstākļiem un/vai nepietiekamu piekļuvi sociālajai aizsardzībai.¹⁴⁴ Ir arī cilvēki, kuri ir pakārtoti digitālajām darba platformām, ar kuru starpniecību viņi strādā, un ka viņus dažādā mērā kontrolē šīs platformas, piemēram, saistībā ar darba uzdošanu, darba samaksu vai darba apstākļiem. Tas var būt saistīts arī ar algoritmiskās pārvaldības darbību; platformas izmanto šā veida pārvaldību, lai pielāgotu darba piedāvājumu un pieprasījumu, kā arī lai uzdotu uzdevumus, veiktu uzraudzību, izvērtēšanu un pieņemtu lēmumus par tiem cilvēkiem, kuri strādā ar platformu starpniecību¹⁴⁶.

¹⁴³ De Groen, W., Kilhoffer, Z., et al., *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models*. Nobeiguma ziņojums. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

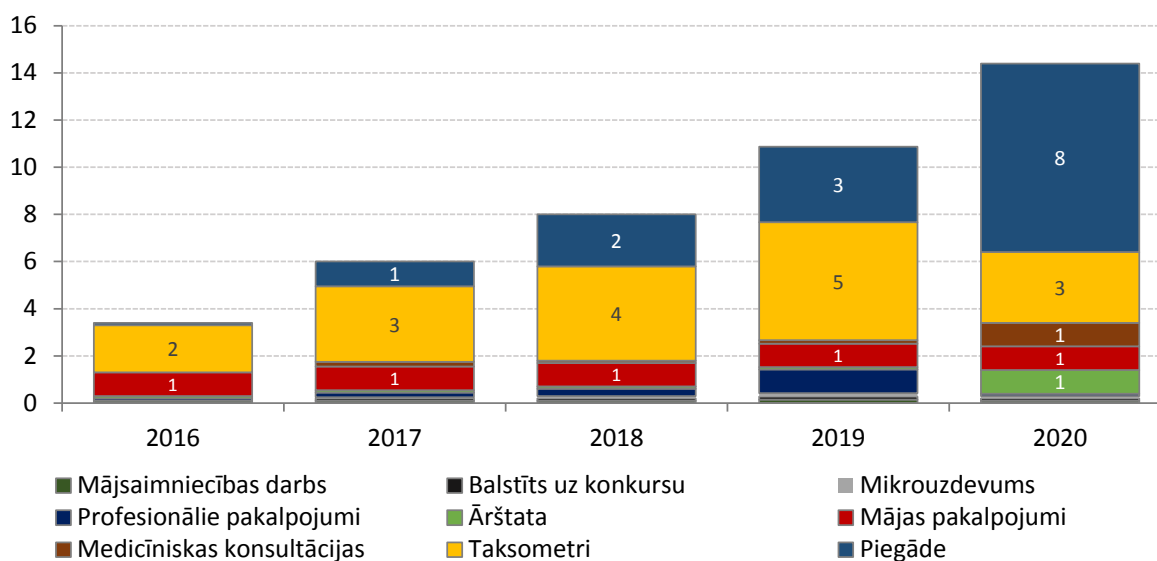
¹⁴⁴ Eiropas Komisija, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., et al., *Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work*. Nobeiguma ziņojums. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

¹⁴⁵ Eiropas Komisija, *European Centre for Expertise (ECE) in the field of labour law, employment and labour market policy: thematic review 2021 on platform work*, Publikāciju birojs, 2021.

¹⁴⁶ Literatūrā algoritmiskā pārvaldība ir definēta kā algoritmu noteiktas uzraudzības, pārvaldības un kontroles prakšu kopums. Šīs prakses arī tiek īstenotas ar tādu tehnoloģisko rīku un paņēmieni starpniecību, kuri strukturē darba apstākļus un darbinieku attālinātu pārvaldību. Plašāku informāciju sk. Mateescu A. un Nguyen A. (2019), *Algorithmic management in the workplace*, Datu un sabiedrības pētniecības institūts.

Digitālo darba platformu sastopamība pēdējos gados ir ievērojami palielinājusies un aptver plašu darbību klāstu

Digitālo darba platformu lielums ES27 dalījumā pa saimnieciskajām darbībām (miljardi EUR)

Avots: Eiropas Komisija, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., et al., [Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work](#). Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

Noteikumu paredzēšana saskaņā ar ES tiesisko regulējumu var palīdzēt mazināt negodīgu darba apstākļu riskus. ES līmenī Direktīva par pārredzamiem un paredzamiem darba apstākļiem (*TPWCD*) palīdz nodrošināt pārredzamas informācijas sniegšanu un darba grafiku paredzamību visiem darbiniekiem. Turklāt Padomes 2019. gada Ieteikuma par piekļuvi sociālajai aizsardzībai īstenošana atbalsta formālu un efektīvu aptvērumu nestandarta darbiniekiem un pašnodarbinātajiem, kā arī noteikumu pārredzamību un vienkāršošanu. Ar jaunu ES noteikumu paketi, kas publicēta 2021. gada decembrī, ir izvirzīts mērķis uzlabot darba nosacījumus platformu darbā un atbalstīt digitālo platformu ilgtspējīgu izaugsmi ES¹⁴⁷. Priekšlikums par direktīvu ietver pasākumus attiecībā uz algoritmisko pārvaldību, nodarbinātības statusa kļūdainu klasificēšanu un pārrobežu pārredzamību. Šis iniciatīvu kopums arī ietver pamatnostādņu projektu par ES konkurences tiesību piemērošanu darba koplīgumiem par individuālo pašnodarbināto (arī to, kuri strādā platformās) darba apstākļiem, kā arī paziņojumu, kas pievienots tiesību akta priekšlikumam.

Pēc platformu darba spēcīgā pieauguma vairākas dalībvalstis nāca klajā ar pasākumiem darba nosacījumu uzlabošanai platformu darbā. Dažas dalībvalstis (**Beļģija, Grieķija, Spānija, Francija un Itālija**) ir pieņēmušas valsts tiesību aktus, kas attiecas uz darba apstākļu uzlabošanu un/vai piekļuvi sociālajai aizsardzībai platformu darbā, lielākajā daļā gadījumu izvēloties nozaru tiesību aktus, kas vērsti pārsvarā uz transporta un piegādes platformām. **Beļģijā** valdība 2022. gada jūnijā vienojās definēt platformu darbinieku sociālo statusu, nosakot astoņus kritērijus, pēc kuriem nosaka, vai darbinieku var uzskatīt par pašnodarbināto vai par darba ņēmēju, un kuri jāizmanto darba tiesām. **Grieķijā** 2021. gada jūnijā pieņēma jaunu likumu par darba tiesiskajām attiecībām, ar kuru tiek ieviesti pasākumi attiecībā uz cilvēkiem, kas strādā ar platformu starpniecību, atzīstot atkarīgus darba līgumus

¹⁴⁷ Sk.: Komisijas priekšlikums direktīvai par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā COM(2021) 762 final un Komisijas paziņojums COM(2021) 323 par digitalizācijas sniegto iespēju pilnīgu izmantošanu darba nākotnei.

vai neatkarīgus pakalpojumu/darbu līgumus. **Spānijā** ar jaunu 2021. gada likumu tika ieviesta juridiska prezumpcija, kas nosaka, ka tiem, kuri iesaistījušies izplatīšanas darbībās trešām personām, izmantojot tehniskus līdzekļus, ir darba tiesiskās attiecības ar uzņēmumu, un aicinot platformu operatorus pierādīt, ka tie šādi nerīkojas. Ar likumu arī tika noteiktas darbinieku pārstāvju tiesības tikt informētiem par algoritmu parametriem, kas ietekmē darba nosacījumus. **Francijā** 2021. gadā pieņēma rīkojumu, kas ļauj kopbraucēju un piegādes platformu ārstata darbiniekiem iecelt savus pārstāvjus 2022. gadā. Ar dekrētu tika izveidota Platformu darbinieku sociālo tiesību iestāde (*ARPE*) kā jauns publiskais regulators sociālajam dialogam starp platformām un pašnodarbinātajiem. **Itālijā** 2019. gadā pieņēma valsts tiesību aktus, lai palielinātu pašnodarbināto pārtikas piegādes braucēju darba nosacījumu aizsardzību. Pjemontas un Lacio reģionālie tiesību akti tieši attiecas uz visu ar platformu starpniecību strādājošo cilvēku darba nosacījumiem un sociālo aizsardzību. **Dānijā** Apvienotā darbinieku federācija “3F” un darba devēju organizācija “*Dansk Erhverv*” 2021. gadā panāca nacionālu nozaru vienošanos par piegādes braucējiem. Līdzīgi **Austrijā** sociālie partneri ir noslēguši nozares kolektīvu vienošanos par nodarbinātiem velokurjeriem, kuri no 2020. gada var izmantot tiesības uz minimālo algu un apmaksātu atvaļinājumu. **Zviedrijā** piegādes platforma “*Foodora*” un Zviedrijas Transporta darbinieku biedrība 2021. gadā panāca kolektīvu vienošanos par piegādes braucējiem. Kā daļa no **Portugāles** atveseļošanas un noturības plāna (ANP) līdz 2023. gada marta beigām būtu jāpieņem jauni tiesību akti par digitālajām kurjeru platformām.

Darba inspekcijām ir būtiska nozīme sliktu darba apstākļu atklāšanā un novēršanā un cīņā pret nedeklarētu darbu. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) palielinātā izmantošana un platformu ekonomikas attīstība (sk. pīlāra 5. izcēlumu) ir radījušas jaunas problēmas darba inspekcijām to uzdevumu veikšanā. Kā liecina līdzšinējā pieredze, liels un noturīgs enerģijas cenu kāpums un spēcīgi inflācijas spiedieni var vēl vairāk palielināt nedeklarēta darba izplatību, jo tie ietekmē noteiktu uzņēmumu un darbinieku, arī pašnodarbināto, spēju samaksāt sociālā nodrošinājuma iemaksas un nodokļus (sk. arī 2.1. iedaļu un pīlāra 7. izcēlumu). Lai atbalstītu iekļaujošus un godīgus darba tirgus un pienācīgu sociālo aizsardzību visiem, īpaši svarīgi būs nodrošināt atbilstošus resursus darba inspekcijām un ieviest visaptverošas stratēģijas formālā darba atbalstam šajā konkrētajā krīzes kontekstā. Eiropas platforma cīņai pret nedeklarētu darbu sagatavo ziņojumu par dalībvalstu progresu virzībā uz visaptverošām pieejām cīņai pret nedeklarētu darbu. 2022. gada martā arī tika izveidota fokusa grupa, lai veicinātu nedeklarētu trešo valstu valstspiederīgo integrāciju legālajā nodarbinātībā¹⁴⁸.

Pēc pandēmijas tāldarbs ir kļuvis par iedibinātu darba veidu Savienībā, kas dažkārt prasa noteikumu, rīcībpolitiku un darba kultūras pielāgojumus. Nesenā *Eurofound* pētījumā ir veikta kartēšana par tāldarbu tiesību aktos un darba koplīgumu slēgšanā 27 ES dalībvalstīs un Norvēģijā, ieskaitot izmaiņas valstu regulējumos. 2022. gadā 23 valstis ir ieviesušas likumā noteiktas definīcijas un īpašus tiesību aktus par tāldarbu¹⁴⁹. Lielākajā daļā valstu likumiskos tiesību aktus papildina starpnozaru vai uzņēmumu darba koplīgumi, lai gan ar atšķirīgu intensitātes līmeni. Tikai Horvātijā, Latvijā un Polijā likumiskie tiesību akti ir vienīgais regulējuma avots (kas pārsvarā gadījumu izstrādāts, noslēdzot individuālus līgumus

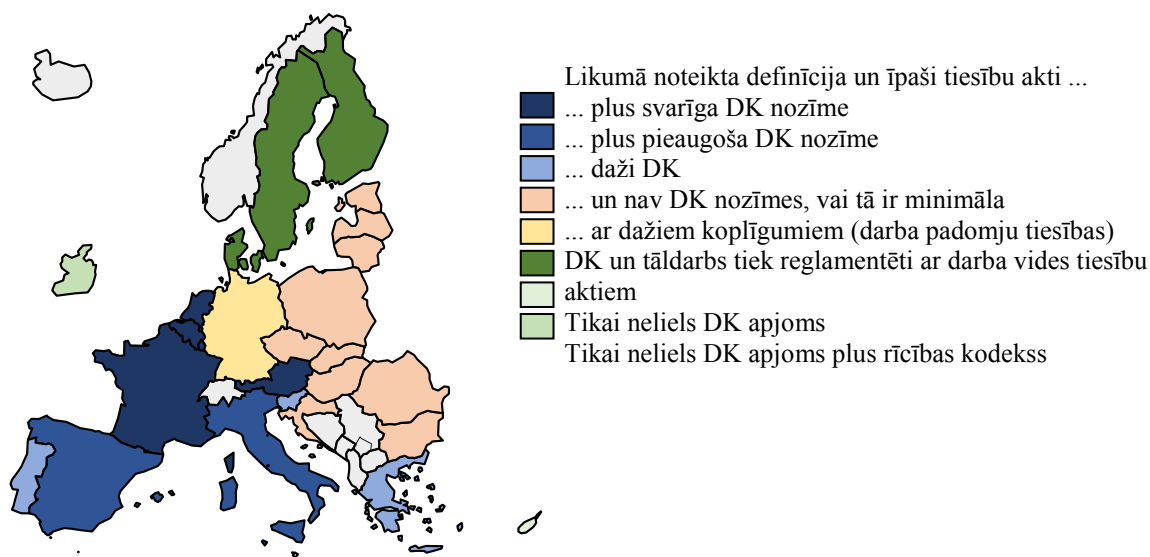
¹⁴⁸ Vairāk informācijas skatīt Eiropas Darba iestādes (EDI) tīmekļvietnē: www.ela.europa.eu.

¹⁴⁹ Avots: Eurofound, Vargas Llave, O., Rodríguez Contreras, R., Sanz de Miguel, P., et al., *Telework in the EU: regulatory frameworks and recent updates*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022. Piezīme. Dalībvalstis, kas ietilpst pirmajā grupā, ir šādas: AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI un SK. Turpretī CY, DK, FI, IE un SE ietilpst otrajā kategorijā.

starp darba devējiem un darbiniekiem). Tikai nelielam skaitam dalībvalstu nav likumā noteiktu definīciju vai īpašu tiesību aktu, kas attiecas uz tāldarbu. Tomēr šajā grupā tāldarba nosacījumi ir aptverti ar dažādiem tiesību aktiem, piemēram, par veselību un drošību, darba laiku, vai ar vispārējām darba tiesībām. Tādējādi tāldarbs bieži tiek reglamentēts, noslēdzot nozaru koplīgumus (piemēram, Somijā) vai nozaru un uzņēmumu koplīgumus (piemēram, Dānijā un Zviedrijā). Atkarībā no koplīgumu nozīmes ir iespējams identificēt dalībvalstu kopas, kā redzams 2.3.5. attēlā.

2.3.5. attēls. Attiecībā uz tāldarba regulējumu pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm

Tāldarba regulējums ES27 un Norvēģijā. (“DK” nozīmē “darba koplīgums”).

Piezīme. Eurofound korespondentu tīkla sniegtie valstu dati.

Avots: Eurofound, *Telework in the EU: Regulatory frameworks and recent updates*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

Tāldarbs, šķiet, nes dažus uzlabojumus attiecībā uz darba un privātās dzīves līdzsvaru, bet vienlaikus arī ietver riskus, ko ir vērts uzraudzīt; dažus no šiem riskiem var mazināt hibrīdas darba metodes, kas ir kļuvušas izplatītākas. Pamatojoties uz *Eurofound* veiktu izpēti, 2022. gada VNZ bija sniegta plaša analīze par riskiem, kas saistīti ar tāldarbu (piemēram, strādāšana ārpus darba laika, izolācija darbā vai psihosociāli riski). Nesena analīze (ko arī veica *Eurofound*) apstiprina, ka Covid-19 pandēmijas laikā strādāšana ilgas stundas bieži bija problēma tiem, kuri strādā tikai pilnslodzes tāldarbu, salīdzinājumā ar tiem, kuri strādā darba devēja telpās¹⁵⁰. Pamatojoties uz jaunākajiem konstatējumiem, cilvēki, kuri strādā hibrīdā darba režīmā (t. i., kombinējot darbu no mājām ar darbu darba devēja telpās), retāk ziņoja par strādāšanu ilgas stundas salīdzinājumā ar citiem tāldarba režīmiem — sk. 2.3.6. attēlu. Vismaz divas trešdaļas tāldarbu strādājošo ir norādījuši, ka strādā vairāk nekā 40 stundas nedēļā. ES tāldarbu strādājošie retāk ziņo par nepietiekamu darba un privātās dzīves līdzsvaru (13 %) salīdzinājumā ar tiem, kuri strādā tikai darba devēja telpās (18 %). Valstu līmeņa dati arī norāda uz zemāku to darba ņēmēju īpatsvaru, kuri ziņo par nepietiekamu darba un privātās dzīves līdzsvaru, no visiem tāldarbu strādājošajiem salīdzinājumā ar valstu vidējiem rādītājiem (piemēram, Somijā, Igaunijā un Bulgārijā).

¹⁵⁰ Eurofound (2022), *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations*. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga (drīzumā). *Piezīme.* Datu vākšanas metodes un izlases lieluma dēļ mazas atšķirības var nebūt statistiski nozīmīgas.

Konsultācijām un sadarbībai ar sociālajiem partneriem ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu, ka noteikumi par tāldarbu un darba apstākļiem sniedz pozitīvus rezultātus gan darba devējiem, gan darbiniekiem. Saskaņā ar nesenu *Eurofound* pētījumu¹⁵¹ mazāk nekā puse dalībvalstu laikposmā no 2020. līdz 2021. gadam ieviesa pastāvīgas regulējuma izmaiņas saistībā ar tāldarbu (t. i., Austrija, Grieķija, Latvija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Spānija pieņēma tiesību aktus; Beļģija, Francija un Luksemburga izstrādāja valsts darba koplīgumus). Četrās dalībvalstīs (t. i., Vācijā, Īrijā, Luksemburgā un Nīderlandē) notiek jaunu likumprojektu apspriešana. Dažas no šīm izmaiņām ir bijušas pilnvērtīgi tāldarba noteikumi, kas aptver visus tāldarba aspektus vai to lielāko daļu, savukārt citām tvērums ir šaurāks. Dalībvalstīs, kurās koplīgumi par tāldarbu tika ieviesti Covid-19 pandēmijas laikā, lielākā to daļa tika ieviesta nozaru vai uzņēmumu līmenī, jo īpaši tādās nozarēs kā finanses, ražošana un informācijas un komunikācijas tehnoloģijas. Nesen arī tika noslēgti līgumi valsts pārvaldes, izglītības un veselības un sociālā darba nozarēs. Dalībvalstu un Eiropas Komisijas centieniem darba laika un darba aizsardzības jomās (sk. pīlāra 6. izcēlumu), tām cieši sadarbojoties ar sociālajiem partneriem, ir būtiska nozīme, lai nesenās tehnoloģiskās norises un jaunus tāldarba režīmus ņemtu vērā darba organizācijā gan uzņēmumu, gan darbinieku labā.

Pīlāra 6. izcēlums. Veselīga, droša un labi pielāgota darba vide

Veselīgi un droši darba apstākļi ir priekšnosacījums produktīvam darbaspēkam, sniedzot ieguldījumu Eiropas veselības savienības attīstībā un Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanā (10. princips). 2018. gadā ES27 tika reģistrēti vairāk nekā 3300 letāli nelaimes gadījumi un 3,1 miljons neletālu nelaimes gadījumu. No 2017. līdz 2019. gadam katru gadu no ar darbu saistītām slimībām mira aptuveni 200 000 darbinieku. Šajā saistībā ES Darba aizsardzības satvarā 2021.–2027. gadam ir izklāstītas galvenās prioritātes un darbības darbinieku veselības un drošības uzlabošanai darba vietā, arī pielāgojoties novecojoša darbaspēka īpašajām vajadzībām un zaļajai un digitālajai pārkārtošanai¹⁵².

Ar ES Darba aizsardzības satvaru tiek ieviesta “nulle vīzijas” pieeja ar darbu saistītiem nāves gadījumiem ES ar pieredzes un paraugprakses apmaiņu, kas paredzēta trīspusējā darba grupā Darba drošības un veselības aizsardzības padomdevēja komitejā (*ACSH*)¹⁵³. Šī iniciatīva tiks apvienota ar informētības palielināšanu par riskiem, kas saistīti ar darbā notiekošiem nelaimes gadījumiem, īstenojot mērķtiecīgas informācijas kampaņas. ES līmenī citi pasākumi darba drošības veicināšanai ir grozījumi Kancerogēnu, reproduktīvajai sistēmai toksisku (kopš 2022. gada) un mutagēnu vielu direktīvā, kurus Padome pieņēma 2022. gada martā, Bioloģisko aģentu direktīvas atjaunināšana, priekšlikums ievērojami samazināt arodekspozīcijas robežvērtību azbestam un Covid-19 kā arodslimības atzīšanas līdz 2022. gada beigām veicināšana.

ES Darba aizsardzības stratēģiskais satvars piešķir īpašu nozīmi psihosociālo risku novēršanai un fiziskās un garīgās veselības nodrošināšanai darbā. 2021. gadā pakļautība fiziskajiem riskiem turpināja ietekmēt ievērojamu daļu darbinieku ES. Sievietes vairāk nekā vīrieši bija pakļautas darbam ar infekcioziem materiāliem (21 % attiecībā pret 15 %),

¹⁵¹ Eurofound, *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022 (drīzumā).

¹⁵² Komisijas paziņojums COM(2021) 323. Sk. arī: Komisijas priekšlikums Direktīvai par reproduktīvajai sistēmai toksiskām vielām 2004/37/EK un Bioloģisko aģentu direktīvas 2000/54/EK atjauninājums.

¹⁵³ Padomes Lēmums (2003. gada 22. jūlijs) par Darba drošības un veselības aizsardzības padomdevējas komitejas izveidošanu (2003/C 218/01).

savukārt vīriešiem biežāk ir pienākums pārnēsāt lielus smagumus nekā sievietēm (40 % attiecībā pret 29 %) ¹⁵⁴. Attiecībā uz garīgo veselību nesenas *Eurofound* aptaujas rezultāti liecina, ka garīgā labklājība ES joprojām ir zem līmeņa, kas reģistrēts pandēmijas sākumā, neraugoties uz ierobežojumu pakāpenisku atcelšanu ¹⁵⁵. Jo īpaši cilvēki vecumā no 18 līdz 29 gadiem ziņo par viszemāko garīgās labklājības līmeni kopš 2020. gada, savukārt cilvēki vecumā virs 60 gadiem ziņo par situācijas pasliktināšanos. Kopumā 18 % respondentu norāda uz neapmierinātām garīgās veselības aprūpes vajadzībām, bet visaugstākie rādītāji ir sievietēm (24 %). Nesens pētījums ¹⁵⁶ parādīja, ka ir jāturpina atbalstīt pasākumus to psihosociālo risku pārvaldībai un novēršanai, kuri saistīti ar digitālo tehnoloģiju izmantošanu, kas nodrošina darbinieku pārvaldību darbavietā. Piemēram, rīcības plāns ar darbu saistīta stresa novēršanai vai informētības veicināšanas iniciatīvas var ierobežot psihosociālo risku izplatību un būtiski uzlabot darbinieku veselību darbavietā.

Saskaņā ar ES tiesību aktiem preventīvu pasākumu pastiprināšana un vairāk praktisku pamatnostādņu var palīdzēt mazināt riskus, ko rada kancerogēni darbavietā. Ar darbu saistīts vēzis ir galvenais dzīves gadu (*DALY*) zaudēšanas cēlonis ES (t. i., aplēses par invaliditātes koriģētiem dzīves gadiem jeb *DALY*) — sk. attēlu turpmāk. Laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam kancerogēni veicināja aptuveni 100 000 ar darbu saistītu mirstības un saslimstības situāciju darbavietā ik gadu — tā tiek lēsts, pamatojoties uz *DALY* ¹⁵⁷. Turklāt ar darbu saistīta vēža izmaksas vien sasniedz 119,5 miljardus EUR. Darbības bīstamu vielu klātbūtnes un iedarbības mazināšanai darbavietā ir Eiropas Vēža uzveikšanas plāna galvenie komponenti, ieskaitot preventīvās darbības ¹⁵⁸. Līdz šim riski, kas saistīti ar 29 vielām, ir novērsti, četras reizes pārskatot Kancerogēnu, mutagēnu un reproduktīvajai sistēmai toksisku vielu direktīvu (*CMRD*), un tas nozīmē vairāk nekā 100 000 izglābtu dzīvību nākamo 50 gadu laikā.

¹⁵⁴ Sk. Eurofound, *Working conditions in the time of COVID-19: Implications for the future*. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022 (drīzumā).

¹⁵⁵ Eurofound, *Fifth round of the Living, working and COVID-19 e-survey: Living in a new era of uncertainty*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

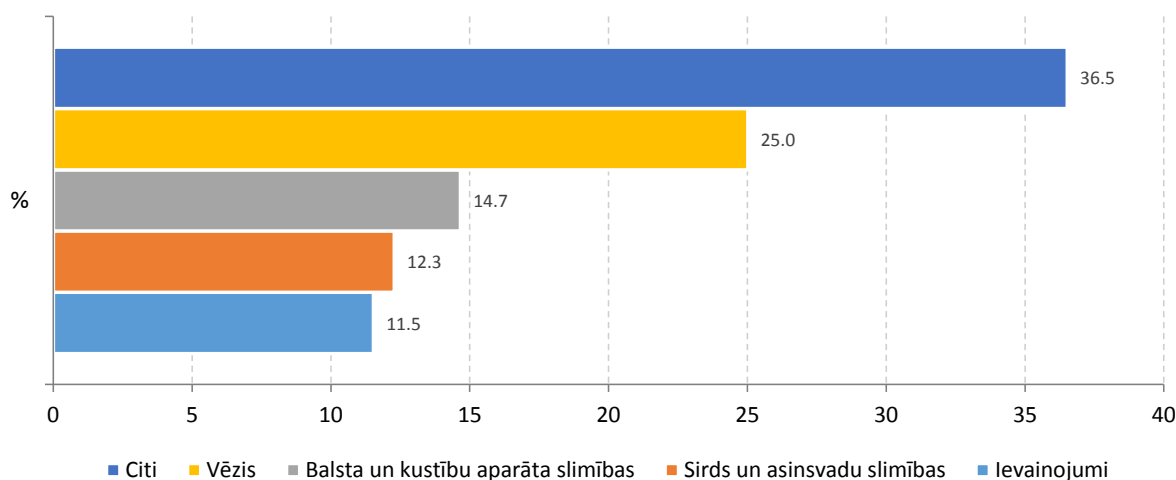
¹⁵⁶ Piezīme. 2019. gada *EU-OSHA* Eiropas uzņēmumu aptauja par jaunajiem un nākotnes riskiem (*ESENER*) datu empīriskā analīze. Aplūkoti psihosociālie riski bija laika slogs, nepietiekama saziņa vai sadarbība, bažas zaudēt darbu, saskarsme ar sarežģītiem klientiem, pacientiem, skolēniem un strādāšana garas vai neregulāras darba stundas. Avots: Urzì Brancati, C., Curtarelli, M., *Digital tools for worker management and psychosocial risks in the workplace: evidence from the ESENER survey*, Sevilja: Eiropas Komisija, 2021, JRC125714.

¹⁵⁷ Piezīme. Kancerogēns ir viela vai maisījums, kas provocē vēža attīstīšanos, atbilstot Regulas (EK) Nr. 1272/2008 I pielikumā izklāstītajiem kritērijiem. Metode ir balstīta uz aplēsēm par invaliditātes koriģētiem dzīves gadiem (*DALY*), ko var izraisīt slimības un ievainojumi. Tas tiek salīdzināts ar vēlamo scenāriju, kurā valsts vispār nezaudētu *DALY* ne sakarā ar darba kavējumiem, ne letāliem nelaimes gadījumiem vai slimībām. Iegūtie skaitļi ir balstīti uz starptautiski pieejamiem datiem no SDO, PVO un *Eurostat*. Avots: EU-OSHA, *An international comparison of the cost of work-related accidents and illnesses*. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2017.

¹⁵⁸ COM(2021) 44 final.

Vēzis ir galvenais ar darbu saistīto nāves gadījumu cēlonis ES

Galvenie cēloņi ar darbu saistītai mirstībai un saslimstībai dzīves gadu zaudēšanas dēļ ES (% , 2017. gads).

Piezīme. Kategorija “sirds un asinsvadu” ietver balsta un kustību aparāta un sirds un asinsvadu slimības. Kategorijā “citi” ir kopā sagrupētas pārējās slimības, piemēram, garīgās slimības vai pārnēsājamas slimības. Skaitļi par 2017. gadu ietver ES27 un Apvienoto Karalisti.

Avots: EU-OSHA (2017).

Pēc ES Darba aizsardzības satvara pieņemšanas daudzas dalībvalstis ir pieņēmušas valsts darba aizsardzības stratēģijas vai tamlīdzīgus dokumentus, kas aptver lielāko daļu tā mērķu. Piemēram, **Beļģijas** rīcības plānā 2022.–2027. gadam ir izklāstīta “nulles vīzijas” pieeja nelaimes gadījumiem darbavietā un paredzēti pasākumi bīstamu ķīmikāliju iedarbības mazināšanai. **Francijas** Arodveselības plānā 2021.–2025. gadam īpaša uzmanība ir pievērsta nopietnu un letālu darbavietā notiekošu nelaimes gadījumu novēršanai. Prioritāte ir piešķirta arī psihosociālajiem riskiem un kancerogēnu iedarbībai. **Maltas** Stratēģiskajā plānā 2022.–2027. gadam ir definētas piecas arodveselības politikas jomas ES stratēģiskā satvara īstenošanai. **Horvātijas** Nacionālā plāna 2021.–2027. gadam mērķis ir veicināt informētību par to, cik svarīga ir darbā iegūtu ievainojumu un slimību novēršana un nelaimes gadījumu un stresa mazināšana darbā. **Vācijas** Apvienotās darba aizsardzības (*GDA*) stratēģijas mērķis ir modernizēt darba aizsardzības sistēmu un radīt stimulus, lai uzņēmumi pastiprinātu veselību un drošību darbavietā. Vēl citi šajā jomā notiekoša darba piemēri ir **Somijas** Īstenošanas plāns 2022.–2023. gadam, **Īrijas** Veselības un drošības iestādes Stratēģijas paziņojums 2022.–2024. gadam, **Latvijas** Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam un **Lietuvas** Drošības un veselības rīcības plāns 2022.–2027. gadam.

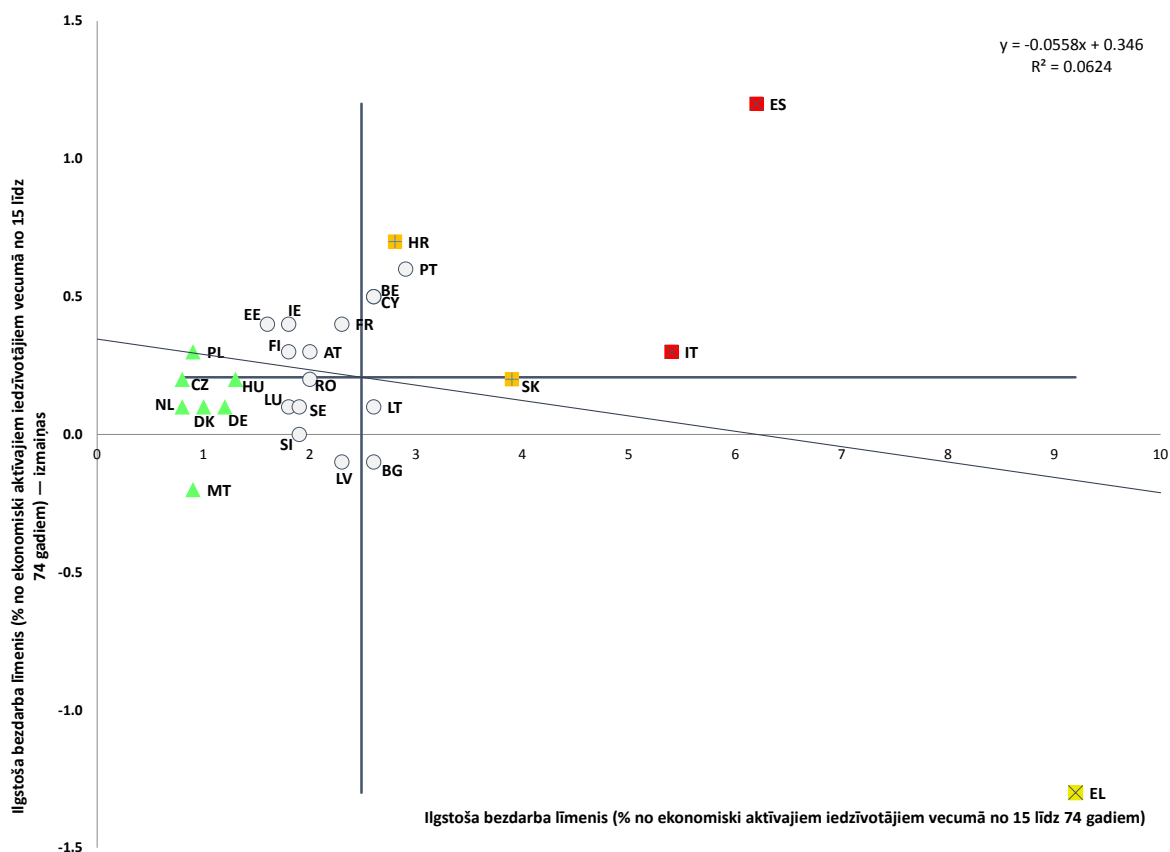
Ilgstošs bezdarbs¹⁵⁹ ir nedaudz palielinājies, atspoguļojot Covid-19 ietekmi, tomēr ātrā politikas atbildes rīcība novērsa negatīvu darba tirgus tendenču parādīšanos. Ilgstoša bezdarba līmenis 2021. gadā pēc gandrīz desmit gadus ilgas samazināšanās tendences bija 2,8 %, kas ir nedaudz vairāk nekā 2020. gadā (par 0,3 procentpunktiem). Kā norādīts 2.3.8. attēlā, ilgstoša bezdarba līmenis 2021. gadā bija augstāks nekā 2020. gadā gandrīz visas dalībvalstīs, izņemot Grieķiju (-1,3 procentpunkti), Maltu (-0,2 procentpunkti), Latviju un Bulgāriju (abās par 0,1 procentpunktu). Turpretī ilgstoša bezdarba līmenis tajā pašā laikposmā ir paaugstinājies Spānijā (1,2 procentpunkti), Horvātijā (0,7 procentpunkti),

¹⁵⁹ Definē kā to cilvēku skaitu, kuri reģistrējušies valsts nodarbinātības dienestos un aktīvi meklē darbu ilgāk par vienu gadu, izsakot procentos no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita.

Portugālē (0,6 procentpunkti), Beļģijā un Kiprā (abās par 0,5 procentpunktiem). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājā “kritiska situācija” atzīmēta attiecībā uz Spāniju un Itāliju, kurās šis līmenis ir augstāks par vidējo (attiecīgi 6,2 % un 5,4 % 2021. gadā), ar palielinājumu (attiecīgi par 1,2 procentpunktiem un 0,3 procentpunktiem) attiecībā pret iepriekšējo gadu. Grieķija ir atzīmēta kā “vājš sniegums, bet uzlabojas”, pateicoties tās pozitīvajam sniegumam (-1,3 procentpunkti 2021. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu), tomēr šajā valstī šis rādītājs tik un tā bija visaugstākais ES (9,2 % 2021. gadā). Slovākija un Horvātija ir “jānovēro”, jo tajās situācija iepriekšējā gadā pasliktinājās. Turpretī Čehija, Vācija, Dānija, Ungārija, Malta, Nīderlande un Polija atzīmētas kā “virs vidējā” ar zemu līmeni kopumā stabilu ilgstoša bezdarba līmeni 2021. gadā. Ir novērojamas arī lielas ilgstoša bezdarba līmeņa reģionālas atšķirības (sk. 3. pielikumu). Pastāvīga progresa uzraudzība un novērtēšana attiecībā uz to, kā tiek īstenots Padomes 2016. gada Ieteikums par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju, var palīdzēt uzlabot mehānismus un sniegtos pakalpojumus, un tas, savukārt, var atbalstīt cilvēkkapitāla veidošanos un potenciālo izaugsmi ES¹⁶⁰.

2.3.8. attēls. Ilgstoša bezdarba līmenis 2021. gadā nedaudz paaugstinājās lielākajā daļā dalībvalstu, un ir cieši jāvēro, kā tas attīstīsies turpmāk

Ilgstoša bezdarba līmenis, 2021. gads un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Avots: Eurostat [tesem130], ES darbaspēka apsekojums.

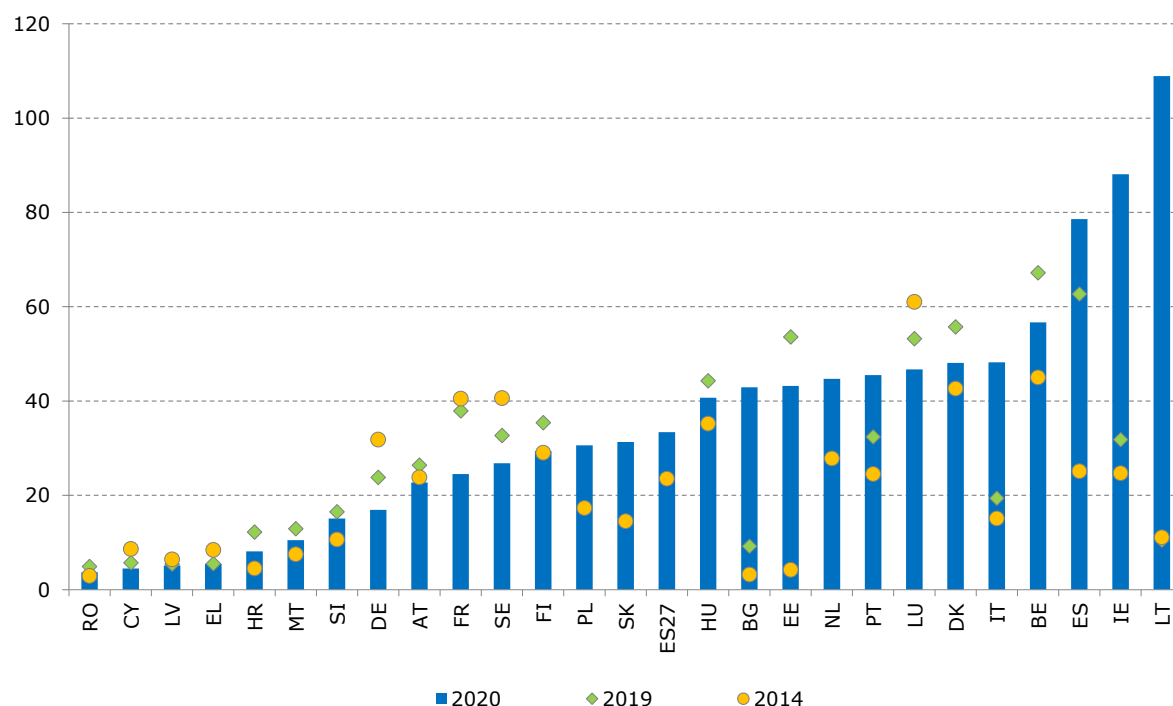
Starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības attiecībā uz dalību aktīvas darba tirgus politikas pasākumos, kuras dažos gadījumos ir vērts cieši novērot 2020. gadā to bezdarbnieku īpatsvars, kuri vēlējās strādāt un kuri piedalījās aktīvās darba tirgus programmās, bija mazāks nekā 10 % piecās dalībvalstīs (Rumānijā, Kiprā, Latvijā, Grieķijā

¹⁶⁰ SWD(2019) 154 final par Padomes Ieteikuma par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū izvērtēšanu.

un Horvātijā), bet četrās citās dalībvalstīs (Lietuvā, Īrijā, Spānijā un Beļģijā) tas bija lielāks nekā 50 % — sk. 2.3.9. attēlu¹⁶¹. Laikposmā no 2019. gada līdz 2020. gadam sešas dalībvalstis ziņoja par dalības palielināšanos, savukārt samazinājums novērots 16 citās dalībvalstīs. Lai gan šī statistika, protams, atspoguļo dalībvalstu centienus atbalstīt dalību ADTP pasākumos, dalību ietekmē arī citi institucionāli faktori, piemēram, sociālās aizsardzības sistēmas darbība. Papildus to tvērumam efektīvi ADTP pasākumi, kas ir pielāgoti darba meklētāju vajadzībām, palīdz izlīdzināt pāreju no viena darba uz citu un atbalsta apjomīgus pārveidojumus darba pasaulē, nevienu neatstājot novārtā.

2.3.9. attēls. Dalība aktīvos darba tirgus pasākumos dalībvalstīs ievērojami atšķiras

Regulāro darba tirgus politikas (DTP) intervences pasākumu (2.–7. kategorija) dalībnieki uz 100 bezdarbniekiem, kuri vēlas strādāt

Piezīme. Laikrinda nav pieejama par Čehiju. Dati par 2020. gadu nav pieejami par Grieķiju, Nīderlandi, Poliju un Slovākiju. Karodziņi: zema ticamība attiecībā uz Franciju un Lietuvu. Rādītāji virs 100 % nozīmē, ka cilvēki reģistrējas aktīvās darba tirgus politikas datu kopā vairāk nekā vienreiz, piedaloties dažādu kategoriju pasākumos.

Avots: Eurostat [[Imp_ind_actsup](#)], darba tirgus politikas (DTP) datubāze.

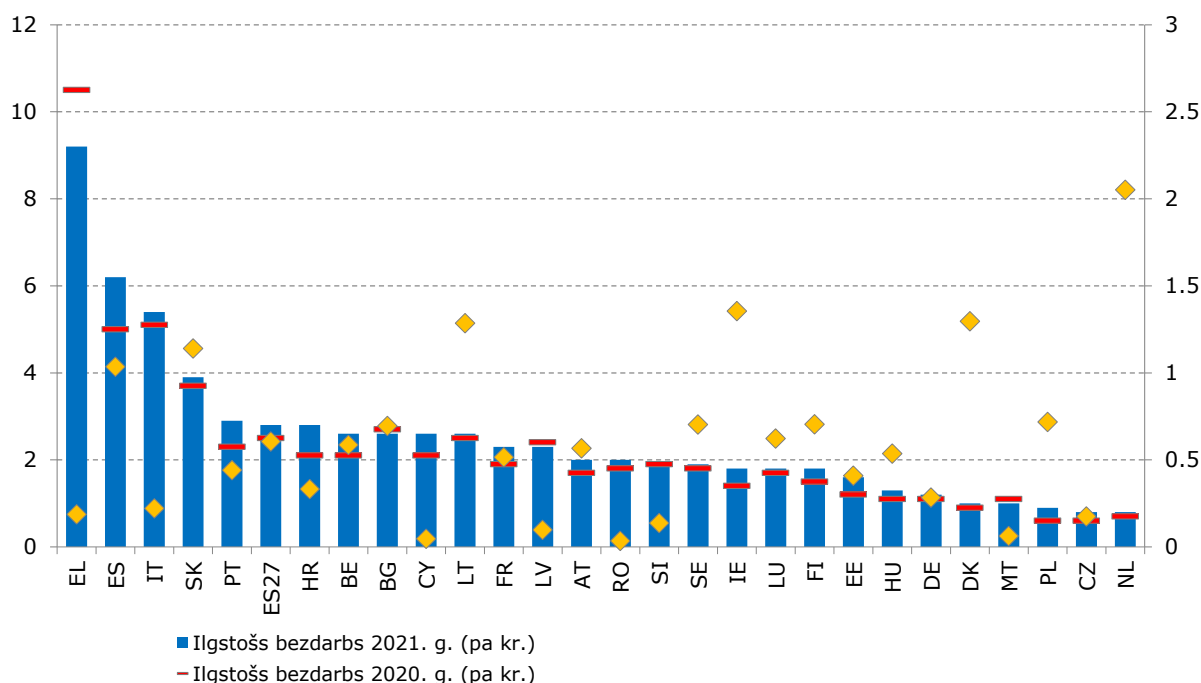
Efektīvai un iedarbīgai aktīvai darba tirgus politikai ir būtiska nozīme darba tirgus snieguma, rezultātu un pārejas no viena darba uz citu uzlabošanā, arī ņemot vērā pieaugošo darbaspēka un prasmju trūkumu ES. 2021. gadā Spānijai, Slovākijai un Lietuvai bija salīdzinoši nelieli izdevumi aktīviem darba tirgus politikas pasākumiem (2.–7. kategorija), izsakot procentos no IKP, bet vienlaikus arī salīdzinoši augsts ilgstoša bezdarba līmenis — sk. 2.3.10. attēlu. Citās valstīs, piemēram, Nīderlandē, Īrijā un Dānijā, izdevumi darba tirgus pasākumiem 2020. gadā bija virs 1,3 % no IKP un vienlaikus arī

¹⁶¹ Eurostat [[Imp_ind_actsup](#)], avots: EMPL ĢD. Darba tirgus politikas (DTP) pasākumi (2.–7. kategorija) citstarp ietver apmācības nodrošināšanu (2. kategorija), nodarbinātības stimulus (4. kategorija), atbalstītu nodarbinātību un rehabilitāciju (5. kategorija), tiešu darbvietu radīšanu (6. kategorija) un stimulus jaunuzņēmumu izveidei (7. kategorija). Tomēr šis rādītājs būtu jāinterpretē piesardzīgi, jo ar to mēra tikai dalību darba tirgus politikā (nevis tās efektivitāti). Aplēstas vērtības attiecībā uz Dāniju, Grieķiju, Horvātiju un Zviedriju. Zema statistiskā uzticamība attiecībā uz Franciju un Lietuvu saistībā ar datu vākšanas procesu. Skaitļi par 2020. gadu nav pieejami par Čehiju, Grieķiju, Nīderlandi, Poliju un Slovākiju.

salīdzinoši labs sniegums mazāka ilgstoša bezdarba īpatsvara izteiksmē. Turpretī Grieķijā, Itālijā, Portugālē un Horvātijā izdevumi atbalstam, ko sniedz darba meklētājiem ar aktīviem darba tirgus pasākumiem, ir salīdzinoši mazi (t. i., zem vai ap 0,3 % no IKP), un ilgstoša bezdarba rādītāji ir virs ES vidējā. Dalībvalstīs, kurās ir lielākas problēmas saistībā ar integrāciju darba tirgū, labi strukturētu aktīvo darba tirgus politikas pasākumu stiprināšana var palīdzēt mazināt šķēršļus nodarbinātībai, jo īpaši tiem, kuri ir neaizsargātā situācijā¹⁶². Papildus atbalstam, ko nodrošina kohēzijas politikas finansējums (tai skaitā Eiropas Sociālais fonds)¹⁶³, valsts noturības un atveseļošanas plānu (ANP) īstenošana palīdz daudzām dalībvalstīm stiprināt to darba tirgus integrācijas centienus. Šajos centienos tiek ņemta vērā digitālā un zaļā pārkārtošanās, un tie tiek attīstīti, ievērojot Komisijas Ieteikumu par efektīvu aktīvu atbalstu nodarbinātībai.

2.3.10. attēls. Izdevumi aktīviem darba tirgus pasākumiem dalībvalstīs atšķiras

Izdevumi aktīviem darba tirgus pasākumiem (2.–7. kategorija, procentos no IKP, 2020. gads) un ilgstošs bezdarbs procentu izteiksmē no darbspējīgo iedzīvotāju skaita (vecumā no 15 līdz 74 gadiem) (% , 2021. gads)

Avots: Eurostat [[lmp_expsumm](#)], darba tirgus politikas (DTP) datubāze un [[une_ltu_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Valsts nodarbinātības dienestiem (VND) ir galvenā nozīme darbinieku atbalstīšanā darba tirgus izmaiņu apstākļos, arī ņemot vērā zaļo un digitālo pārkārtošanos VND ir būtiska nozīme, integrējot cilvēkus darba tirgū, sniedzot informāciju tiem, kuri vēlas strādāt, un darbojoties kā starpniekiem starp darba meklētājiem un darba devējiem. Tie ir pārveidojuši savus iekšējos darbības procesus un virzījušies tālāk uz digitalizāciju, lai palielinātu savu kapacitāti, arī sava personāla zinātnības ziņā, un sniedz efektīvākus un

¹⁶² ESAO (2021), *Building inclusive labour markets: Active labour market policies for the most vulnerable groups, OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)*, OECD Publishing.

¹⁶³ Tika veikta pieejamo ESF un Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas (JNI) ietekmes izvērtējumu, kas aptver plānošanas periodus 2007.–2013. un 2014.–2020. gadam, metaanalīze visās ES dalībvalstīs. Rezultāti norādīja uz ESF intervencu pozitīvu ietekmi un par 7,3 procentpunktiem lielāku nodarbinātības varbūtību attiecībā uz personām, kuras piedalījās darbībās. Analīzē nodarbinātības subsīdijas un stažēšanās tika identificētas kā visveiksmīgāko ESF intervencu kategorijas. Avots: Eiropas Komisija, *Meta-analysis of the ESF counterfactual impact evaluations (VT/2020/052)*, nobeiguma ziņojums, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022 (katalogs Nr. KE-03-22-139-EN-N)

lietderīgākus pakalpojumus¹⁶⁴. Digitālo pakalpojumu sniegšanas palielinājumam, protams, jānotiek vienlaikus ar digitālo prasmju plašāku apgušanu sabiedrībā. 2021. gadā 18 valstu VND norādīja uz darba meklētāju digitālo prasmju stiprināšanu kā vienu no mērķiem, lai sagatavotos pēcpandēmijas periodam¹⁶⁵. Tajā pašā laikā VND veido partnerības un īsteno nozarspecifiskus pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot darba tirgus paredzēšanu, prasmju apzināšanu, darbaspēka un prasmju trūkuma identificēšanu un novēršanu, jo īpaši saistībā ar zaļo un digitālo pārkārtošanos. Kā jauns pienākums rodas pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides programmas nodarbināto personu grupām, kuras pakļautas darba zaudēšanas riskam, un daži valstu VND jau ir pielāgojuši savu pakalpojumu sniegšanu un izstrādājuši visaptverošas apmācības programmas un stratēģijas, lai ņemtu vērā nākotnes prasmju vajadzības. Esošās sadarbības starp VND, profesionālās un augstākās izglītības nodrošinātājiem un sociālajiem dienestiem formalizēšana var palīdzēt nodrošināt atbilstošus apstākļus efektīvam prasmju piedāvājumam (sk. 2.2. iedaļu).

Centieni, lai atbalstītu no Ukrainas pārvietoto personu integrāciju darba tirgū, ir kļuvuši par svarīgu uzdevumu VND darba kārtībā¹⁶⁶. Vairākās dalībvalstīs (Bulgārijā, Dānijā, Somijā, Ungārijā, Itālijā, Lietuvā un Latvijā) no Ukrainas pārvietotās personas var sākt strādāt, tiklīdz ir iesniegta viņu prasība reģistrēties pagaidu aizsardzībai, negaidot, kamēr tā tiks apstrādāta¹⁶⁷. Tomēr reģistrācija VND bija samērā zema. Kā ziņo Valsts nodarbinātības dienestu (VND) tīkls, 2022. gada maijā tikai 150 000 no Ukrainas pārvietotu personu bija reģistrējušās 26 tīkla dalībnieku iestādēs. Aptuveni puse šo reģistrāciju notika Vācijā un Polijā¹⁶⁸. Lai gan lielākajā daļā dalībvalstu VND pienākumi nepārsniedz pienākumus, ko tie parasti uzņemas attiecībā uz citiem darba meklētājiem, daži VND ir izstrādājuši pasākumus, kas vērsti uz bēgļiem un ko ir tiesīgi izmantot no Ukrainas pārvietotie cilvēki (sk. arī 2.3.2. iedaļu). Vairākas dalībvalstis ir arī izveidojušas koordinācijas grupas, kurās iesaistīti VND, valsts ministrijas un migrācijas iestādes, lai apmainītos ar informāciju par aktuālajām darbībām un plānotu kopīgas darbības, arī sadarbībā ar darba devējiem un vietējām un reģionālajām iestādēm¹⁶⁹. Leģislatīvie grozījumi Kopīgo noteikumu regulā par kohēzijas rīcību bēgļu atbalstam Eiropā (CARE) sniedz piekļuvi neizlietotām summām saskaņā ar daudzgadu finanšu shēmu 2014.–2020. gadam, lai vajadzības gadījumā finansētu ātrus un elastīgus risinājumus ES valstīm. Arī pielāgots atbalsts ar tehniskā atbalsta instrumenta starpniecību ir paredzēts, lai palīdzētu ES valstīm veidot spēju uzņemt bēgļus un risināt ar viņu integrāciju saistītos jautājumus¹⁷⁰.

Vidēji četri no desmit ilgstošajiem bezdarbniekiem¹⁷¹ ir tiesīgi saņemt bezdarbnieka pabalstus ES (42,2 % 2021. gadā), pastāvot ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm —

¹⁶⁴ Avoti: Eiropas Komisija (2021). *European Network of Public Employment Services, Work programme 2022*. Publicēts 2022. gada janvārī. ESAO (2022), *Harnessing digitalisation in Public Employment Services to connect people with jobs*, OECD Policy Brief on Active Labour Market Policies, OECD Publishing.

¹⁶⁵ Eiropas Komisija, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2021*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022, (39. lpp.).

¹⁶⁶ COM(2022) 4050 final par norādēm attiecībā uz piekļuvi darba tirgum, profesionālajai izglītībai un apmācībai un pieaugušo izglītībai cilvēkiem, kas bēg no Krievijas agresijas kara pret Ukrainu.

¹⁶⁷ Piezīme. Laikposmā no 2022. gada februāra līdz jūnijam ES bija aptuveni 312 000 patvēruma pieteikuma iesniedzēju. Avots: Eurostat [[migr_asyappctzm](#)] un Eiropas Darba iestādes (EDS) valstu iedaļas, 2022. gada jūnijs.

¹⁶⁸ VND tīkla aptauja, 2022. gada maijs.

¹⁶⁹ Piemēram, AT, BE (reģionālā līmenī), BG, EE, FI, HR, LT, NO, PL, RO un SK..

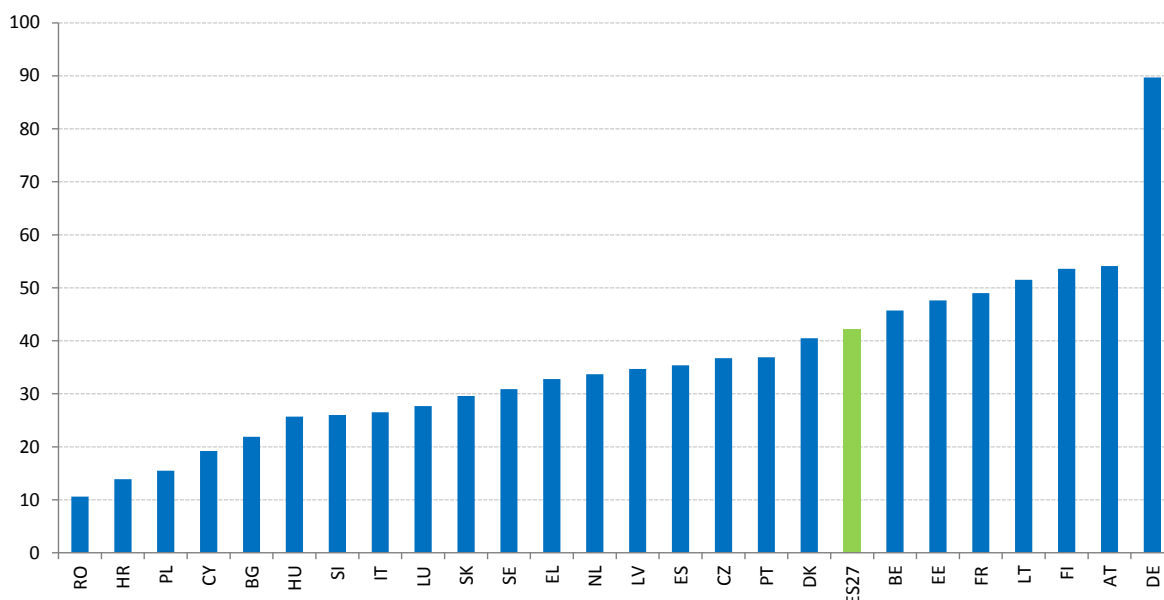
¹⁷⁰ Plašāku informāciju sk. regulā, ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1303/2013 un (ES) Nr. 223/2014 attiecībā uz kohēzijas rīcību bēgļu atbalstam Eiropā (CARE). Sk. arī C(2022) 1379 par *Tehniskā atbalsta instrumenta finansēšanas lēmumiem un gada darba programmām*.

¹⁷¹ Personas, kuras ir bijušas bez darba mazāk nekā 12 mēnešus. Analīze par 15–64 gadu vecuma kohortu.

sk. 2.3.11. attēlu. 2021. gadā vislielākais aptvērums rādītājs (vairāk nekā 50 %) tika novērots Vācijā (89,7 %), Austrijā (54,1 %), Somijā (53,6 %) un Lietuvā (51,5 %), kam sekoja Francija, Igaunija, Beļģija un Dānija ar vairāk nekā 40 %. Turpretī vismazākais aptvērums reģistrēts Rumānijā (10,6 %), Horvātijā (13,9 %), Polijā (15,5 %) un Kiprā (19,2 %). Šīs starpvalstu atšķirības var būt skaidrojamas ar atšķirībām bezdarbnieka pabalstu shēmu struktūrā, jo īpaši to maksimālo ilgumu, atbilstības nosacījumiem, darba meklēšanas prasību stingrību vai sinerģiju ar citām sociālās aizsardzības shēmām. 2021. gadā tikai 37,8 % bezdarbnieku, kuri bija reģistrējušies mazāk nekā vienu gadu, ES saņēma pabalstus vai palīdzību. Bezdarbnieka pabalstu salīdzinošās novērtēšanas satvars visus šos elementus identificē kā nozīmīgas politikas sviras, lai atbalstītu darba meklētājus viņu statusa maiņā darba tirgū.

2.3.11. attēls. Starp dalībvalstīm ir ievērojamas atšķirības attiecībā uz to īstermiņa bezdarbnieku īpatsvaru, kuriem ir tiesības saņemt bezdarbnieka pabalstus

Bezdarbnieka pabalstu tvērums attiecībā uz īstermiņa bezdarbniekiem (t. i., bez darba mazāk nekā 12 mēnešus, personas vecumā no 15 līdz 64 gadiem, %, 2021. gads)

Piezīme. Šā rādītāja salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo 2021. gadā pastāv laikrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka [stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku](#). Dati par 2021. gadu nav pieejami par Īriju un Maltu.

Avots: Eurostat, [\[lfsa_ugadra\]](#), ES darbaspēka apsekojums.

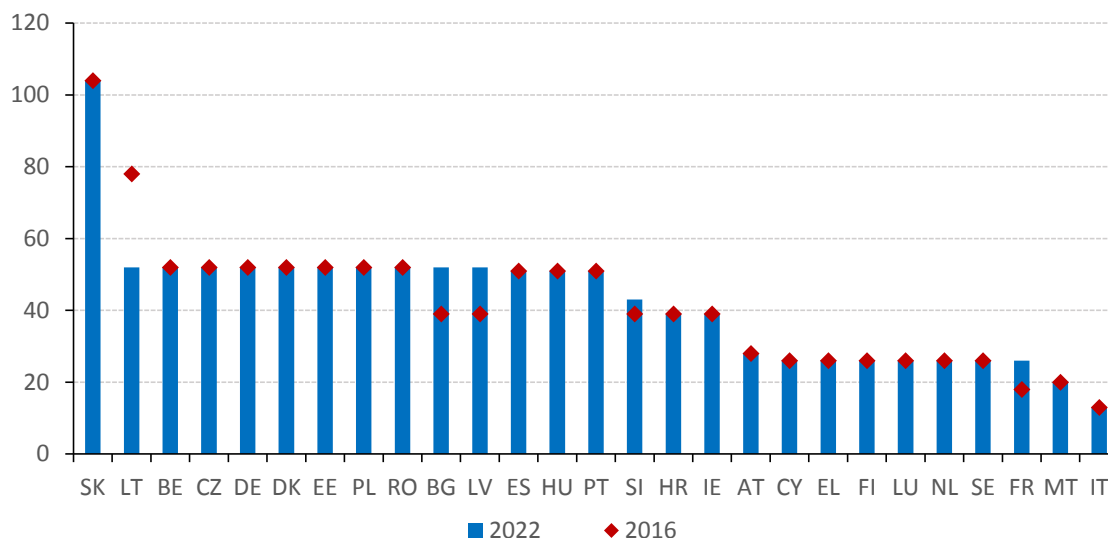
Ilgums, kas ļauj kvalificētiem bezdarbnieka pabalstiem, 2022. gadā saglabājās kopumā stabils tāpat kā maksimālais pabalsta pieprasīšanas periods¹⁷². Kvalificēšanās periods saglabājās stabils visās dalībvalstīs un bija no 13 apdrošināšanas iemaksu nedēļām Itālijā līdz 104 nedēļām Slovērijā — sk.2.3.12. attēlu. Maksimālais pabalstu izmaksas ilgums (darbniekam, kurš strādājis vienu gadu) dalībvalstīs atšķiras — sk. 2.3.13. attēlu. Latvijā 2020. gadā šis ilgums tika samazināts no 39 nedēļām līdz 35 nedēļām un atkal ir 2015. gada līmenī. Pārējās dalībvalstīs šis periods pēdējos piecos gados nav mainījies. Sešpadsmit dalībvalstīs bezdarbnieki, kuri strādājuši vienu gadu, pabalstus var pieprasīt gandrīz sešus mēnešus (24 nedēļas). Tomēr Dānijā un Beļģijā šādas tiesības ilgst divus gadus vai vairāk.

¹⁷² Analīze attiecas uz bezdarbnieka pabalstiem, ko parasti piešķir personām, kuras reģistrējušās kā kļuvušas par bezdarbniekiem ne savas vainas dēļ, neiekļaujot pagaidu shēmas, kas var būt pieņemtas, reaģējot uz epidemioloģisko situāciju, kura saistīta ar Covid-19.

Luksemburgā un Grieķijā attiecīgais ilgums ir viens gads, bet Lietuvā, Latvijā un Īrijā — aptuveni astoņi mēneši.

2.3.12. attēls. Iemaksu periods, lai saņemtu bezdarbnieka pabalstu, salīdzinājumā ar 2021. gadu saglabājās stabils, bet ar ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm

Nepieciešamā atbilstības perioda ilgums (nedēļas, 2016. un 2022. gads)

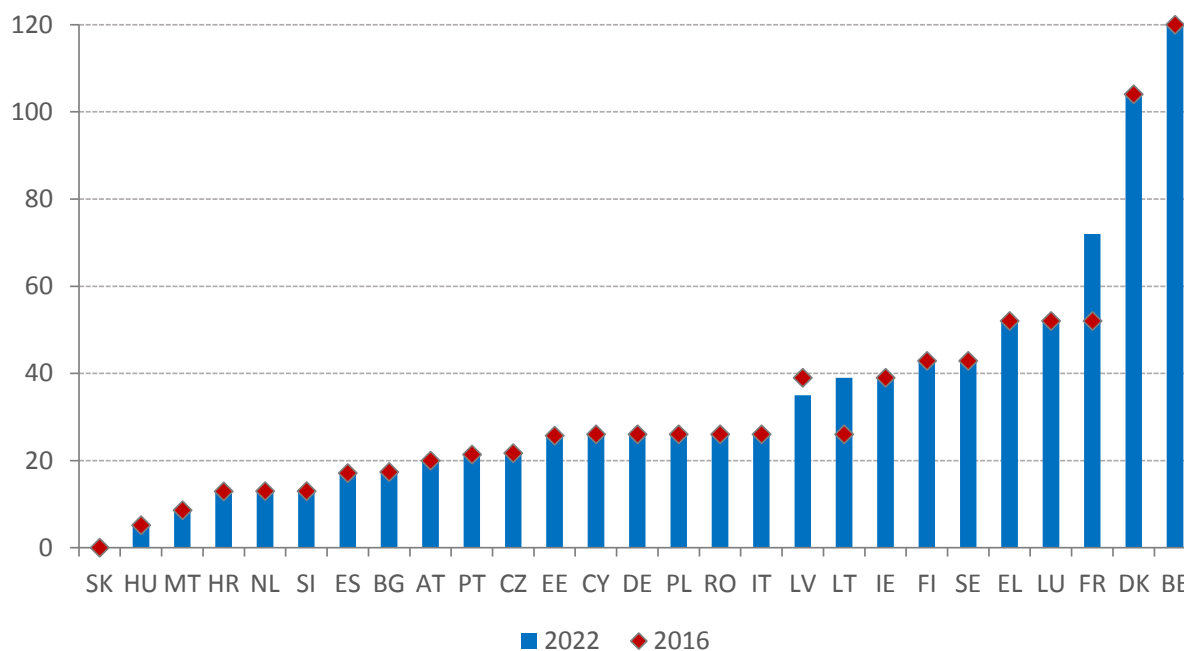

Piezīme. Maltā (2016. un 2022. gadā) jābūt veiktām vismaz 50 nedēļu iemaksām no darba gaitu sākuma; Īrijā (2016. un 2022. gadā) jābūt veiktām vismaz 104 nedēļu iemaksām no darba gaitu sākuma; Austrijā (2022. gadā) pirmreizēju pieteikumu iesniedzējiem jābūt veikušiem vismaz 52 iknedēļas iemaksas, bet, iesniedzot turpmākus pieteikumus, — vismaz 28 iknedēļas iemaksas.

Avots: [MISSOC datubāze](#) (2016. gada janvāris un 2022. gada janvāris).

2.3.13. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu strādāšana vienu gadu sniedz piekļuvi bezdarbnieka pabalstiem ne ilgāk kā sešus mēnešus

Maksimālais pabalsta saņemšanas ilgums nedēļās vienu gadu strādājušai personai (2022. un 2016. gads)

Piezīme. Beļģijā pabalstu saņemšanas ilgums nav ierobežots. Kiprā nedēļas tiek aprēķinātas, par pamatu ņemot sešas darba dienas nedēļā. Īrijā pabalstu maksā 39 nedēļas (234 dienas) tikai tiem cilvēkiem, kuri ir veikuši ar

ienākumiem saistītas iknedēļas sociālās apdrošināšanas (PRSI) iemaksas 260 nedēļas vai vairāk. Slovākijā vienu gadu strādājusi persona nevar pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu (bezdarba apdrošināšanas iemaksām jābūt veiktām vismaz divus gadus pēdējo četru gadu laikā). Polijā pabalsta ilgums atšķiras atkarībā no reģiona bezdarba līmeņa salīdzinājumā ar valsts vidējo līmeni.

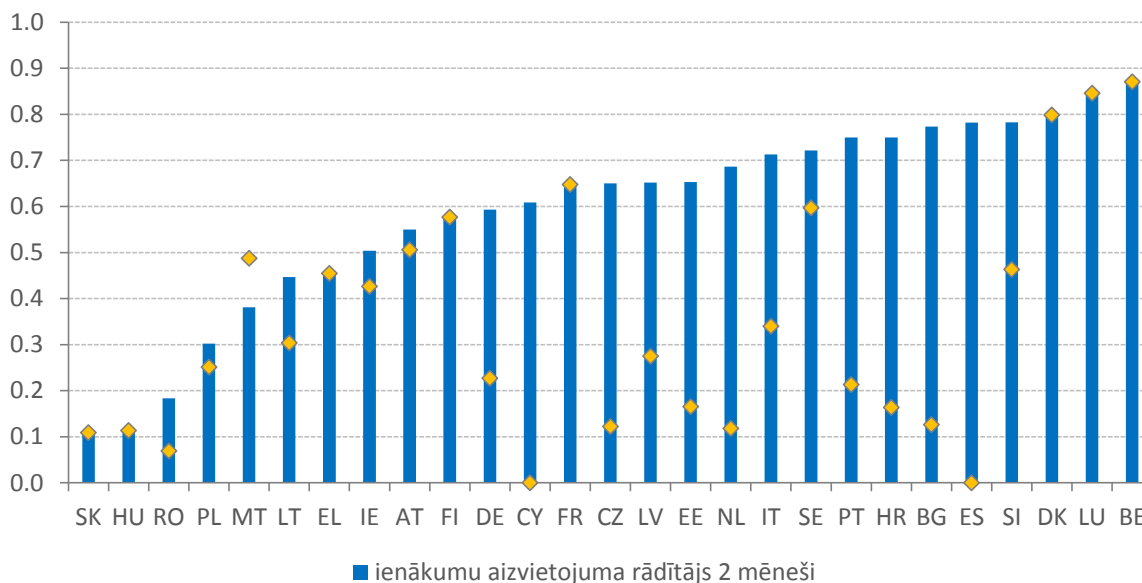
Avots: [MISSOC datubāze](#) (2016. gada janvāris un 2022. gada janvāris) un valstu tiesību akti.

Bezdarbnieku ienākumu aizstāšanas rādītāji ir atkarīgi no bezdarba perioda ilguma.

Turpmāk 2.3.14. attēlā ir salīdzināti ienākumu aizstāšanas rādītāji zemo algu saņēmējiem (67 % no vidējiem ienākumiem valstī) ar īsu darba vēsturi (12 mēnešus ilgs sociālā nodrošinājuma iemaksu periods) visā ES un bezdarba perioda 2. un 12. mēnesis. Neto ienākumu aizstāšanas rādītāji otrajā bezdarba mēnesī svārstās no 10,8 % no iepriekšējiem (neto) ienākumiem Slovākijā līdz vairāk nekā 90 % Luksemburgā vai Beļģijā. Piemēram, Austrijā vai Beļģijā aizstāšanas rādītājs paliek tāds pats bezdarba perioda 12. mēnesī. Tomēr, izbeidzoties pabalstiem vai laika gaitā samazinoties pabalstu dāsnumam, aizstāšanas rādītājs samazinās lielākajā daļā pārējo dalībvalstu. Dažās dalībvalstīs bezdarbnieks, kurš ir izsmēlis bezdarbnieka pabalstus, var gūt labumu no alternatīvām shēmām, piemēram, sociālās palīdzības, kas parasti nodrošina zemāka līmeņa pabalstus, — sīkāku informāciju par aktīvu iekļaušanu, tai skaitā Komisijas priekšlikumu Padomes ieteikumam par adekvātiem minimālajiem ienākumiem ar aktīvās iekļaušanas pieeju, sk. 2.4.1. iedaļā.

2.3.14. attēls. Bezdarbnieka pabalstu aizstāšanas rādītāji visā ES atšķiras

Bezdarbnieka pabalstu neto ienākumu aizstāšanas rādītājs līdz 67 % no vidējās algas, 2. un 12. bezdarba mēnesī (2021. gads)

Piezīme. Rādītāju aprēķina neprecētai personai bez bērniem ar īsu darba vēsturi (viens gads) un kura ir 20 gadus veca. Tiek iekļauti dažādi ienākumu komponenti, bezdarbnieka pabalsti un citi pabalsti (piemēram, sociālā palīdzība un mājokļu pabalsti).

Avots: Eiropas Komisijas aprēķini, pamatojoties uz ESAO nodokļu un pabalstu modeli.

Pēdējos gados sarežģītu sociāli ekonomisko apstākļu pareizā pārvaldībā svarīga nozīme ir bijusi augstas kvalitātes un efektīvam sociālajam dialogam. Eiropas Sociālo tiesību pīlāra 7. nodarbinātības pamatnostādne un 8. princips (sociālais dialogs un sociālo partneru iesaiste) aicina dalībvalstis nodrošināt sociālo partneru savlaicīgu un jēgpilnu iesaistīšanos nodarbinātības, sociālo un attiecīgā gadījumā ekonomikas reformu un investīciju izstrādē un īstenošanā, arī atbalstot to palielināto kapacitāti. Covid-19 krīzes laikā nozaru sociālo partneru organizācijas ES bija ļoti proaktīvas un ātri rīkojās, lai izklāstītu savu viedokli par

iespējamām atveseļošanas stratēģijām. Valsts līmenī vairākas dalībvalstis atbilstīgi savai valsts praksei un institucionālajām sistēmām aicināja sociālos partnerus apspriest, pārrunāt un/vai īstenot pasākumus, lai uzlabotu darba apstākļus, darba tirgus darbību, vienlīdzīgas iespējas, darba aizsardzību, attālinātu darbu un tiesības būt bezsaistē. Pēdējā laikā Eiropas sociālie partneri vairākos gadījumos ir snieguši būtisku ieguldījumu iniciatīvās Eiropas un valstu līmenī, lai vēl vairāk piesaistītu jaunus darbiniekus nozarēm, kurās ir darbaspēka trūkums, arī tām, kas atbalsta zaļo un digitālo pārkārtošanos, strādājot pie talantu partnerībām un vairāku ieinteresēto personu Eiropas integrācijas partnerības¹⁷³ īstenošanas.

Paredzamai, jēgpilnai un savlaicīgai sociālo partneru iesaistei ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu, ka reformas tiek strukturētas un īstenotas efektīvi. Valsts līdzdalība ir Eiropas pusgada un Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošanas pamatā. Jaunu trīspusēju struktūru izveide (piemēram, citstarp Polijā, Rumānijā un Slovākijā) ANP īstenošanas uzraudzībai ir pozitīva tendence, kurai, ja to pārvalda iekļaujošā veidā, ir potenciāls palielināto sociālo partneru iesaisti un publisko pārskatatbildību¹⁷⁴. Ciešai sadarbībai ar sociālajiem partneriem, arī visā Eiropas pusgada ciklā, ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu, ka to viedokļi tiek ņemti vērā un izmantoti lēmumu pieņemšanas procesā, arī tad, kad tiek apspriesti atbilstoši atbalsta politikas pasākumi par labu Ukrainas pilsoņu un citu pārvietotu personu integrācijai Eiropa darba tirgū. Kopš 2016. gada katru gadu Nodarbinātības komiteja (*EMCO*) veic daudzpusējus uzraudzības pārskatus par valsts sociālo partneru iesaistīšanos Eiropas pusgadā, lai novērtētu šīs un citas problēmas un labu praksi. Dalībvalstīs joprojām ir novērojamas sociālo partneru iesaistes kvalitātes un efektivitātes atšķirības.

Sociālajam dialogam ir bijusi būtiska nozīme spēcīgas veselības nozares veidošanā, saskaroties ar Covid-19 pandēmiju un sniedzot ieguldījumu Eiropas gatavības palielināšanā reaģēšanai uz iespējamām ar veselību saistītām krīzēm nākotnē. Visas valstis ir saskārušās ar vajadzību kāpināt veselības sistēmu kapacitāti, jo īpaši slimnīcās, lai apmierinātu pieaugošo pieprasījumu pēc veselības aprūpes pakalpojumiem ļoti īsā laikposmā Covid pandēmijas dēļ. Slodze uz veselības aprūpes sistēmām tiek uzlikta laikā, kad pastāv vēl citas ilgstošas problēmas, piemēram, veselības aprūpes darbinieku trūkums. Sociālajam dialogam ir bijusi ievērojama nozīme dažu šo problēmu risināšanā dalībvalstīs ar pienācīgi izveidotām iestādēm un ilgstošu sadarbības tradīciju starp sociālajiem partneriem (piemēram, Dānijā, Vācijā, Somijā un Zviedrijā) un valstīs, kas var rēķināties ar spēcīgām sociālo partneru kopām (piemēram, Austrijā, Beļģijā, Luksemburgā un Nīderlandē). Tajā pašā laikā valstīs, kurās sociālais dialogs un darba koplīgumu slēgšana ir mazāk izplatīta veselības aprūpes nozarē (piemēram, Bulgārijā, Čehijā, Maltā un Igaunijā), sociālais dialogs ir palielinājies, reaģējot uz Covid-19 krīzi¹⁷⁵.

Pilsoniskās sabiedrības organizāciju dalībai visos Eiropas pusgada posmos ir būtiska nozīme kvalitatīvu reformu un rīcībpolitiku īstenošanā dalībvalstīs. Eiropas Komisija jau iepriekšējos vienotajos nodarbinātības ziņojumos ir uzsvērusi, cik svarīga nozīme ir savlaicīgām un jēgpilnām apspriedēm ar pilsoniskā sabiedrības organizācijām. Pamatojoties uz valstu esošo praksi, tā ir arī uzsvērusi pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistes

¹⁷³ Sk. Eiropas integrācijas partnerības atjaunošana pēc Covid-19 krīzes. Avots: [Eiropas integrācijai veltītā tīmekļvietne \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-articles/2022/04/173).

¹⁷⁴ Avots: Eurofound (2022), Rodríguez Contreras, R., Sanz, P., *Involvement of social partners in the national recovery and resilience plans*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs. Piezīme. Sīkāku informāciju par darba koplīgumiem sk. šā ziņojuma 2.1. iedaļā un Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2022. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

¹⁷⁵ Sk. Eurofound (2022), *Social dialogue and collective bargaining in the hospital sector during the COVID-19 pandemic*. Eiropas Savienības Publikāciju birojs (drīzumā).

nozīmīgumu savās regulārajās sanāksmēs un informācijas apmaiņās ar dalībvalstīm. Esošo problēmu apzināšana — no kurām dažas ir uzsvērtas nesenā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcijā¹⁷⁶ — sniedz iespēju vēl vairāk uzlabot informācijas apmaiņas kvalitāti, pārredzamību, regularitāti un paredzamību. Nākotnē pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaiste nodarbinātības un sociālajā jomā palīdzēs stiprināt to reformu un investīciju granularitāti un efektivitāti, kuras vajadzīgas, lai pārvarētu esošās sociālekonomiskās problēmas un virzītos uz zaļo un digitālo pārkārtošanos.

2.3.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Dažās dalībvalstīs turpinās centieni novērst darba tirgus segmentācijas cēloņus atbilstīgi pīlāra 5. principam (par drošiem un pielāgojamiem darba apstākļiem). **Spānija** (atbilstoši savam ANP) 2021. gada jūlijā grozīja likumu par valsts ierēdņiem, lai samazinātu pagaidu nodarbinātību publiskajā sektorā, kā arī novērstu šīs situācijas ļaunprātīgu izmantošanu un piemērotu sankcijas par to, paredzot arī pienākumu publicēt visus pagaidu darbinieku stabilizācijas procedūru uzaicinājumus līdz 2022. gada 31. decembrim. Tika pieņemti arī grozījumi piemērojamos noteikumos par valsts ierēdņiem, kas strādā veselības un izglītības nozarēs. **Spānija** 2021. gada decembrī (arī atbilstoši savam ANP) pieņēma arī darba tirgus reformu paketi ar mērķi samazināt pagaidu līgumu lielo īpatsvaru privātajā sektorā, uzlabot konkrētu darbinieku darba apstākļus un sekmēt pāreju uz beztermiņa darba līgumiem. Reformas ietvaros tika pārdefinēts darba līgumu klāsts, uzsverot beztermiņa darba līgumu centrālo nozīmi un vēl vairāk ierobežojot terminētu līgumu izmantošanu (piemēram, samazinot terminētu līgumu maksimālo ilgumu un vienlaikus palielinot sankcijas par to krāpniecisku izmantošanu). Kā daļu no plašākas reformas saskaņā ar Pienācīga darba programmu **Portugāle** plāno samazināt pagaidu līgumu maksimālo atjaunošanas reižu skaitu no sešām līdz četrām reizēm, palielināt kompensāciju par pagaidu darbinieku atlaišanu un kriminalizēt nedeklarētu darbu, par to piespriežot ieslodzījumu uz laiku līdz trīs gadiem. Paredzams, ka ar šiem pasākumiem pēc to pieņemšanas tiks samazināts pagaidu līgumu īpatsvars un veicināta pāreja uz beztermiņa un formālo darbu. **Nīderlandes** atvēršanās un noturības plāns (ANP) paredz vairākas darba tirgus reformas, kuru mērķis ir risināt ar darba tirgus segmentāciju saistītās problēmas. Tās ietver nodokļa atskaitījuma pakāpenisku samazināšanu pašnodarbinātajiem, obligātās invaliditātes apdrošināšanas ieviešanu pašnodarbinātajiem un pasākumus, lai vērstos pret fiktīvu pašnodarbinātību, tai skaitā grozot darba tiesisko attiecību definīciju un palielinot publiski tiesisko izpildi, un to visu ir plānots īstenot līdz 2026. gadam. Turklāt 2022. gada jūlijā **Nīderlande** arī paziņoja par plāniem samazināt stimulus elastīgu vai pagaidu līgumu izmantošanai un ieviest sertifikācijas sistēmu pagaidu darba aģentūrām.

Vairākas dalībvalstis ierosina jaunus vai grozītus noteikumus par nodarbinātības aizsardzības tiesību aktiem, lai reaģētu uz identificētajām darba tirgus problēmām, atbilstīgi pīlāra 7. principam (par informāciju par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzību atlaišanas gadījumā). **Igaunija** 2021. gada novembrī ieviesa iespēju darba devējiem un darba ņēmējiem mazumtirdzniecības nozarē noteiktos apstākļos noslēgt elastīgākus darba līgumus. Šie līgumi var veicināt papildu darbinieku piesaistīšanu, tādējādi palielinot nodarbinātības iespējas un vienlaikus nodrošinot augstāku aizsardzības līmeni. Šis pasākums tika papildināts ar 2021. gada decembrī pieņemtiem jauniem grozījumiem Autotransporta likumā. Ar šo pasākumu **Igaunija** plāno atbalstīt pienācīgus darba apstākļus

¹⁷⁶ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (2022), *Involvement of Organised Civil Society in the National Recovery and Resilience Plans — How can we improve it?*, rezolūcija [ECO/592], 2022. gada maijs.

autovadītājiem autotransporta nozarē. **Francija** 2022. gada februārī pieņēma jaunu likumu, ar ko izveido unikālu statusu pašnodarbinātajiem un aizsargā viņu personīgos aktīvus (līdz šim tika aizsargāta tikai galvenā dzīvesvieta). Turklāt ar likumu tiek paplašināti nosacījumi pašnodarbināto rekonversijas veicināšanai. Ar ikmēneša pabalstu 800 EUR apmērā valdība plāno atbalstīt tos, kuri pastāvīgi izbeiguši savu darbību, kas kļuvusi neilgtspējīga. **Itālija** 2022. gada jūnijā pieņēma jaunus noteikumus, lai nodrošinātu, ka visi darbinieki, arī tie, kuri strādā uz nestandarta līgumu pamata, gūst labumu no lielākas pārredzamības darba tiesiskajās attiecībās, jo īpaši minimālajām informācijas prasībām, ko piemēro darba devējiem attiecībā uz pārbaudes laiku un apmācību (ja piemērojams). Kā daļu no plašas reformas **Zviedrija** plāno 2022. gada otrajā pusgadā pieņemt pasākumus attiecībā uz noteikumiem par atļaušanu objektīvu iemeslu dēļ, palielināt darba nosacījumu paredzamību un novērst darba strīdus.

Papildus pīlāra 5. izcēlumā sniegtajai analīzei vairākas dalībvalstis ievieša pasākumus darba aizsardzības pastiprināšanai atbilstīgi pīlāra 10. principam (par veselīgu, drošu un labi pielāgotu darba vidi). Kā daļu no plašākas reformas **Francija** 2021. gada jūlijā (savā ANP) pieņēma pasākumu kopumu darba aizsardzības nostiprināšanai. Visbūtiskākās darbības gaidāmās ietekmes ziņā ietver iespēju uzņēmumiem paplašināt darbā piedāvātos veselības pakalpojumus un prevencijas pasākumus. Turklāt **Francija** ir arī paplašinājusi darbā notiekošas seksuālas uzmākšanās definīciju, un 2021. gada novembrī tā ratificēja SDO Konvenciju pret vardarbību un aizskarošu izturēšanos. **Horvātija** 2021. gada decembrī pieņēma valsts Darba, darba drošības un nodarbinātības plānu 2021.–2027. gadam. Šis plāns saskan ar Valsts attīstības stratēģiju 2030. gadam un atspoguļo darba tirgus rīcībpolitiku nepārtrauktību un uzlabošanu, kas atbalstīs pienācīga darba nodrošināšanu visiem, vienlaikus ņemot vērā neaizsargātu personu īpašās vajadzības. **Bulgārija** 2022. gada jūlijā pieņēma ESF+ pasākumu, lai atbalstītu darbinieku labklājību un drošību darbavietā, ar kopējo budžetu 51,1 miljons EUR. Dažas no būtiskākajām darbībām ir finansiāls atbalsts uzņēmumiem, lai novērstu izdegšanu, uzturētu garīgo veselību, iepirktu apģērbus un aprīkojumu drošībai darbā, aprīkotu korporatīvās vietas ar sporta un atpūtas zonām un ieviestu zaļās pieejas organizatoriskajai uzvedībai. Šis pasākums ilgs līdz 2024. gada beigām, un ir paredzams, ka labumu no tā gūs līdz 91 000 darba ņēmēju. Arī **Itālija** plāno 2022. un 2023. gadā pieņemt mērķtiecīgus politikas pasākumus darba aizsardzības uzlabošanai.

Dažas dalībvalstis ievieš vai groza regulējumus, lai labāk definētu elastīga darba nosacījumus un darba laika organizāciju atbilstīgi pīlāra 9. principam (par darba un privātās dzīves līdzsvaru). **Spānija** 2021. gada jūlijā pieņēma tiesību normas, lai regulētu tāldarbu un attālinātu darbu privātajā un publiskajā sektorā. Konkrētāk, leģislatīvie grozījumi garantē vienādus darba nosacījumus tiem, kuri strādā attālināti, un tiem, kuri strādā uz vietas, kā arī tāldarba brīvprātīgo raksturu gan darbiniekiem, gan darba devējiem. Šis jaunais regulējums var būt labvēlīgāks hibrīddarbam, kur attālinātais darbs tiek apvienots ar darbu uz vietas. **Beļģija** 2022. gada jūnijā pieņēma jaunus pasākumus, lai uzlabotu darba stundu elastīgumu un atbalstītu labāku darba un privātās dzīves līdzsvaru privātajā sektorā. Galvenās darbības ietver tiesības uz četrpadsmit darba nedēļām (palielinot stundu skaitu dienā) vai mainīt darba režīmu (t. i., līdzsvarojošot darba stundas starp nedēļām). Tajā pašā laikā **Beļģija** pieņēma “tiesības būt bezsaistē” attiecībā uz uzņēmumiem, kuros ir vairāk nekā 20 darbinieki, un tagad uzņēmumi nevar gaidīt, ka to darbinieki reaģēs uz darba pieprasījumiem pēc parastā darba laika. Abi pasākumi ir daļa no federālas vienošanās par darba tirgus reformām, kura arī paredz lielāku elastīgumu attiecībā uz noteikumiem par vakara un nakts darbu e-komercijā. Turklāt ir paredzēti izmēģinājuma projekti, lai ļautu brīvprātīgi strādāt vakara un nakts darbu bez arodbiedrības iepriekšējas piekrišanas. Kā daļu no plašākas reformas **Polija** (savā ANP) paredz ieviest darba tiesību noteikumus, lai sekmētu labāku darba un privātās dzīves līdzsvaru un paredzamākus darba nosacījumus. Tas jo īpaši ietvers noteikumus par elastīgu darba režīmu, tai skaitā pārtraukumiem un/vai apmācību

darba laikā, darbinieka piekrišanu strādāšanai virsstundas vai naktī vai veikt periodisku darbu. Ir arī plāni grozīt noteikumus par darba ņēmēju darba tiesisko attiecību aizsardzību grūtniecības, dzemdību vai vecāku atvaļinājuma laikā. Arī **Igaunija** 2022. gada aprīlī atjaunināja esošo tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu elastīgākus darba nosacījumus (piemēram, nepilna laika darbs, tāldarbs vai elastīgs darba laiks) darba ņēmējiem vai civildienesta ierēdņiem, kuriem ir aprūpes pienākumi, vienlaikus sekmējot nepilngadīgo (t. i., personu vecumā līdz 14 gadiem) aizsardzību. **Luksemburga** plāno pieņemt noteikumus personas aizskaršanas darba vietā regulēšanai. Paredzams, ka šis pasākums būs attiecināms uz darba ņēmējiem, kā arī praktikantiem, stažieriem un pagaidu līgumiem, ko var noslēgt ar studentiem.

Vairākas dalībvalstis ir arī grozījušas savus tiesību aktus vai plāno to darīt, lai nodrošinātu elastīgāku darba režīmu darba ņēmējiem atbilstīgi pīlāra 9. principam (par darba un privātās dzīves līdzsvaru). **Spānija** līdz 2022. gada jūnijam pagarināja 2020. gada martā pieņemto plānu par darba laika izmaiņām (“*Plan Mecuida*”), lai nostiprinātu darbiniekiem elastīgumu ar Covid-19 krīzi tieši saistītu ģimenes pienākumu veikšanā. Saskaņā ar šiem noteikumiem darba devējs un darbinieks var vienoties par citām saprātīgām un samērīgām izmaiņām darbinieka darba nosacījumos (piemēram, citstarp tāldarbs, darba maiņu pārstrukturēšana, darba vietas maiņa vai citu funkciju uzdošana). **Spānija** 2022. gada janvārī atjaunināja savu tiesisko regulējumu par darba laiku, lai sniegtu aprūpes iespējas arī vecākiem, kuru bērniem ir vēzis vai smaga slimība. Vecuma ierobežojums aprūpējamam lejupējam radniekam tika palielināts no 18 līdz 23 gadiem. **Kipra** atbilstoši savam ANP plāno veikt pētījumu par elastīgu darba režīmu publiskajā sektorā. Paredzams, ka pētījumā līdz 2023. gadam tiks sagatavoti ieteikumi, kuru mērķis ir uzlabot publiskās pārvaldes efektivitāti. Kad pētījuma ieteikumi būs pieejami, tiks pieņemts lēmums par to īstenošanu. Izmantojot Atveseļošanas un noturības mehānisma atbalstu, **Kipra** arī plāno līdz 2023. gadam pieņemt jaunu likumu, kas regulēs elastīgu darba režīmu, it īpaši tāldarbu. **Lietuva** 2022. gada augustā grozīja savu tiesisko regulējumu, paredzot lielāku elastīgumu noteiktām ģimenēm attiecībā uz to darba režīmu. Grozījumi citstarp attiecas uz papildu atvaļinājumu vecākiem, kuri audzina bērnus, kā arī iespēju strādāt mazāk nekā pilnu dienu un apvienot tāldarbu ar elastīgiem darba grafikiem grūtniecēm un ar krūti barojošām sievietēm, vecākiem, kuri audzina bērnus vecumā līdz 8 gadiem, vai vientuļajiem vecākiem, kuri audzina bērnus līdz 14 gadu vecumam (vai līdz 18 gadu vecumam, ja bērniem ir invaliditāte) (sk. 2.2.2. iedaļu).

Vairākas dalībvalstis pastiprināja centienus, lai apkarotu nedeklarētu darbu, šim nolūkam atvēlot papildu resursus, arī palielinot darba inspekciju kapacitāti. Paredzams, ka **Itālija**, īstenojot savu ANP, līdz 2022. gada beigām pieņems valsts plānu un ceļvedi cīņai pret nedeklarētu darbu visās ekonomikas nozarēs ar mērķi pastāvīgi palielināt darba inspekciju skaitu līdz 2025. gadam un samazināt nedeklarēta darba gadījumu skaitu līdz 2026. gadam. Šajā nolūkā 2022. gada februārī tika izveidota iestāžu darba grupa. **Rumānija** 2021. gada oktobrī apstiprināja jaunas administratīvās sankcijas, lai ierobežotu nedeklarētu un nepilnīgu deklarētu nodarbinātību, kā arī “aploksņu algu” maksāšanas praksi. Šis pasākums ietver jēdziena “nepietiekami deklarēta nodarbinātība” regulējumu. Vēlāk, 2022. gada aprīlī, **Rumānija** arī ieviesa pakalpojumu kuponu sistēmu (kas stāsies spēkā no 2024. gada 1. janvāra), lai mājsaimniecībā nodarbinātas personas iesaistītu formālajā ekonomikā. Uz mājsaimniecībā nodarbinātām personām attieksies sociālā nodrošinājuma un veselības apdrošināšanas sistēma pēc 85 kuponu apmaiņas. Kā daļu no plašākas reformas **Zviedrija** 2022. gada februārī uzsāka procesu reģionālu centru izveidei cīņai pret noziegumiem, kas saistīti ar darbu (kuru darba pienākumos ietilps arī cīņa pret nedeklarētu darbu). Šie centri darbosies kā mezgls iestāžu darbam saistībā ar kopīgu valdības kontroli plānošanu, īstenošanu un pēcpasākumu veikšanu, apspriežoties ar sociālajiem partneriem un

valsts un reģionālām struktūrām. **Beļģija** (galvaspilsētas Briseles reģions) 2022. gada martā pieņēma mērķpasākumu, lai palielinātu konkrētas nozares uzņēmumos veikto inspekciju skaitu, pamatojoties uz pamatotām aizdomām par diskrimināciju. Turklāt darba inspektori var arī apmeklēt uzņēmumu, uzdodoties par citām personām, lai atklātu attieksmes atšķirības. **Spānija** 2022. gada maijā apstiprināja jaunu uzaicinājumu pēc 90 jauniem valsts darba un sociālā nodrošinājuma inspektoriem, divkāršojot 2021. gadā apstiprināto inspektoru skaitu. **Horvātija** 2022. gada aprīlī ieviesa jaunu likumu par trauksmes celšanu, grozot iepriekšējos 2019. gada noteikumus. Šā likuma mērķis ir uzlabot to darba ņēmēju aizsardzību, kuri ziņo par uzņēmumiem, kas izdara likumpārkāpumus, tai skaitā pastiprināt sankcijas darba devējiem, kas uzsāk tiesvedību pret trauksmes cēlējiem. Kā daļu no plašākas reformas saskaņā ar savu ANP **Horvātija** arī plāno 2022. gada decembrī pieņemt jaunu likumu cīņai pret nedeklarētu darbu, ar kuru tiktu definēts nedeklarēts darbs, stiprinātas darba inspekcijas un plašāk regulēta darba ņēmēju pāriešana no nedeklarēta darba uz deklarētu darbu.

Dažādas dalībvalstis pieņēma mērķtiecīgus pasākumus, lai uzlabotu ilgstošo bezdarbnieku situāciju darba tirgū atbilstīgi pīlāra 4. principam. **Grieķija** 2021. gada oktobrī pieņēma jaunu likumu, ar kuru īsteno valsts nodarbinātības dienesta (*OAED*) organizācijas un darbības reformu. Jaunie noteikumi paredz jaunu nodarbinātības konsultantu pieņemšanu darbā (540 konsultanti uz divu gadu periodu) un lielāka uzsvāra likšanu uz starpniecības pakalpojumiem starp darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu. **Grieķija** 2021. gadā arī ieviesa darba pabalstu cilvēkiem, kuri saņem bezdarba subsīdijas un kuri atrod darbu, un 300 EUR piemaksu ilgstošajiem bezdarbniekiem (definē kā personas, kuras ir bez darba ilgāk par pieciem gadiem), kuri izstrādā individuālu rīcības plānu. Ir ieviesti ienākumu kritēriji, lai vērstos pret pabalstu ļaunprātīgu izmantošanu, savukārt, ja bezdarbnieks atsakās no trīs piemērotā darba vai dalības apmācībā piedāvājumiem, viņu izslēdz no bezdarbnieku reģistra. Kā daļa no plašākas reformas **Īrijā** 2022. gada janvārī sāka darboties Vietējo teritoriju nodarbinātības dienests (*LAES*). Dienesta mērķis ir sniegt augstas kvalitātes un izmērāmus nodarbinātības pakalpojumus ilgstošajiem bezdarbniekiem un citām neaizsargātām grupām. Jaunais dienests izmanto ar sniegumu saistītas samaksas sistēmu, kur katrs klients saņem individuālas tiesības, pamatojoties uz iesaisti personīgās virzības plānā un tā izpildi. **Zviedrija** 2022. gada februārī nodeva ekspluatācijā valsts nodarbinātības dienestu, lai stiprinātu atbalstu ilgstošajiem bezdarbniekiem, it īpaši teritorijās, kurās ir lielas sociālekonomiskās problēmas. Ir arī paredzēt veikt darbības, lai stiprinātu stratēģisko un operatīvo sadarbību starp valsts nodarbinātības dienestiem un vietējām iestādēm attiecībā uz neaizsargātiem darba meklētājiem.

Vairākas dalībvalstis grozīja savus esošos ADTP satvarus, lai uzlabotu to efektivitāti atveseļošanās procesā pēc Covid-19 perioda atbilstīgi pīlāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai). **Čehija** 2021. gadā pieņēma stratēģisku satvaru “Nodarbinātība 2030+”. Šī stratēģija sniedz ieguldījumu veicinošu nosacījumu izpildē saskaņā ar kohēzijas politiku un definē prioritārās jomas nākamajiem 10 gadiem. Konkrēti pasākumi ir noteikti rīcības plānos, kuros sīki izklāstīts šis satvars. Īstenojot savu ANP, **Grieķija** 2021. un 2022. gadā pieņēma pasākumus, lai izstrādātu jaunus digitālos rīkus valsts nodarbinātība dienestiem, tai skaitā digitālu karti, iespēju reģistrēt individuālu rīcības plānu, kā arī sistēmu individuālu mācību kontu nodrošināšanai. **Horvātija** ir nākusi klajā ar pasākumiem kā daļu no plašākas reformas saskaņā ar ANP, lai uzlabotu neaizsargātām grupām sniegtā atbalsta kvalitāti, it īpaši procesus, kas saistīti ar neaizsargātu grupu profilēšanu, segmentāciju, integrāciju un aktivizēšanu valsts nodarbinātības dienestos. Turklāt turpinās centieni, lai izstrādātu rīkus darba vakanču piemeklēšanai bezdarbniekiem un labāk īstenotu aktīvas darba tirgus politikas uzraudzības un izvērtēšanas sistēmu. Paredzams, ka šīs darbības apvienojumā ar plānotajiem informēšanas pasākumiem savienos 5000 jaunu lietotāju ar valsts nodarbinātības dienestiem. 2022. gada aprīlī tika ieviesta kuponu sistēma pieaugušo prasmju pilnveidei un

pār kvalifikācijai kā pamats iespējamai individuālu mācību kontu ieviešanai saskaņā ar ESF+.

Itālija 2021. gada decembrī ieviesa jaunas strukturālas investīcijas, lai veicinātu reģionālu darba tirgus uzraudzības centru izveidi un atbalstu reģionālo un valsts informācijas sistēmu sadarbības stiprināšanai, tādējādi uzlabojot valsts nodarbinātības dienestu spēju atbalstīt atbilstību starp piedāvājumu un pieprasījumu darba tirgū. Šis pasākums tiek papildināts ar piešķirumu papildu 4,4 miljardu EUR apmērā Valsts Darbinieku garantijas programmas (GOL) īstenošanai 2021.–2023. gadā.

Lietuva 2022. gada augustā saskaņā ar savu ANP pieņēma jaunu karjeras attīstības atbalsta sistēmu, kas nosaka karjeras konsultēšanas satvaru, kompetenču pamatprasības, pārvaldību un kvalitātes nodrošināšanu visā karjeras ceļā, sākot no pirmās klases (sk. arī 2.2.2. iedaļu). Ar sociālo partneru iesaisti sistēma arī noteiks iesaistīto iestāžu pārvaldības procesu.

Luksemburģa 2022. gada aprīlī pieņēma jaunu mērķorientētu pagaidu pasākumu pagaidu darba uzdevumu uzdošanai bezdarbniekiem vecumā līdz 50 gadiem sešu mēnešu laikposmā. Attiecīgais likums tika piemērots ar atpakaļejošu spēku no 2021. gada oktobra un parstāja būt spēkā 2022. gada 30. jūnijā.

Paredzams, ka **Polija** līdz 2022. gada beigām (atbilstoši savam ANP) pieņems divus tiesību pamataktus, lai veicinātu dalību darba tirgū. Pirmkārt, sagaidāms, ka Likums par trešo valstu valstspiederīgo nodarbināšanu mazinās administratīvos šķēršļus trešo valstu valstspiederīgo nodarbinātībai un vienkāršos konkrētu darba līgumu noslēgšanas procesu. Otrkārt, jaunais Likums par darbaspēka aktivitāti citstarp paredz veikt pasākumus, lai vecākiem atvieglotu atgriešanos darba tirgū pēc atvaļinājuma.

Turklāt ir piemēri par mērķorientētiem pasākumiem, ar kuriem nākušas klajā dalībvalstis, lai veicinātu pāreju no viena darba uz citu un pastiprinātu tās aktivizēšanas komponentu atbilstīgi pīlāra 4. principam (par aktīvu atbalstu nodarbinātībai).

Beļģija 2022. gada jūnijā ieviesa procesu “pārejas trajektorijas”, lai darba ņēmēji, kuri saņēmuši paziņojumu par atlaišanu no darba, varētu sākt strādāt pie cita darba devēja, nolūkā padarīt šo pāreju vieglāku. Procesu koordinē reģionālais nodarbinātības dienests, pamatojoties uz vienošanos starp diviem uzņēmumiem kā tā lietotājiem. Pārejas laikā darbaspēka izmaksas tiek pārnestas (pilnīgi vai daļēji) uz jauno darba devēju, un procesa beigās darba ņēmējs ir jāpieņem darbā uz beztermiņa līguma pamata.

Beļģija arī pieņēma pasākumu, lai atbalstītu darba ņēmējus, kuri atlaisti no darba ar vismaz 30 nedēļu iepriekšēja uzteikuma termiņu. Atlaistajiem darba ņēmējiem, kuri atbilst kritērijiem, ir tiesības vēltīt trešdaļu uzteikuma termiņa (t. i., 10 nedēļas) darbībām, kas palielina viņu nodarbināmību. Šis pasākums papildina atlaišanas pabalstu, ko darba ņēmēji ir tiesīgi saņemt.

Esošās vai jaunizstrādātās ADTP sistēmas arī veicina atbalstu no Ukrainas pārvietoto personu integrācijai darba tirgū. Lielākā daļa dalībvalstu, lai atbalstītu cilvēkus, kuri bēg no kara Ukrainā, izmanto vai nu esošos aktīvās darba tirgus politikas (ADTP) pasākumus, kas pieejami valsts valstspiederīgajiem, vai programmas, kas izstrādātas pēc migrācijas un bēgļu krīzes (2015.–2016. gadā). Esošo ADTP sistēmu ietvaros liela daļa ES valstu ir piedāvājušas konsultācijas un karjeras attīstības atbalstu, savukārt citas valstis šos pasākumus ir apvienojušas ar finansiāliem stimuliem darba devējiem, lai tie pieņemtu darbā pārvietotās personas, sniegtu apmācību darbavietā vai uzsāktu projektus uzņēmējdarbības sekmēšanai (sk. arī 2.1.2. iedaļu)¹⁷⁷. Tomēr to no Ukrainas pārvietoto personu skaits, kuras ir piedalījušās apmācībā (neieskaitot valodas kursus), ir bijis mazs. Tas var būt skaidrojams ar mazo reģistrācijas gadījumu skaitu valsts nodarbinātības dienestos. Piemēram, **Austrijā** un **Francijā** tikai 1216 un 1700 no attiecīgi 6300 un 3200 ukraiņu, kuri reģistrējušies valsts

¹⁷⁷ Eiropas Darba iestāde (2022), *Overview of national measures adopted to respond to the Ukrainian crisis with regard to employment and social security having a potential impact on the EU labour mobility*, valstu iedaļas. ELA/2022/RS/047/ELA.323 / 2022. gada jūnijs

nodarbinātības dienestos, piedalījās apmācībā (sk. arī 2.3.1. iedaļu). Citi mērķtiecīgu ADTP pasākumu piemēri attiecībā uz personām, kuras pārvietotas no Ukrainas, bija redzami **Igaunijā**, kas ieviesa īpašus darba konsultēšanas pakalpojumus no Ukrainas pārvietotām personām, savukārt **Polijā** ieviesa īpašu atbalstu, piešķirot pabalstus natūrā un finansiālus pabalstus Ukrainas māksliniekiem un autoriem, kuri darbojas **Polijā** (sk. 2.2.2. iedaļu)¹⁷⁸.

Dalībvalstis atjaunināja valsts nodarbinātības dienestu tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu to spēju un efektivitāti, arī to sadarbībā ar sociālajiem dienestiem un ieinteresētajām personām. **Beļģija** (Flandrijas reģions) 2021. gada jūlijā uzsāka rīcības plānu, lai uzlabotu sadarbību starp reģionālajiem valsts nodarbinātības dienestiem un privātajiem partneriem. Plāna mērķis ir palielināt pārredzamību attiecībā uz ārpalpojumu izmantošanu, uzlabot plānošanu un labāk uzraudzīt sniegto pakalpojumu kvalitāti, uzlabojot izvērtējumus un datu pārvaldības prakses. **Īrija** 2021. gada jūlijā atjaunināja savu stratēģiju “Ceļi uz darbu” 2021.–2025. gadam. Jaunā satvara mērķis ir uzlabot Īrijas Valsts nodarbinātības dienestu (*Intreo*), attīstot tā budžetu, kapacitāti un uz klientiem vērsto pieeju. Ar ANM atbalstu tas ietver iekārtošanas darbā programmu, savukārt ESF atbalsta *Jobsplus* un atgriešanās darbā pabalstus. **Beļģija** (Valonijas reģions) 2021. gada novembrī pieņēma jaunu valsts nodarbinātības dienestu (*TIM*) reformu, lai sniegtu vairāk personalizētu un integrētu atbalstu neaizsargātiem darba meklētājiem un izstrādātu konkrētus ceļus uz nodarbinātību personām ar invaliditāti vai neaizsargātās situācijās esošās personām (saskaņā ar savu ANP). Jaunā reforma arī veido pamatu sadarbības optimizēšanai starp Valonijas Valsts nodarbinātības dienestu (*Forem*) un atbalstošajiem partneriem. **Spānija** 2021. gada decembrī (kā daļu no sava ANP) pieņēma Nodarbinātības aktivizēšanas stratēģiju 2021.–2024. gadam. Šā jaunā satvara mērķis ir modernizēt VND aktīvās darba tirgus politikas īstenošanu, tai skaitā izstrādāt individuālus ceļus, izveidot vienas pieturas aģentūru jauniešiem un uzlabot koordināciju starp nodarbinātības dienestiem, sociālajiem dienestiem, reģionālajām administrācijām un privāto sektoru. Tajā pašā laikā, īstenojot savu ANP, **Spānija** plāno līdz 2022. gada beigām pārstrādāt nodarbinātības tiesību aktus, lai atjauninātu aktīvo darba tirgus politiku, arī pārvaldības struktūru un koordinācijas mehānismus valsts, reģionālā un vietējā līmenī. **Zviedrija** 2021. gada decembrī pieņēma jaunu pasākumu, kura mērķis ir nostiprināt valsts nodarbinātības dienestu īstenoto aktivizēšanas politiku prasmju jomā (sk. arī 2.2.2. iedaļu), apzinot kompetenču vajadzības saistībā ar privāto sektoru. **Beļģija** (Flandrijas reģions) 2022. gada aprīlī pieņēma jaunu pasākumu, lai stiprinātu vietējo iestāžu koordinācijas nozīmi darba meklētāju un ekonomiski neaktīvo personu aktivizēšanā, arī sociālajā ekonomikā (sk. 2.1.2. iedaļu). **Grieķija** 2022. gada aprīlī pieņēma jaunu likumu, lai pārstrukturētu valsts nodarbinātības dienestu (no *OAED* uz *DYPA*), kā arī izveidotu sociālo partneru padomi un profesionālās apmācības kontu, ko izveido sociālie partneri un pārvalda juridiska persona. Paredzams, ka jaunā kārtība nodrošinās aktivizācijas atbalsta ātrāku un elastīgāku sniegšanu. **Lietuva** 2022. gada maijā, īstenojot savā ANP noteiktās saistības, pieņēma jaunus pasākumus, lai uzlabotu esošo nodarbinātības dienestu darbību, izmantojot digitālus rīkus, un nodrošinātu sistemātiskāku orientēšanos uz klientu. Šis pasākums ietver darba metožu pārskatīšanu un galveno procesu automatizāciju, lai atbalstītu individualizētākus un integrētākus pakalpojumus darba meklētājiem. **Somijā** 2022. gada maijā stājās spēkā jauns likums par valsts nodarbinātības un uzņēmējdarbības dienestiem, kas regulē nodarbinātības pakalpojumu Ziemeļvalstu modeli darba meklētājiem. Mērķis ir uzlabot personalizētāku un integrētāku pakalpojumu sniegšanu darba meklētājiem. Paredzams, ka reforma atbalstīs aptuveni 10 000 personu iesaistīšanos nodarbinātībā. Sagaidāms, ka ietekme uz nodarbinātību pilnībā īstenosies pēc 2025. gada.

¹⁷⁸ Eurofound (2022): *In-kind support and financial support for Ukrainian artists, measure PL-2022-9/2327 (measures in Poland)*, EU PolicyWatch, Dublina.

Vairākas dalībvalstis ir palielinājušas bezdarbnieka pabalstu apmēru, arī reaģējot uz pašreizējiem inflācijas spiedieniem. Ņemot vērā pieaugošo cenu ietekmi, **Austrija** ir izvirzījusi mērķi katru gadu pielāgot bezdarbnieka pabalstus. **Igaunijā** 2022. gadā tika palielināti gan bezdarbnieka apdrošināšanas pabalsti, gan bezdarbnieka pabalsti. Līdzīgi **Itālija** palielināja bezdarbnieka pabalstu sistēmas apmēru un pagarināja tās laika nogriezni. **Spānijā** saskaņā ar tās ANP notiek reforma, lai novērstu bezdarbnieku aizsardzības aptvēruma trūkumu un bezdarbnieku aizsardzības sadrumstalotību, un to ir paredzēts pabeigt līdz 2022. gada beigām. Turklāt ir atvieglota pāreja uz sociālo aizsardzību tiem pabalstu saņēmējiem, kuri neatgriežas darbā un ir neaizsargātā situācijā. **Dānijā** ir palielināts gan apmērs, gan atbilstības prasības, tāpēc bezdarbnieka pabalsts pirmajos trīs bezdarba mēnešos ir lielāks. Tajā pašā laikā prasības neseniem absolventiem pabalstu saņemšanai ir kļuvušas stingrākas. Šajā gadījumā absolventu maksimālais pabalstu periods tiks samazināts no diviem gadiem līdz vienam gadam, un gadījumā, ja absolvents neatrod darbu trīs mēnešu laikā pēc diploma saņemšanas, viņa pabalsti tiek samazināti. **Francijā** 2021. gada jūlijā pieņēma pagaidu pasākumu, lai pagarinātu tiesības uz bezdarbnieka pabalstu pagaidu darbiniekiem kultūras jomā (t. i., tiem, kuriem ir juridiskais statuss “*intermittents du spectacle*”), kurus īpaši ietekmējusi Covid-19 krīze. Pasākums bija spēkā līdz 2021. gada decembrim. **Maltas** ANP ir ietverts pētījums, kurā novērtēts bezdarbnieka pabalstu adekvātums un tvērums un ieteikti politikas pasākumi nolūkā palielināt pabalstu adekvātumu un tvērumu gan to ilguma, gan efektivitātes ziņā, vienlaikus palielinot stimulus strādāt. **Grieķijā** 2022. gada aprīlī ieviesa jaunas darba meklēšanas prasības, mudinot bezdarbniekus aktīvi meklēt darbu un pieņemt darba piedāvājumus, ja tādi tiek sniegti.

Vairākas dalībvalstis pieņēma pasākumus, lai nostiprinātu sociālo dialogu un atbalstītu sociālo partneru iesaisti politikas veidošanā atbilstīgi pīlāra 8. principam. Piemēram, 2021. gada jūlijā sociālie partneri un valdība **Portugālē** parakstīja trīspusēju nolīgumu par profesionālās izglītības un apmācības sistēmu uzlabošanu, tai skaitā regulējumu par pārvaldību (sk. arī 2.2.2. iedaļu). **Spānijā** sociālie partneri tika iesaistīti būtiskāko kopš 2020. gada veikto darba tirgus reformu izstrādē. Sociālie partneri un valdība **Igaunijā** 2022. gada maijā parakstīja labas gribas nolīgumu par preferenciālo pensiju reformu. Uz šā pamata tiek sagatavots jauns regulējums par vecuma un izdienas pensijām. Īstenojot savu ANP, **Rumānija** plāno līdz 2022. gada beigām pieņemt jaunu likumu par sociālo dialogu, kas apspriests un saskaņots ar sociālajiem partneriem.

2.4. 8. pamatnostādne. Veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību

Šajā iedaļā ir aplūkota nodarbinātības 8. pamatnostādnes īstenošana; minētā pamatnostādne iesaka dalībvalstīm veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību saskaņā ar pīlāra 2. principu (par dzimumu līdztiesību), 3. principu (par vienlīdzīgām iespējām), 11. principu (par bērnu aprūpi un atbalstu bērniem), 12. principu (par sociālo aizsardzību), 14. principu (par minimālajiem ienākumiem), 15. principu (par ienākumiem un pensiju vecumdienās), 16. principu (par veselības aprūpi), 17. principu (par invalīdu iekļaušanu), 18. principu (par ilgtermiņa aprūpi), 19. principu (par mājokļiem un palīdzību bezpajumtniekiem) un 20. principu (par piekļuvi pamatpakalpojumiem). Šā ziņojuma 2.4.1. iedaļā ir analizēti galvenie rādītāji, savukārt 2.4.2. iedaļā ir aprakstīti dalībvalstu veiktie politikas pasākumi.

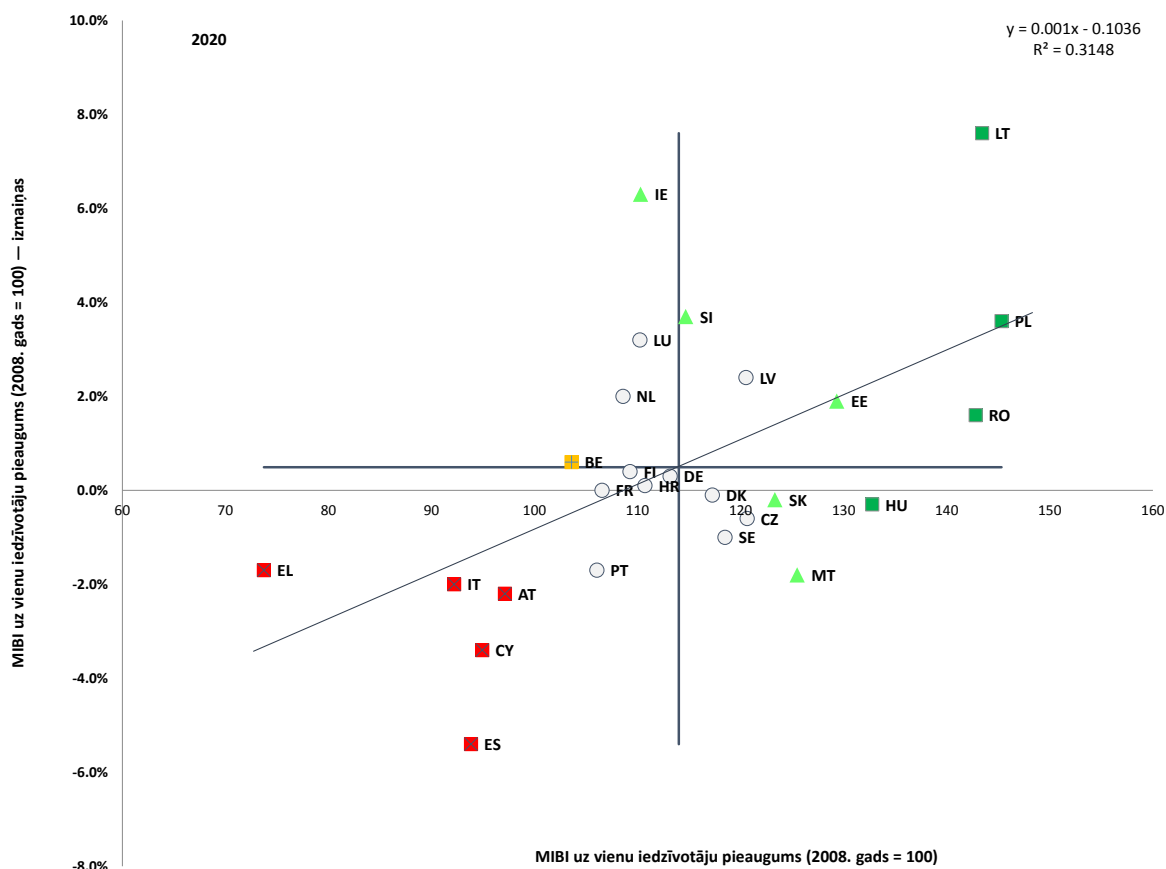
2.4.1. Galvenie rādītāji

Mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju 2021. gadā kopumā palielinājās ES līmenī un lielākajā daļā dalībvalstu līdz ar atveseļošanas pēc

Covid-19. Vislielākais palielinājums tika novērots Latvijā un Ungārijā, savukārt mazākais — Maltā, Čehijā, Igaunijā un Slovēnijā. Vislielākais samazinājums novērots Dānijā, kam sekoja tikai Vācija un Lietuva. Kā iztirzāts 1.2. un 2.1.1. iedaļā, šīs izmaiņas atspoguļo kopējo ietekmi, ko radīja algu pieaugums, kā arī citi MIBI komponenti, piemēram, pagaidu ienākumu atbalsta pasākumu pakāpeniskā izbeigšana pēc pandēmijas un atveseļošanās laikā. Pamatojoties uz sniegumu 2020. un 2019. gadā, “kritiska situācija” atzīmēta attiecībā uz Grieķiju, Itāliju, Spāniju, Austriju un Kipru¹⁷⁹. Beļģijā palielinājums bija neliels, un tajā rādītāja vērtība saglabājās tuvu 2008. gada līmenim, tāpēc šī valsts ir atzīmēta kā “jānovēro”.

2.4.1. attēls. Mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju 2021. gadā saglabājās kopumā stabili [vieturis, līdz pilnībā tiks saņemti jauni dati]

Reālie mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju (2008. gads = 100) 2020. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Datu robeždatumā trūka datu par 14 dalībvalstīm, tāpēc diagramma atspoguļo līmeni 2020. gadā un izmaiņas no 2019. līdz 2020. gadam.

Avots: Eurostat [tepsr_wc310].

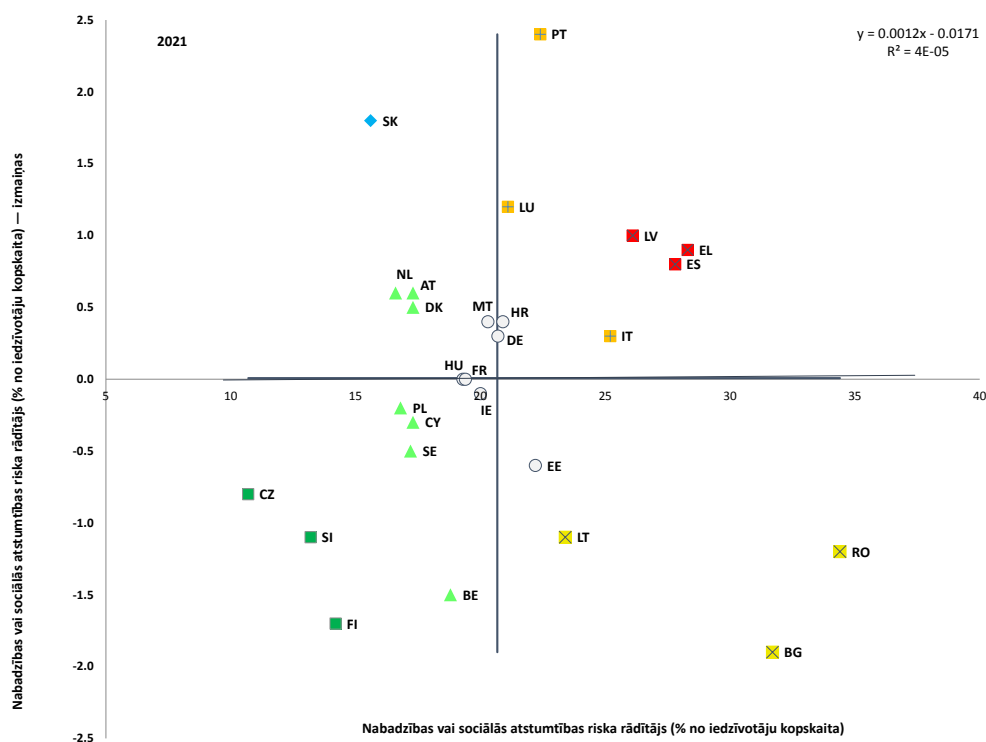
Lielākajā daļā dalībvalstu 2021. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu (AROPE) īpatsvars saglabājās kopumā stabils vai samazinājās, lai arī ar būtiskām atšķirībām starp dalībvalstīm. 2021. gadā Rumānijā, Bulgārijā, Grieķijā, Spānijā un Latvijā bija visaugstākais AROPE rādītājs (attiecīgi 34,4 %, 31,7 %, 28,3 %, 27,8 % un 26,1 %). Situācija atzīmēta kā “kritiska” attiecībā uz Grieķiju, Spāniju un Latviju, attiecībā uz kurām salīdzinoši augstās vērtības papildina lielāks palielinājums līdz

¹⁷⁹ Datu robeždatumā dati bija pieejami tikai par 13 dalībvalstīm, tāpēc VNZ metodikas attiecināšana uz tām būtu maldinoša. Līdz turpmākai datu atjaunināšanai izmantota kategorizācija no iepriekšējiem gadiem.

2021. gadam nekā vidēji ES (attiecīgi par 0,9, 0,8 un 1 procentpunktu) — sk. 2.4.2. attēlu. Starp dalībvalstīm ar augstāku līmeni Rumānijā un Bulgārijā reģistrēts samazinājums (attiecīgi par 1,2 un 1,9 procentpunktiem). Portugāle, Luksemburga un Itālija atzīmētas kā “jānovēro” šā rādītāja salīdzinoši būtiskās pasliktināšanās dēļ (attiecīgi par 2,4, 1,8 un 1,2 procentpunktiem), lai gan tajās šis līmenis bija tuvāks ES vidējam līmenim vai aptuveni tāds pats¹⁸⁰. Starp dalībvalstīm ar viszemāko *AROPE* rādītāju Slovākijā ir salīdzinoši zems līmenis, bet tajā notika samērā liels palielinājums 2021. gadā, tāpēc tā atzīmēta kā “labs sniegums, bet jāuzrauga”. Čehijā, Slovēnijā un Somijā joprojām turpinājās uzlabojums papildus zemākajiem līmeņiem, tāpēc tās iekļautas kategorijā “labākais sniegums”. Eiropas reģionu *AROPE* rādītāju atšķirības ir ievērojamas, ar vēl lielāku amplitūdu nekā starp dalībvalstīm. Vienā un tajā pašā dalībvalstī var parādīties būtiskas atšķirības, kā tas novērojams Itālijā, Ungārijā vai Polijā — sk. 3. pielikuma 8. attēlu. Kopumā šis *AROPE* rādītāju izmaiņas, šķiet, neuzrāda nedz konverģences, nedz novirzes tendences. Būs svarīgi pastāvīgi novērtēt politikas reformu turpmākās īstenošanas distributīvo ietekmi, lai nodrošinātu, ka jauni pasākumi un reformas palīdz vēl vairāk mazināt nabadzību, tādējādi sniedzot ieguldījumu ES mērķrādītāja — kas paredz līdz 2030. gadam palīdzēt vismaz 15 miljoniem cilvēku izkļūt no nabadzības — sasniegšanā¹⁸¹.

2.4.2. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars 2021. gadā kopumā saglabājās stabils un pat samazinājās vairākās dalībvalstīs, taču joprojām pastāv būtiskas atšķirības

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars (%), līmenis 2021. gadā līmenis un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Itāliju un Poliju ir provizoriski. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

¹⁸⁰ Pastāv laikrindas pārrāvums šim rādītājam attiecībā uz Luksemburgu 2021. gadā.

¹⁸¹ Šajā nolūkā Komisija ir izdevusi [paziņojumu “Labāka dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes novērtēšana”](#) (COM(2022) 494 final).

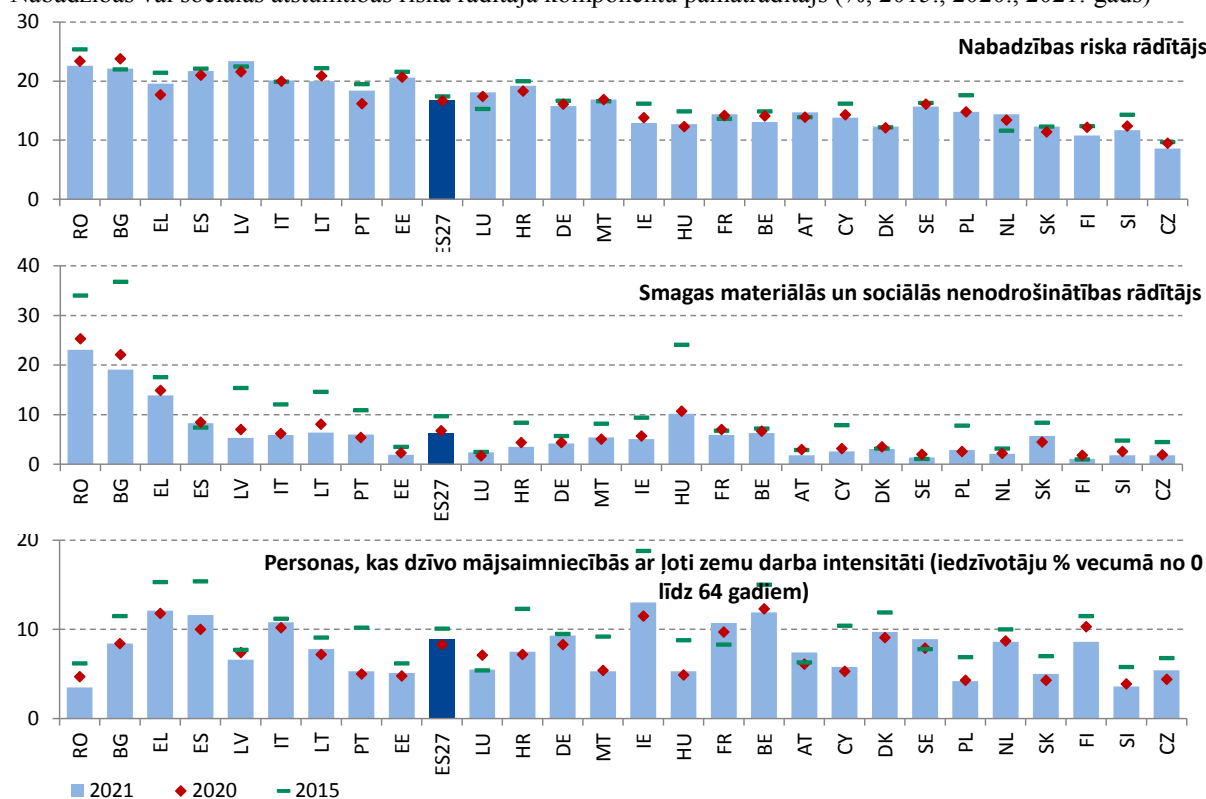
Neraugoties uz saspringto situāciju, ar ko daudzi ES saskārās Covid-19 krīzes dēļ, efektīva rīcība dalībvalstu līmenī, kas arī tika atbalstīta ar ES finansējuma instrumentiem, ļāva novērst vispārēju nabadzības, smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības un to cilvēku īpatsvara palielināšanos, kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās. 2021. gadā lielākajā daļā dalībvalstu nabadzības riskam pakļautu personu (*AROP*) īpatsvars lielākoties saglabājās stabils vai samazinājās (attiecas uz ienākumiem 2020. gadā). Viszemākais rādītājs bija Čehijā, kam seko Somija un Slovēnija — tajās reģistrēts šā rādītāja samazinājums (attiecīgi par 0,9, 1,4 un 0,7 procentpunktiem līdz 8,6 %, 10,8 % un 11,7 % 2021. gadā) — sk. 2.4.3. attēla augšējo paneli. Visaugstākais rādītājs reģistrēts Latvijā, Rumānijā un Bulgārijā (attiecīgi 23,4 %, 22,6 % un 22,1 % 2021. gadā). Saskaņā ar *Eurostat* ātrajām aplēsēm, kas attiecas uz ienākumiem 2021. gadā, *AROP* rādītājs saglabājās stabils lielākajā daļā dalībvalstu salīdzinājumā ar 2020. gadu. Palielinājums salīdzinājumā ar 2020. ienākumu gadu norādīts attiecībā uz Čehiju, Slovēniju un Horvātiju, savukārt saskaņā ar aplēsēm šis rādītājs ir samazinājies Spānijai, Zviedrijai un Austrijai, kā arī lielā mērā Grieķijai un Bulgārijai¹⁸². Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības skarto iedzīvotāju īpatsvars 2021. gadā visā ES ievērojami atšķīrās un bija no 1,1 % Somijā līdz 23,1 % Rumānijā. Attiecībā pret iepriekšējo gadu šā rādītāja vērtības ir samazinājušās visās dalībvalstīs, izņemot piecas (Slovākiju, Luksemburgu, Portugāli, Maltu un Poliju ar palielinājumu par 1,2 procentpunktiem, 0,7 procentpunktiem, 0,6 procentpunktiem un pēdējās divās par 0,3 procentpunktiem). Neraugoties uz ievērojamiem samazinājumiem, augstas vērtības novērotas attiecībā uz Rumāniju, Bulgāriju, Grieķiju un Ungāriju (23,1 %, 19,1 %, 13,9 % un 10,2 %) — sk. 2.4.3. attēla vidējo paneli. To personu īpatsvars, kuras dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, 2021. gadā (attiecas uz situāciju iepriekšējā kalendārajā gadā) daļēji atspoguļoja Covid-19 krīzes negatīvo ietekmi uz nodarbinātību, palielinoties par vismaz 1 procentpunktu vai vairāk septiņās dalībvalstīs (Spānijā, Īrijā, Austrijā, Čehijā, Vācijā, Francijā un Zviedrijā) — sk. 2.4.3. attēla apakšējo paneli. Dalībvalstis, kurās bija ievērojamas problēmas (rādītājs virs 10 %), citstarp ir Īrija, Grieķija, Beļģija, Spānija, Itālija un Francija. Tomēr lielākajā daļā dalībvalstu vērtības saglabājās stabilas vai pat nedaudz samazinājās, atspoguļojot politikas centienus novērst darbvietu zaudēšanu pandēmijas kontekstā. Ievērojama pozitīva attīstība tika novērota it īpaši Somijā, Luksemburgā¹⁸³ un Rumānijā (ar samazinājumu attiecīgi par 1,7, 1,6 un 1,2 procentpunktiem), kurās šis līmenis bija zemāks par ES vidējo vai līdzīgs tam.

¹⁸² Ātrās aplēses tika publicētas 2022. gada augustā un ir pieejamas [Eurostat tīmekļvietnē](#). Skatīta 2022. gada 29. augustā. Tiek pārrunātas tikai statistiski būtiskas izmaiņas. Aplēses nav pieejamas par Beļģiju, Franciju, Īriju un Portugāli, un lielākam dalībvalstu kopumam trūkst iedalījuma pēc vecuma grupām.

¹⁸³ Laikrindas pārrāvums 2021. gada datus par Luksemburgu.

2.4.3. attēls. *AROPE* komponentu uzlabojumi, norisinās kopš 2015. gada, turpinājās arī Covid-19 krīzes laikā gandrīz visās dalībvalstīs

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāja komponentu pamatrādītājs (% , 2015., 2020., 2021. gads)

Piezīme. Rādītāji ir sarindoti atbilstoši *AROPE* rādītājiem 2021. gadā. Dati par Itāliju un Poliju ir provizoriski. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

Avots: Eurostat [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)], [[tepsr_lm430](#)], *EU-SILC*.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs bērniem 2021. gadā saglabājās kopumā stabils, bet dalībvalstīs vēl joprojām ir lielas atšķirības un dažādības pazīmes.

Līdz 2021. gadam ES vidējais rādītājs palielinājās tikai nedaudz (par 0,4 procentpunktiem līdz 24,4 %). Slovēnijā, Somijā, Čehijā, Dānijā un Nīderlandē bija viszemākie rādītāji pēc samazinājuma vai neliela palielinājuma salīdzinājumā ar 2020. gadu. Turpretī Rumānijā, Spānijā, Bulgārijā, Grieķijā, Itālijā un Luksemburgā 2021. gadā bija visaugstākais nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs bērniem, un tās visas (izņemot Bulgāriju, pateicoties reģistrētajam lielajam uzlabojumam) ir atzīmētas kā “kritiska situācija” ar vērtībām, kas pasliktinās¹⁸⁴. Salīdzinoši lieli palielinājumi, neraugoties uz salīdzinoši zemāku līmeni 2020. gadā, reģistrēti Ungārijā, Slovākijā, Vācijā un Portugālē (attiecīgi 1,5 procentpunkti, 1,3 procentpunkti, 1,2 procentpunkti un 1 procentpunkts). Vislielākais *AROP* rādītāja samazinājums attiecībā uz bērniem laikposmā no 2020. līdz 2021. gadam (attiecas uz ienākumiem attiecīgi 2019. un 2020. gadā) reģistrēts Bulgārijā, Lietuvā un Somijā (attiecīgi 4,1, 2,8 un 2,5 procentpunkti), savukārt skalas otrā galā ir Luksemburga¹⁸⁵, kurā reģistrēts palielinājums par 4,7 procentpunktiem, kā arī Grieķija (2,8 procentpunkti) un Ungārija (2,4 procentpunkti)¹⁸⁶. *Eurostat* ātrās aplēses (attiecas uz ienākumiem 2021. gadā) liecina, ka

¹⁸⁴ Laikrindas pārrāvums 2021. gada datus par Luksemburgu.

¹⁸⁵ Laikrindas pārrāvums 2021. gada datus par Luksemburgu.

¹⁸⁶ Sk. *Eurostat* tabulu [[ilc_li02](#)].

šis rādītājs ir kopumā stabils salīdzinājumā ar 2020. gadu lielākajai daļai dalībvalstu, ar samazinājumu Grieķijā, Spānijā un Itālijā un lielākā mērā Latvijā un Zviedrijā¹⁸⁷. Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības skarto bērnu īpatsvars ir samazinājies 19 dalībvalstīs, izteiktāk sešās no tām un jo īpaši Bulgārijā (par 4,8 procentpunktiem), lai gan tā joprojām ir starp valstīm ar visaugstākajiem rādītājiem, kā arī Rumānijā (attiecīgi 20 % un 28,2 %) ¹⁸⁸. To bērnu īpatsvars, kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieka mājsaimniecībās, palielinājās par vairāk nekā pusi (par 2,3 procentpunktiem no 4,1 %) Čehijā, bet samazinājās gandrīz uz pusi (par 2,5 procentpunktiem no 5,7 %) Rumānijā, un abās valstīs tas joprojām ir zem ES vidējā rādītāja¹⁸⁹. Īrijā, Francijā, Vācijā un Bulgārijā bija visaugstākie rādītāji (virs 10 %), un tajās visās (izņemot Bulgāriju) bija arī vērojams neliels palielinājums.

Ir mazāk ticams, ka nabadzībā vai sociālajā atstumtībā uzauguši bērni gūs labas sekmes skolā, ka viņiem būs laba veselība un viņi pilnībā īstenos savu potenciālu turpmākajā dzīvē, tostarp piedalīsies darba tirgos un sabiedrībā. Salīdzinošās novērtēšanas satvars bērnu aprūpei un atbalstam bērniem izmanto vairākus rādītājus, lai novērtētu bērnu situāciju visās dalībvalstīs¹⁹⁰. 2021. gadā pastāvīgas nabadzības rādītājs saglabājās kopumā stabils un bērniem bija lielāks nekā pārējiem iedzīvotājiem (11,9 % attiecībā pret 10,7 %) ¹⁹¹. Saskaņā ar 2021. gada datiem (attiecas uz ienākumu līmeni 2020. gadā) sociālo pārvedumu ietekme uz bērnu nabadzību dažās dalībvalstīs, piemēram, Grieķijā, Portugālē, Spānijā, Maltā, Bulgārijā, Rumānijā un Ungārijā, pandēmijas pirmajā gadā joprojām bija ievērojami mazāka nekā vidēji ES¹⁹².

¹⁸⁷ Sk. *Eurostat* aprēķinus, kas pieejami [tiešsaistē](#).

¹⁸⁸ Sk. *Eurostat* tabulu [[ilc_md11](#)].

¹⁸⁹ Sk. *Eurostat* tabulu [[ilc_lvhl11n](#)].

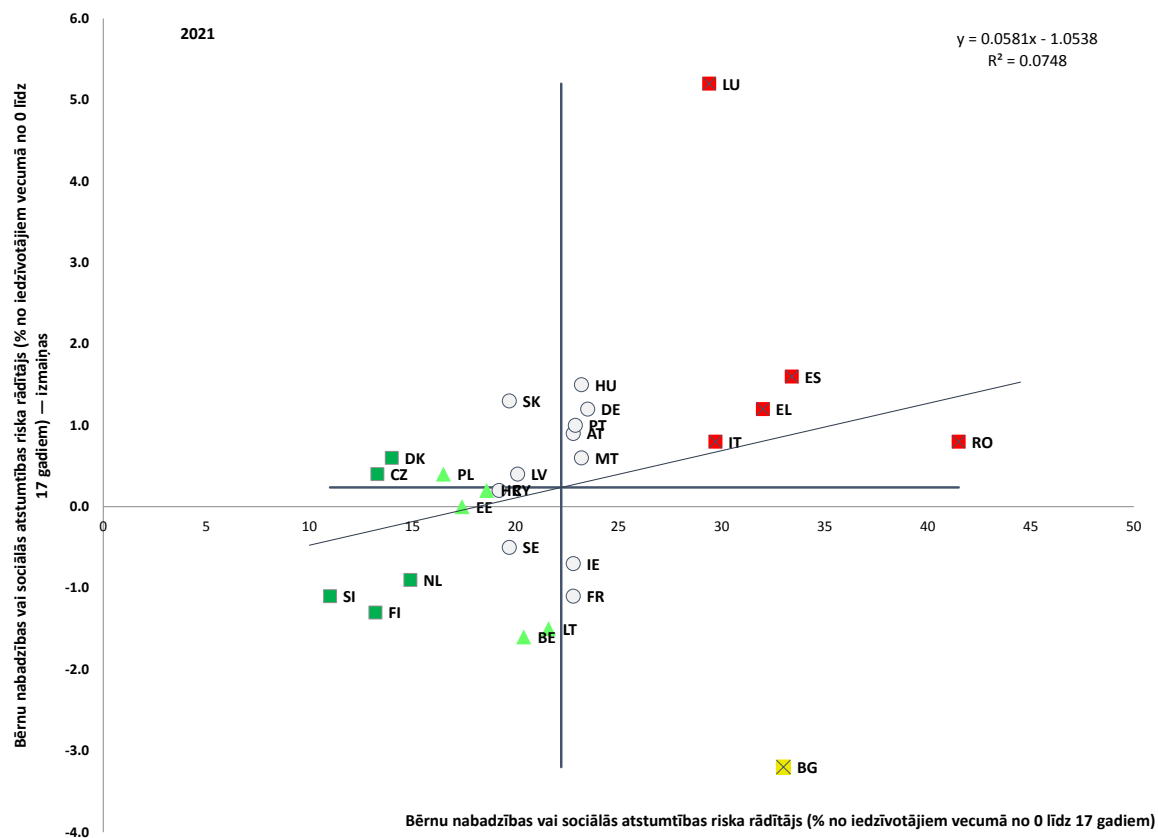
¹⁹⁰ Saistītā informācijas piezīme par *SPC* rādītāju apakšgrupu ir pieejama šajā [saitē](#).

¹⁹¹ *Eurostat* [[ilc_li21](#)], *EU-SILC*.

¹⁹² Nav pieejams kā oficiāls *Eurostat* rādītājs, bet to var aprēķināt no *AROP* rādītāja bērniem [pēc](#) un [pirms](#) pārvedumiem. Šajā analizē nav aplūkoti sociālie pārvedumi natūrā, tai skaitā bezmaksas pirmsskolas izglītība un aprūpe, izglītība un veselības aprūpe.

2.4.4. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars kopumā bija stabils, neraugoties uz Covid-19 krīzi, ar dažām atšķirībām starp dalībvalstīm

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu (personas, kam ir 17 gadi vai mazāk) īpatsvars (%), 2021. gada līmenis un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Itāliju un Poliju ir provizoriski. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

Avots: Eurostat [[tepsr_lm412](#)], EU-SILC.

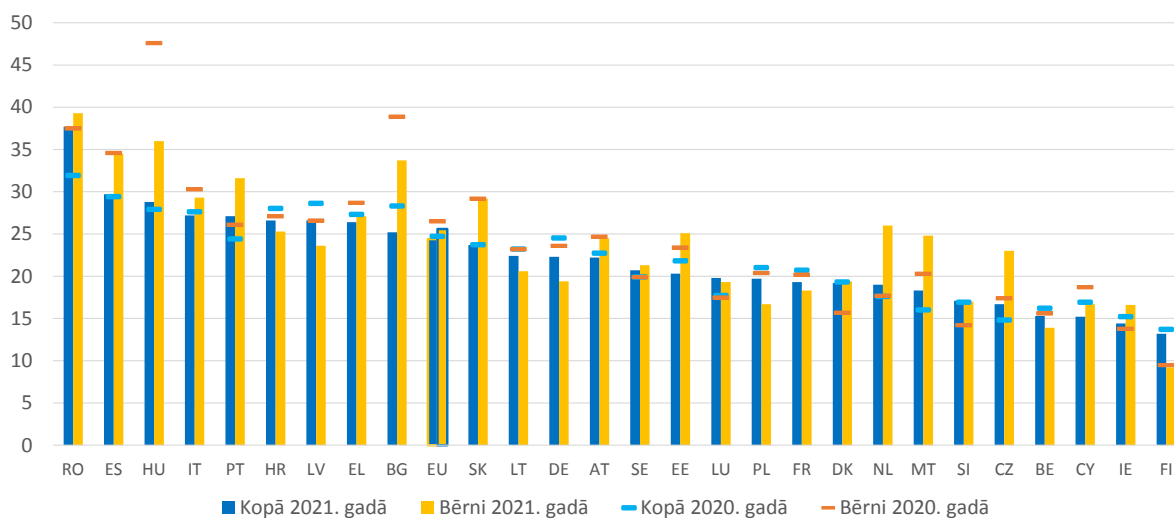
Nabadzības dziļums¹⁹³ 2021. gadā saglabājās kopumā stabils vai samazinājās lielākajā daļā dalībvalstu gan iedzīvotājiem kopumā, gan bērniem. Relatīvā nabadzības riska plaisa 2021. gadā (attiecas uz ienākumiem 2020. gadā) ES vidēji bija 24,4 %. Šī plaisa bija lielāka Spānijā, Ungārijā, Itālijā, Latvijā, Horvātijā, Grieķijā (t. i., dalībvalstīs, kurās tā saglabājās kopumā stabila vai nedaudz samazinājās), Portugālē (kur tā nedaudz palielinājās) un Bulgārijā (kas ir dalībvalsts ar vislielāko samazinājumu — par 3,1 procentpunktu) — sk. 2.4.5. attēlu. Šī plaisa bija vislielākā Rumānijā (37,7 %), kas ir arī vienīgā dalībvalsts, kurā reģistrēts liels palielinājums (par 5,8 procentpunktiem) Covid-19 uzliesmojuma laikā. Situācija dalībvalstīs ir kopumā līdzīga, ja ņem vērā tikai bērnus, lai gan dalībvalstīs bija dažas atšķirības un kopumā lielākas nobīdes laikposmā no 2020. līdz 2021. gadam. Piemēram, nabadzības plaisa bērniem saglabājās kopumā stabila Rumānijā, lai gan tā joprojām bija vislielākā ES, proti, 39,3 %, savukārt tā ievērojami palielinājās Nīderlandē (par 8,3 procentpunktiem) un ievērojami samazinājās Ungārijā (par 11,6 procentpunktiem).

¹⁹³ Šo rādītāju, kas zināms arī kā relatīvā mediānas nabadzības riska plaisa, aprēķina kā atšķirību starp personu, kuras atrodas zem nabadzības riska sliekšņa, medianālo ekvivalento izmantojamo ienākumu un nabadzības riska sliekšni, kas izteikta procentos no nabadzības riska sliekšņa (nošķēluma punkts: 60 % no valsts medianālā ekvivalentā izmantojamā ienākuma). Avots: [Glosārijs: relatīvā mediānas nabadzības riska plaisa](#).

Dziļāka nabadzība ir cilvēkiem, kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās¹⁹⁴, un saskaņā ar 2021. gadiem (attiecas uz ienākumiem 2020. gadā) tā ES bija 36 % attiecībā uz 18–64 gadus vecajiem iedzīvotājiem, lai gan nedaudz samazinoties (par aptuveni 1 procentpunktu) salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (2020. gada dati attiecas uz ienākumiem 2019. gadā). Attiecībā uz šo grupu Rumānijā, Itālijā un Latvijā ir vislielākā nabadzības plaissa, kas gan samazinās (visās virs 50 %), un tām cieši seko Lietuva un Bulgārija, kurās tomēr reģistrēts ievērojams samazinājums (par aptuveni 12 procentpunktiem). Nabadzības plaissa šai grupai visvairāk palielinājās Maltā (par 7,5 procentpunktiem), lai gan tā joprojām ir tuva ES vidējam rādītājam. Augsti rādītāji arī norāda uz pabalstu adekvātuma un tvēruma problēmām. Šis rādītājs ir zemāks nekā 20 % Somijā, Nīderlandē un Beļģijā.

2.4.5. attēls. Nabadzības dziļums dalībvalstīs saglabājās kopumā stabils vai samazinājās, bet ir lielākas atšķirības attiecībā uz bērniem

Relatīvā mediānas nabadzības riska plaissa iedzīvotājiem kopumā un bērniem (% , 2020., 2021. gads)

Piezīme. Rādītāji ir sakārtoti pēc līmeņa 2021. gadā. Dati ir provizoriski attiecībā uz Itāliju un Portugāli un nav pieejami par Slovākiju par 2021. gadu (par 2020. un 2021. gadu ir norādīts 2020. gada līmenis). Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

Avots: Eurostat, [ilc_li11], EU-SILC.

Neraugoties uz uzlabojumiem, personas ar invaliditāti, jo īpaši sievietes un darbspējas vecuma iedzīvotāji, joprojām bija daudz vairāk pakļautas nabadzības vai sociālās atstumtības riskam nekā pārējie iedzīvotāji 2021. gadā visās dalībvalstīs¹⁹⁵. Lielākajā daļā dalībvalstu nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu ar invaliditāti īpatsvars samazinājās salīdzinājumā ar 2020. gadu. Visbūtiskākais uzlabojums novērots Bulgārijā, kur šis rādītājs tomēr joprojām bija visaugstākais ES (44,1 % pēc samazinājuma par 8,2 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2020. gadu). Nākamie augstākie rādītāji bija Latvijā, Lietuvā un Īrijā — attiecīgi 40,8 %, 39,6 % un 38,9 %, un pat tika reģistrēts palielinājums (līdz 4,9 procentpunktiem Īrijai). Viszemākie rādītāji 2021. gadā reģistrēti Čehijā (18,3 % pēc samazinājuma par 5,1 procentpunktiem), Somijā (20,7 %) un Dānijā

¹⁹⁴ Rādītāju aprēķina Eurostat (nav publicēts) kā atšķirību starp personu, kuru ekvivalentais izmantojamais ienākums atrodas zem nabadzības riska sliekšņa un kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, medianālajiem ekvivalentajiem kopējiem neto ienākumiem un nabadzības riska sliekšni, izsakot procentos no nabadzības riska sliekšņa. Šis sliekšnis ir 60 % no konkrētas valsts (nevis visas ES) iedzīvotāju medianālā ekvivalentā izmantojamā ienākuma.

¹⁹⁵ Eurostat [hth_dpe010], EU-SILC, ietverot 16 gadus vecas un vecākas personas. Saskaņā ar vispārējā darbības ierobežojuma rādītāja (GALI) jēdzienu personas tiek uzskatītas par tādām, kam ir invaliditāte, ja tām ir daži vai smagi aktivitātes ierobežojumi. Dati par Slovākiju nav pieejami.

(21,9 %). Personu ar invaliditāti vidū gandrīz visās dalībvalstīs sievietes bija vairāk pakļautas riskam nekā vīrieši (ES vidējais rādītājs ir attiecīgi 29,6 % un 28,1 %), tāpat kā cilvēki vecumā no 16 līdz 64 gadiem (ES vidējais rādītājs 34,6 % attiecībā pret 28,9 % tiem iedzīvotājiem, kuri ir vecāki par 64 gadiem). Jau pirms Covid krīzes daudzas personas ar invaliditāti bija neaizsargātā ekonomiskajā situācijā. Dažās valstīs, piemēram, Horvātijā un Rumānijā, pandēmija ir saasinājusi viņu nabadzības riskus. Ir arī bažas, ka pandēmijas ekonomiskās sekas ir nostiprinājušās un padziļinājušās ar invaliditāti saistīto nabadzību un nevienlīdzību, piemēram, Portugālē un Horvātijā¹⁹⁶.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu ar migrantu izcelsmi un romu īpatsvars 2021. gadā saglabājās augstāks nekā valstu valstspiederīgajiem. *AROPE* rādītāji ārpus ES dzimušajiem joprojām bija daudz augstāki (lielākajā daļā gadījumā vairāk nekā divas reizes augstāki) nekā tiem, kuri dzimuši konkrētās dalībvalstīs (56,4 % attiecībā pret 22,2 % Spānijā, 51,1 % attiecībā pret 31,3 % Bulgārijā, 51 % attiecībā pret 25,9 % Grieķijā, 44,7 % attiecībā pret 21,9 % Itālijā, 39,7 % attiecībā pret 11,3 % Zviedrijā un 39,1 % attiecībā pret 15,4 % Beļģijā)¹⁹⁷. No šīm valstīm ar visaugstākajiem rādītājiem *AROPE* rādītāji ārpus ES dzimušajiem samazinājās tikai Beļģijā (par 7,4 procentpunktiem) salīdzinājumā ar 2020. gadu. Vislielākais palielinājums (par 11,2 procentpunktiem) reģistrēts Bulgārijā. Viszemākie rādītāji 2021. gadā tika novēroti Čehijā (11,2 %) un Ungārijā (13,2 %), kur arī atšķirība salīdzinājumā ar šiem rādītājiem attiecībā uz vietēji dzimušajiem ir daudz mazāka (t. i., mazāk nekā 10 procentpunkti). Monetārās nabadzības risks romiem 2021. gadā nemainījās; četri no pieciem romiem (80 %) ES kopumā saskārās ar nabadzības riskiem¹⁹⁸. Mazāks, bet joprojām ievērojams romu īpatsvars 2021. gadā dzīvoja smagas materiālās nenodrošinātības apstākļos (48 %). Situācija bija vēl sliktāka romu bērniem, jo aptuveni 83 % no viņiem bija pakļauti nabadzības riskam un 54 % dzīvoja smagā materiālajā nenodrošinātībā. Iepriekšpastāvošās problēmas, jo īpaši attiecībā uz piekļuvi veselības aprūpei, izglītībai, sociālajai aizsardzībai un pamatpakalpojumiem, vēl vairāk palielināja marginalizēto romu neaizsargātību Covid-19 uzliesmojuma un vēlākās ekonomiskās krīzes laikā¹⁹⁹.

Pilāra 7. izcēlums. Enerģijas cenu kāpuma ietekme un enerģētiskās nabadzības riski

Augstās un pieaugošās enerģijas cenas, kas novērotas kopš 2021. gada, atkopjoties no Covid-19 krīzes, un vēl jo vairāk pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu, var izraisīt enerģētiskās nabadzības palielināšanos un negatīvi ietekmēt pirkjspēju, jo īpaši neaizsargātajām māsaimniecībām. Augstākas kopējās saimniecībā izmantojamās enerģijas izmaksas, galvenokārt saistībā ar siltumapgādi un aukstumapgādi, un transporta izmaksas palielina risku, ka māsaimniecības varētu ielīgt enerģētiskajā nabadzībā vai piedzīvot tās palielināšanos. Cenu spiedienam paplašinoties, arī ārpus enerģētikas jomas, kļūst arvien svarīgāk, lai pagaidu atbalsta pasākumi būtu pienācīgi mērķorientēti uz neaizsargātām māsaimniecībām. Dalībvalstis ir ieviesušas pasākumus, kuru mērķis ir atbalstīt

¹⁹⁶ Detalizētu datu iesniegšanas kavēšanās dēļ šie dati vēl nav pilnīgi galīgi. Sk.: [COVID-19 and people with disabilities in Europe Assessing the impact of the crisis and informing disability-inclusive next steps](#), European Disability Expertise, 2021. gada septembris.

¹⁹⁷ Kā liecina *Eurostat* rādītājs [[ilc_peps06n](#)], salīdzinājums veikts starp personām, kuras dzimušas ārpus ES27, un personām kuras dzīvo ziņotājā valstī; personas, kuras ir 18 gadus vecas un vecākas. Dati par 2021. gadu nav pieejami par Franciju, Lietuvu, Poliju, Rumāniju un Slovākiju. Laikrindas pārrāvums 2021. gadā attiecībā uz Luksemburgu un Portugāli.

¹⁹⁸ Dati par romiem ņemti no [FRA 2021. gada romu aptaujas](#).

¹⁹⁹ Sk. Komisijas [pārskatu](#) un [FRA Biļetenu par Covid-19 ietekmi uz romiem](#).

mājsaimniecību ar zemiem ienākumiem piekļuvi enerģijai, lai novērstu un mazinātu šos riskus un sekmētu piekļuvi cenas ziņā pieejamiem enerģētikas pakalpojumiem, kā plašāk izklāstīts turpmāk šajā izcēlumā (tādējādi palīdzot atbalstīt Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. principa par piekļuvi pamatpakalpojumiem īstenošanu).

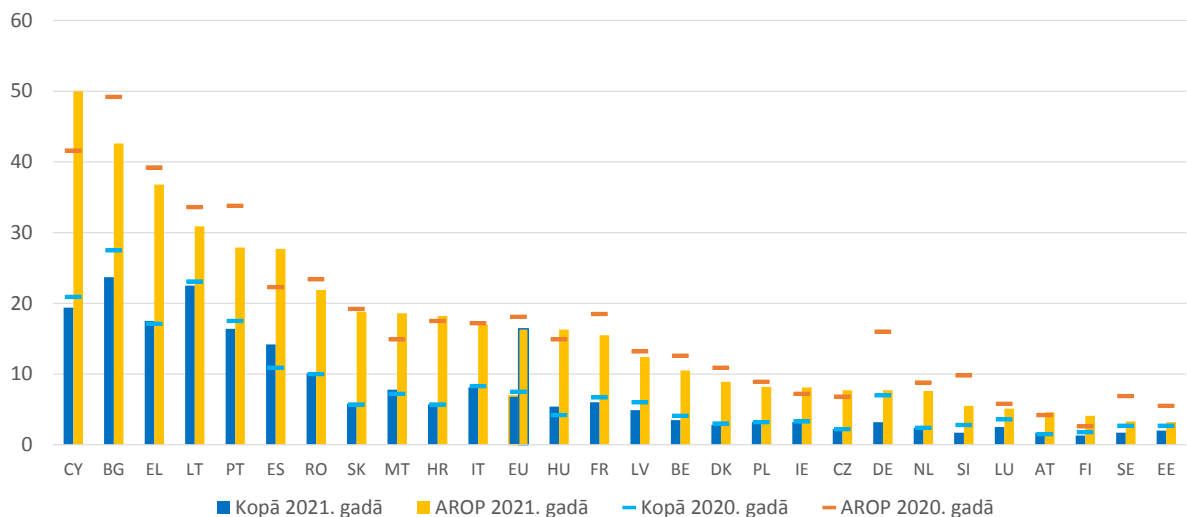
Enerģētiskā nabadzība īpaši smagi skar nabadzības riskam pakļautos cilvēkus, lai gan 2021. gadā turpinājās enerģētiskās nabadzības samazināšanās tendence. To cilvēku īpatsvars, kuri nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu, 2021. gadā ES samazinājās par 0,6 procentpunktiem, sasniedzot 6,9 %²⁰⁰. Tas 2021. gadā ievērojami palielinājās Spānijā un Ungārijā (attiecīgi par 3,3 un 1,2 procentpunktiem), bet ievērojami — par 3,8 procentpunktiem — samazinājās Vācijā un Bulgārijā, pēdējai minētajai joprojām esot valstij ar vislielāko šo īpatsvaru (23,7 %) — sk. attēlu turpmāk. Vislielākais īpatsvars attiecībā uz visiem iedzīvotājiem kopumā (aptuveni piektdaļa) tika reģistrēts Bulgārijā, Lietuvā, Kiprā un Grieķijā (attiecīgi 23,7 %, 22,5 %, 19,4 % un 17,5 %), savukārt rādītāji, kas mazāki par vienu desmito daļu, reģistrēti Somijā, Zviedrijā, Slovēnijā un Austrijā (1,3 % Somijai un 1,7 % pārējām minētajām valstīm). Lai gan arī samazinājums bija lielāks, šis īpatsvars bija vairāk nekā divas reizes lielāks nabadzības riskam pakļautajām personām (*AROP*, zem 60 % no medianālajiem ienākumiem) nekā iedzīvotājiem kopumā — 16,4 % 2021. gadā²⁰¹. Attiecībā uz nabadzības riskam pakļautajām personām vislielākais īpatsvars reģistrēts Kiprā un Bulgārijā (attiecīgi 50 % un 42,6 %), kam sekoja Grieķija un Lietuva (attiecīgi 36,8 % un 30,9 %). Igaunijā, Zviedrijā, Somijā un Austrijā ir vismazākais *AROP* riskam pakļauto personu īpatsvars (attiecīgi 3,2 %, 3,3 %, 4,1 % un 4,6 %).

Enerģētiskā nabadzība kopumā bija stabila vai samazinājās pirms enerģētiskās krīzes, bet bija augstāka nabadzības riskam pakļautām personām

Nespēja uzturēt mājokli pietiekami siltu visiem iedzīvotājiem kopumā un *AROP* riskam pakļautajiem iedzīvotājiem (% , 2020., 2021. gads)

²⁰⁰ ES nav vienota oficiāla enerģētiskās nabadzības rādītāja. Šis rādītājs ir balstīts uz piespiedu nespējas stāvokli un datiem, kas apkopoti par materiālo nenodrošinātību konkrētā ekonomikas jomā. Saistītais jautājums *EU-SILC* aptaujā attiecas uz vienu no pozīcijām, kas iekļautas, lai izveidotu rādītāju “smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība”, kurš jau aplūkots saistībā ar *AROPE* komponentiem. Plašāku informāciju par šo rādītāju sk. [saistītajā Eurostat glosārija tīmekļvietnē](#). Plašāku informāciju sk. arī *ISG Note: Fiche on available energy poverty indicators at EU level*.

²⁰¹ *Eurostat* rādītājs [[ilc_mdes01](#)]. Patlaban ES nav vienota oficiāla enerģētiskās nabadzības rādītāja. Uz *EU-SILC* balstīts papildu rādītājs ir to iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir parādi par komunālo rēķinu apmaksu, *Eurostat* rādītājs [[ilc_mdes07](#)]. Jāņem vērā, ka attiecībā uz 2021. gadu šie rādītāji noved pie kvalitatīvi līdzīgiem secinājumiem augstā līmenī, tādēļ ir aplūkots tikai viens. Papildus šiem ES Enerģētiskās nabadzības observatorija ierosina divus papildu uz izdevumiem balstītus rādītājus savā [ieteicamajā kopumā](#).

Piezīme. Rādītāji sakārtoti pēc līmeņa 2021. gadā attiecībā uz AROP riskam pakļautajiem iedzīvotājiem. Dati ir provizoriski attiecībā uz Itāliju un Poliju. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu un Portugāli.
Avots: Eurostat [[ilc_mdcs01](#)], EU-SILC.

Tajā pašā laikā mājražniecību pakļautība nesējam cenu kāpumam, kura iemesls galvenokārt ir enerģijas cenu pieaugums, mazina šo mājražniecību pirkspēju, un šo ietekmi īpaši izjūt mājražniecības ar zemiem ienākumiem un arī dažas mājražniecības ar vidējiem ienākumiem. Gandrīz pusi no dzīves dārdzības ievērojamā palielinājuma, kas reģistrēts ES līmenī laikposmā no 2021. gada maija līdz 2022. gada septembrim (11,7 %), izraisīja enerģijas cenu pieaugums (4,9 %)²⁰². To pašu var teikt par atsevišķām dalībvalstīm, kurās tomēr ir vērojamas būtiskas atšķirības, — sk. attēlu turpmāk. Lai gan enerģijas cenu palielinājuma ietekme veido aptuveni divas trešdaļas no dzīves dārdzības palielinājuma Nīderlandē un Beļģijā, tā ir aptuveni puse Dānijā, Itālijā, Grieķijā, Īrijā, Latvijā un Igaunijā un aptuveni viena trešdaļa vai mazāk par trešdaļu Somijā, Rumānijā, Bulgārijā, Francijā, Spānijā un Ungārijā²⁰³. Tajā pašā laikposmā ar mājokli saistīto enerģijas cenu palielinājums veicināja dzīves dārdzības palielināšanos gandrīz trīs reizes vairāk nekā ar transportu saistīto izmaksu palielinājums (attiecīgi 3,6 procentpunkti un 1,3 procentpunkti). Ar mājokli saistīto enerģijas cenu palielinājuma ietekme bija lielāka visās dalībvalstīs, izņemot Vāciju, un tā bija 90 % vai virs šā rādītāja Nīderlandē, Ungārijā, Lietuvā un Igaunijā. Mājražniecībām ar zemiem un vidējiem ienākumiem (pirmā un trešā piektdaļa no iedzīvotājiem, ja sakārto pēc ienākumiem) situācija kopumā ES līmenī bija līdzīga, un to dzīves dārdzība palielinājās par aptuveni 12 %²⁰⁴. Atšķirība starp dzīves dārdzības palielinājumu, ar ko saskārās mājražniecības ar zemiem ienākumiem un mājražniecības ar

²⁰² Aprēķini balstīti uz Eurostat [[prc_hicp_manr](#)] un izdevumu datiem mājražniecību līmenī Sīkaku informāciju un metodes sk. *Menyhért, Bálint, The effect of rising energy and consumer prices on household finances, poverty and social exclusion in the EU — A preliminary empirical analysis, JRC ziņojums “Zinātne politikai”, 2022.* Jāņem vērā, ka analīze balstās uz patēriņa struktūrām, kas pielāgotas tikai ar cenu palielinājumiem, izslēdzot mājražniecību pilnīgu pielāgošanu tām, un ka cenas ietver cenu griestu politikas ietekmi. Tāpat arī jāņem vērā, ka enerģijas sadalījums ar mājokli un transportu saistītos komponentos ir proporcionāls šo apakškomponentu relatīvajam ieguldījumam dzīves dārdzības korekcijās, ja to aprēķina atsevišķi, izmantojot attiecīgās uz mājražniecību budžeta apsekojumu (MBA) pamatotās izdevumu daļas un dezagregētus Eurostat SPCI datus. Tāpēc norādītie rezultāti ir aplēses.

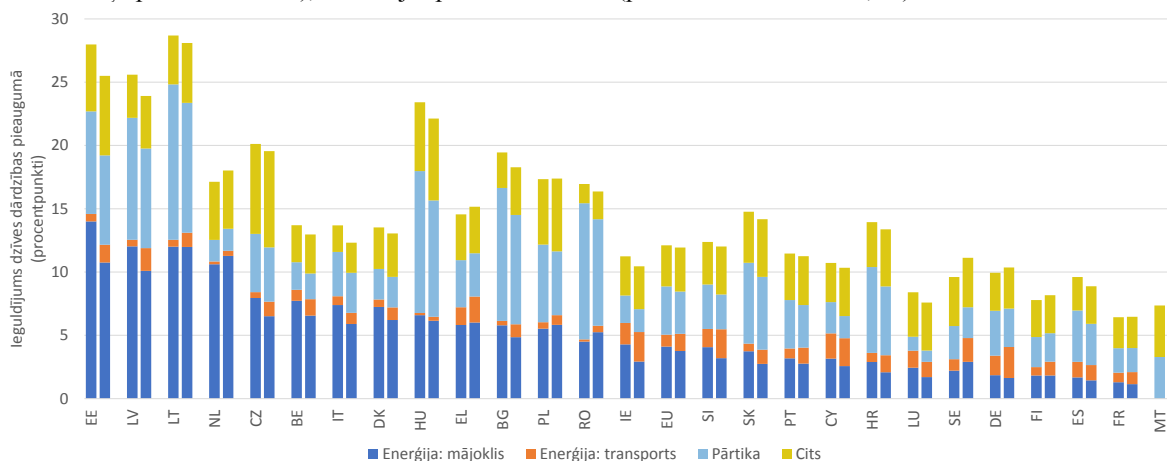
²⁰³ Datu robeždatumā Maltā enerģijas cenas vēl nav mainījušās salīdzinājumā ar 2022. gada maiju. Būtisks apspriestās cenu izmaiņu ietekmes cēlonis ir augstās un dažādās enerģijas daļas mājražniecību izdevumos. Eiropas mājražniecības atvēr enerģijai vidēji 13,0 % no saviem kopējiem izdevumiem.

²⁰⁴ Sk. jo īpaši izklāstu 196. lappusē Eiropas Komisijas dokumentā [Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2019. gadā](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2019.

vidējiem ienākumiem, dalībvalstī svārstās no 2,5 procentpunktiem un 1,6 procentpunktiem Igaunijai un Latvijai, kurās mājsaimniecību ar zemiem ienākumiem situācija ir sliktāka, līdz -1,5 un -0,9 procentpunktiem attiecīgi Zviedrijā un Nīderlandē, kur mājsaimniecību ar vidējiem ienākumiem situācija ir sliktāka nekā mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem.

Energijas cenu palielinājumam, jo īpaši attiecībā uz mājokli, ir būtiska nozīme izmaiņās kopējā dzīves dārdzībā, ar ko saskaras gan mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem, gan mājsaimniecības ar vidējiem ienākumiem, pusē dalībvalstu

Izdevumu veidu daļa dzīves dārdzības pieaugumā pirmajai un trešajai iedzīvotāju piektdaļai (attiecīgi pirmais un otrais stabiņš pa dalībvalstīm), sarindojot pēc ienākumiem (pirmā un trešā kvintile, %)

Piezīme. Dzīves dārdzības palielinājums tiek aprēķināts izdevumu daļai vidēji pirmajā un trešajā ekvivalentā izmantojamā ienākumu sadalījuma kvintilē. Dalībvalstis sarindotas pēc ar mājokli saistītu enerģijas cenu izmaiņu daļas pirmajai kvintilei.

Avots: JRC aprēķini, kas balstīti uz saskaņotā patēriņa cenu indeksa (SPCI) inflācijas datiem no Eurostat rādītāja [[prc_hicp_manr](#)] 2022. gada maijā un mikrodatiem no EU-HBS 2015. gada kārtas. Trūkst datu par Austriju.

Cenu palielinājums ar mājokli un transportu saistītai enerģijai, ja tas netiek pienācīgi mazināts, var radīt spēcīgu negatīvu ietekmi uz darba tirgu un sociālajiem rezultātiem, it īpaši neaizsargātām mājsaimniecībām, jo tas izplešas visā ekonomikā. Simulācijas liecina, ka tad, ja nav pienācīgas aizsardzības mājsaimniecībām un nenotiek uzvedības pielāgošana, ietekme, ko izraisījis cenu palielinājums laikposmā no 2021. gada jūnija līdz 2022. gada jūnijam, var būt būtiska²⁰⁵.²⁰⁶ To personu vidū, kas dzīvo mājsaimniecībās, kuru ienākumi nav lielāki par medianālo ienākumu viņu valstī, to personu īpatsvars, kuru mājsaimniecībā izmantojamās enerģijas budžeta daļa ir vismaz 10 % no šo personu kopējiem mājsaimniecību izdevumiem (ja visi pārējie nosacījumi nemainās), cenu attīstības rezultātā var palielināties par aptuveni 21 procentpunktu. Tas nozīmē, ka skarto personu skaits palielinās no aptuveni 83,1 miljona līdz aptuveni 126,6 miljoniem²⁰⁷.²⁰⁸ Attiecībā uz

²⁰⁵ Lai gan mērķtiecīgi atbalsta pasākumi nav ņemti vērā, šajos aprēķinos ir ņemtas vērā vispārējas tirgus intervences, kas ietekmē galalietotāju (piemēram, cenu ierobežojumi un PVN samazinājumi).

²⁰⁶ Ietekme uz labklājību tiek mērīta, piemērojot novērotās cenu izmaiņas mājsaimniecību patēriņa modelī no mājsaimniecību budžeta apsekojuma, kas ļauj aprēķināt teorētiskās izmaiņas izdevumos par precēm un budžeta daļām. Aprēķini balstīti uz EMPL un JRC projektu GD-AMEDI. Jāņem vērā, ka rezultāti attiecas uz 23 ES valstīm, izlaižot datus par Austriju, Maltu, Portugāli un Slovēniju.

²⁰⁷ Piemērojot cenu izmaiņas, kas novērotas saistībā ar 2015. gada MBA datiem par izdevumu modeli. Oficiālais kritērijs ir to personu īpatsvara palielinājums, kuru mājsaimniecības enerģijas budžeta daļa (MEBD) ir lielāka par 10 %. MEBD ietver siltumapgādes un aukstumapgādes izdevumus saskaņā ar ECOICOP klasifikāciju par elektrību (CP0451), gāzi (CP0452) un šķidrājiem kurināmajiem / (apkures) eļļu (CP0453). Šis enerģētiskās nabadzības aptuvenais rādītājs izvēlēts pamatā esošā pētījuma nolūkā. Tas neatspoguļo definīciju, ko Komisija

personām, kuru ienākumi ir vismaz 60 % no medianālā ienākuma (t. i., riskam pakļautām personām), tiek lēsts, ka šis palielinājums varētu būt aptuveni 19 procentpunkti ES. Tas ir vairāk nekā 10 miljoni cilvēku, palielinot skarto personu skaitu no aptuveni 31,7 miljoniem pirms cenu izmaiņām līdz aptuveni 43,4 miljoniem pēc cenu izmaiņām. Tiek lēsts, ka enerģijas cenu palielinājuma tiešā un netiešā ietekme uz personām, kas dzīvo mājāsaimniecībās, kuru ienākumi ir mazāki par medianālo ienākumu un kuru budžeta daļa, ko atvēl personīgo transportlīdzekļu degvielai, ir lielāka par 6 %, varētu būt 7,4 procentpunkti. Šādu personu skaits palielinātos no aptuveni 79,8 miljoniem pirms cenu izmaiņām līdz aptuveni 95,2 miljoniem pēc cenu palielinājuma. Visbeidzot, attiecībā uz personām, kas dzīvo mājāsaimniecībās, kuru ienākumi nav lielāki par 60 % no medianālā ienākuma un kuru budžeta daļa, ko atvēl personīgo transportlīdzekļu degvielai, ir vismaz 6 %, īpatsvara palielinājums ir vairāk par 4 procentpunktiem ES. Šādu personu skaits palielinātos no aptuveni 20,7 miljoniem pirms cenu izmaiņām līdz aptuveni 23,3 miljoniem pēc cenu palielinājuma. Papildus šeit aplūkotajām simulācijām gāzes un elektrības cenu palielinājums var ietekmēt darba devēju spēju pieņemt darbā darbiniekus, saglabāt nodarbinātību un palielināt vai saglabāt algu līmeni, neskaitot tiešo ietekmi uz mājāsaimniecību pirktspēju.

Enerģijas cenu attīstība un to distributīvā ietekme ir rūpīgi jāuzrauga. Pašreizējā kontekstā īpaši svarīgs ir pagaidu un mērķtiecīgs atbalsts neaizsargātām mājāsaimniecībām, lai palīdzētu tām izturēt pieaugošo enerģijas cenu ietekmi. Mērķtiecīga rīcība palīdz novērst enerģētiskās nabadzības padziļināšanos un saglabāt stimulus lai samazinātu enerģijas patēriņu un veicinātu energoefektivitāti. Komisija 2021. gada oktobrī nāca klajā ar paziņojumu par enerģijas cenām un “rīkkopu”, kurā izklāstīts, ko dalībvalstis var darīt saskaņā ar spēkā esošajiem ES noteikumiem, lai palīdzētu neaizsargātiem patērētājiem un uzņēmumiem, kuri saskaras ar augstām cenām²⁰⁹. Būtiski ir tas, ka ar Padomes 2022. gada 6. oktobra regulu par ārkārtas intervenci augsto enerģijas cenu jautājuma risināšanai minētā rīkkopa tika paplašināta, un ir arī paredzams, ka tā nodrošinās papildu publiskos ieņēmumus no neparedzētās peļņas, kas tiks gūta no inframarginālajām tehnoloģijām. Paredzams, ka šie ieņēmumi no solidaritātes iemaksām, ko piemēro fosilā kurināmā uzņēmumiem, lai tos sadalītu mājāsaimniecībām un uzņēmumiem, kam arvien vairāk palielinās risks, ka tie nespēs samaksāt enerģijas rēķinus, palīdzēs novērst nabadzības — arī enerģētiskās — un nevienlīdzības rašanos²¹⁰. Vienošanās par **vienotu pieeju, lai aizstātu plašos cenu pasākumus ar pienācīgi strukturētu un mērķtiecīgu divlīmeņu enerģijas cenu noteikšanas sistēmu**, piemērojot zemāku cenu iepriekšnoteiktam patēriņam, uzlabotu neaizsargātu mājāsaimniecību un uzņēmumu aizsardzību, saglabātu stimulus samazināt enerģijas patēriņu un būtu fiskāli ilgtspējīgāka. Šādu enerģijas cenu noteikšanas sistēmu vēl var papildināt mērķtiecīgs ienākumu atbalsts un atbalsts energoefektivitātes pasākumu veikšanai un atjaunīgo energoresursu izmantošanas palielināšanai.

ierosinājusi saskaņā ar pārstrādāto Energoefektivitātes direktīvu (EED), un tam nebūtu priekšlaicīgi jāietekmē notiekošās sarunas par šādu definīciju, jo īpaši saistībā ar pārstrādāto EED.

²⁰⁸ Alternatīva pieeja, kas balstīta uz rādītāju “nespēja uzturēt mājokli pietiekami siltu” un izmantota [ESDE ceturkšņa pārskatā, 2022. gada oktobris](#), liecina par ietekmi, kas norāda uz to pašu virzienu, bet ir mazāka. Tiek lēsts, ka šis rādītājs ES ir palielinājies par 1,8 procentpunktiem laikposmā no 2022. gada janvāra līdz 2022. gada augustam. Aplēstā ietekme dalībvalstīs atšķiras un ir ievērojami lielāka AROP mājāsaimniecībām (6,9 procentpunkti), ģimējiem (3,7 procentpunkti), viena vecāka mājāsaimniecībām (4,0 procentpunkti) un vienas personas mājāsaimniecībām (3,8 procentpunkti). Tādējādi aplēses ir ļoti atkarīgas no rādītāja, kas izmantots enerģētiskās nabadzības novērtēšanai.

²⁰⁹ Sk. [tiešsaistē](#).

²¹⁰ Sk. [Padome oficiāli pieņem ārkārtas pasākumus enerģijas cenu samazināšanai — Consilium \(europa.eu\)](#). Jāņem vērā, ka inframarginālās tehnoloģijas ietver lielāko daļu atjaunīgo energoresursu, bet neaprobežojas tikai ar tiem.

Dalībvalstis ir pieņēmušas pagaidu publiskā atbalsta pasākumus, lai pārvarētu notiekošo enerģētisko krīzi, lai gan lielākā daļa šādu ārkārtas pasākumu nav vērsta uz cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, bet drīzāk ir paredzēta, lai samazinātu izmaksas visiem galalietotājiem ekonomikā. Kā daļa no šiem pasākumiem tika ieviesti PVN samazināšanas pasākumi attiecībā uz mājsaimniecības siltumapgādei izmantojamo elektroenerģiju vai kurināmo **Beļģijā, Kiprā, Slovēnijā, Polijā un Lietuvā.** Par citiem nodokļu samazinājumiem (akcīzes nodokļi, iemaksas zaļajā pārkārtošanā un citi īpaši nodokļi / nodevas / maksājumi) tika ziņots **Austrijā, Kiprā, Vācijā, Itālijā, Nīderlandē, Polijā, Slovēnijā un Spānijā.** Jaunas ienākumu pagaidu atbalsta shēmas tika ieviestas **Beļģijā, Bulgārijā, Luksemburgā, Polijā, Francijā, Dānijā, Zviedrijā, Latvijā, Īrijā, Rumānijā, Vācijā, Slovēnijā, Austrijā un Igaunijā,** savukārt esošo shēmu tvērums un/vai apjoms tika palielināts **Lietuvā, Grieķijā, Čehijā, Nīderlandē un Itālijā.** Informācija un konsultācijas, kas pieejamas patērētājiem, tika pastiprinātas **Rumānijā, Vācijā, Grieķijā un Horvātijā.** Cenu griesti tika ieviesti **Bulgārijā, Grieķijā, Čehijā un Slovēnijā,** un no 2023. gada 1. janvāra pagaidu cenu griesti tiks ieviesti **Nīderlandē**²¹¹. Tīkla un sadales izmaksas tika samazinātas **Luksemburgā, Polijā, Igaunijā, Slovēnijā un Latvijā. Rumānijā un Portugālē** tika veikti pasākumi nepārtrauktas pamatapgādes nodrošināšanai. Dažas dalībvalstis 2022. gadā ieviesa cenu samazinājumus sabiedriskā transporta izmantošanai, dažos gadījumos konkrēti ar mērķi samazināt svārstmigrācijas izmaksas (piemēram, Spānija) vai vispārīgākā nolūkā (piemēram, Īrija)²¹².

Dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai samazinātu mājsaimniecību izdevumus enerģijai, arī piesaistot investīcijas energoefektivitātē un atjaunīgajā enerģijā, un tas arī veicina mājsaimniecību pirkspējas aizsargāšanu, ņemot vērā augošās enerģijas cenas. Papildus enerģijas patērētāju konsultēšanai dalībvalstis ir uzsākušas informācijas kampaņas, lai stimulētu brīvprātīgu enerģijas taupīšanu, bet dažas dalībvalstis ieviesa energotaupības prasības attiecībā uz konkrētām darbībām. Turklāt, lai veicinātu zaļo pārkārtošanos, **Īrijā, Francijā, Austrijā, Portugālē, Kiprā, Igaunijā un Lietuvā** tika ieviestas shēmas esošo māju energoefektivitātes uzlabošanai. Bez tam **Slovākija, Portugāle, Horvātija, Lietuva, Kipra, Rumānija un Nīderlandē** ieviesa pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot energoefektivitāti, bet dažādu citu veidu stimuli un atbalsts, tai skaitā nodokļu samazinājumi, tika ieviesti **Zviedrijā un Dānijā.** Izmantojot ANM finansējumu, dalībvalstis (attiecībā uz 26 valsts plāniem, kas pieņemti līdz 2022. gada novembrim) investē kopumā aptuveni 72 miljardus EUR energoefektivitātes uzlabošanā²¹³, piemēram, novirzot investīcijas uz privāto un publisko ēku energoefektivitāti **Beļģijā** un privāto un sociālo mājokļu renovāciju un atjaunošanu **Grieķijā un Francijā**²¹⁴. Ilgtermiņā šādas investīcijas ir vislabākais risinājums, lai vārstos pret enerģijas cenu palielinājumu, samazinot enerģijas patēriņu, un tas nāks par labu gan mājsaimniecībām, gan videi.

²¹¹ Beļģijā, Rumānijā, Itālijā, Spānijā, Francijā, Lietuvā, Polijā, Portugālē, Slovākijā un Ungārijā jau bija spēkā enerģijas cenu griesti iedzīvotājiem pirms krīzes, kas tika pagarināti.

²¹² Šajā punktā norādītie pasākumi ir rezultāts kartēšanai, ko Eiropas Komisijas uzdevumā veica *Eurofound*, un aptver laikposmu no 2021. gada līdz 2022. gada vēlam pavasarim. Plašāka informācija pieejama [Eurofound, Access to essential services for people on low incomes: Energy, public transport and digital communications, Eurofound, Dublin, 2022.](#)

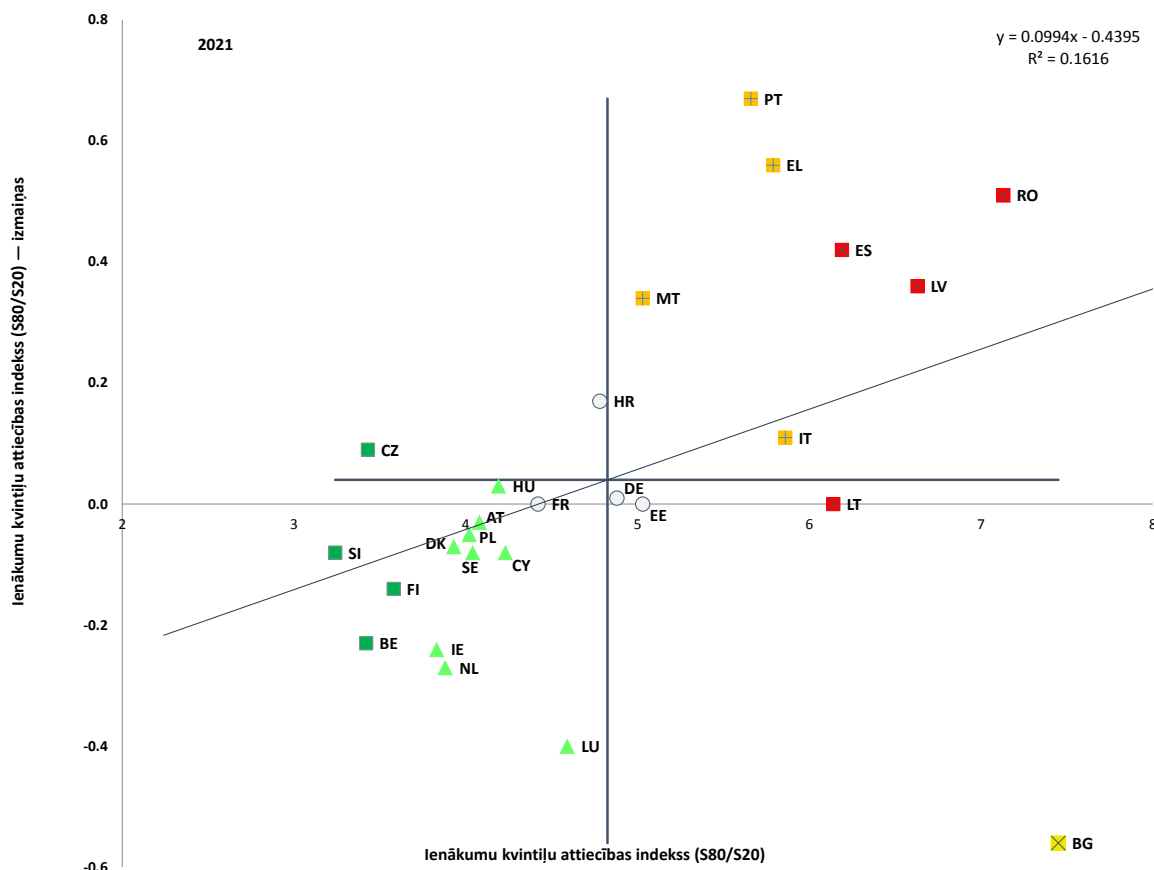
²¹³ Šā skaitļa pamatā ir atveseļošanas un noturības rezultātu pārskata pilāru izsekojamības metodika. Tas atbilst to pasākumu aplēsto izmaksu summai, kuru primārā vai sekundārā politikas joma ir "energoefektivitāte". Aprēķina pamatā ir 26 atveseļošanas un noturības plāni, kurus Komisija un Padome bija apstiprinājušas līdz 2022. gada novembrim. Tās ir aplēstās izmaksas; faktiskais finansējums tiks noteikts, pamatojoties uz izpildītājiem atskaites punktiem un mērķrādītājiem. Komisija novērtēja izmaksu aplēses, kad tika iesniegti un apstiprināti sākotnējie plāni. Dalībvalstīm nav jāiesniedz izdevumu dokumenti, un Komisija nepārbaudīs ANM atbalstīto pasākumu faktiskās izmaksas.

²¹⁴ Pārskata ziņojums par Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošanu, COM(2022) 383 final.

Ienākumu nevienlīdzība pēc Covid-19 krīzes saglabājās kopumā stabila, bet bija pazīmes, kas liecināja par atšķirībām starp dalībvalstīm. ES vidējais ienākumu kvintiļu attiecības indekss 2021. gadā (2020. ienākumu gads) palielinājās tikai nedaudz (no 4,89 līdz 4,97). Ienākumu nevienlīdzība samazinājās samērā būtiski Bulgārijā un Luksemburgā (-0,5 procentpunkti un -0,4 procentpunkti), kā arī Nīderlandē, Beļģijā, Īrijā, kurās parasti tiek reģistrēts zemāks ienākumu nevienlīdzības līmenis, — sk. 2.4.6. attēlu. Ievērojams palielinājums (vairāk nekā 0,2 procentpunkti) tika novērots Portugālē, Grieķijā, Rumānijā, Spānijā, Latvijā un Maltā, kurās šis līmenis kopumā ir augstāks par vidējo. Latvija, Lietuva, Rumānija un Spānija ir “kritiskā situācijā”, jo tajās ir augsts līmenis un vienlaikus arī palielinājums vai salīdzinoši mazs samazinājums, kā tas ir Lietuvā. Ienākumu nevienlīdzības vispārējo stabilitāti nodrošināja automātisko stabilizatoru darbība, kā arī ārkārtas pasākumi, kas pieņemti, reaģējot uz Covid-19 krīzi, jo īpaši saīsināta darba laika un citas darbvietu saglabāšanas shēmas. Saskaņā ar *Eurostat* ātrajām aplēsēm tiek lēsts, ka ienākumu nevienlīdzība ir saglabājusies lielā mērā stabila lielākajā daļā valstu arī 2021. gadā (izņemot uzlabojumu Itālijā), atspoguļojot ietekmi, ko radīja palielinātais mājražotniecību reālais ienākums, kurš izlīdzināts pa ienākumu sadalījumu.

2.4.6. attēls. Ienākumu nevienlīdzība Covid-19 pandēmijas laikā ES samazinājās vai saglabājās kopumā stabila, bet bija dažas pazīmes, kas liecināja par atšķirībām starp dalībvalstīm

Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20), 2021. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Itāliju un Poliju ir provizoriski. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

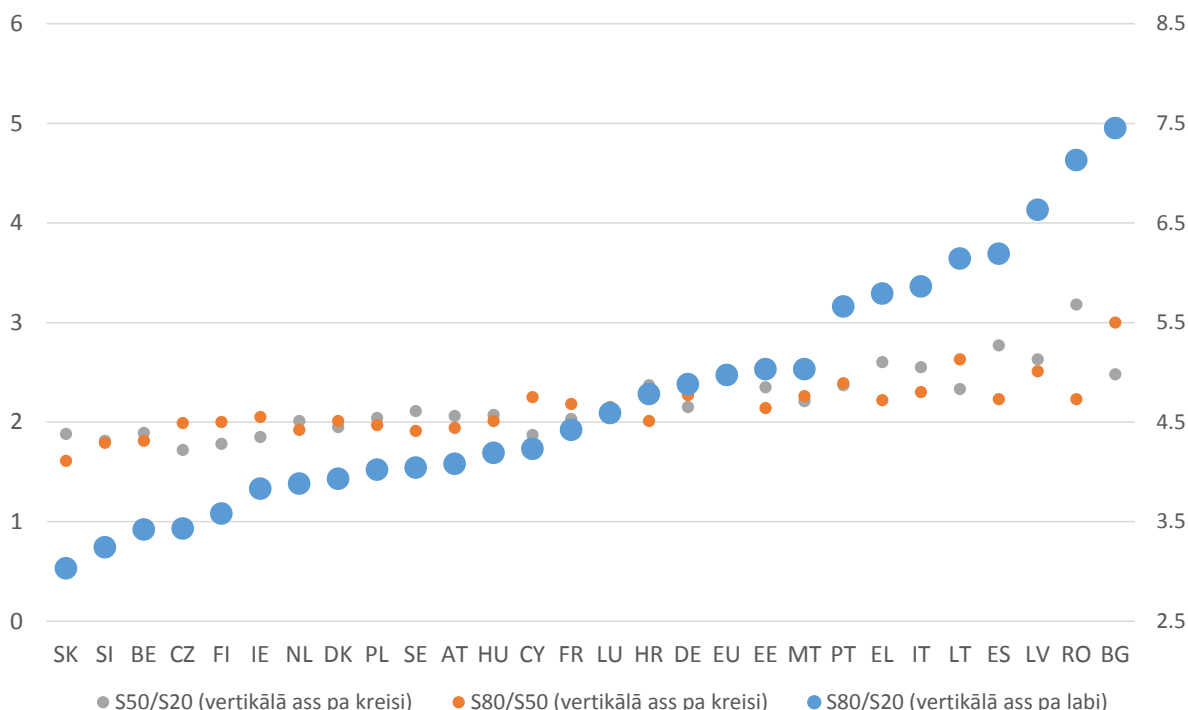
Avots: *Eurostat* [tessi180], *EU-SILC*.

Ienākumu nevienlīdzības forma ienākumu sadalījuma skalā ES dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Pēdējās desmitgades laikā nevienlīdzības palielināšanos būtībā virzīja ienākumu

sadalījuma skalas apakšējās daļas palielināšanās (sk. 2021. gada VNZ). Dalībvalstīs, kurās bija lielāka vispārējā ienākumu nevienlīdzība (S80/S20) nekā vidēji ES, parasti arī bija lielāka nevienlīdzība ienākumu sadalījuma skalas apakšējā un augšējā daļā, kā to parāda attiecīgie kvintiļu attiecības indeksi (S50/S20 un S80/S50) — sk. 2.4.7. attēlu. Tomēr tas ir izteiktāk vērojams apakšējā daļā (S50/S20), piemēram, Rumānijā, Spānijā, Grieķijā un Igaunijā. Lielāka nevienlīdzība apakšējā daļā arī virza vispārējo nevienlīdzību valstīs, kas atrodas zem ES vidējā rādītāja, piemēram, Horvātijā, Slovākijā un Zviedrijā. Citās dalībvalstīs (Bulgārijā, Kiprā, Čehijā, Somijā, Francijā, Īrijā un Lietuvā) vispārējā nevienlīdzība salīdzinoši vairāk radās no lielākas nevienlīdzības augšējā daļā (S80/S50).

2.4.7. attēls. Ienākumu nevienlīdzības forma ienākumu sadalījuma skalā ES dalībvalstīs ievērojami atšķiras

Kvintiļu attiecības indeksi S80/S20, S80/S50 un S50/S20 (2021. gads)

Piezīme. Dati par 2021. gadu nav pieejami par Slovākiju, attiecībā uz kuru izmantotas 2020. gada vērtības.
Avots: Eurostat [tessi180], [ilc di11d], [ilc di11e], EU-SILC.

Agrīnas aplēses par sociālās aizsardzības pabalstu izdevumu līmeni 2021. gadā norāda uz stabilitāti salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Attiecībā uz 24 dalībvalstīm šādu izdevumu īpatsvars no IKP samazinājās tikai nedaudz salīdzinājumā ar 2020. gadu (no 30,7 % līdz 29,2 %), lai gan tas saglabājas virs pirmskrīzes līmeņa (27,1 % 2019. gadā)²¹⁵. Laikposmā no 2020. līdz 2021. gadam izdevumi palielinājās par 124 miljardiem EUR (jeb par +3,1 %), kas ir daudz mazāk nekā 2020. gadā (304 miljardi EUR jeb +8,3 %), taču 2021. gadā tiem bija tendence palielināties straujāk dalībvalstīs, kurās līmenis ir zemāks par vidējo²¹⁶. Visā ES vislielākais palielinājums tika novērots veselības aprūpes un slimību jomā²¹⁷ (91 miljards EUR jeb +8 %), kā arī vecuma un pārdzīvojušā laulātā pensiju jomā (51 miljards EUR jeb +3 %), invaliditātes pabalstu jomā (12 miljardi EUR jeb +4 %),

²¹⁵ Eurostat, *Early estimates — Social protection* (pēdējoreiz atjaunināts 2022. gada 27. oktobrī), aptverot visas dalībvalstis, izņemot Grieķiju, Rumāniju un Slovākiju. Šīs 24 dalībvalstis visas kopumā veidoja aptuveni 97 % no ES27 IKP 2020. gadā (un 96 % no sociālās aizsardzības izdevumiem).

²¹⁶ Izdevumi palielinājās par aptuveni 6 % vai vairāk septiņās dalībvalstīs: LV, BG, HU, SI, HR, PL un CZ.

²¹⁷ Palielinājuma par vairāk nekā 10 % dēļ deviņās dalībvalstīs: LV, HR, SI, CY, BG, FR, HU, PT un EE.

sociālās atstumtības jomā²¹⁸ (9,5 miljardi EUR jeb + 4 %) un ģimenes pabalstu jomā (7,5 miljardi EUR jeb + 2 %). Turpretī izdevumi mājokļa pabalstiem saglabājās kopumā stabili (+0,7 %), savukārt izdevumi bezdarbnieka pabalstiem²¹⁹ samazinājās ievērojami (par 47 miljardiem EUR jeb -16 % visā ES). Kopumā vecuma un pārdzīvojušā laulātā pensijas joprojām veidoja galveno pabalstu izdevumu kategoriju 2021. gadā (43,8 %). Veselības aprūpes un slimības pabalstu īpatsvars no 2020. līdz 2021. gadam palielinājās gandrīz visās dalībvalstīs (22 no 24) un sasniedza 30,5 % no izdevumiem visā ES kopumā (salīdzinājumā ar 29,2 % 2020. gadā). Turpretī bezdarba pabalstu īpatsvars no visiem pabalstu izdevumiem samazinājās gandrīz visās dalībvalstīs (21 no 24) no 7,4 % 2020. gadā līdz 6 % 2021. gadā visā ES kopumā, tomēr saglabājoties virs pirmskrīzes līmeņa (4,5 % 2019. gadā).

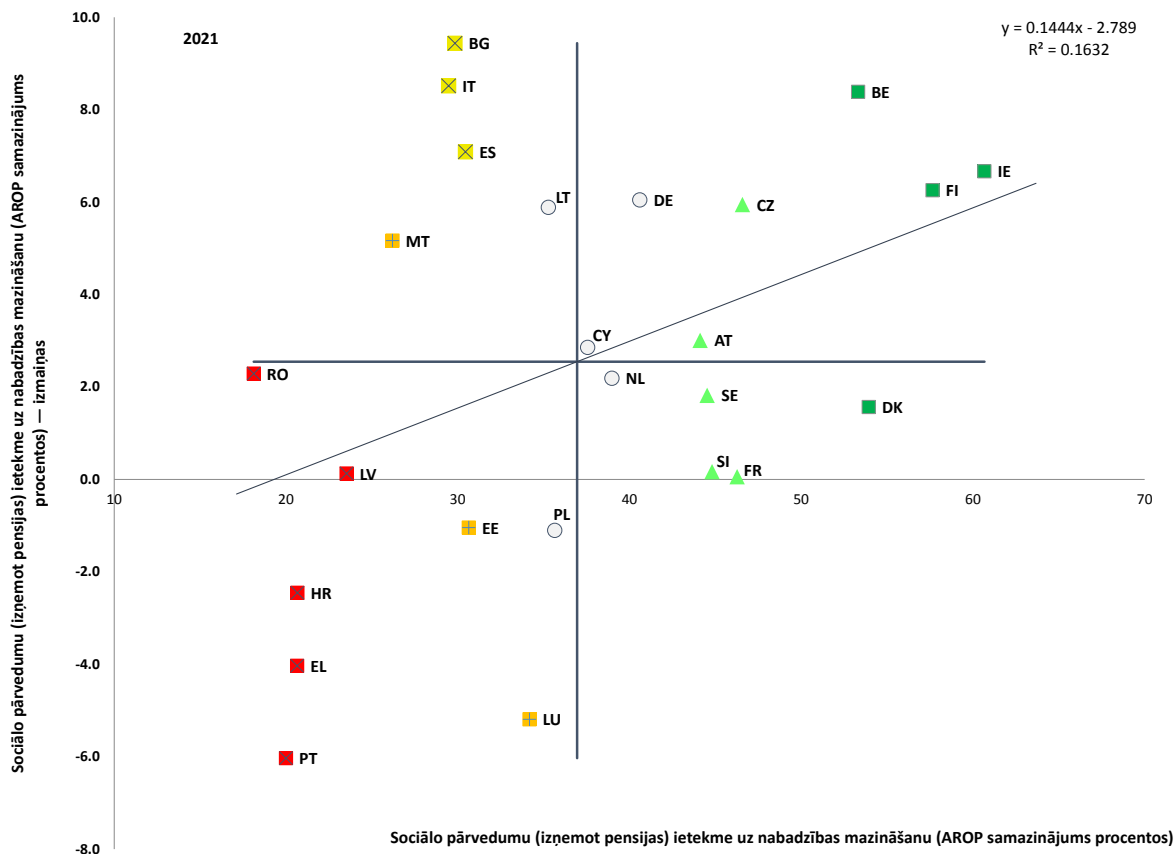
Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu ES 2021. gadā kopumā palielinājās, bet joprojām ir ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm. Šis rādītājs 2021. gadā (attiecas uz ienākumiem 2020. gadā) bija diapazonā no 18,1 % Rumānijā līdz vairāk nekā trīsreiz lielāks Īrijā (60,7 %). Citas dalībvalstis, kurās šis līmenis bija salīdzinoši augsts, ir Somija (57,7 %), Dānija (53,9 %) un Beļģija (53,3 %), kur nabadzības risks bija samazinājies vairāk nekā divas reizes sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmē pandēmijas uzliesmojuma gadā. Visas šīs valstis kopā ar Īriju ir norādītas kā valstis “ar vislabāko sniegumu” — sk. 2.4.8. attēlu. Vislielākais palielinājums reģistrēts Bulgārijā (9,4 procentpunkti) un Itālijā (8,5 procentpunkti), lai gan tas joprojām bija zem ES vidējā līmeņa. Portugāle, Grieķija un Horvātija (visās aptuveni 20 %) ir atzīmētas kā esošas “kritiskā situācijā”, jo tajās līmenis ir zems un pasliktinās (par -6 procentpunktiem Portugālei), tāpat kā Latvija, kurā līmenis ir līdzīgi zems, lai gan stabils, un Rumānija, kurā pēc zināma uzlabojuma līmenis joprojām ir viszemākais ES. Igaunija un Malta ir “jānovēro”. Sociālo pārvedumu ietekme nabadzības mazināšanā palielinājās lielākajā daļā pārējo dalībvalstu, bet atšķirīgā apmērā. Atšķirības ir lielas arī ES reģionos; īpaši zemas vērtības reģistrētas Portugālē, vairākos Rumānijas un Grieķijas reģionos, kā arī dažos Itālijas reģionos — sk. 9. attēlu 3. pielikumā.

²¹⁸ Palielinājums par vairāk nekā 20 % bija IT, LV, BG, HR un ES.

²¹⁹ Samazinājuma par vairāk nekā 10 % dēļ 14 dalībvalstīs: HU, DK, AT, BG, MT, FR, NL, BE, ES, IT, HR, PL, LU un EE.

2.4.8. attēls. Covid-19 krīzes laikā sociālo pārvēdumu ietekme uz nabadzības mazināšanu dalībvalstīs kopumā palielinājās, bet dažādā tempā un ar ievērojamām pastāvīgām atšķirībām

Sociālo pārvēdumu (izņemot pensiju) ietekme uz nabadzības mazināšanu, 2021. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Itāliju un Portugāli ir provizoriski, un dati nav pieejami par Slovākiju. Laikkrītas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu. Avots: Eurostat, [tespm050].

Sociālā aizsardzība ir ļoti svarīga cilvēkiem, kuri iesaistījušies nestandarta veidu nodarbinātībā, lai gan tās tvērums dalībvalstīs un pa kategorijām ievērojami atšķiras, un dažiem tā nabadzību nenovērš. ES sociālo pārvēdumu ietekme uz nabadzības mazināšanu 2021. gadā (pamatojoties uz *EU-SILC*) bija daudz lielāka personām nestandarta nodarbinātībā²²⁰ (26,5 %) nekā personām, kuras ir standarta nodarbinātībā (10,1 %), un tas norāda uz sociālās aizsardzības īpašo nozīmi šādu grupu ienākumos. Tomēr lielākajā daļā dalībvalstu tas neizslēdz augstāku monetārās nabadzības līmeni to personu vidū, kuras strādā uz pagaidu līguma pamata, kuras strādā nepilnu laiku, ir pašnodarbinātas vai ir ģimenē strādājošie. Kopumā nestandarta nodarbinātībā esošās personas tik un tā bija vairāk nekā trīs reizes biežāk pakļautas nabadzības riskam (16,6 %) nekā standarta nodarbinātībā esošās personas (5 %). Šī atšķirība pārsniedz 15 procentpunktus piecās dalībvalstīs, pārsvarā tādēļ, ka ir augsts *AROP* rādītājs pašnodarbināto vidū (Igaunijā, Portugālē un Rumānijā) un/vai pagaidu līgumu darbinieku vidū (Latvijā un Spānijā). Iemesls tam ir fakts, ka sociālo pabalstu tvērums plaši atšķiras starp aktivitātes statusiem un dalībvalstīm. Vidēji visā ES kopumā to nabadzības riskam pakļauto darbspējas vecuma cilvēku (16–64 gadi) īpatsvars, kuri saņem

²²⁰ Nestandarta nodarbinātību definē kā visus darba ņēmējus bez pastāvīga pilnas slodzes līguma, kā arī visus pašnodarbinātos — sk. arī 2.3.1. iedaļu.

sociālos pabalstus (individuālā līmenī), 2021. gadā nestandarta nodarbinātībā strādājošo vidū bija tikai nedaudz lielāks (39,5 %) nekā standarta nodarbinātībā strādājošo vidū (37,9 %) ²²¹. Tomēr 14 dalībvalstīs pabalstus saņemošo personu īpatsvars bija lielāks standarta nodarbinātībā strādājošo vidū (salīdzinājumā ar nestandarta nodarbinātībā strādājošajiem), un tas bija par vairāk nekā 10 procentpunktiem lielāks četrās dalībvalstīs (Bulgārijā, Lietuvā, Latvijā un Slovēnijā). Tomēr tiek ziņots par ievērojamu palielinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem to nabadzības riskam pakļauto darbaspējas vecuma personu īpatsvarā, kuras saņem sociālos pabalstus, par visām aktivitātes statusa kategorijām, un tas atspoguļo ārkārtas ienākumu atbalsta pasākumus, kas veikti, reaģējot uz Covid-19 pandēmiju. Vislielākais palielinājums notika pašnodarbināto vidū — 32,5 % nabadzības riskam pakļauto pašnodarbināto saņēma noteiktus sociālos pabalstus (salīdzinājumā ar aptuveni 10,8 % iepriekšējā gadā ²²²), lai gan tas joprojām bija mazāk nekā 41,8 % attiecībā uz visiem darba ņēmējiem. Visbeidzot, lai gan aptuveni puse (52,7 %) no nabadzības riskam pakļautajiem bezdarbniekiem ES 2021. gadā saņēma sociālos pabalstus, šis īpatsvars bija daudz mazāks (zem 20 %) Rumānijā, Polijā, Horvātijā un Grieķijā.

Minimālo ienākumu shēmu adekvātums samazinājās lielākajā daļā dalībvalstu 2020. ienākumu gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu. Minimālo ienākumu pabalstu adekvātumu uzrauga, salīdzinot pabalsta saņēmēju ienākumus ar valsts nabadzības sliekšni un ar zema atalgojuma saņēmēja ienākumiem ²²³. Šīs atsaucis sniedz norādes par nabadzības mazināšana ietekmi, kā arī par shēmu aktivizēšanas dimensiju un stimulējošo ietekmi. Lai gan minimālo ienākumu shēmu adekvātums pēdējā desmitgadē ir saglabājies kopumā nemainīgs (sk. pīlāra 8. izcēlumu, kurā aplūkotas izmaiņas 2009.–2019. gadā), pēdējā ienākumu gadā, par kuru pieejami dati (2020. gadā), tas kopumā ES nedaudz samazinājās. Samazinājums bija izteiktāks (vairāk nekā 2 procentpunkti) dažās valstīs, ja salīdzina gan ar nabadzības sliekšni (Polijā -4,4 procentpunkti, Luksemburgā -3,4 procentpunkti, Čehijā -2,8 procentpunkti, Horvātijā -2,5 procentpunkti, Ungārijā -2,4 procentpunkti un Nīderlandē -2,3 procentpunkti), gan ar zema atalgojuma saņēmēju ienākumiem (Lietuvā -6,6 procentpunkti un Polijā -2,2 procentpunkti). Turpretī adekvātums ievērojami palielinājās pēc abiem kritērijiem Grieķijā (15,4 procentpunkti un 7 procentpunkti) un Kiprā (5,1 procentpunkts un 5,7 procentpunkti). Minimālo ienākumu adekvātums ir virs 80 % no nabadzības sliekšņa Nīderlandē, Īrijā, Luksemburgā, Dānijā, Itālijā un arī Kiprā, bet saglabājas zemāks par vienu trešdaļu no nabadzības sliekšņa Rumānijā, Bulgārijā, Ungārijā un Slovākijā. Tvērums ziņā, izsakot pēc pabalstu saņēmēju īpatsvara, situācija saglabājās gandrīz nemainīga 2020. gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu, ar dažiem uzlabojumiem (palielinājums par vairāk nekā 5 procentpunktiem) Itālijā, Lietuvā un Luksemburgā, bet arī zināmu samazinājumu (par vairāk nekā 5 procentpunktiem) Horvātijā, Kiprā un Polijā, kur pabalstu saņēmēju īpatsvars ir zem 80 % — sk. 2.4.9. attēlu. Skalas otrā galā pabalstu saņēmēju īpatsvars sasniedz gandrīz 100 % no nabadzības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem, kuri dzīvo gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecībās, Dānijā, Īrijā, Somijā un Francijā. Papildus šīm adekvātuma un tvērums dimensijām Komisijas priekšlikumā Padomes ieteikumam par adekvātiem minimālajiem ienākumiem, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu, ir izklāstītas jomas,

²²¹ Saskaņā ar rādītāju par “efektīvu piekļuvi”, ko *SPC* apstiprināja 2020. gadā saistībā ar uzraudzības satvaru par piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Mērķiedzīvotāji ir nabadzības riskam pakļautie iedzīvotāji pirms sociālajiem pārvedumiem. Sociālie pabalsti, uz kuriem attiecas šis rādītājs, ir pabalsti, ko saņem individuālā līmenī, izņemot vecuma un pārdzīvojušā laulātā pensijas.

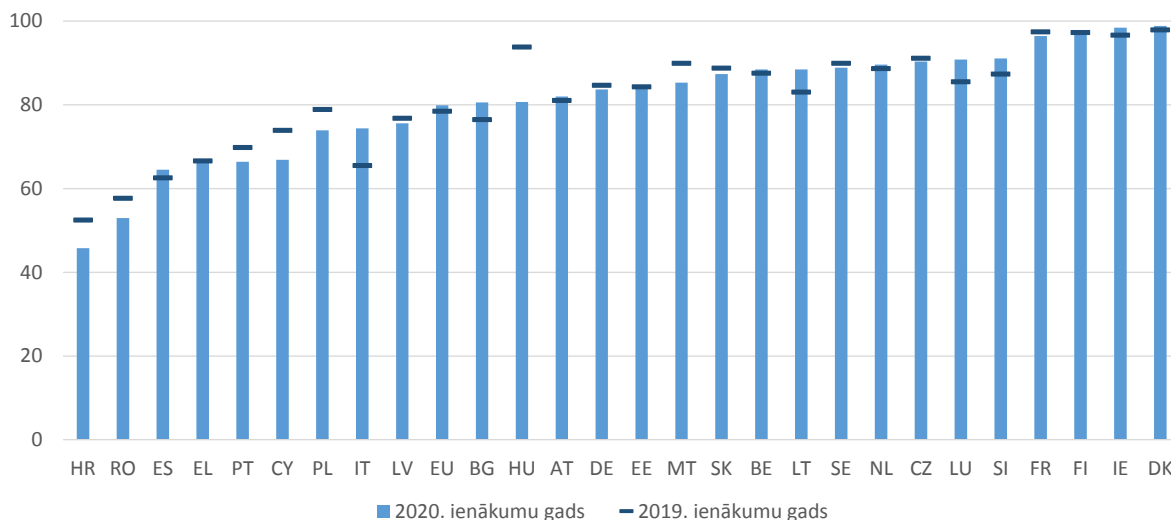
²²² Salīdzinājums balstīts uz 2021. atsaucis gadu (2020. ienākumu gads) attiecībā pret 2020. gadu (2019. ienākumu gads).

²²³ Saskaņā ar metodiku, kas saskaņota [salīdzinošās novērtēšanas satvarā](#) par minimālajiem ienākumiem; sk. vienotos nodarbinātības ziņojumus kopš 2019. gada un pīlāra 8. izcēlumu.

kurās var vēl vairāk modernizēt minimālo ienākumu shēmas apvienojumā ar aktīvas iekļaušanas pieeju.

2.4.9. attēls. To nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvars, kuras dzīvo (gandrīz) bezdarbnieka mājsaimniecībās un saņem sociālos pabalstus, laikposmā no 2019. līdz 2020. gadam gandrīz nav mainījies, kaut arī dažās dalībvalstīs ir dažas izmaiņas

Pabalstu saņēmēju īpatsvars attiecībā uz nabadzības riskam pakļautām personām vecumā no 18 līdz 64 gadiem, kuras dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās (%), attiecīgi 2019. un 2020. ienākumu gads)

Piezīme. Dati par Itāliju un Portugāli ir provizoriski. Dati ir provizoriski arī attiecībā uz Ungāriju un Slovākiju. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu. Dati par 2021. un 2020. apsekojuma gadu izmantoti attiecīgi 2020. un 2019. ienākumu gadam.

Avots: Eurostat nepublicēti aprēķini, kas balstīti uz 2020. un 2021. gada *EU-SILC*.

Pīlāra 8. izcēlums. Minimālo ienākumu salīdzinošā novērtēšana

Minimālo ienākumu aizsardzības stiprināšanai vienlaikus ar aktīvas iekļaušanas pieeju ir būtiska nozīme nabadzības vai sociālās atstumtības riska novēršanā un mazināšanā, sniedzot ieguldījumu Eiropas sociālo tiesību pīlāra 14. principa (par minimālajiem ienākumiem) īstenošanā. Sociālās aizsardzības komiteja (*PRC*) 2018. gadā izveidoja minimālo ienākumu salīdzinošās novērtēšanas satvaru, lai uzlabotu analīzi par saistītajām problēmām un atbalsta politikas attīstību dalībvalstīs, ietverot attiecīgo rezultātīvo, snieguma un politikas sviru rādītāju izlasi²²⁴. Tika identificētas trīs galvenās politikas sviras, kas varētu visvairāk ietekmēt minimālo ienākumu aizsardzības sniegumu: 1) pabalstu adekvātums, 2) atbalsttiesīguma noteikumi un pabalstu izmantošanas īpatsvars un 3) aktivizācija un pakalpojumu pieejamība²²⁵.

²²⁴ Rezultatīvie rādītāji ir šādi: darbspējas vecuma iedzīvotāju relatīvā nabadzības riska plaša, darbspējas vecuma iedzīvotāju materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs un (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās dzīvojošo personu nabadzības riska rādītājs. Snieguma rādītāji ir šādi: sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz darbspējas vecuma iedzīvotāju nabadzību, darbspējas vecuma iedzīvotāju pastāvīgās nabadzības riska rādītājs, pabalstu saņēmēju īpatsvars attiecībā uz nabadzības riskam pakļautām personām, kuras dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīnisko izmeklējumu vajadzību atšķirība, ar mājokli saistītu pārmērīgu izmaksu rādītāja atšķirība un nepiedalīšanās ar profesionālo darbību saistītā apmācībā saistībā atšķirība. Attiecībā uz politikas sviru rādītājiem tika atlasīts divkārtš adekvātuma rādītājs (minimālo ienākumu saņēmēja ienākumi procentos no a) nabadzības riska sliekšņa un b) zema atalgojuma saņēmēja ienākumiem). Plašāku informāciju sk. [saistītajā informācijas paziņojumā par SPC ISG](#).

²²⁵ Sk. Padomes secinājumu kopsavilkumu un pilnu tekstu [tiešsaistē](#).

Pirms Komisijas 2022. gada 28. septembra priekšlikuma Padomes ieteikumiem par adekvātiem minimālajiem ienākumiem **2022. gada septembrī tika panākta vienošanās par pirmo SPC un Komisijas kopīgo ziņojumu par minimālajiem ienākumiem, kas balstīts uz minimālo ienākumu salīdzinošās novērtēšanas satvaru** un papildināts ar papildu datiem un kvalitatīvo informāciju. Minētais ziņojums izriet no Padomes 2020. gada secinājumiem, kuros Padome aicināja Komisiju un SPC periodiski sagatavot šādu kopīgu ziņojumu, lai analizētu un pārskatītu sasniegto progresu minimālo ienākumu aizsardzības attīstīšanā dalībvalstīs. Ziņojumā tika identificētas problēmas, kā arī salīdzinošās novērtēšanas satvara rādītāji²²⁶. Ziņojumā tika secināts, ka satvars ir nodrošinājis vērtīgu analītisko instrumentu, un tika ierosināts to regulāri atjaunināt, kā arī apsvērt iespējamās dimensijas tā turpmākai paplašināšanai, it īpaši tādās jomās kā atbilstības kritēriji, piekļuve pakalpojumiem, kā arī statusa maiņa un stimuli darba tirgū.

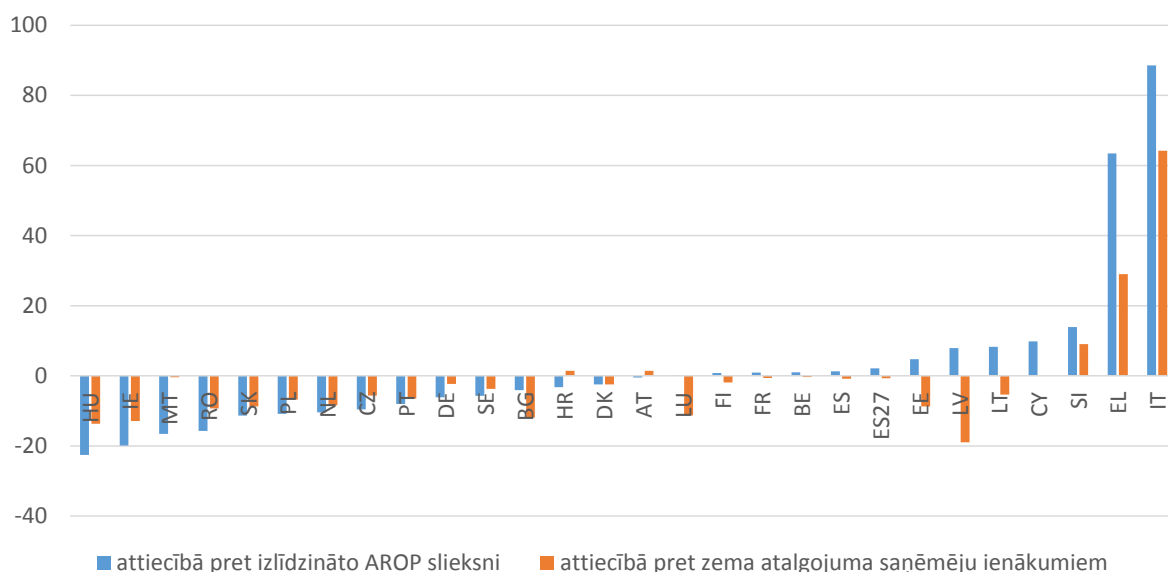
Minimālo ienākumu pabalstu adekvātums pēdējā desmitgadē ES27 līmenī ir saglabājies gandrīz nemainīgs, bet ar ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm un ar novērotu nelielu pasliktinājumu 2020. gadā kā pēdējā ienākumu gadā²²⁷. Laikposmā no 2009. līdz 2019. gadam (ienākumu gadi) minimālo ienākumu nodrošinājuma adekvātums ES ir saglabājies kopumā stabils 60 % līmenī attiecībā pret nabadzības sliekšni un aptuveni 46 % līmenī salīdzinājumā ar zema atalgojuma saņēmēju ienākumiem līdz 2019. gadam, lai gan ES līmenī tika novērots neliels pasliktinājums 2020. gadā (detalizētāku analīzi sk. pamattekstā par šo pēdējo gadu). Kopumā no 2009. līdz 2019. gadam adekvātuma uzlabojums tika novērots valstīs, kurās tika ieviestas jaunas shēmas, piemēram, Itālijā un Grieķijā, un uzlabojumi notika arī Slovēnijā un Lietuvā (tuvu vai virs 10 procentpunktiem — sk. attēlu turpmāk). Attiecībā uz Latviju, Igauniju un Luksemburgu salīdzinājumi ar zema atalgojuma saņēmēju ienākumiem vairāk norāda uz pasliktināšanos no 2009. līdz 2019. gadam. Laikposmā no 2009. līdz 2019. gadam adekvātums ievērojami pasliktinājās (par vairāk nekā 10 procentpunktiem) Ungārijā, Rumānijā un Slovākijā, kur adekvātums 2009. gadā bija zem vidējā līmeņa, kā arī Īrijā un Maltā, un mazākā mērā arī Nīderlandē, lai gan tajās adekvātums joprojām ir ievērojami augstāks nekā vidēji ES.

²²⁶ Sk. 2.4.1. iedaļu par norisēm laikposmā no 2019. līdz 2020. ienākumu gadam attiecībā uz minimālo ienākumu atbalsta adekvātumu un tvērumu, lai papildinātu šeit sniegto ilgtermiņa tendenču analīzi.

²²⁷ Sk. SPC un Komisijas ziņojumu par minimālajiem ienākumiem.

No 2009. līdz 2019. gadam adekvātums bija stabils, bet ar lielām atšķirībām starp dalībvalstīm

Adekvātuma izmaiņas, mērot attiecībā pret izlīdzināto *AROP* sliekšni un zema atalgojuma saņēmēju ienākumiem no 2009. līdz 2019. gadam (procentpunkti)

Piezīme. ES rādītājs aprēķināts kā nesvērtā vidējā vērtība. Izlīdzinātie *AROP* sliekšņi ir 2007., 2008. un 2009. gada vidējā vērtība attiecībā uz 2009. gada vērtību un 2018. un 2019. gada vidējā vērtība attiecībā uz 2019. gada vērtību. Vērtības par Kipru un Horvātiju nav pieejamas un tādējādi nav ieskaitītas ES vidējā vērtībā par 2009. ienākumu gadu. Izmaiņas attiecībā uz Kipru ir izmaiņas attiecībā pret 2011. gadu, ja dati ir pieejami. Izmaiņas attiecībā uz Horvātiju ir izmaiņas attiecībā pret 2013. gadu. Pieņem, ka mājokļa izmaksas ir 11 % no vidējās algas.

Avots: EMPL ĢD aprēķins, pamatojoties uz Eurostat datiem un ESAO nodokļu pabalstu modeli.

No 2015. līdz 2020. gadam bija vērojami uzlabojumi tvēruma ziņā, un tas var palīdzēt novērst nabadzības un materiālās nenodrošinātības padziļināšanos, bet vēl pastāv problēmas saistībā ar efektivitāti. No 2015. līdz 2020. gadam ienākumu atbalsta tvērums ES vidēji palielinājās no 73 % līdz 78 % (mērot pēc pabalstu saņēmēju īpatsvara²²⁸). Tomēr nabadzības risks gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecībām palielinājās (no 61,2 % 2015. gadā līdz 64 % 2019. gadā) un stabilizējās 61,6 % līmenī 2020. gadā, kopumā palielinoties gandrīz divās trešdaļās dalībvalstu. Lai gan sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu desmit gados ir mazliet samazinājusies (no 37 % līdz 36 %), nabadzības dziļums, mērot pēc nabadzības riska atšķirības, saglabājās kopumā stabils 27 % līmenī. Tomēr šī atšķirība ir ievērojami lielāka to cilvēku vidū, kuri dzīvo gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecībās, proti, aptuveni 37 %. Materiālā un sociālā nenodrošinātība no 2015. līdz 2020. gadam ir samazinājusies (no 18 % līdz 13 %) tāpat kā atšķirība attiecībā uz neapmierinātām medicīnisko izmeklējumu vajadzībām un pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām. Tomēr materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītāja samazinājums gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecībām (no 51 % līdz 44 % no 2015. līdz 2020. gadam) notika lēnāk, un šis rādītājs 2020. gadā joprojām ir ievērojami augstāks nekā darbaspējas vecuma iedzīvotājiem.

Dažas dalībvalstis nesēn ir ieviesušas minimālo ienākumu shēmas. Laikposmā no 2009. līdz 2019. gadam tika ieviestas dažas plašas reformas dalībvalstīs, kurās valsts minimālo

²²⁸ Pabalstu saņēmēju īpatsvaru definē kā to 18–59 gadus veco iedzīvotāju īpatsvaru, kuri saņem jebkādas sociālos pabalstus (izņemot vecuma pensijas), no nabadzības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem. Šis rādītājs aprēķināts no EMPL ĢD EU-SILC datiem.

ienākumu shēmu iepriekš nebija. 2017. gadā garantēto minimālo ienākumu shēma tika ieviesta **Grieķijā**, kam sekoja jauna “pilsoņu ienākumu” shēma **Itālijā** 2019. gadā, savukārt **Spānijā** ieviesa pirmo valsts shēmu 2020. gadā. Šīs jaunās shēmas kopumā atbilst aktīvas iekļaušanas pieejai, papildinot ienākumu atbalstu ar aktivizēšanas pasākumiem un nodrošinot atbalsta saņēmējiem piekļuvi pakalpojumiem. Tā kā minētās reformas tika ieviestas tikai dažos pēdējos gados, to īstenošana joprojām tiek pilnveidota, un to ir lietderīgi cieši uzraudzīt. Varētu būt vajadzīgi papildu pielāgojumi attiecībā uz pārējiem aktīvas iekļaušanas virzieniem, proti, piekļuvi sociālajiem pakalpojumiem un aktīvām darba tirgus programmām. Mazāki, bet tik un tā ievērojami esošo shēmu pielāgojumi notika dažās citās dalībvalstīs. Piemēram, 2018. gadā **Luksemburgā** ieviesa sociālās iekļaušanas ienākumu shēmu, kas ir vairāk vērsta uz atbalsta saņēmēju integrāciju darba tirgū, arī veicot obligātu pieteikuma iesniedzēju un viņu māsājniecību izvērtēšanu un prasmju profilēšanu apvienojumā ar stingrākiem nosacījumiem un sankcijām saistībā ar aktivizēšanu.

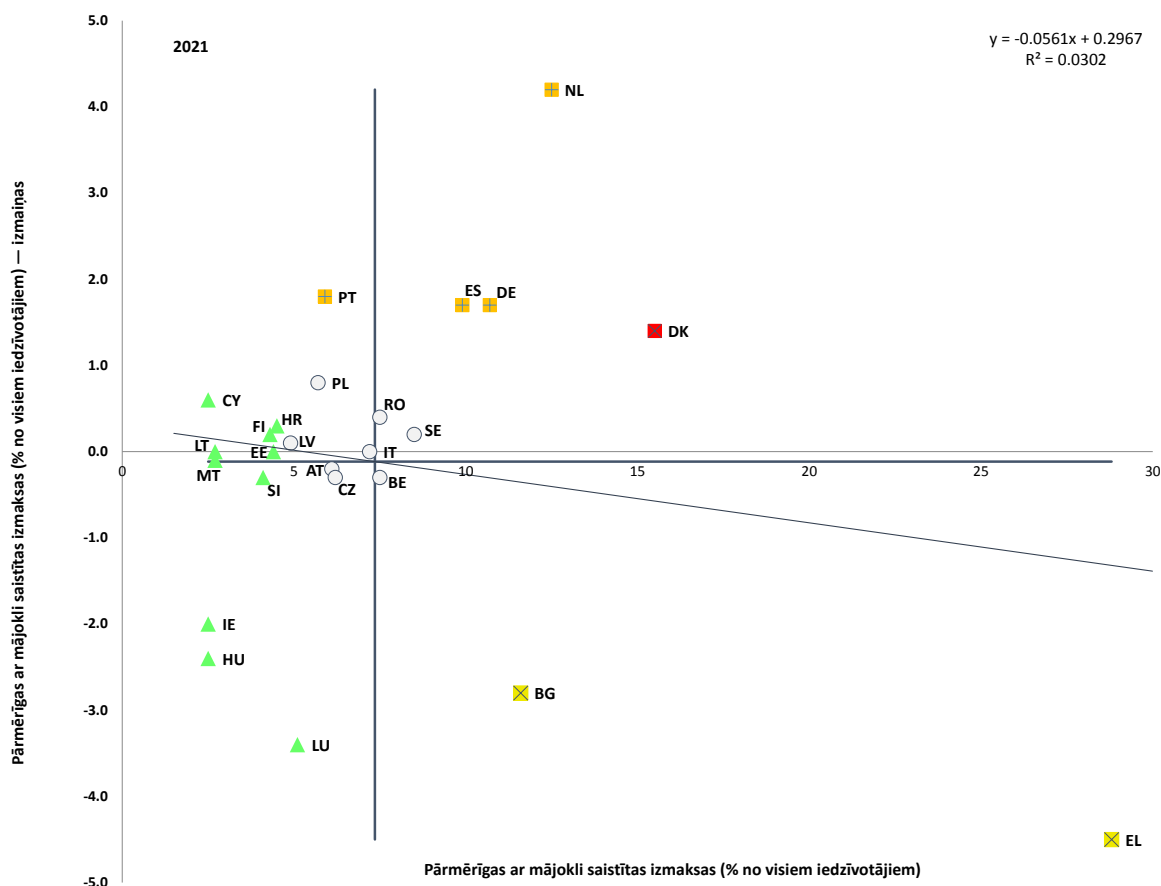
Ar mājokli saistītu pārmērīgu izmaksu rādītājs saglabājās kopumā stabils Covid-19 krīzes laikā, un būtiskas izmaiņas laika gaitā bija vērojamas tikai dažās dalībvalstīs. 2021. gadā šis rādītājs liecināja, ka 8,3 % ES iedzīvotāju mitinās māsājniecībās, kas par mājokli tērē 40 % vai vairāk no sava (ekvivalentā) izmantojamā ienākuma, un tas ir par 0,5 procentpunktiem vairāk nekā 2020. gadā. Grieķijā reģistrēts visaugstākais rādītājs (28,8 %), bet vienlaikus arī vislielākais samazinājums (4,5 procentpunkti) salīdzinājumā ar 2020. gadu. Citas dalībvalstis ar salīdzinoši augstākiem rādītājiem bija Dānija (15,5 %), kas vienīgā atzīmēta kā esoša “kritiskā situācijā”, Nīderlande (12,5 %), Bulgārija (11,6 %) un Vācija (10,7 %). Nīderlandē bija vislielākais palielinājums (par 4,2 procentpunktiem), un tā ir atzīmēta kā “jānovēro” līdztekus Vācijai, Spānijai un Portugālei (ar palielinājumu attiecīgi par 1,8, 1,7 un 1,7 procentpunktiem). Viszemākais rādītājs 2021. gadā novērots Kiprā, Ungārijā un Īrijā (katrā 2,5 %), Lietuvā un Maltā (katrā 2,7 %) — sk. 2.4.10. attēlu. Nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju vidū pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs bija ievērojami augstāks nekā pārējiem iedzīvotājiem, lai gan starp dalībvalstīm pastāvēja nozīmīgas atšķirības²²⁹. Grieķijā 76,7 % nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju bija pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, lai gan situācija bija uzlabojusies (par 3,7 procentpunktiem) salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Dānijā šis īpatsvars bija 72,1 % pēc neliela palielinājuma (par 1,9 procentpunktiem). Lielai dalībvalstu grupai rādītājs bija ap 40 % un 30 %, savukārt Īrijā un Kiprā šis īpatsvars bija zem 10 % (attiecīgi 8,8 % un 9,3 %). Kopumā dalībvalstīs īrniekus privātajā īres tirgū parasti daudz vairāk skāra problēmas mājokļu pieejamības ziņā nekā īpašniekus, gan ar hipotēku, gan bez tās, un īrniekus ar samazinātu īres maksu vai bez īres maksas²³⁰.

²²⁹ Eurostat rādītājs [[ilc_lvho07a](#)], EU-SILC.

²³⁰ Eurostat rādītājs [[ilc_lvho07c](#)], EU-SILC.

2.4.10. attēls. Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs kopumā bija stabils Covid krīzes laikā, bet ir būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm

To personu īpatsvars, kuras dzīvo māsaimniecībās ar pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām (%), līmenis 2021. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati ir provizoriski attiecībā uz Itāliju un Poliju un nav pieejami par Franciju un Slovēniju. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

Avots: Eurostat, [tespm140], EU-SILC.

Ģimenēm ar bērniem un viena vecāka māsaimniecībām bija lielākas ar mājokli saistītas grūtības. 2020. gadā 7,6 % māsaimniecību, kurās dzīvoja viens vecāks ar apgādājamiem bērniem, bija ļoti slikti sadzīves apstākļi (palielinājums no 6,5 % 2019. gadā) salīdzinājumā ar 4,3 % no visiem iedzīvotājiem²³¹. Divās dalībvalstīs vairāk nekā katrai desmitajai personai bija ļoti slikti sadzīves apstākļi 2020. gadā — Latvijā ar rādītāju 11,5 % un Rumānijā ar rādītāju 14,3 %. Horvātijā, Lietuvā, Grieķijā, Itālijā, Ungārijā, Polijā un Bulgārijā ļoti sliktu sadzīves apstākļu rādītājs bija no 5 % līdz 10 %. Slikti sadzīves apstākļi skāra kopumā 14,9 % bērnu ES 2020. gadā — šis rādītājs ir nedaudz augstāks nekā visiem iedzīvotājiem kopumā un palielinājās (par 1 procentpunktu) salīdzinājumā ar 2019. gadu²³². Portugālē (26,2 %), Kiprā (35,8 %) un Spānijā (24,4 %) šis rādītājs bija ievērojami augstāks nekā ES vidēji (par aptuveni 10 procentpunktiem vai vairāk). Sliktu sadzīves apstākļu rādītājs bērniem palielinājās vai saglabājās aptuveni tāds pats visās dalībvalstīs, izņemot Igauniju, Latviju un Lietuvu, kur tas samazinājās.

²³¹ Eurostat rādītājs [ilc_mdho06a] un [ilc_mdho06b], EU-SILC.

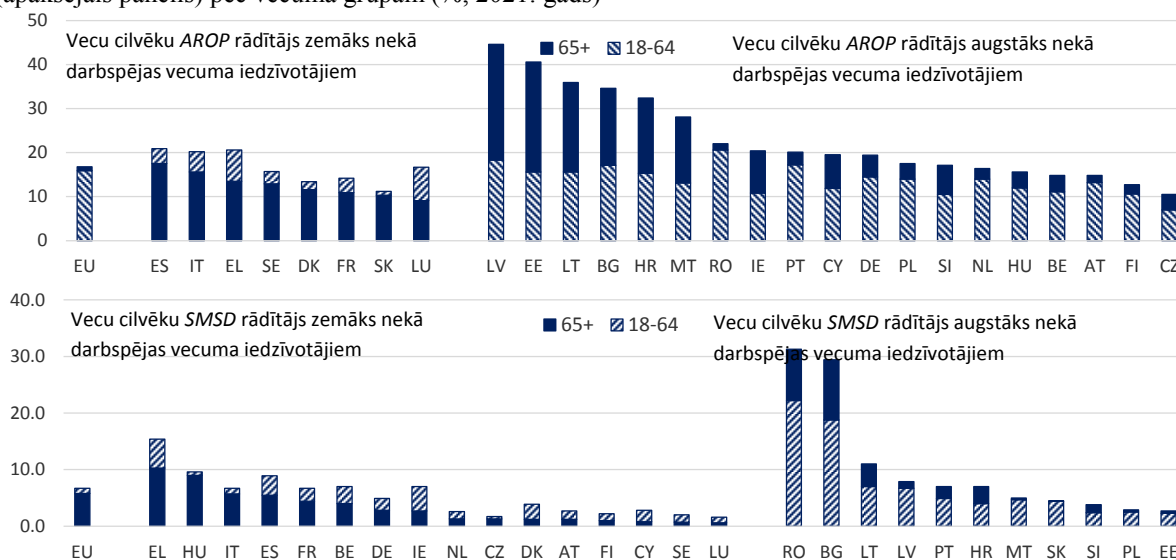
²³² Eurostat rādītājs [ilc_mddd044b], EU-SILC. Dati nav pieejami par Vāciju un Poliju. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu, Franciju un Īriju.

Pēdējā desmitgadē ir panākts vien neliels progress bezpajumtnieku skaita samazināšanā ES dalībvalstīs. Tā kā nav vienotas statistiskās definīcijas un metodikas bezpajumtnieku skaitīšanai, dati nav salīdzināmi starp dalībvalstīm, un ir grūti precīzi skaitliski novērtēt šo parādību ES līmenī. Tomēr 2019. gadā *FEANTSA* un fonds *Abbé Pierre* aplēsa, ka to bezpajumtnieku skaits, kuri kādu nakti ir nakšņojuši zem klajas debess vai pagaidu/ārkārtas izmitināšanas centros, ES ir vismaz 700 000, un desmit gados tas ir palielinājies par 70 %²³³. Kopš 2019. gada, ieviešot jaunus politikas intervences pasākumus pandēmijas kontekstā, bezpajumtniecība ir samazinājusies dažās dalībvalstīs. Tomēr daži no šiem pasākumiem, it īpaši atvieglota piekļuve pienācīgai pajumtei, izraidīšanas aizliegumi un tiešs atbalsts mājāsaimniecībām, tika daļēji pakāpeniski izbeigti Covid-19 krīzes otrajā gadā. Tas ir vēl vairāk palielinājis bezpajumtniecību vairākās dalībvalstīs salīdzinājumā ar pirmspandēmijas līmeni.

No 2020. līdz 2021. gadam *AROPE* rādītājs 65 gadus vecu un vecāku cilvēku vidū ES bija kopumā stabils. Tas bija 19,6 % ES 2021. gadā, kas ir nedaudz mazāk salīdzinājumā ar 2020. gadu. Tomēr *AROPE* rādītāja atšķirība sievietēm un vīriešiem joprojām pastāv (attiecīgi 22,1 % un 16,3 %). Nabadzības riska rādītājs (*AROP*) personām, kuras vecākas par 65 gadiem, 2021. gadā ES bija 16,8 % — nedaudz augstāks nekā personām vecumā no 18 līdz 64 gadiem (15,9 %). Lielākajā daļā valstu šis īpatsvars ir lielāks nekā darbības vecuma iedzīvotājiem (vecuma grupā no 18 līdz 64 gadiem), lai gan starpība starp abām grupām ievērojami atšķiras — sk. 2.4.10. attēla augšējo paneli. Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs turpināja samazināties (no 7,4 % 2015. gadā līdz 5,3 % 2021. gadā) un ir zemāks nekā darbības vecuma iedzīvotāju vidū ES līmenī (6,3 % 2021. gadā) un lielākajā daļā dalībvalstu — sk. 2.4.12. attēla apakšējo paneli. Īpaši augstas vērtības, kā arī atšķirības attiecībā pret darbības vecuma iedzīvotājiem, novērojamas Rumānijā un Bulgārijā.

2.4.11. attēls. Cilvēkiem, kuri ir 65 gadus veci vai vecāki, ir lielāks nabadzības risks nekā darbības vecuma iedzīvotājiem, taču viņi ir retāk pakļauti smagai materiālajai un sociālajai nenodrošinātībai

Nabadzības riska rādītāji (augšējais panelis) un smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītāji (apakšējais panelis) pēc vecuma grupām (%), 2021. gads

Piezīme. Pa kreisi 18–64 gadu vecuma stabiņš papildina vecuma grupu 65+; pa labi 65+ gadu vecuma stabiņš papildina vecuma grupu no 18 līdz 64 gadiem. Dati ir provizoriski attiecībā uz Itāliju un Poliju. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

²³³ Sk.: [6th Overview of Housing Exclusion in Europe 2021](#).

Avots: Eurostat [[ilc_li02](#)] un [[ilc_md11](#)], EU-SILC.

Pensiju lielums vidēji ir vairāk nekā puse no vēlinā karjeras posma darba ienākumiem Savienībā. 2021. gadā vidējais pensijas lielums 65–74 gadus vecām personām bija 58 % no 50–59 gadus vecu personu darba ienākumiem²³⁴. Šis “kopējais aizstāšanas koeficients” ir palielinājies kopš 2012. gada, kad tas bija 54 %. Dažās valstīs (piemēram, Luksemburgā, Grieķijā, Itālijā un Spānijā) tas ir krietni virs 70 %. Tās ir starp dalībvalstīm, kurās nabadzība vecumdienās ir mazāka nekā nabadzība darbaspējas vecumā. Turpretī 12 dalībvalstīs aizstāšanas koeficients ir zem 50 %, un piecās no tām — zem 40 % (Īrija, Horvātija, Lietuva, Rumānija un Bulgārija). Lielākajā daļā šo valstu šis koeficients ir zemāks sieviešu vidū, bet astoņās dalībvalstīs aizstāšanas koeficients ir augstāks sievietēm (Luksemburga, Latvija, Vācija, Čehija, Dānija, Igaunija, Nīderlande, Ungārija un Slovēnija).

2021. gadā, t. i., Covid-19 pandēmijas otrajā gadā, iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskā aprūpes vajadzības kopumā samazinājās tāpat kā atšķirība starp dalībvalstīm, lai gan tā joprojām bija liela — sk. 2.4.12. attēlu. Slovēnijā, Luksemburgā un Polijā reģistrēts vislielākais palielinājums (attiecīgi par 2,1 procentpunktiem, 0,9 procentpunktiem un 0,8 procentpunktiem). No tām Slovēnija, kā arī Grieķija, Rumānija un Somija ir atzīmētas kā esošas “kritiskā situācijā”, jo tajās 2021. gadā bija augsts norādīto neapmierināto vajadzību līmenis (attiecīgi 4,8 %, 6,4 % un pēdējās divās 4,4 %). Tajā pašā laikā Somijā reģistrēts samērā liels samazinājums (1 procentpunkts), kā arī Igaunijā un Latvijā (4,9 procentpunkti un 1,3 procentpunkti), kurās šis līmenis tomēr bija augsts arī 2021. gadā (8,1 % un 4 %). Tāpat kā 2020. gadā to cilvēku īpatsvars, kuri norādīja uz neapmierinātām medicīniskajām vajadzībām, saglabājās ļoti zems (zem 1 %) Vācijā, Kiprā un Maltā (0,1 %), kā arī Nīderlandē, Čehijā un Austrijā (0,2 %, pēdējās divās 0,3 %). Cilvēki mājāsaimniecībās ar zemiem ienākumiem biežāk ziņo par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, lai gan atšķirības lielums, salīdzinot ar iedzīvotājiem kopumā, dalībvalstīs atšķiras²³⁵. ²³⁶ Attiecībā uz iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām vajadzībām reģistrētas dažas reģionālas atšķirības Polijā un Rumānijā — sk. 10. attēlu 3. pielikumā.

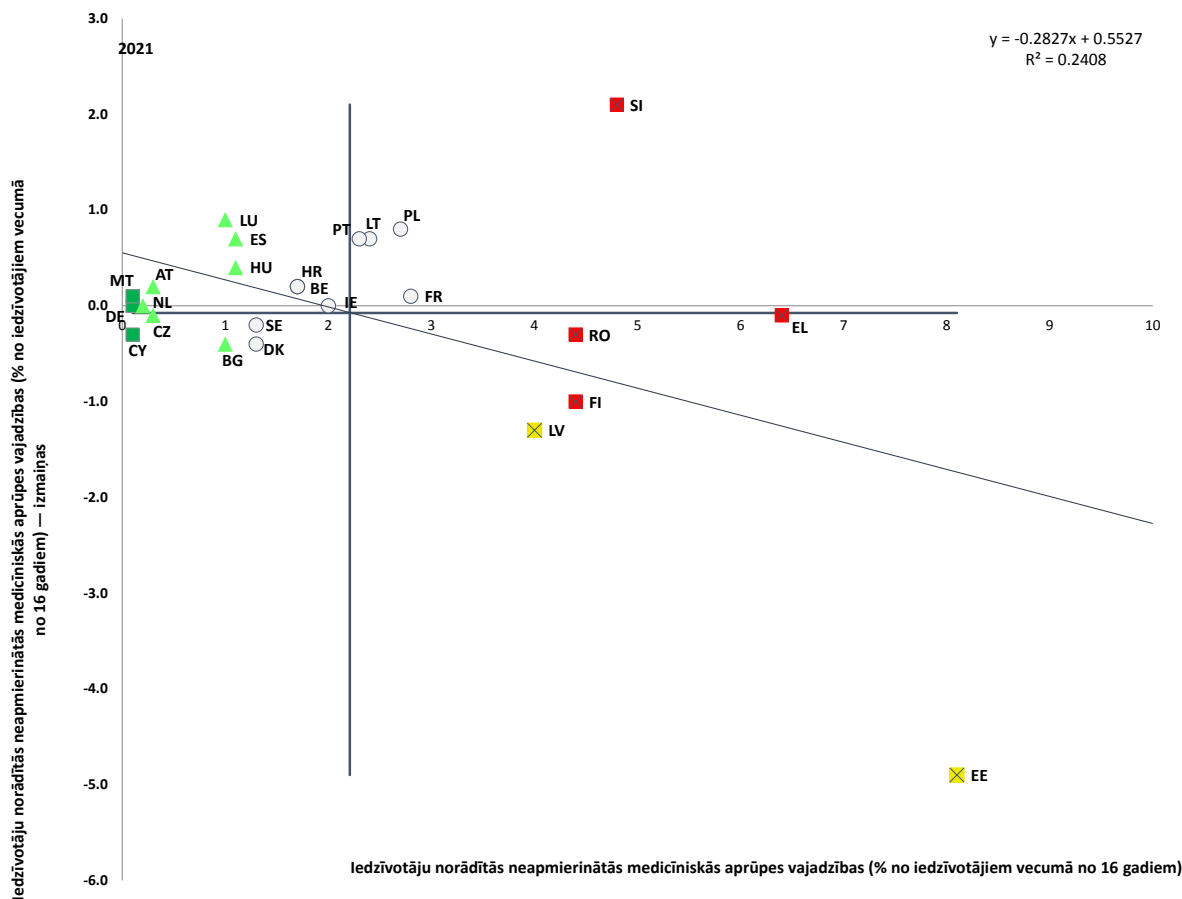
²³⁴ Sk.: *Pension Adequacy Report 2021*, 40. lpp. Kā liecina Eurostat rādītājs [[ilc_pnp3](#)], šo rādītāju definē kā 65–74 gadu vecuma grupas medianālo individuālo bruto pensiju salīdzinājumā ar 50–59 gadu vecuma grupas medianālo individuālo bruto izpeļņu attiecību, kurā neietver citus sociālos pabalstus.

²³⁵ Eurostat [[hlth_silc_29](#)], EU-SILC.

²³⁶ 2021. gadā lielāks romu skaits saskārās ar diskrimināciju iepriekšējos 12 mēnešos saistībā ar piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem (14 %) nekā 2016. gadā (8 %); vislielākais īpatsvars novērots Portugālē (32 %). Covid-19 pandēmijas laikā pat pamatpiekļuvi primārajai veselības aprūpei, pamata profilaktiskos un sociālās distancēšanās pasākumus izrādījās neiespējami īstenot attālās marginalizētās romu kopienās (20 % romu nav pieejams krāna ūdens, un 78 % dzīvo pārapdzīvotās mājāsaimniecībās). Avots: FRA, [Fundamental rights report 2022](#).

2.4.12. attēls. Lielas iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību atšķirības un palielinājums dalībvalstīs tika reģistrēts Covid-19 krīzes otrajā gadā

Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, 2021. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Slovākiju nav pieejami, un dati ir provizoriski attiecībā uz Itāliju un Poliju. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

Avots: Eurostat, [tespm 110], EU-SILC.

Demogrāfiskās norises, it īpaši pastāvīgi zemais dzimstības rādītājs un lielāks paredzamais mūža ilgums, palielina potenciālo vajadzību pēc ilgtermiņa aprūpes (IA).

Tiek prognozēts, ka vecumatkarības koeficients ES ievērojami palielināsies no 32,5 % 2021. gadā līdz 52,0 % 2050. gadā. Neraugoties uz progresu veselīgas dzīves gadu ziņā, kā arī preventīvo pieeju un digitālo tehnoloģiju izmantošanas ziņā, tas nākotnē izraisīs pieaugošu vajadzību pēc IA²³⁷. Tiek prognozēts, ka to personu skaits, kurām, iespējams, būs vajadzīga IA, palielināsies no 30,8 miljoniem 2019. gadā līdz 33,7 miljoniem 2030. gadā ES un vēlāk līdz 38,1 miljoniem 2050. gadā²³⁸. Saskaņā ar 2019. gada datiem par ES27 vidēji 26,6 % cilvēku, kuri ir 65 gadus veci vai vecāki (32,1 % sieviešu attiecībā pret 19,2 % vīriešu), un

²³⁷ Tas nozīmē ievērojamu darbvietu radīšanas potenciālu IA sektorā, jo ir liecības, ka, lai saglabātu ilgtermiņa aprūpes tvērumu tādā pašā līmenī, līdz 2050. gadam būs vajadzīgi vēl 1,6 miljoni ilgtermiņa aprūpes darbinieku — sk. Eiropas Komisijas [dienestu darba dokumentu, kas pievienots Komisijas priekšlikumam Padomes ieteikumiem par piekļuvi cenas ziņā pieejamai augstas kvalitātes ilgtermiņa aprūpei](#), SWD(2022) 441 final.

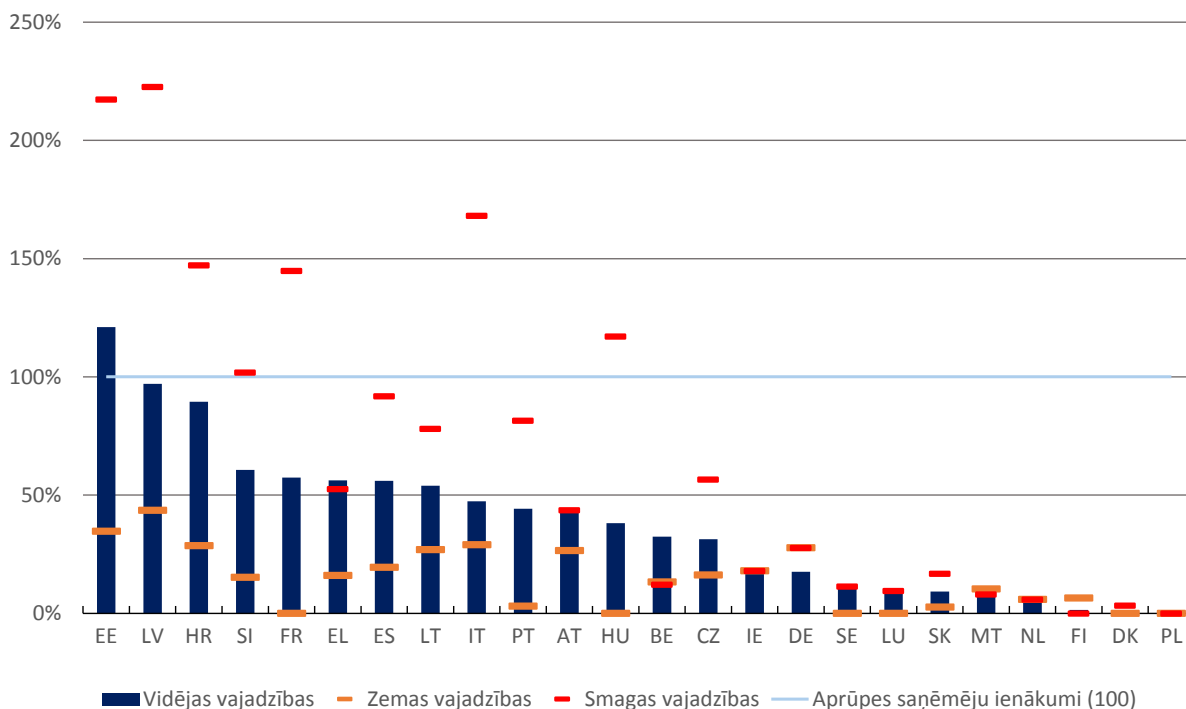
²³⁸ Eiropas Komisija un Ekonomikas politikas komiteja, [2021. gada ziņojums par novecošanu](#) — Ekonomikas un budžeta prognozes ES dalībvalstīm (2019–2070), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

39,4 % cilvēku, kuri ir 75 gadus veci vai vecāki un kuri dzīvoja privātās mājās, bija vajadzīga IA²³⁹. Viszemākajā ienākumu kvintilē 35,9 % bija vajadzīga ilgtermiņa aprūpe salīdzinājumā ar 17,2 % visaugstākajā ienākumu kvintilē²⁴⁰.

Sociālās aizsardzības segums ir svarīgs faktors saistībā ar piekļuvi ilgtermiņa aprūpes pakalpojumiem līdztekus kvalitatīvu pakalpojumu pieejamībai. Lai gan visas dalībvalstis piedāvā noteiktu sociālās aizsardzības segumu natūrā un/vai naudas pabalstu veidā, 35,7 % cilvēku ES norādīja, ka viņi neizmanto (vairāk) mājās sniegtas aprūpes pakalpojumus finansiālu apsvērumu dēļ, 9,7 % norādīja uz trūkumiem šo pakalpojumu sniegšanā, un 2,1 % minēja bažas saistībā ar kvalitāti²⁴¹. Lai izmērītu sociālās aizsardzības dziļumu ilgtermiņa aprūpei vecumdienās un to salīdzinātu starp dalībvalstīm, ESAO ar Eiropas Komisijas atbalstu izstrādāja tipisku ilgtermiņa aprūpes vajadzību gadījumu kopumu²⁴². Analīze liecina, ka pat pēc sociālās aizsardzības personīgās izmaksas par aprūpi var būt ļoti augstas, it īpaši vecākiem cilvēkiem ar lielām ilgtermiņa vajadzībām, kuri saņem aprūpi mājās, — sk. 2.4.13. attēls 2.4.13. attēlu²⁴³.

2.4.13. attēls. Personīgās izmaksas par aprūpi varbūt ļoti augstas, it īpaši cilvēkiem ar lielām ilgtermiņa aprūpes vajadzībām, kuri saņem aprūpi mājās

Personīgās izmaksas par aprūpi mājās, izsakot procentos no ienākumiem vecumdienās (pēc publiskā atbalsta), aprūpes saņēmējiem ar medianālajiem ienākumiem un bez neto uzkrājumiem, pēc smaguma līmeņa

Piezīme. EE attiecas uz Tallinu Igaunijā, IT attiecas uz Alto Adidži (Dienvidtirolē) Itālijā, AT attiecas uz Vīni Austrijā, BE attiecas uz Flandriju Beļģijā.

²³⁹ Eurostat [hth_ehis_tadle], Eiropas veselības aptauju apsekojums. To cilvēku īpatsvars, kuriem ir vajadzības, ir par vienu procentpunktu mazāks nekā to cilvēku īpatsvars, kuriem nav lielu grūtību. Šis uz aptauju balstītais kritērijs attiecas tikai uz cilvēkiem privātās mājās, bet ne cilvēkiem, kuri saņem aprūpi iestādē.

²⁴⁰ Eurostat [hth_ehis_tadli], Eiropas veselības aptauju apsekojums.

²⁴¹ Eurostat [ilc_ats15], EU-SILC ad hoc modulis, 2016. gads.

²⁴² Cravo Oliveira Hashiguchi, T. un Llena-Nozal, A., 2021, *The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?*, ESAO veselības darba dokumenti Nr. 117, OECD Publishing, Parīze.

²⁴³ ESAO, drīzumā, 2023, *Measuring social protection for long-term care in old age*, ESAO veselības darba dokumenti, OECD Publishing, Parīze.

Avots: ESAO analīze, pamatojoties uz ESAO ilgtermiņa aprūpes sociālās aizsardzības aptaujas anketu, ESAO ienākumu sadalījuma datubāzi un ESAO bagātības sadalījuma datubāzi

2.4.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Dalībvalstis 2021. un 2022. gadā pakāpeniski izbeidza ienākumu atbalsta pagaidu pasākumus, kas tika ieviesti Covid-19 pandēmijas laikā. Dažas dalībvalstis ieviesa pastāvīgus pasākumus, lai nodrošinātu labāku sociālo aizsardzību visiem, tai skaitā lai uzlabotu dažādu pabalstu adekvātumu un tvērumu. Šo pasākumu mērķis bija novērst sociālās aizsardzības sistēmu nepilnības, kas sevišķi ietekmē neaizsargātas personas (piemēram, māsājniecības ar maziem ienākumiem, kam nav ar darbu saistītu ienākumu, personas ar nestabilu darbu vai migrantus un bēgļus). Pēc Krievijas uzsāktā agresijas kara Ukrainā un tā sociālekonomiskajām sekām Eiropā dažas dalībvalstis ieviesa mērķorientētus pasākumus, lai risinātu inflācijas spiediena sociālo ietekmi, it īpaši uz enerģijas pamatpakalpojumiem. Tomēr lielākā daļa šo pasākumu nebija konkrēti vērsti uz tiem, kurus visvairāk skar augstās enerģijas cenas, un uz neaizsargātajiem iedzīvotājiem (sk. pīlāra 7. izcēlumu). Turklāt saskaņā ar Pagaidu aizsardzības direktīvu pārvietotām personām, kuras bēg no Ukrainas un ir pagaidu aizsardzības saņēmēji, ir piekļuve veselības aprūpei, mājoklim un sociālajai labklājībai papildus izglītībai, apmācībai un darba tirgum. Šajā iedaļā ir sniegts pārskats par dalībvalstu īstenoto pieeju pašreizējo apstākļu risināšanai papildus citiem pasākumiem, ar kuriem risina strukturālākas problēmas to sociālās aizsardzības sistēmās.

Daži no pagaidu pasākumiem, kas ieviesti pandēmijas laikā, ir saglabāti spēkā attiecībā uz neaizsargātajām personām un viņu ģimenēm, un ir ieviesti papildu pasākumi, lai mazinātu pieaugošo cenu ietekmi. Visu pandēmijas laiku sociālās palīdzības saņēmēji **Beļģijā** saņēma pagaidu mēneša piemaksu 50 EUR apmērā no 2020. gada jūlija līdz 2021. gada septembrim un 25 EUR apmērā no 2021. gada oktobra līdz 2022. gada martam. Arī citas subsīdijas un pasākumi, tai skaitā Covid pabalsts, pabalsts psiholoģiskajai labklājībai un pabalsts jauniešiem un studentiem, kuri ir neaizsargātā situācijā, tika pagarināti līdz 2022. gada 31. martam. Bulgārijā, īstenojot vienreizēju pasākumu, iestādes palielināja apkures pabalsta sliekšni (par 30 BGN, aptuveni 15,30 EUR) cilvēkiem, kuri nebija pieteikušies šim pabalstam līdz 2021. gada oktobrim. Tomēr enerģētiskās krīzes dēļ pabalsts tika vēlreiz palielināts par 100 BGN (aptuveni 51 EUR jeb 20 %), sasniedzot 624 BGN (aptuveni 319 EUR) 2022. gadā. **Maltā**, ņemot vērā inflācijas spiedienu, jo īpaši uz pārtiku, kā arī lai vēl vairāk atbalstītu ekonomikas atveseļošanos, valdība 2022. gada februārī apstiprināja vienreizēja naudas piešķiruma izmaksu. Kopš 2022. gada marta darbinieki, uz kuriem attiecas noteikts ienākumu līmenis, un studenti saņem čekus 100 EUR vērtībā, savukārt pensionāri un cilvēki, kuri saņem sociālos pabalstus, — līdz 200 EUR vērtībā. **Spānijā** ir pieņemti vairāki pagaidu pasākumi, lai palielinātu minimālos ienākumus un no iemaksām neatkarīgas pensijas augstās inflācijas kompensēšanai ar mērķi atbalstīt līdz 800 000 neaizsargātu māsājniecību. Saskaņā ar apzinātajiem valsts politikas atbildes pasākumiem, kuri veikti, lai mīkstinātu augošās inflācijas ietekmi iedzīvotājiem, un par kuriem ziņots līdz 2022. gada jūnijam *Eurofound EU PolicyWatch* datubāzē, lielākā daļa norādīto pasākumu bija pagaidu un *ad hoc* pasākumi²⁴⁴. Vienreizēji fiksētas summas maksājumi bija izplatītāki nekā ikmēneša atbalsts, un lielākā daļa pasākumu nebija mērķorientēti. Mērķorientēti pasākumi biežāk izpaudās kā finansiāls atbalsts, savukārt

²⁴⁴ Eurofound, Aumayr-Pintar, C. un Cantero Guerrero, M., [First responses to cushion the impact of inflation on citizens](#), raksts, 2022. gada 12. septembris.

vispārīgāki pasākumi galvenokārt bija saistīti ar enerģijas rēķiniem un degvielas cenām (plašāku informāciju sk. turpmāk un pīlāra 7. izcēlumā).

Tika pieņemtas vai īstenotas pastāvīgas izmaiņas esošajās shēmās, lai vēl vairāk nostiprinātu sociālo un ekonomisko noturību atbilstīgi pīlāra 12. principam (par sociālo aizsardzību) un 14. principam (par minimālajiem ienākumiem), **citstarp ar Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) palīdzību. Spānijā** ANM atbalsta 34 izmēģinājuma projektus, kuros izveido integrācijas ceļus minimālo ienākumu saņēmējiem. Projektu mērķis ir uzlabot minimālo ienākumu shēmu apguvi un efektivitāti ar sociālekonomiskās integrācijas un izglītības, kā arī digitālās iekļaušana starpniecību. Turklāt atveseļošanas un noturības plānā (ANP) ir paredzēta jauna reforma, lai līdz 2023. gada beigām no iemaksām neatkarīgus pabalstus apvienotu minimālo ienākumu shēmā nolūkā uzlabot publisko resursu efektivitāti un lietderību un mērķorientēt tos uz neaizsargātās situācijās esošo cilvēku atbilstošu aptvērumu, kā arī ienākumu atbalsta adekvātumu. Šajā nolūkā pabalstu konsolidācijā ņem vērā mājsaimniecību ar bērniem un personu ar invaliditāti strukturālās vajadzības, no vienas puses, un ienākumu atbalstu sasaista ar aktīvu darba meklēšanu iekļaušanas un “nabadzības slazdu” novēršanas nolūkā, no otras puses. **Latvijā** saskaņā ar ANP reformā, ko plānots ieviest līdz 2023. gada sākumam, ir iecerēts ieviest vienotu un uz pierādījumiem balstītu metodiku grantētā minimālā ienākuma (GMI) aprēķināšanas un ikgadējās indeksācijas sistēmai, lai sasniegtu sliekšni, kas ir 20 % no medianālā ienākuma. **Rumānijā** valdība grozīja likumu, lai palielinātu sociālo atsaucis rādītāju, uz kura pamata nosaka dažādu pabalstu, tai skaitā bezdarbnieka pabalstu un sociālās palīdzības, summu, un tā regulāra indeksēšana ar vidējo gada inflācijas rādītāju sākās 2022. gada martā. **Bulgārijā** kā pārejoša reforma, līdz tiks īstenota pilnīga minimālo ienākumu pārstrukturēšana, kā paredzēts ANP, ir ieviests tiesību akta grozījums, lai pakāpeniski palielinātu minimālo ienākumu shēmas adekvātumu un tvērumu, pilnvaroti palielinot DMI (diferencēta minimālā ienākuma) koeficientus visām mērķgrupām. **Horvātijā** palielināja garantētā minimālā pabalsta pamatsummu līdz 1000 HRK un arī uzlaboja tvērumu, it īpaši mājsaimniecībām ar bērniem, kā plānots saskaņā ar ANP. **Lietuvā** veikti daži sociālā pamatpabalsta adekvātuma uzlabojumi, arī palielinot no ienākumiem atkarīgu apkures izmaksu kompensāciju pieejamību apvienojumā ar ANP paredzētu grozījumu tiesību aktos par sociālajiem pakalpojumiem, lai palielinātu sociālās aprūpes kvalitāti, izmantojot jaunu akreditācijas shēmu. **Maltā** sociālās palīdzības saņēmēji saņem pilnu dzīvošanas izmaksu korekciju, ar kuru aizstāta iepriekšējā kompensācija divu trešdaļu apmērā. Turklāt tiks ieviesta jauna procedūra, lai palīdzētu personām, kurām nav noteiktas adreses, saņemt sociālo palīdzību. **Nīderlandē** pasākums vecuma ierobežojuma palielināšanai līdz 27 gadiem varētu palīdzēt mazināt pieaugošo nabadzības risku vecākiem, kuru bērni, kas vecāki par 21 gadu, turpina dzīvot kopā ar viņiem, arī lai novērstu bezpajumtniecību jauniešu vidū. **Griekijā** ir piemērojusi palielinājumus pastāvīgā ienākumu atbalsta pasākumiem, kas vērsti uz mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, tai skaitā palielinot apkures pabalstu un mājokļa pabalstu universitāšu studentiem, kuri studē ārpus savas mītnes pilsētas. Turklāt nākotnē ANM citstarp atbalstīs GMI saņēmēju, personu ar invaliditāti, romu un bēgļu integrāciju darba tirgū Griekijā.

Lielākā daļa dalībvalstu nodrošināja finansiālu atbalstu no Ukrainas pārvietotām personām, piešķirot tām piekļuvi sociālās labklājības pamatpaketēm, kas ieviestas attiecībā uz valstspiederīgajiem vai migrantiem, kur valstī uzturas likumīgi. Dažos gadījumos tika nodrošināta piekļuve minimālo ienākumu shēmām, piemēram, **Vācijā, Igaunijā, Lietuvā, Ungārijā, Portugālē un Slovākijā**. Dažas dalībvalstis ir piešķirušas no Ukrainas pārvietotām personām piekļuvi pabalstiem, kas paredzēti patvēruma meklētājiem, piemēram, **Austrija, Spānija, Somija, Francija, Nīderlande un Zviedrija**, savukārt citās valstīs, piemēram, **Bulgārijā, Čehijā, Itālijā, Luksemburgā**, ir ieviesti pabalsti, kas īpaši paredzēti šādām personām. **Polija** nodrošināja visu trīs veidu atbalstu. Saskaņā ar *Eurofound* apzinātajām

rīcībpolitikām, kas saistītas ar bēgļiem no Ukrainas, kopš kara sākuma līdz jūnija vidum ir ziņots par kopumā 144 rīcībpolitikām, galvenokārt saistībā ar piekļuvi mājoklim (19 %), izglītībai (13 %), veselības aprūpei (8 %) un sociālajai aizsardzībai (6 %), kā arī piekļuvi darba tirgum un aktīvu darba tirgu politiku (22 %).

Pandēmija ir izgaismojusi vajadzību modernizēt sociālos pakalpojumus. Galvenie izaicinājumi ir pakalpojumu portfeļa standartizācija vai paplašināšana un sociālo pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, kā arī pakalpojumu un atbalstu integrētas nodrošināšanas uzlabošana. Dažas no reformām, kas saistītas ar šīm jomām, tika sāktas Covid-19 pandēmijas pirmo viļņu laikā vai pēc tiem, un dažas atbalsta Atveseļošanas un noturības mehānisms. Piemēram, **Bulgārija** pieņēma jaunu rīkojumu par sociālo pakalpojumu kvalitāti (kas ir arī daļa no ANP), arī saistībā ar darbaspēka kvalifikācijām. **Spānija** turpināja sagatavot reformu, kuras mērķis ir valsts līmenī noteikt garantēto minimālo vispārējo sociālo pakalpojumu portfeli un kvalitātes standartus, lai mazinātu atšķirības saistībā ar sniegto pakalpojumu veidu, līmeni un kvalitāti. **Horvātija** un **Lietuva** paplašina sociālo pakalpojumu portfeli; Horvātija arī veic uzlabojumus piekļuvē sociālajiem pakalpojumiem un to koordinācijā un nosaka garantiju minimālajam vispārējam pakalpojumu portfelim un kopējus standartus sociālo pakalpojumu sniegšanai visā valstī. **Kipra** un **Horvātija** koncentrējas uz pakalpojumu integrētas sniegšanas uzlabošanu, nostiprinot daudzdisciplīnu pieeju un attiecīgi pakalpojumu un pabalstu integrētu nodrošināšanu. **Lietuva** ievieša jaunu preventīvās un proaktīvās informēšanas sociālo pakalpojumu, lai apzinātu ģimenes, kas varētu būt sociāli neaizsargātas, un personas, kuras pakļautas sociālās atstumšanas riskam.

Vairākas dalībvalstīs tika uzlabota piekļuve sociālajai aizsardzībai, arī attiecībā uz nestandarta darbu strādājošajiem un pašnodarbinātajiem, saskaņā ar valstu plāniem (kas iesniegti 2021. gadā), kuru mērķis ir īstenot Padomes 2019. gada ieteikumu par piekļuvi sociālajai aizsardzībai²⁴⁵. Lai gan ārkārtas ienākumu atbalsta vai (standarta atbilstības noteikumu) pagaidu mīkstināšanas vai pabalstu summu palielināšanas pasākumi, kas ieviesti pandēmijas laikā, daudzās dalībvalstīs tika izbeigti 2021. gada beigās vai 2022. gada sākumā, ir ieviestas strukturālas reformas, lai paplašinātu piekļuvi sociālajai aizsardzībai. **Kipras** ANP paredz sociālās apdrošināšanas sistēmas reformu, kuras mērķis ir paplašināt sistēmu, lai aptvertu arī pašnodarbinātos un nestandarta nodarbinātības veidus (piemēram, personas, kuras strādā ar platformu starpniecību), savukārt **Polija** sava ANP ietvaros plāno paplašināt esošo obligāto sociālo apdrošināšanu un uzlabot — jo īpaši civiltiesību līgumu — segumu ar pensiju apdrošināšanu, kā arī nelaiemes gadījumu apdrošināšanu. Vairākas dalībvalstīs pievēršas pašnodarbināto pensiju adekvātumam, palielinot iemaksu likmes, piemēram, **Latvija** (ieviešot arī minimālo iemaksu bāzi) un Spānija, kas 2022. gadā pieņēma reformu par iemaksu sistēmu pašnodarbinātajiem saskaņā ar ANP. **Francija** pieņēma likumu (2021. gada beigās), kas paredz pasākumus, kuru mērķis ir paaugstināt pensiju līmeni lauksaimnieku palīgiem, un **Somija** 2022. gada jūnijā nāca klajā ar priekšlikumu par pensiju apdrošināšanas izstrādi pašnodarbinātajiem, kurš šajā posmā ir jāapspriež un jāapstiprina parlamentā.

Vairāki pasākumi attiecas uz piekļuvi bezdarbnieku pabalstiem, jo īpaši nestandarta darbu strādājošajām personām. Spānijas ANP ir paredzēta bezdarbnieku atbalsta sistēmas reforma (līdz 2022. gada beigām), lai novērstu dažas tvēruma nepilnības, pagarinātu maksimālo ilgumu un vienkāršotu sistēmu. Spānija arī nodrošināja fiksētu/nepastāvīgu darbu strādājošajiem darbiniekiem, kuri vecāki par 52 gadiem, piekļuvi no iemaksām neatkarīgām bezdarbnieka subsīdijām, sākot no 2022. gada marta. Visbeidzot, tika piešķirta piekļuve no

²⁴⁵ Sk. pīlāra 5. izcēlumu “Piekļuve pienācīgai sociālajai aizsardzībai” 2022. gada VNZ un [valstu plānus, kas tajā minēti](#).

iemaksām atkarīgiem bezdarbnieka pabalstiem (no 2022. gada oktobra) majsaimniecībā nodarbinātām personām pēc SDO Konvencijas par majsaimniecībās nodarbinātajām personām ratificēšanas un īstenošanas pasākumu veikšanas. **Itālija** uzlaboja nestandarta darbu strādājošo darbinieku piekļuvi bezdarbnieka pabalstiem, jo īpaši pagarinot naudas pabalsta maksimālo ilgumu piespiedu atlaišanas gadījumā darbiniekiem, kuri noslēguši netipiskus darba līgumus (*DIS-COLL*), līdz 12 mēnešiem. Šajā nolūkā parastās (*CIGO* un *FIS*) un ārkārtas (*CIGS*) shēmas darbiniekiem, uz kuriem tās iepriekš neattiecas, tika padarītas dāsnākas un pieejamākas, lai aptvertu stažierus un mājās strādājošos.

Ir veikti vairāki pasākumi, lai atbalstītu pašnodarbinātos ar īpašām ienākumu atbalsta vai aizstāšanas shēmām, piemēram, grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu vai paternitātes atvaļinājumu, vai citu īslaicīgu darba pārtraukumu gadījumā. Nīderlandē pēc tās pagaidu ienākumu atbalsta sistēmas (*TOZO 5*) izbeigšanās pašnodarbinātie var būt tiesīgi saņemt ienākumu atbalstu saskaņā ar pastāvīgāku sistēmu (*Bbz*). **Austrija** pagarināja (līdz 2022. gada martam) savu ienākumu aizstāšanas shēmu, lai to attiecinātu arī uz individuālajiem pašnodarbinātajiem, kuri izbeiguši darbību Covid-19 dēļ, un padarīja savu Grūtību atbalsta fondu pieejamu personām, kuras netiek atbalstītas ar esošajiem pasākumiem (proti, jauniem pašnodarbinātajiem, ārstata darbiniekiem, kultūras darbiniekiem, personām, kuras strādā uz vairāku nepilna darba laika līgumu pamata). **Francija** 2022. gadā mīkstināja nosacījumus pašnodarbinātajiem ienākumu pabalsta saņemšanai darbības izbeigšanas gadījumā (spēkā kopš 2019. gada). Visbeidzot, kā daļa no dekrēta par darba un privātās dzīves līdzsvaru (2022. gada jūnijs) jaunie noteikumi par grūtniecības un dzemdību, paternitātes un vecāku atvaļinājumiem **Itālijā** ietver tiesības uz dienas pabalstu pašnodarbinātām sievietēm uz periodiem pirms bērna piedzimšanas (komplīkāciju gadījumā); tas ietver arī tiesības uz vecāku atvaļinājumu pašnodarbinātiem tēviem. **Luksemburgā** valdība pieņēma un iesniedza parlamentam likumprojektu (2022. gada jūnijā), kura mērķis ir ieviest paternitātes pabalstus pašnodarbinātajiem.

Vairākās valstīs ir veikti jauni pasākumi kultūras nozarē strādājošo profesionālu sociālās aizsardzības uzlabošanai. Šādi profesionāļi bija starp grupām, kuras nepietiekami aptvēra sociālā aizsardzība Covid-19 laikā, ņemot vērā viņu īpašo darba statusu apvienojumā ar samazinātām iespējām strādāt. Viņu tiesības uz bezdarbnieka pabalstiem vai pagaidu ienākumu atbalstu tika pagarinātas 2021. un 2022. gadā **Igaunijā, Luksemburgā, Spānijā** un **Francijā**, savukārt **Vācijā** veica pasākumus, lai saglabātu pašnodarbināto mākslinieku apdrošināšanas segumu, subsidējot viņu iemaksas. Būtiski ir tas, ka **Portugāle** apstiprināja jaunu statusu un īpašu sociālā nodrošinājuma fondu profesionāļiem kultūras nozarē.

Dažas dalībvalstis ir ieviesušas pasākumus, lai atbalstītu piekļuvi veselības aprūpei visiem strādājošajiem. **Luksemburgā** valdība 2021. gada oktobrī sagatavoja priekšlikumu par vispārēju veselības aprūpes segumu, lai piedāvātu piekļuvi veselības aprūpei ar piesaisti veselības apdrošināšanai jebkurai neaizsargātai personai, kura dzīvo valstī, bet nav piesaistīta apdrošināšanai. Patlaban priekšlikums ir iesniegts parlamentā. Kopš 2022. gada sākuma darba devējiem **Vācijā** ir jāziņo, ja uz īstermiņa līguma darbiniekiem neattiecas veselības apdrošināšana. Attiecībā uz slimības pabalstiem **Īrija** apstiprināja likumprojektu (kas vēl jāpieņem parlamentam), kas paredz minimālo aizsardzības līmeni zemu apmaksātiem darbiniekiem, kuriem var nebūt tiesību uz uzņēmumu slimības pabalstu shēmu. **Igaunija** un **Latvija** paplašināja slimības pabalstu segumu, to attiecinot uz visiem darba ņēmējiem.

Dalībvalstīs ir spēkā strukturāli, mērķorientēti pasākumi, kas paredzēti majsaimniecībām ar zemiem ienākumiem vai nabadzīgām majsaimniecībām, lai atbalstītu piekļuvi pamatpakalpojumiem atbilstīgi pīlāra 20. principam. Lai atbalstītu piekļuvi enerģijas pamatpakalpojumiem, visizplatītākie strukturālie pasākumi jo īpaši ietver ienākumu pabalstus, tarifu samazinājumus, subsīdijas un aizsardzību pret aizliegumiem un

atslēgumiem, un tie var palīdzēt mīkstināt cenu pieauguma ietekmi. Tomēr papildus tiem ir pieņemti ārkārtas pasākumi, lai reaģētu uz enerģijas cenu kāpumiem, kā izklāstīts pīlāra 7. izcēlumā.

Nemot vērā pašreizējo dzīves dārdzības, jo īpaši komunālo pakalpojumu rēķinu, palielināšanos, atsevišķās dalībvalstīs ievieš preventīvus pasākumus, lai aizsargātu īres tirgu un samazinātu enerģijas cenas, lai gan liela daļa šo pasākumu nav pietiekami mērķorientēti. Piemēram, **Spānijā** izlikšana no mājokļa, kas skar neaizsargātus īrniekus, ir apturēta līdz 2022. gada 31. decembrim, un gada īres maksas palielinājums ir ierobežots līdz 2 %. Turklāt pamatnodrošinājuma (ūdens, gāzes, elektrības un telekomunikāciju) garantija, ko piemēro neaizsargātām māsaimniecībām, ir pagarināta līdz 2022. gada 31. decembrim. Visbeidzot, valdība ir veikusi vairākus pasākumus, lai ierobežotu enerģijas izmaksas un aizsargātu energoapgādi, citstarp ieviešot elektrības sociālo kuponu neaizsargātiem patērētājiem un aizliegumu pārtraukt elektroapgādi sociālajai atstumtībai pakļautiem cilvēkiem. **Latvija** ievieša mājokļa pabalsta pagaidu palielinājumus, kas vērsti uz iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem, lai kompensētu enerģijas izmaksu palielinājumus 2022./2023. gada apkures sezonā, vienlaikus ieviešot enerģijas rēķinu daļēju kompensāciju visiem patērētājiem. **Lietuvā** valsts atlīdzina daļu no enerģijas izmaksām visām ģimenēm, savukārt **Rumānija** ir noteikusi elektrības un dabasgāzes cenu griestus. **Īrija** arī nodrošina 600 EUR kredītu trīs iekārtās visiem māsaimniecību elektrības patērētājiem. Turklāt tie, kuri saņem kurināmā (apkures) pabalstu, novembrī saņems vienreizēju maksājumu 400 EUR apmērā, un lielāks skaits cilvēku varēs saņemt šo pabalstu no 2023. gada janvāra. **Griekijā** pagaidu pasākumi, ko piemēro inflācijas spiediena kompensēšanai, ietver 250 EUR pabalstu pensionāriem ar zemiem ienākumiem, neapdrošinātām gadus vecākām personām un invaliditātes pabalstu saņēmējiem, kā arī minimālā garantētā ienākuma un bērnu pabalstu papildu iemaksu (šos pasākumus piemēroja 2022. gada aprīlī, un tos ir plānots piemērot arī 2022. gada decembrī).

Vairākās dalībvalstīs tika ieviestas reformas bērnu nabadzības mazināšanai, tai skaitā vecāku atvaļinājuma un pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā, atbilstīgi pīlāra 11. principam (bērnu aprūpe un atbalsts bērniem) un Padomes ieteikumam, ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem. Visizplatītākais reformas veids bija pirmsskolas izglītības un aprūpes paplašināšana. **Spānijas** ANP paredz izveidot vismaz 60 tūkstošus valstij piederošu pirmsskolas izglītības un aprūpes vietu bērniem vecumā līdz trīs gadiem līdz 2024. gada beigām. Arī **Griekija, Itālija, Slovākija** un **Kipra** ir iecerējušas palielināt bērnu aprūpes piedāvājumu. **Čehija** nodrošināja stabilu finansējumu bērnu grupām pēc tam, kad beidzās ESF atbalsts, **Malta** un **Slovēnija** paplašināja tiesības izmantot bezmaksas bērnu aprūpi. **Lietuva** saskaņā ar savu ANP uzsāka pētījumu, lai noskaidrotu iespējas attīstīt pirmsskolas izglītības infrastruktūru pašvaldībās. **Dānijā** valdība ir apstiprinājusi jaunu minimālo normu ieviešanu bērnu aprūpē no 2024. gada. Īstenojot savu ANP, **Rumānija** līdz 2024. gadam izveidos, aprīkos un nodos ekspluatācijā 412 papildu dienestus, lai palielinātu savas pirmsskolas izglītības sistēmas kapacitāti un kvalitāti, un ir paredzams, ka šie dienesti nodrošinās pakalpojumus aptuveni 20 000 bērnu no nelabvēlīgas vides.

Dažas dalībvalstīs palielināja bērna un ģimenes pabalstus. Šie pasākumi, kas gan ir strukturālas izmaiņas esošajās shēmās, var palīdzēt ģimenēm mazināt augošo cenu un inflācijas spiedienu ietekmi pašreizējā situācijā. **Austrija, Latvija, Lietuva, Rumānija** un **Slovākija** palielināja esošo vispārējo bērna pabalstu summu, **Bulgārija** palielināja nodokļa atvieglojumu par bērniem, un **Itālija** ievieša vispārēju mēneša pabalstu par visiem apgādājamiem bērniem. Mērķorientētu pabalstu līmenis tika paaugstināts **Austrijā, Bulgārijā** un **Spānijā**, savukārt **Maltā** tika palielināta piemaksa par bērna piedzimšanu un adopciju. Īrijā būs divkārtšs bērna pabalsta maksājums (papildu 140 EUR par bērnu), un

personas, kuras saņem strādājošas ģimenes maksājumu, 2022. gada novembrī saņems vienreizēju maksājumu 500 EUR apmērā.

Vairākās dalībvalstīs tika apspriesta papildu ienākumu atbalsta sniegšana personām ar invaliditāti un to ģimenēm atbilstīgi pīlāra 17. principam (personu ar invaliditāti iekļaušana). **Horvātija** ir ieviesusi grozījumu darba tirgus tiesību aktos, lai noteiktu nosacījumus finansiālās palīdzības piešķiršanai bezdarbniekiem ar invaliditāti. **Lietuva** ir apstiprinājusi papildu bērna pabalsta summas palielināšanu, arī attiecībā uz bērniem ar invaliditāti, un 2021. gada jūlijā tā arī pieņēma jaunu likumu, ar ko piešķir papildu pabalstus vientuļām gados vecākām personām un personām ar invaliditāti. **Malta** ir pieņēmusi virkni pasākumu, lai uzlabotu personu ar invaliditāti piekļuvi sociālajiem pabalstiem un palielinātu atbilstīgās summas, tai skaitā personu ar smagu invaliditāti aprūpētājiem. Invaliditātes pabalsti ir pieejami arī no Ukrainas pārvietotām personām vairākās dalībvalstīs, tai skaitā, piemēram, **Horvātijā, Kiprā, Igaunijā, Francijā, Īrijā, Lietuvā, Spānijā un Polijā.**

Daudzas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus nepieciešamo kopienā balstīto pasākumu attīstīšanai, lai atbalstītu personu ar invaliditāti neatkarīgu dzīvošanu. Šādi pasākumi tiek veikti deinstitucionalizācijas kontekstā un atbilstīgi saistībām, ko uzņēmušās Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (*UNCRPD*) līgumslēdzējas valstis. **Bulgārija** īsteno izmēģinājuma projektu, kura mērķis ir izstrādāt ārpusģimenes aprūpes un kopienā balstītu pakalpojumu sistēmu bērnu, tai skaitā bērnu ar invaliditāti, deinstitucionalizācijai un sadarbībā ar *UNICEF*. Turklāt tā ir mērķiezīmējusi 41,6 miljonus EUR saskaņā ar ESF+ līdz 2026. gadam to sociālo pakalpojumu attīstīšanai, kuri vērsti uz bērniem no neaizsargātām grupām un bērniem ar invaliditāti, no pirmsskolas bērnu aprūpes līdz konsultēšanai un mediācijai darba tirgum. Paredzams, ka labumu no šīm investīcijām gūs aptuveni 40 000 bērnu vecumā līdz 18 gadiem. Saistībā ar ANP **Griekija** ir pieņēmusi pasākumus, lai izstrādātu personīgās palīdzības shēmas, ko tā vispirms izmēģinās Atikas reģionā divu gadu laikā. **Horvātija** ir pieņēmusi Valsts plānu personu ar invaliditāti iespēju vienādošanai 2021.–2027. gadam, kura mērķis ir samazināt personu ar invaliditāti skaitu ilgtermiņa izmitināšanas dienestos, attīstot kopienā balstītus pakalpojumus. **Beļģija** (Valonija) pieņēma deinstitucionalizācijas stratēģiju saistībā ar ANP. Līdzīgi **Rumānija** savā ANP ir apņēmusies īstenot reformu, kuras mērķis ir virzīt deinstitucionalizācijas procesu attiecībā uz personām ar invaliditāti.

Vairākas dalībvalstis ir plānojušas investīcijas un ieviesušas jaunus pasākumus, lai uzlabotu piekļuvi cenas ziņā pieejamiem un sociālajiem mājokļiem, it īpaši neaizsargātām grupām, nolūkā novērst un apkarot bezpajumtniecību atbilstīgi pīlāra 19. principam (par mājokļiem un palīdzību bezpajumtniekiem). **Beļģijā** Valonijas valdība savā ANP apņēmas uzbūvēt vismaz 700 publisku dzīvojamo vienību ar augstu vidisko sniegumu, uzbūvēt un pielāgot iekļaujošus mājokļus personām ar invaliditāti un gados veciem cilvēkiem, kā arī izveidot jaunas uzņemšanas vietas neaizsargātām grupām. **Spānijā** savā ANP plāno uzbūvēt vismaz 20 000 jaunu mājokļu sociālās īres vajadzībām vai īrei par pieejamām cenām, kuri atbilstu energoefektivitātes kritērijiem. **Latvija** atbilstoši savam ANP izstrādā stratēģiju, gatavojoties zemas īres maksas mājokļu projektam reģionos. **Portugāle** izmanto Atveseļošanas un noturības mehānisma finansējumu, lai nostiprinātu cenas ziņā pieejamu mājokļu un sociālo mājokļu piedāvājumu. Īstenojot savā ANP noteiktās saistības, **Rumānija** 2022. gada jūnijā pieņēma Valsts mājokļu stratēģiju, kas ilgs līdz 2050. gadam, vienu no tās pīlāriem paredzot iekļaujošiem mājokļiem nolūkā uzlabot neaizsargātu grupu dzīves apstākļus, lai skaitā neformālās apmešanās vietās. Tas tiks papildināts ar ieguldījumiem neaizsargātiem jauniešiem paredzētu dzīvojamo vienību būvniecībā. **Francija** ir pieņēmusi jaunu likumu, kas nosaka namīpašniekiem jaunu pienākumu attiecībā uz mājokļu renovāciju un paredz papildu atbalstu nabadzīgākajām mājsaimecībām, savukārt

Malta ir ieviesusi subsīdijas bīstamu mājokļu strukturālai pielāgošanai. **Lietuva** ir pieņēmusi tiesību aktu grozījumus, lai palielinātu sociālo mājokļu pieejamību un atbalstu ģimenēm, kurās ir trīs vai vairāk bērni, vientuļajiem vecākiem ar bērniem, personām ar invaliditāti. **Spānija, Itālija un Malta** ieviesa mājokļa nodokļa un/vai pabalsta pasākumu, lai atbalstītu jauniešus, kuri dzīvo neatkarīgi, savukārt **Spānija** arī ieviesa ikmēneša pabalstu 250 EUR apmērā jauniešiem ar zemiem vai vidējiem ienākumiem, kurš būs spēkā nākamajos divos gados. **Luksemburģa** ievieš tiesību aktu reformas, lai pārskatītu dažādu veidu individuālo mājokļu atbalstu, to vienkāršotu un padarītu pārredzamāku un pieejamāku, apvienojumā ar reformu valstij piederošu un cenas ziņā pieejamu mājokļu izveides stimulēšanai. Visbeidzot, **Zviedrijā** valdība ir nolēmusi par valsts stratēģiju bezpajumtniecības jomā ar plašām iniciatīvām, lai vērstos pret bezpajumtniecību stratēģijas darbības laikā no 2022. līdz 2026. gadam. Vairākās dalībvalstīs, piemēram, **Vācijā, Igaunijā, Īrijā, Lietuvā, Nīderlandē, Spānijā, Polijā, Slovēnijā un Slovākijā**, ir ieviesti īpaši mājokļa naudas pabalsti no Ukrainas pārvietotām personām, kuras saņem pagaidu aizsardzību (un, iespējams, mājokļu īpašniekiem, kuri izmitina savās mājās pārvietotas personas), savukārt citas dalībvalstis, piemēram, **Īrija un Latvija**, ir paplašinājušas jau pieejamos mājokļa naudas pabalstus, tos piešķirot arī par personām, kuras pārvietotas no Ukrainas.

Dažās dalībvalstīs ir veikti papildu pasākumi, lai uzlabotu — jo īpaši personu ar invaliditāti — piekļuvi mājokļiem, tādējādi atbalstot viņu neatkarīgu dzīvošanu. Piemēram, **Lietuva** ir ieviesusi grozījumus savos valsts tiesību aktos, lai uzlabotu īpašu mājokļu pieejamību konkrētām neaizsargātām grupām, tai skaitā personām ar invaliditāti. **Luksemburģa** ir pārskatījusi standartus attiecībā uz dzīvojamo mājokļu pieejamību, lai pakāpeniski palielinātu to mājokļu skaitu, kuri ir pielāgoti personu ar invaliditāti vajadzībām. Jaunie pasākumi, kas būs piemērojami no 2023. gada jūlija, paredz izveidot Pieejamības konsultatīvo padomi, kas ļaus aktīvi iesaistīties attiecīgajām personām. **Maltas** Mājokļu iestāde piedāvā dzīvības apdrošināšanas polises alternatīvu personām, kuras iepriekšēju veselības problēmu vai invaliditātes dēļ nav varējušas iegūt šādu polisi un tādējādi nevarēja kļūt par mājokļu īpašniekiem.

Lielākā daļa pensiju politikas pasākumu, kas pieņemti pēdējā gada laikā, bija vērsti uz pensiju adekvātuma aizsardzību atbilstīgi pīlāra 15. principam (par ienākumiem un pensijām vecumdienās). Ņemot vērā dzīves dārdzības palielināšanos, vairākas dalībvalstis (**Spānija un Lietuva** savos ANP, kā arī **Bulgārija, Malta, Rumānija un Slovēnija**) veica pasākumus, lai pielāgotu pensiju pabalstu vērtību, ieviešot vai pielāgojot indeksācijas noteikumus un/vai ieviešot *ad hoc* palielinājumus. **Vācija un Igaunija** veica pasākumus, lai aizsargātu pensionārus ar zemiem ienākumiem, nostiprinot pamatpensijas vai minimālās pensijas, savukārt **Latvija, Malta un Rumānija** ieviesa papildinājumus, kas paredzēti pensionāriem ar zemiem ienākumiem. **Malta** palielināja pārdzīvojušā laulātā pensijas atraitnēm(-ņiem). **Igaunija, Latvija un Malta** ieviesa izmaiņas pensiju nodokļu sistēmā, proti, palielinot nodokļu iemaksas pensiju pabalstiem. Lai padarītu savas pensiju sistēmas iekļaujošākas, **Malta** sāka atzīt pensiju iemaksas, ko iemaksā no agrāka vecuma. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, mazāks skaits reformu bija saistītas ar pensionēšanās vecumu. **Spānija** saskaņā ar savu ANP pieņēma reformu, grozot sankcijas par priekšlaicīgu pensionēšanos un palielinot stimulus pensionēšanās aizkavēšanai, savukārt **Itālija** nolēma paplašināt pagaidu priekšlaicīgas pensionēšanās veidus dažām kategorijām.

Lai gan Covid-19 pandēmija turpināja izvērsties 2021. gadā un 2022. gada sākumā, vairākas dalībvalstis uzsāka reformas, lai veicinātu noturīgākas veselības sistēmas,

atbilstīgi pīlāra 16. principam (piekļuve veselības aprūpei), saskaņā ar saviem ANP²⁴⁶. Nesenajās veselības aprūpes reformās tiek risinātas problēmas, ko rada pandēmija, piemēram, sabiedrības veselības spēju uzlabošana. **Vācija** turpināja pakāpeniski stiprināt sabiedrības veselības funkciju digitālās spējas tās veselības sistēmā. **Kipra** plāno īstenot līdzīgu risinājumu līdz 2023. gada martam. **Spānija** 2022. gada jūnijā pieņēma jaunu sabiedrības veselības stratēģiju, pārdefinējot politikas un institucionālo satvaru reaģēšanai uz krīzēm. **Dānija** veica pasākumus, lai nodrošinātu pareizo glabāšanas kapacitātes līmeni kritiskām zālēm. Pandēmijas iespaidā politika arī tika pārorientēta uz profilaksi. Piemēram, **Grieķija** sāka īstenot savu Valsts sabiedrības veselības profilakses programmu *Spiros Doxiadis*. **Spānija** turpināja īstenot profilakses kampaņas un pastiprināja profilakses politiku saskaņā ar nesen pieņemto Sabiedrības veselības stratēģiju. Citas iniciatīvas, kas saistītas ar globālākām problēmām veselības jomā, bija **Čehijas** Valsts onkoloģiskās programmas 2022.–2030. gadam pieņemšana un Garīgās veselības dekrētluma ieviešana **Portugālē** 2021. gada decembrī. Līdzīgi **Grieķija** strādā pie reformām garīgās veselības jomā, kuru pirmie rezultāti ir gaidāmi līdz 2022. gada beigām. Atsevišķas dalībvalstis galveno uzmanību pievērta valsts veselības stratēģiju vispārējai pārstrādei. **Bulgārijā** plānotā veselības aprūpes vajadzību apzināšana valsts mērogā tiks izmantota, lai pārskatītu tās stratēģisko satvaru veselības nozarei, kas sācies ar Psihiatriskās aprūpes stratēģijas 2021.–2030. gadam pieņemšanu, un **Francija** sāka īstenot Valsts stratēģiju veselības sistēmas pārveidei. **Latvija** līdz 2023. gada vidum īsteno plašu reformu, lai pavērtu ceļu uz integrētu aprūpi un epidemioloģiski drošu veselības aprūpi, par pamatu izmantojot attiecīgas investīcijas veselības infrastruktūrā. **Somija, Itālija** un **Lietuva** reorganizē savas veselības aprūpes sistēmas, lai uzlabotu piekļuvi veselības aprūpei vietējā līmenī. Ar ievērojamu resursu piešķirumu savā ANP un speciālu Veselības programmu 2021.–2027. gadam **Rumānija** apņēmas nostiprināt veselības sistēmas noturību, ieguldot modernā slimnīcu infrastruktūrā, lai nodrošinātu pacientu drošību, un vienlaikus veicot vairākus pasākumus, lai uzlabotu piekļuvi veselības aprūpei.

Dažos gadījumos politikas centieni tika vērsti uz primāro veselības aprūpi, arī kā daļu no ANP. Igaunija, Spānija un Portugāle pieņēma reformas primārajā veselības aprūpē, lai modernizētu šo nozari ar digitalizācijas starpniecību, uzlabotu piekļuvi nepietiekami apkalpotām teritorijām un palielinātu primārās veselības aprūpes nozīmi. **Īrija** sāka īstenot iniciatīvu “Kopienas veselības tīkli”, kam jābūt ieviestai līdz 2022. gada beigām, un paplašināja bezmaksas ģimenes ārsta pakalpojumu pieejamību bērniem vecumā līdz septiņiem gadiem. **Slovākija** pieņēma jaunus tiesību aktus, lai izveidotu valsts mēroga primārās veselības aprūpes nodrošinātāju tīklu. Dalībvalstis arī tiecas nostiprināt veselības aprūpes darbaspēku. **Igaunija, Latvija un Rumānija** pieņems speciālas stratēģijas attiecībā uz cilvēkresursiem veselības jomā. Citas valstis konkrēti pievēršas veselības aprūpes speciālistu apmācībai un to skaita palielināšanai ar savu izglītības sistēmu starpniecību. **Luksemburga** 2021. gada oktobrī ieviesa jaunu bakalaura programmu vispārējā medicīnā, un **Polija** veica likumdošanas pasākumus, lai piesaistītu vairāk studentu medicīnas fakultātēm. **Luksemburgas un Maltas** ANP paredz pasākumus arī rīku ieviešanai, lai uzlabotu veselības aprūpes darbaspēka plānošanu. Darbības aptver arī plašākus organizatoriskos veselības aspektus. **Austrija** veido kopienas medmāsu tīklu, paplašinot viņu pienākumus aprūpes koordinēšanā un profilaksē. **Malta** strādā pie tā, lai labāk integrētu ārvalstu veselības darbiniekus. **Nīderlande** veido strukturālu veselības aprūpes darbaspēka rezervi.

Dalībvalstis tiecas izmantot digitalizācijas sniegtās priekšrocības, sekmējot integrētu aprūpi, bieži kā daļu no plašākām reformām, tai skaitā primārās veselības aprūpes

²⁴⁶ Šajā un nākamajos divos punktos visi ar veselību saistītie pasākumi ir daļa no konkrētās dalībvalsts ANP, izņemot Luksemburgas bakalaura programmu.

reformām, un arī saistībā ar to ANP. Veselības sistēmas digitālā pārveide notiek **Vācijā** pēc tam, kad līdz 2021. gada vidum stājās spēkā speciāls tiesiskais regulējums, un **Portugālē**, tai skaitā informācijas tehnoloģijas tīklu modernizācija un jaunu funkciju ieviešana televeselībai un teleuzraudzībai līdz 2022. gada beigām. Viens no vairāk mērķorientētiem risinājumiem bija telemedicīnas moduļa izstrāde **Luksemburgā**; šis modulis tiks pabeigts un sāks darboties līdz 2023. gada beigām. **Lietuva** 2021. gada decembrī pieņēma likumu par veselības datu sekundāro izmantošanu, un **Horvātija** plāno izvērst centrālu veselības informācijas sistēmu, lai izmantotu veselības datu potenciālu. **Īrijas** jaunā sistēma *ePharmacy*, ko atbalsta arī ANM, nodrošinās zāļu izmantojuma un izmaksu labāku redzamību un, iespējams, ļaus izmantot elektroniskās zāļu receptu izrakstīšanas rīkus slimnīcās un tādējādi veicinās piekļuvi veselības aprūpei.

Vairākas dalībvalstis īsteno reformas un ieguldījumus ilgtermiņa aprūpē (IA), lai paplašinātu aprūpi mājās un kopienā balstītu aprūpi, uzlabotu aprūpes kvalitāti, kā arī darba nosacījumus šajā nozarē, atbilstīgi pīlāra 18. principam (ilgtermiņa aprūpe). Vairāki no šiem pasākumiem ir saistīti ar reformām un investīcijām, ko veic saskaņā ar valstu atveseļošanas un noturības plāniem. **Rumānija** un **Bulgārija** plāno reformas, lai attīstītu kopienā balstītu aprūpi vai paplašinātu aprūpi mājās, piemēram, apmācot personālu un paplašinot mobilos mājās sniegtas aprūpes pakalpojumus. **Lietuva** saskaņā ar savu ANP uzlabo ilgtermiņa aprūpes pieejamību, izveidojot ilgtermiņa dienas aprūpes centrus un mobilās grupas. **Bulgārija**, **Portugāle** un **Spānija** iegulda savās IA sistēmās saskaņā ar saviem ANP, lai modernizētu IA infrastruktūru un pakalpojumus un tos pielāgotu jaunajam ilgtermiņa aprūpes modelim, kas vairāk vērsts uz kopienā balstītu aprūpi. **Igaunija** saskaņā ar savu ANP ir ieviesusi ilgtermiņa aprūpes formālu definīciju. Turklāt Igaunija ievērojami paaugstināja aprūpes darbinieku algas, ko finansē, paaugstinot aprūpes pakalpojumu cenu. Lai uzlabotu aprūpes kvalitāti, **Zviedrija** ir veikusi pasākumus nolūkā izveidot valsts kompetences centru vecu cilvēku aprūpei, un **Spānija** īsteno reformu, kas cita starpā ir vērsta uz aprūpes pakalpojumu kvalitātes nostiprināšanu.